มาลัยธรรมนำสุข

มาลัยธรรมนำสุข

มาลัยธรรมนำสุข

อนุสรณ์
ในการพระราชทานเพลิงศพ
นายอดิศร วัฒนดำรงค์
เป็นกรณีพิเศษ
ณ เมรุวัดใหม่อภัยยาราม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
วันอาทิตย์ที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๐

มาลัยธรรมนำสุข

รวมบทธรรมและบทความ

พระพจนารถ ปภาโส บรรณาธิการ

จัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์

เนื่องในการพระราชทานเพลิงศพนายอดิศร วัฒนดำรงค์ เป็นกรณีพิเศษ

๒๐ เมษายน ๒๕๔๐

ISBN 974-260-137-2

ภาพปก	พินิจ สุวรรณบุณย์ (ศิลปินแห่งชาติ)
แบบปก–รูปเล่ม	ทองทิพย์ สุทธกรณ์
ดำเนินการผลิต	บริษัท ส่องศยาม จำกัด
	โทร. ๒๒๕–๙๕๓๓–๕
	โทรสาร ๒๒๒–๕๑๘๘

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๘๐๗๗ **สำนักพระราชวัง**

๓ เมษายน ๒๕๔๐

พระราชทานหีบเพลิงไปพระราชทานเพลิงศพ นายอดิศร วัฒนดำรงค์ เป็นกรณีพิเศษ ณ เมรุวัดใหม่อภัยยาราม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วันอาทิตย์ที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๔๐ เวลา ๑๖.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

คมกฤษ/พิมพ์/[illegible] /ทาน.

วัน	หน้าที่
	พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นายอดิศร วัฒนดำรงค์
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเพลิงศพ นายอดิศร วัฒนดำรงค์ เป็นกรณีพิเศษ ณ เมรุวัดใหม่อภัยยาราม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก วันอาทิตย์ ที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๐ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม หาที่สุดมิได้

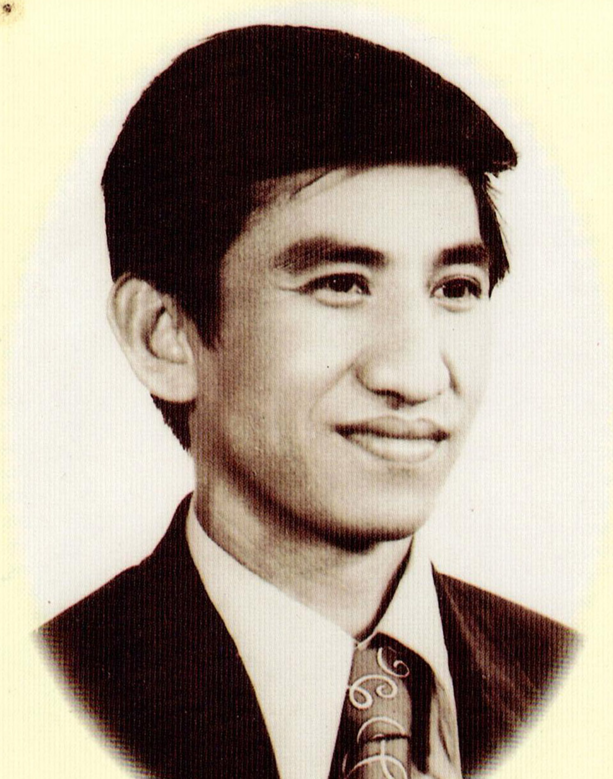
นายอดิศร วัฒนดำรงค์ จักมีญาณวิถีใดที่จะทราบได้ถึงพระมหากรุณาธิคุณ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานครั้งนี้ จักปีติโสมนัส และซาบซึ้งในพระมหากรุณา-ธิคุณ ที่ได้รับพระราชทานอย่างยิ่ง

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาท ด้วยสำนึกในพระ-มหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น และขอเทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ตราบเท่าชีวิตจะหาไม่

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

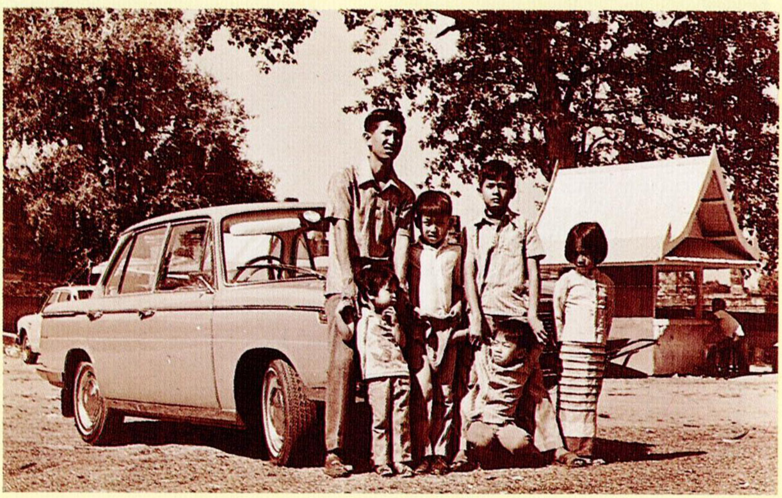
ข้าพระพุทธเจ้า

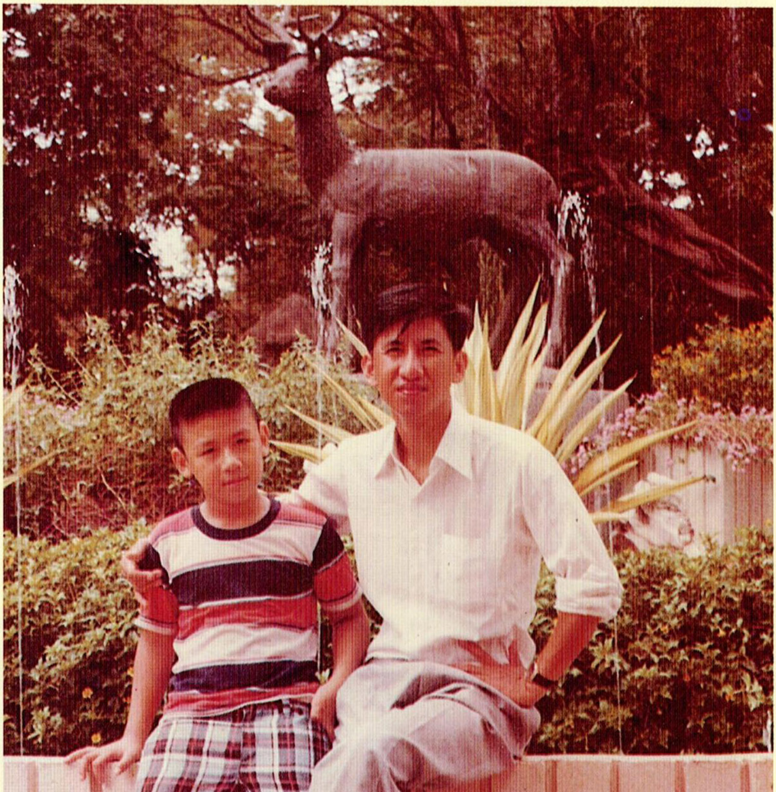
คณะภรรยา บุตร ธิดา ของ นายอดิศร วัฒนดำรงค์

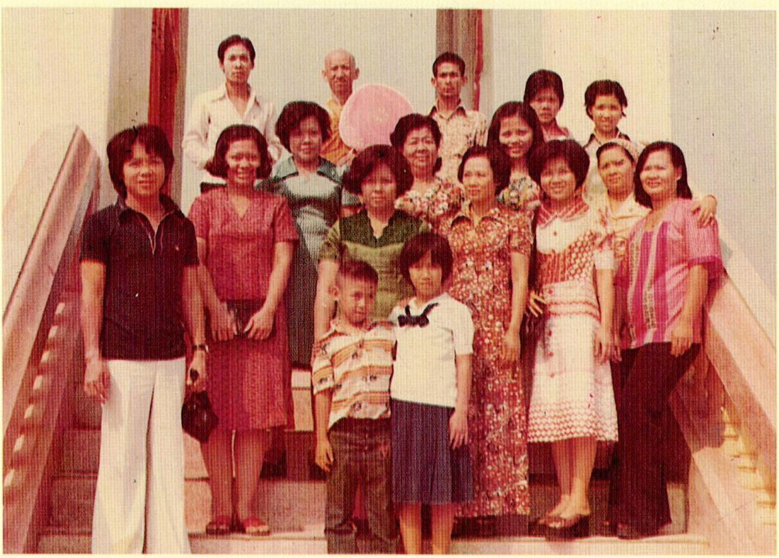

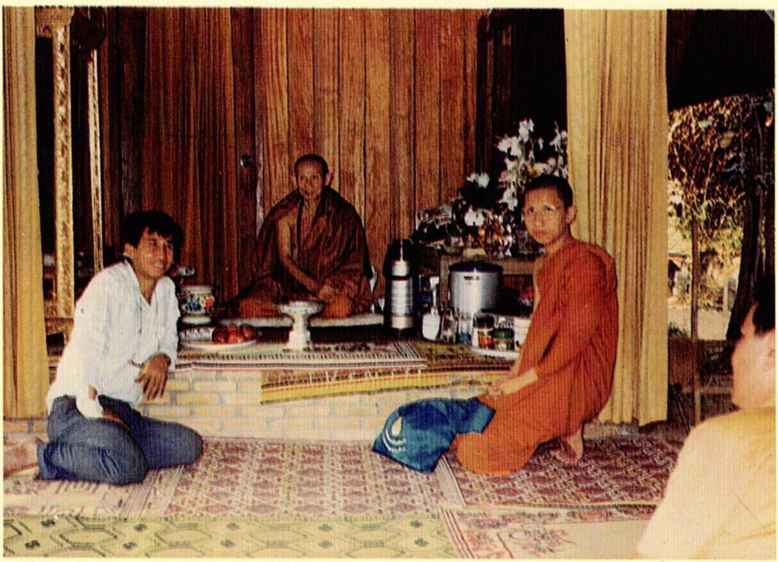

TPC
AIR COMPRESSOR

เสี้ยวหนึ่งของชีวิตคุณพ่อ

คุณพ่ออดิศร วัฒนดำรงค์ กำเนิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ณ บ้านเล็กๆ ในชุมชนหลังวัดศรีเทพ-ประดิษฐาราม จังหวัดนครพนม โดยเป็นบุตรคนที่ ๔ ในจำนวนบุตรธิดาทั้ง ๗ คน ของ คุณปู่ด้วง – คุณย่าตือ วัฒนดำรงค์

ชีวิตในครอบครัวที่ต้องหาเช้ากินค่ำ ทำให้วัยเด็กของคุณพ่อจึงต้องช่วยงานคุณปู่คุณย่ามาโดยตลอด ด้วยความที่เป็นผู้ที่รักการศึกษาเล่าเรียน คุณปู่จึงส่งคุณพ่อเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนวัดศรีเทพ จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีความรู้ในขั้นที่สามารถอ่านออกเขียนได้

หลังจากนั้น คุณพ่อได้ติดตามคุณปู่ออกขายของเร่ไปตามจังหวัดต่างๆ ในภาคอีสาน ชีวิตพ่อค้าขายของเร่ เป็นชีวิตที่ลำบาก ไม่มีความแน่นอน ค่ำที่ไหนก็นอนที่นั้น กว่าจะได้กลับบ้าน ก็นานๆ ครั้ง คุณพ่อเริ่มมีความคิดที่จะหาอาชีพที่มั่นคงและสามารถอยู่เป็นหลักแหล่งได้

เมื่ออายุได้ ๑๘ ปี คุณพ่อได้ไปสมัครเป็นลูกจ้าง ณ ร้านเจริญไฟฟ้า อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เพื่อเรียนวิชาการซ่อมรถยนต์ ตั้งแต่พื้นฐาน การพันไดสตราท์ ไดชาร์ท จนสามารถที่จะซ่อมรถยนต์ได้ คุณพ่อต้องใช้ความอดทนอย่างสูงในการ

ฝึกงาน ต้องทำงานตั้งแต่เป็นเด็กรับใช้ทั่วไปในร้าน จนที่สุดด้วยความวิริยะ และความอ่อนน้อมของคุณพ่อ จึงทำให้ได้รับความเมตตาจากเจ้าของร้านถ่ายทอดความรู้ความสามารถให้จนเกิดความชำนาญ และเป็นช่างซ่อมรถยนต์ได้ในที่สุด

เมื่อมีความชำนาญแล้ว คุณพ่อได้เข้ามาหาประสบการณ์ในด้านการซ่อมรถยนต์ในกรุงเทพมหานคร ด้วยการเป็นช่างในร้านซ่อมรถยนต์แถวสะพานขาว ในระหว่างนี้ คุณพ่อเริ่มสนใจการเล่นกีฬาเพาะกาย ทำให้มีรูปร่างดี จนถูกชักชวนให้ไปเป็นตัวประกอบแสดงละครโทรทัศน์ ช่อง ๔ บางขุนพรหม อยู่ระยะหนึ่ง

เมื่อถึงวัยอันควรที่จะมีครอบครัว อายุได้ ๒๔ ปี คุณปู่ได้ไปสู่ขอ คุณแม่เจริญศรี ให้เป็นภรรยา คู่สมรสได้เข้าพิธีสมรสกันที่จังหวัดนครพนม หลังจากนั้น คุณปู่ได้พาคุณพ่อคุณแม่ และลูกพี่ลูกน้อง (พี่ติ่ง) มาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดพิษณุโลก (ประมาณปี ๒๕๐๕)

จำได้ว่า คุณพ่อได้เช่าห้องแถวบริเวณถนนพุทธบูชา ริมแม่น้ำน่าน เปิดร้านซ่อมรถยนต์ชื่อ **เจริญไฟฟ้า** ห้องแถวนี้เป็นห้องว่าง ลือกันว่าผีดุ คุณพ่อเกือบเปลี่ยนใจที่จะไม่เปิดร้านที่นี่แล้ว แต่ด้วยคำแนะนำจากคุณป้าอร เพื่อนบ้านผู้มีไมตรีและเป็นประดุจพี่น้อง คุณพ่อจึงได้เปิดร้านขึ้น

คุณพ่อต้องทำงานสร้างฐานะอย่างหนัก หามรุ่งหามค่ำ บางครั้งแทบจะไม่ได้พักผ่อนเพื่อจะให้รถยนต์ของลูกค้าสามารถใช้การได้ตามกำหนดที่ลูกค้าต้องการ ในขณะที่คุณแม่ต้องหาบขนมขาย ด้วยความเอื้อเฟื้อด้วยไมตรีจิตของเพื่อนบ้านบริเวณ

ห้องแถว ทำให้คุณพ่อสามารถสร้างฐานะขึ้นมาได้

พ.ศ. ๒๕๐๖ คุณพ่อได้บุตรชายคนแรก พ.ศ. ๒๕๐๘ ได้บุตรสาวคนที่สอง พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้บุตรชายคนที่สาม พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้บุตรสาวคนที่สี่ เมื่อมีสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้น คุณพ่อได้ลงทุนสร้างอาคารพาณิชย์ขึ้น ที่ ถนนมหาธรรมราชา เพื่อให้บุตรธิดาได้อาศัย ต่อมาคุณพ่อได้บุตรสาวอีก ๒ คน และบุตรชายคนสุดท้อง

ภายหลังที่มีครอบครัวใหญ่ขึ้น ภาระในฐานะหัวหน้าครอบครัวของคุณพ่อก็มากขึ้น คุณพ่อเร่งขวนขวายหาเงินส่งเสริมให้ลูกได้รับการศึกษาให้ได้สูงสุดเต็มกำลังของแต่ละคน เมื่อคราวลูกยังเล็กๆ คุณพ่อจะพยายามขับรถไปส่งและไปรับลูกที่โรงเรียนเสมอ ทั้งให้การสนับสนุนในเรื่องอุปกรณ์การศึกษาอย่างเต็มที่ เมื่อถึงวัยอันควร ก็ส่งบุตรชายคนโตไปศึกษาต่อที่โรงเรียนมงฟอรต์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ บุตรสาวคนที่ ๒, ๔ ส่งไปศึกษาต่อที่โรงเรียนพระหฤทัย โรงเรียนมงฟอร์ต์วิทยาลัย ตามลำดับ ส่วนธิดาคนที่ ๕ ธิดาคนที่ ๖ ให้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี จังหวัดพิษณุโลก บุตรคนสุดท้ายได้เข้ารับการศึกษา ณ โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม

บุตรธิดาของคุณพ่อทุกคนต่างได้สำเร็จการศึกษาตามความสามารถดังนี้

๑. พระพจนารถ ปภาโส วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
วิทยาศาสตร์บัณฑิต (กายภาพบำบัด)
มหาวิทยาลัยมหิดล

๒. นางสุชาดา จันทร์ประเสริฐ

บริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการ)
มหาวิทยาลัยพายัพ

๓. นายสมเกียรติ วัฒนดำรงค์ (ถึงแก่กรรม)

๔. นางสาวภคพร วัฒนดำรงค์
เศรษฐศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
กำลังศึกษาต่อ เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๕. นางสาวนุชจรี วัฒนดำรงค์
นิเทศศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ

๖. นางสาวอัปษรศรี วัฒนดำรงค์
กำลังศึกษาชั้นปีที่ ๔ คณะทันตแพทย์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๗. นายลัทธพล วัฒนดำรงค์
กำลังศึกษาชั้นปีที่ ๑ คณะวิศวกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยี่พระจอมเกล้าฯธนบุรี

ในช่วงชีวิตของคุณพ่ออดิศร วัฒนดำรงค์ ไม่เคยจะมีความสุขอย่างต่อเนื่อง เพราะความเป็นผู้ที่มีความรักต่อครอบครัว จึงพยายามขวนขวายสร้างหลักฐานให้เป็นหลักแก่ภรรยาและบุตรธิดา ชีวิตจึงผ่านการต่อสู้อย่างหนักมาโดยตลอด เคยมีเงินจำนวนมาก และก็เคยหมดเงินไปจนไม่เหลือติดกระเป๋าเลย เช่น เมื่อครั้งที่ บุตรชายคนที่ ๓ หรือ นายสมเกียรติ วัฒน–ดำรงค์ อายุได้ประมาณ ๑ ปี ได้ประสบอุบัติเหตุ เกิดอาการติดเชื้อทางสมอง ในระยะนั้นในจังหวัดพิษณุโลก มีผู้ป่วยแบบนี้เพียง ๒ ราย ต่อมารายหนึ่งได้เสียชีวิต คณะแพทย์ในโรง–

พยาบาลได้วินิจฉัยตรงกันว่า นายสมเกียรติ วัฒนดำรงค์ ต้องเสียชีวิตในที่สุด เมื่อคุณพ่อได้ทราบ ด้วยความรักในบุตรชายกอร์ปกับได้รับคำแนะนำจากคุณหมอท่านหนึ่งว่า ถ้าสามารถนำบุตรชายเข้ารับการรักษาในกรุงเทพมหานคร อาจจะสามารถรักษาชีวิตให้รอดได้ คุณพ่อจึงตัดสินใจให้คุณหมอท่านนั้นนำบุตรชายเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลในกรุงเทพฯ โดยเดิน–ทางมากรุงเทพฯ ทางเครื่องบินโดยสาร เมื่อมาถึงโรงพยาบาลใหญ่ในกรุงเทพฯ คณะแพทย์มีคำวินิจฉัยว่าเด็กจะต้องเสียชีวิตแน่นอน ด้วยความรักในบุตรชาย คุณพ่อไม่ยอมรับคำวินิจฉัย จึงแสดงอาการอ้อนวอนให้คณะแพทย์รับบุตรชายเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ในขณะนั้นมีแพทย์ชาวอเมริกาซึ่งมาทำงานที่โรงพยาบาลมิชชั่น มาประสบเหตุ จึงรับบุตรชายไปรักษาที่โรงพยาบาลมิชชั่น พร้อมทั้งโทรศัพท์สั่งยาด่วนจากอเมริกาในคืนนั้นเอง การรักษาชีวิตลูกชายคนนี้ ทำให้เงินออมที่เก็บไว้หมดและยังต้องมีภาระหนี้สินผูกพันมาอีกมาก แต่คุณพ่อก็ไม่เคยบ่น พยายามทำงานให้หนักมากขึ้น นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งในชีวิตของคุณพ่อ

คุณพ่อเป็นพุทธศาสนิกชน ผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในคุณพระรัตนตรัยเป็นอย่างยิ่ง เมื่อมีโอกาส มักจะนำครอบครัวไปทำบุญที่วัดใหม่อภัยารามเสมอ เพราะมีความคุ้นเคยกับหลวงตาตุ้ย ผู้เป็นเจ้าอาวาสในครั้งนั้น ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ คุณพ่อได้อุปสมบทเป็นภิกษุในพัทธสีมาวัดจอมทอง โดยมีพระเดชพระคุณ พระราชรัตนรังษี เจ้าคณะจังหวัดพิษณุโลกเป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อบุตรชายคนโตได้อุปสมบท ณ วัดราช–

บพิธ กรุงเทพมหานคร โดยมีเจ้าพระคุณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสนมหาเถระ) เป็นพระอุปัชฌาย์ คุณพ่อก็เริ่มศึกษาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนามากขึ้น ได้มีโอกาสติดตามพระบุตรชายไปถวายสักการะพระเถระในฝ่ายวิปัสสนาธุระ อาทิเช่น พระ–ราชนิโรธรังสีคัมภีรปัญญาวิศิษฎ์ (หลวงปู่เทสก์) เป็นต้น คุณพ่อเริ่มสนใจในธรรมปฏิบัติมากขึ้น ทำวัตรสวดมนต์ไหว้พระในห้องพระทุกวัน และในสมัยที่ยังเปิดร้านเจริญไฟฟ้า เมื่อวัดใดมีปัญหาเกี่ยวกับรถยนต์ คุณพ่อก็ขวนขวายเป็นธุระซ่อมให้สามารถใช้การได้ด้วยความเต็มใจ

คุณพ่อเป็นผู้ใฝ่ใจในการศึกษาอยู่เสมอ เมื่อมีคดีความในศาล คุณพ่อได้รับความไม่เป็นธรรมจากคดี คุณพ่อพยายามต่อสู้เรียกร้องหาความเป็นธรรมมาโดยตลอด และพยายามศึกษากฎหมายจากรายการโทรทัศน์ที่สอนเกี่ยวกับกฎหมาย ทำให้เกิดความรู้สามารถมาใช้ป้องกันตัว กันถูกหลอกลวงจากผู้ปฏิบัติการในคดีความได้

เมื่อร้านเจริญไฟฟ้าถูกไฟเผาพินาศไป คุณพ่อเริ่มกิจการแต่งรถยนต์เก่าขายเงินผ่อน และช่วยคุณแม่ขายของในบ้าน ซึ่งจะทำการขายตั้งแต่เวลา ๐๒.๐๐ น. เป็นต้นไป เพราะมีตลาดยามเช้าอยู่หน้าบ้าน ชีวิตในระหว่างนี้จึงเป็นช่วงชีวิตที่คุณพ่อเริ่มว่างธุระจากงานที่หนักมาก มาเป็นงานเบาๆ มีโอกาสได้ทำบุญใส่บาตรในยามเช้า พักผ่อนในยามบ่าย และเดินทางไปติดตามคดีความที่ศาลในจังหวัดนครพนมเท่านั้น

คุณพ่อมักจะคอยสอนบุตรธิดาเสมอว่า คนเราเกิดมาจะต้องมีความอดทน จึงจะสามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้,

เมื่ออยู่ในสังคม จะต้องพยายามรู้จักรักษาเอาชีวิตของตนเองให้รอด ไม่สร้างภาระแก่ใคร ไม่ทำร้ายใคร ไม่เอาเปรียบใคร, การรักษาวงศ์สกุลให้สามารถยั่งยืนต่อไปได้ พี่หรือน้องคนใดคนหนึ่งในตระกูลนั้น จะต้องยอมเป็นผู้ที่ถูกเอาเปรียบตลอดเวลา อย่าไปคิดจะเอาเปรียบกันในระหว่างพี่น้อง ต้องรู้จักเสียสละประโยชน์สุข เพื่อรักษาความสัมพันธ์อันดีไว้ในตระกูล ซึ่งตลอดชีวิตของคุณพ่อได้ประพฤติตนตามคำสอนนี้มาโดยตลอด

คุณพ่ออดิศร วัฒนดำรงค์ เป็นบุคคลที่ปฏิบัติตนสมกับความเป็นหัวหน้าครอบครัว ไม่ประพฤติตนมัวเมาในอบายมุข ไม่เที่ยวกลางคืน ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ รักครอบครัว ให้การสนับสนุนภริยา บุตร ธิดา ตามกำลังความสามารถ ดังนั้นคุณพ่อจึงเป็นที่รักของบุคคลในครอบครัวตลอดมา

๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๐ คุณพ่อเสร็จภารกิจจากคดีความในศาลจังหวัดนครพนม ได้นั่งรถยนต์ประจำทางเพื่อเดินทางกลับบ้าน อนิจจาด้วยความคะนองของคนขับรถ รถยนต์คันนั้นได้ประสบอุบัติเหตุ ณ รอยต่อระหว่างอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย กับอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก คุณพ่อได้รับอาการบาดเจ็บที่หน้าอก แต่ยังรู้สติอยู่ ด้วยความกรุณาของสารวัตรใหญ่อำเภอด่านซ้าย ได้นำคุณพ่อส่งโรงพยาบาลอำเภอด่านซ้าย แต่อนิจจา แม้เพียรพยายามจะรักษาชีวิตให้คงอยู่ คุณพ่อก็ได้จากไปด้วยอาการอันสงบตามหลักปฏิบัติที่ตนเองได้ศึกษามาในช่วงสุดท้ายของชีวิต ด้วยการสิ้นสุดที่อายุ ๕๘ ปี ๗ เดือน

คุณพ่ออดิศร วัฒนดำรงค์ ได้ทิ้งอนุสรณ์อันยิ่งใหญ่ไว้ให้

ภริยา บุตร ธิดา ได้รำลึกถึงอยู่เสมอ คุณพ่อจากไปโดยไม่มีภาระหนี้สินใดๆ ให้เป็นภาระแก่ผู้ยังอยู่ และบุตรธิดาที่กำลังศึกษาอยู่ คุณพ่อก็ได้จัดเตรียมเงินทุนการศึกษาไว้ให้ส่วนหนึ่งเรียบร้อย การมรณกรรมของคุณพ่ออดิศร วัฒนดำรงค์ จึงเปรียบได้กับเปลวเทียนที่มอดดับไปเพราะสิ้นเชื้อนั่นเอง

บุญฺญํ สุขํ ชีวิตสงฺขยมฺหิ.
บุญนำสุขมาให้ ในเวลาสิ้นชีวิต

เตสํ วูปสโม สุโข.
ความสงบระงับแห่งสังขารนั้น เป็นสุข

คุณพ่อ
ในความทรงจำของครอบครัว

สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี.

ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ ให้เกิดสุข

พี่สุข

.....พี่สุข พี่เหนื่อยมามาก แล้ว ตลอดชีวิตของพี่ มีแต่ให้ความรัก ความห่วงใย แก่ ครอบครัว และญาติพี่น้อง เสมอมา

.....พี่สุข พี่เป็นสามีที่ประเสริฐ มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวเสมอ พยายามเก็บหอมรอมริบ เพื่อสร้างเสริมฐานะของครอบครัวให้ดีขึ้น สนับสนุนให้ลูกๆ ได้รับการศึกษาสูงๆ ตามกำลังความสามารถของแต่ละคน ซึ่งพี่ก็ภูมิใจในความสำเร็จของลูกๆ เสมอ

.....พี่สุข พี่เป็นครูที่มีความสามารถในการถ่ายทอดวิชาชีพให้แก่ลูกศิษย์ มีลูกศิษย์ของพี่สามารถไปเปิดร้านซ่อมรถยนต์ มีกิจการที่พัฒนาก้าว

หน้ามากขึ้น ซึ่งพี่สุขมักจะภูมิใจอยู่เสมอ

.....พี่สุข ตลอดเวลาที่ผ่านมา พี่มักจะสอนให้ลูกๆ รู้จักความกตัญญู รู้บุญคุณคน และรู้จักรักษาตนเองให้สามารถต่อสู้กับอุปสรรคที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะลำบากเพียงใด ก็จะต้องไม่ย่อท้อ บัดนี้ คำสอนนี้ ฉันได้นำมาใช้เป็นเครื่องปลอบใจให้เข็มแข็งเมื่อเวลาที่คิดถึงพี่สุข

.....ความทรงจำที่ดีในการครองชีวิตร่วมกันมา จนสามารถสร้างฐานะของครอบครัวเราได้ดีขึ้น จะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตของฉันและลูกตลอดไป

.....อยากบอกพี่สุขว่า พี่สุขยังจะคงอยู่กับพวกเราตลอดไป

เจริญศรี วัฒนดำรงค์

พ่อสุข

เมื่อย้อนระลึกถึงความผูกพันที่มีต่อพ่อสุข ทำให้ซาบซึ้งในความดีที่พ่อสุขได้ปฏิบัติมาตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับพระ–พุทธพจน์ที่ทรงแสดงไว้หลายประการ อาทิเช่น

๑. โย จ ปุตฺตานมสฺสโว.

บรรดาบุตรทั้งหลาย บุตรผู้เชื่อฟังเป็นผู้ประเสริฐ

ในฐานะบุตรชายของคุณปู่ – คุณย่า พ่อสุข เป็นผู้ที่อยู่ในโอวาทของปู่ – ย่า และเมื่อตั้งตนเป็นหลักฐานได้ พ่อสุข ได้แสดงกตเวทิตาธรรมให้ปรากฏ โดยให้ความเอาใจใส่ต่อท่านทั้งสองด้วยความเคารพ พยายามขวนขวายจัดหาสิ่งของมาบำรุงให้ท่านทั้งสองได้รับความสุขสบาย ไม่ว่าจะได้รับคำตำหนิใดๆ จากท่านทั้งสอง พ่อสุขก็ไม่ปริปากแสดงอาการท้อถอย ยังคงให้ความเคารพเชื่อฟังอยู่เสมอ จนถึงวาระที่ท่านทั้งสองได้ทิ้งสังขารไปตามสภาวธรรม พ่อสุขก็ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่านตามคตินิยมในทางพระพุทธศาสนา และทำพิธีไหว้กราบตามตรุษสารท เป็นประจำทุกปี เหตุนี้ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้ประเสริฐตามพระพุทธพจน์ที่ยกมาแสดง

๒. ภตฺตา ปญฺญาณมิตฺถิยา.

สามี เป็นเครื่องปรากฏของสตรี

ในฐานะสามีของแม่เจริญศรี พ่อสุข ประพฤติตนเป็นสามีที่ดี ด้วยการยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา ไม่ประพฤตินอกใจแม่ ในการปกครองครอบครัว ก็มอบความเป็นใหญ่ให้ คราวมีฐานะดี ก็จัดหาเครื่องประดับอันควรค่ามอบให้แก่แม่ ทั้งสนับสนุนให้แม่อุปการะน้องๆ จนน้าเหล่านั้น สามารถสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีบ้าง มีอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองได้บ้าง ตลอดชีวิตของพ่อสุข มีแม่เจริญศรีเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขมาโดยตลอด เหตุนี้ ย่อมแสดงถึงความเป็นสามีที่ดีของคุณพ่อ

๓. พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร.

มารดาบิดา ท่านว่าเป็นพรหม (ของบุตร)

ในฐานะบิดา พ่อสุข ประพฤติตนเป็นผู้มีพรหมวิหาร–ธรรมกับบุตรมาโดยตลอด คือ มีความเมตตารักใคร่ในบุตร เมื่อบุตรปรารถนาสิ่งใด อันเป็นสิ่งที่ควร ก็มักจะมอบให้ด้วย

ความเต็มใจ, มีความกรุณาสงสารต่อบุตรเสมอ เมื่อบุตรเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ว่าจะมีอาการเพียงใด ก็ขวนขวายพาบุตรไปรักษาจนหายจากอาการโรคนั้น ถึงจะสูญเสียเงินทองไปจนหมดสิ้นแต่พ่อสุขปรารถนาที่จะให้ลูกมีชีวิตและสุขภาพที่ดีอยู่เสมอ, มีมุทิตา ความพลอยยินดีในเมื่อบุตรได้รับความสำเร็จตามความสามารถ ด้วยความภูมิใจ ไม่ว่าความสำเร็จนั้นจะมีคุณค่ามากหรือน้อยก็ตาม พ่อสุขมักจะกล่าวอยู่เสมอว่า ถ้าพบความสำเร็จในชีวิต เพียงนิดหน่อยก็ตาม ย่อมจะทำให้ชีวิตสามารถประสบความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ได้, มีอุเบกขา ความวางเฉย ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของบุตร ที่สามารถตั้งต้นได้แล้ว หรือมีครอบครัวแล้ว แต่พร้อมที่จะให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตเมื่อบุตรมาปรึกษาขอคำแนะนำ เหตุนี้ ย่อมแสดงถึงความเป็นพระพรหมของบุตร ที่มีอยู่ในตัวของพ่อสุข

๔. ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร.

มารดาบิดา ท่านว่าเป็นบุรพาจารย์ (ของบุตร)

ในฐานะบิดา พ่อสุขได้ปฏิบัติตนให้บุตร ได้เห็นประจักษ์อยู่เสมอ ในความเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาและท่านผู้มีพระคุณทั้งหลาย ท่านพยายามสอนสั่งและปลูกฝังให้บุตรได้มีความกตัญญูกตเวทีติดเป็นนิสัย เมื่อบุตรพอรู้ความสามารถสั่งสอนได้ พ่อสุขจะมอบหมายงานในร้านให้หัดทำด้วยเจตนาที่จะให้บุตรได้ตระหนักในความเหนื่อยยากของอาชีพช่างซ่อมรถยนต์ อันจะเป็นการกระตุ้นให้บุตรได้ขวนขวายหาวิชาชีพอื่นที่ดีกว่า ทั้งพยายามยกตัวอย่างชีวิตของบุคคลผู้ประสบความสำเร็จมาเล่าให้บุตรฟัง และชี้แนะถึงความผิด

พลาดในบุคคลที่ไม่ประสบความสำเร็จให้ฟังด้วย สิ่งเหล่านี้พ่อสุขเป็นคนแรกที่ปลูกฝังแก่บุตรมาตั้งแต่ยังเล็ก เหตุนี้ ย่อมแสดงถึงความเป็นบุรพาจารย์ของพ่อสุขที่ช่วยคุ้มครองชีวิตของบุตรไม่ให้ตกไปในทางที่ชั่วเสื่อมเสียอนาคต

๕. อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ.

มารดาบิดา เป็นที่นับถือของบุตร

ด้วยความดีทั้ง ๔ ข้อดังแสดงมานี้ และความดีที่พ่อสุขได้มอบให้มาตลอดชีวิตของท่าน ทั้งยังเป็นผู้สนับสนุนให้ได้รับการศึกษาที่ดีตามกำลังความสามารถ ตลอดทั้งอนุญาตให้อุปสมบทในสำนักวัดราชบพิธ เป็นสัทธิวิหาริกในเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช (วาสนมหาเถระ) และสนับสนุนในการทำกุศลกิจทั้งปวง จนสามารถดำรงตนอยู่ในสมณเพศได้ด้วยความสวัสดีมาอย่างต่อเนื่อง พ่อสุข จึงเป็นพระอรหันต์ที่อยู่ในดวงใจของบุตรเสมอ และเป็นผู้ที่บุตรให้ความเคารพนับถือตลอดมาสมดังพระพุทธพจน์ที่ยกมาอ้างถึง

พระพุทธเจ้า แม้จะปรินิพพานไปนานหลายปี แต่พระ–ธรรมที่ทรงแสดงให้ปรากฏแก่พุทธศาสนิกชน ก็ยังเป็นประจักษ์พยานยืนยันความตรัสรู้ของพระองค์ และยืนยันถึงความมีอยู่จริงของพระพุทธองค์ บุคคลใดที่สามารถเข้าถึงพระธรรมได้บุคคลนั้นย่อมจะได้รับความสุขอันประเสริฐ พ่อสุขได้ประพฤติตนเป็นบุตรที่ดี เป็นสามีที่ดี เป็นบิดาที่ดี ตลอดถึงการดำรงตนเป็นพุทธบริษัทที่ดีด้วย ในบั้นปลายของชีวิตก็หมั่นศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วนำมาปฏิบัติหาความจริงด้วยตนเอง เมื่อคราวจะละสังขารไป ก็ยังสามารถครองสติได้ดี

ดังที่พยาบาลผู้ดูแลกล่าวไว้แก่คุณแม่เจริญศรีว่า "ไม่เคยเห็นคนตายได้อย่างสงบเหมือนคุณลุงเลย" ย่อมแสดงให้เห็นถึงผลแห่งการปฏิบัติธรรมที่พ่อสุขได้ปฏิบัติมาโดยตลอด

ขออำนาจแห่งบุญกุศลราศี ที่ได้บำเพ็ญมาโดยตลอด และจักได้บำเพ็ญสืบไปในอนาคต จงอำนวยสุขสมบัติในคติวิสัยที่พ่อสุขได้ไปสถิตอยู่ ขอพ่อสุขจงได้รับอานิสงส์ทุกประการตามเจตนาอุทิศ เทอญ.

หลานไอโกะ (ด.ญ. วิรัญยุพา) มักจะพูดเสมอว่า **"พ่อใหญ่ไปสวรรค์แล้ว"** ด้วยกุศลกรรมที่พ่อสุขได้บำเพ็ญมาตลอดชีวิต คงจะมีคติตามที่หลานได้พูดถึง

ปภาโสภิกษุ

ธมฺมจารี สุขํ เสติ.
ผู้ประพฤติธรรม ย่อมอยู่เป็นสุข

เคารพรักคุณพ่อ

พระคุณของคุณพ่ออดิศร วัฒนดำรงค์ นั้นกว้างใหญ่ไพศาล หาสิ่งใดมาเปรียบเทียบได้ นับแต่จำความได้ คุณพ่อคอยสั่งสอนให้ประพฤติแต่คุณงามความดี บางครั้งดิฉันมีความไม่เข้าใจในตัวคุณพ่อ คุณพ่อพยายามจะปรับความเข้าใจ และพร่ำสอนให้รู้จักหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สอนให้เป็นคนที่รู้จักใช้ความคิด มีความรอบคอบก่อนจะทำกิจการใดๆ ไม่ให้ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ มีความขยัน ความอดทน ความเสีย

สละ คุณพ่อจะยกตัวอย่างที่ได้ประสบมาในชีวิตเล่าให้ฟัง แม้ดิฉันจะแยกครอบครัวไปแล้ว ความรักความอาทรที่ได้รับจากคุณพ่อก็ไม่เคยเปลี่ยนแปลง

บัดนี้ คุณพ่อได้จากไปแล้ว มันรวดเร็วเกินกว่าที่จะทำใจให้ย่อมรับได้ พยายามระลึกอยู่เสมอว่า คุณพ่อยังคงอยู่ในดวงใจของดิฉันตลอดไป

ขออำนาจแห่งคุณพระรัตนตรัย หลวงพ่อพุทธชินราช จงนำดวงวิญญาณของคุณพ่ออดิศร วัฒนดำรงค์ ไปสู่สุคติสรวงสวรรค์ด้วยเทอญ

เคารพรักคุณพ่ออย่างสูง

ศรัณย์–สุชาดา จันทร์ประเสริฐ (ต้องใจ)

คุณพ่ออดิศร วัฒนดำรงค์ ในความทรงจำของฉัน

ฉันเป็นบุตรคนที่สี่ของคุณพ่ออดิศรและคุณแม่เจริญศรี สำหรับความทรงจำของฉันกับคุณพ่ออดิศรนับแต่ฉันจำความได้นั้น ท่านเป็นบุคคลที่ยอดเยี่ยมมากในเรื่องการรักษาสุขภาพของลูกๆ โดยเฉพาะตัวฉัน เนื่องจากฉันเป็นลูกที่มีสุขภาพไม่ค่อยดีเมื่อเทียบกับพี่น้องคนอื่นๆ คุณพ่อเคยเป็นหมอฟันประจำตัวของลูกแต่ละคน ยามที่ฟันของฉันโยกและเจ็บปวด แม้คุณพ่อไม่ใช่หมอฟัน แต่ท่านก็มีความสามารถในการถอนฟันให้ฉันแล้วไม่มีความเจ็บปวดเหลืออยู่เลย ท่านเป็นผู้ที่เอาใจใส่ในเรื่องต่างๆ ของลูกๆ ตลอดจนความเจ็บป่วยของลูกๆ อย่างสม่ำเสมอ ในวัยเด็กช่วงที่ฉันเรียนอยู่ในจังหวัดพิษณุโลกนั้น ทุกเช้าท่านจะพาพวกเราพี่น้องไปโรงเรียนด้วยรถเวสป้าคู่ใจและทะยอยส่งทุกคน ตอนเย็นก็จะมารับกลับบ้าน บางครั้งจะรับฉันก่อนแล้วไปรอรับพี่สาวที่สาธิตวิทยาลัยครูพิบูลสงคราม (ส.ว.ค.) บ้านของเราอยู่กันแบบเรียบง่าย ในตอนนั้นคุณพ่อซ่อมไดนาโมและมอเตอร์ ฯลฯ ที่ร้านเจริญไฟฟ้าซึ่งเป็นร้านลักษณะเป็นห้องแถว ซึ่งพวกเราพี่น้องเรียกที่ทำงานของคุณพ่อว่า บ้านที่ริมน้ำบนถนนพุทธบูชา (ปัจจุบันไฟไหม้บริเวณห้องแถวนี้หมดแล้ว) ทุกวันในตอนกลางวัน เมื่อฉันและน้องๆ อยู่

บ้าน เราจะได้ทานขนมอร่อยๆ เสมอ คุณพ่อชอบซื้อกล้วยทอด ขนมหวานมาฝากเรา ในตอนเย็นก็จะพาเราไปวิ่งเล่นที่สนามเด็กเล่น ตลอดจนพาเราไปนั่งรถเที่ยวเล่นนอกเมืองเสมอ ท่านพาเราไปตามเก็บเงินกับลูกค้าซึ่งเช่าซื้อรถของท่าน หรือกึ่งๆ ตามความคิดของเราก็คือ คุณพ่อพาเราไปเปิดหูเปิดตานั่นเอง ในวัยเด็กตอนนั้น **ฉันมีความสุขมาก**

ในช่วงที่ฉันอยู่ ป.๔ (พ.ศ. ๒๕๒๒) ตอนนั้นฉันป่วยหนักมาก ถ้าฉันเป็นลูกคนอื่นหรืออยู่ครอบครัวอื่นฉันก็ยังนึกไม่ออกว่าฉันจะได้รับการปฏิบัติอย่างที่คุณพ่ออดิศรได้ทำให้กับฉันหรือไม่ เพราะสาเหตุว่าตอนนั้นฉันป่วยเป็นโรคไส้ติ่ง ฉันทรมานมาก เนื่องจากก่อนหน้านั้นคุณหมอที่ทำการตรวจฉันไม่สามารถวินิจ–ฉัยได้ว่าฉันป่วยเป็นอะไร จนคุณหมอท่านหนึ่งตรวจพบและจะทำการผ่าตัดในอีกวันหนึ่ง แต่ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นพ่อด้วยความห่วงใยในชีวิตของฉัน คุณพ่อก็ได้ตัดสินใจพาฉันเข้ากรุงเทพกลางดึกคืนนั้น หากนึกภาพไปแล้ว การคมนาคมในตอนนั้นก็ไม่ค่อยจะสะดวกเท่าไหร่นั้น คุณพ่อของฉันท่านยอมยืนบนรถไฟไปจนตลอดทางและหาที่นั่งให้คุณแม่อุ้มฉันไว้ เพราะวันนั้นคนโดยสารรถไฟมาก ไม่มีที่ว่างสำหรับเราเลย จุดหมายปลายทางและความตั้งใจของคุณพ่อก็คือ ต้องพาฉันไปรักษาในโรงพยาบาลที่ทันสมัยในกรุงเทพฯ ฉันสลบไปแล้ว เลือดออกปาก ออกจมูก ฉันจำอะไรไม่ได้ ปรากฏว่าฉันเป็นโรคไส้ติ่งแตก เมื่อมีสติฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ฉันก็ได้เห็นหน้าคุณพ่อคุณแม่ ตอนนั้นฉันยังเด็กมาก ฉันไม่รู้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นกับฉัน สิ่งที่เกิดขึ้นกับฉันและได้รับการถ่ายทอดให้รับรู้ในภายหลังก็คือ ท่าน

ได้พยายามพาฉันไปหาคุณหมอเพื่อให้รักษาฉันจนถึงที่สุด ท่านยอมสละเงิน ท่านยอมสละเวลา และท่านก็ได้ทำหน้าที่ของความเป็นพ่ออย่างที่ฉันต้องจดจำไปจนตลอดชีวิต จนทางบ้านของฉันได้ส่งฉันไปเรียนที่เชียงใหม่ในเวลาต่อมา ทุกอย่างดำเนินไปอย่างปกติและมีความสุข

ในความรู้สึกของฉันที่มีต่อคุณพ่อนั้น คุณพ่อของฉันจะเป็นผู้ที่รักครอบครัวมาก รักลูกๆ ทุกคน รักพี่รักน้องของคุณพ่อเอง จะสังเกตจากการที่เวลาคุณพ่อเล่าถึงพี่น้อง หลานๆ ของคุณพ่อให้ฉันฟัง คุณพ่อก็จะมีแต่สิ่งดีๆ ของแต่ละครอบครัวของพี่น้องท่านเล่าให้ลูกๆ ฟัง สำหรับส่วนตัวคุณพ่อแล้ว เมื่อยามที่พี่น้องเดือดร้อนไม่ว่าเรื่องใดๆ คุณพ่อก็จะทำหน้าที่ทั้งหน้าที่ของน้องชายและพี่ชายได้อย่างชนิดที่เรียกว่าเป็น**การปฏิบัติตนในการเป็นผู้ให้อย่างสม่ำเสมอ** เพราะการปฏิบัติตนของท่านต่อผู้อื่นนั้น**ท่านกระทำด้วยจิตใจและมีความจริงใจในการกระทำการ**

ใด ๆ เสมอโดยไม่หวังได้สิ่งใดตอบแทน การปฏิบัติตนในลักษณะดังกล่าวข้างต้นเป็นสิ่งที่ฉันเห็นมาตลอดตั้งแต่ฉันเป็นเด็กจวบจนปัจจุบัน และเป็นสิ่งที่ฉันมักตั้งคำถามกับคุณพ่อในสิ่งที่ตัวฉันเองไม่ค่อยเข้าใจกับผลที่คุณพ่อได้รับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ฉันไม่ขอกล่าวถึงเพราะขอให้เป็นที่เข้าใจกันในที่นี้ว่า หากใครคนใดก็ตามปฏิบัติตนอย่างไรย่อมรู้อยู่แก่ใจของเขาเอง และผลของการกระทำของเขาที่ได้กระทำต่อคุณพ่อของฉัน เขาก็จะได้รับผลของการกระทำนั้นๆ ไม่วันใดก็วันหนึ่งด้วยตัวของเขาเอง

คุณพ่อมักชอบให้ลูกๆ เรียนหนังสือสูง เพราะตัวท่านไม่ได้เรียนสูงมากนัก ดังนั้นท่านจึงพยายามให้กำลังใจเราเท่าที่ท่านสามารถทำได้ สำหรับตัวฉันแล้วในระยะหลังจะมีโอกาสคุยกับคุณพ่อบ้าง คุณพ่อท่านมักจะเปรยๆ กับฉันในเรื่องต่างๆ แต่สิ่งหนึ่งที่ท่านให้ข้อคิดไว้ก็คือ เกิดมาควรเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และความกตัญญูต่อพ่อแม่เป็นสิ่งที่สำคัญควรจดจำได้ และท่านก็ได้ให้ข้อคิดในการรักพี่น้องที่เกิดคลานตามกันมา นั่นคือ หากเริ่มจากการรักพี่น้องได้แล้ว การปฏิบัติตนต่อคนใกล้ชิดหรือคนอื่นๆ ก็จะสามารถกระทำได้ในเวลาต่อมาเอง

อย่างไรก็ตามพ่อคิดว่าถ้าลูกแต่ละคนสามารถเรียนหนังสือสูงๆ จนจบมาและสามารถประกอบอาชีพตามที่ตนเรียนได้โดยไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อนเป็นสิ่งที่เหมาะสมและควรปฏิบัติอย่างมาก ข้อคิดดังกล่าวเป็นสิ่งที่ฉันจะจดจำไปจนตลอดชีวิต แม้คุณพ่อของฉันจะไม่มีชีวิตอยู่ได้เห็นความสำเร็จของฉันก็ตาม แต่ข้อคิดของท่านก็อยู่ในใจของฉันตลอดไป ไม่ว่าคุณพ่อจะอยู่

ในแห่งหนใดก็ตาม ขอให้รับรู้ว่าฉันรักท่านมาก ท่านอยู่ในใจของฉันตลอดไป ท่านเป็นพระที่อยู่ในใจฉันตราบจนชีวิตฉันจะหาไม่ ตลอดกาลนานจิรัฐติกาล

โอ้บิดามารดรที่ลูกรัก
ผู้นำชักลูกก้าวสู่การศึกษา
ได้เรียนรู้วิชาเติบใหญ่มา
ได้ศึกษาร่ำเรียนจนรู้การ

พระคุณท่านมีมากเปี่ยมเหลือล้น
สุดจะทนทดแทนคุณหามิได้
ลูกจะขอจดจำจนวันตาย
พระคุณท่านจะไม่หายกลับกลายเอย

กลอนดังกล่าวได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประถมศึกษาในการประกวดแข่งขันการแต่งกลอนวันพ่อ ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๔ ของโรงเรียนพระหฤทัย เชียงใหม่ (ขณะศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนพระหฤทัย จังหวัดเชียงใหม่)

บุตรคนที่สี่ของคุณพ่อ
นางสาวภคพร วัฒนดำรงค์

พ่อ ในความทรงจำของข้าพเจ้า

ตั้งแต่จำความได้เมื่อตอนยังเล็กเป็นเด็กไร้เดียงสา พ่อเป็นผู้ให้การดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี พ่อชอบซื้อขนมนมเนยให้ลูกๆ ได้ทานจนอิ่มท้อง เวลาลูกเสียใจหรือเศร้าใจ พ่อจะคอยดูแลเอาใจใส่และมักจะให้เงินเล็กๆ น้อยๆ เป็นการปลอบใจลูกๆ เสมอๆ ฉันจำความได้ว่ามีอยู่ครั้งหนึ่งฉันถูกแม่ว่ากล่าวตักเตือนเรื่องที่ไม่ควรจะทำตามประสาของเด็ก ฉันเสียใจมากร้องไห้ฟูมฟาย หนีขึ้นบ้านล็อคประตูเงียบ มีพ่อนี่แหละที่ตามมาเอาเงินให้และพาไปกินขนมเป็นการปลอบใจ ฉันจึงเลิกร้องไห้ พ่อเป็นคนส่งลูกๆ ไปโรงเรียนตั้งแต่เด็กๆ ชั้นอนุบาล ๑ จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ฉันจำได้ว่าทุกเย็นจะนั่งรอพ่อมารับทุกวัน พ่อจะขี่รถเวสป้าคู่ใจมารับที่โรงเรียนและยืนรอลูกที่ริมรั้ว

จนกระทั่งฉันได้ศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา พ่อก็เป็นผู้ส่งเสียค่าเล่าเรียนทั้งหมด ฉันทราบดีว่าคุณพ่อยอมให้เงินลูกมาเรียนหนังสือได้ไม่ว่าจะมากหรือน้อย ลูกๆ ทุกคนจะได้เรียนหนังสือทุกคน ไม่ขาดตกบกพร่อง พ่อหามาให้ ในขณะเดียวกันพ่อจะไม่ค่อยซื้อของกินตามที่ตนอยากจะกินนัก แต่มักจะกลับมากินข้าวที่บ้านเป็นประจำ เหตุผลที่พ่อกระทำเช่นนี้ ก็เพราะจะเก็บเงินให้ลูกๆ ได้เรียนหนังสือสูงๆ ไม่น้อยหน้าเพื่อนๆ ถึง

แม้ว่าในบางครั้งพ่อจะคิดมากจนเกิดโทสะเกิดอารมณ์โมโห แต่ก็เป็นเพียงชั่วขณะไม่เกินครึ่งวัน พ่อมักจะโมโหบ่อยๆ อารมณ์ร้อนแต่จะเป็นประเภทโกรธง่ายหายเร็ว จะสังเกตได้ว่าเวลาพ่อทะเลาะกับใครมักจะเป็นคนง้อฝ่ายตรงข้ามเสมอๆ

ช่วงหลังๆ มานี้พ่อมักหงุดหงิดแต่ก็น้อยลงกว่าทุกครั้งที่ฉันประสบมากับตัวเอง พ่อชอบพูดหยอกล้อกับลูกๆ และชอบสอนไม่ให้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเพราะมันเป็นบาป แต่พวกเราก็แอบทำไม่ให้พ่อจับได้ เช่น ฆ่ามด, ดักหนู ฯลฯ ก่อนพ่อจะจากพวกเราไปพ่อไม่ได้พูดอะไรที่เป็นลางสังหรณ์มาก่อนเลย ท่านจากพวกเราไปอย่างที่ไม่มีวันจะกลับมาอีกแล้ว พวกเราจะต้องดำเนินชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันที่ไม่มีพ่อ แต่พวกเราก็จะพยายามและอดทน เข็มแข้ง ช่วยกันดูแลแม่ที่เหลืออยู่เป็นทั้งพ่อและแม่ในคราวเดียวกัน พวกเราขอภาวนาให้ดวงวิญญาณของพ่อไปสู่สุขคติภพเทอญ

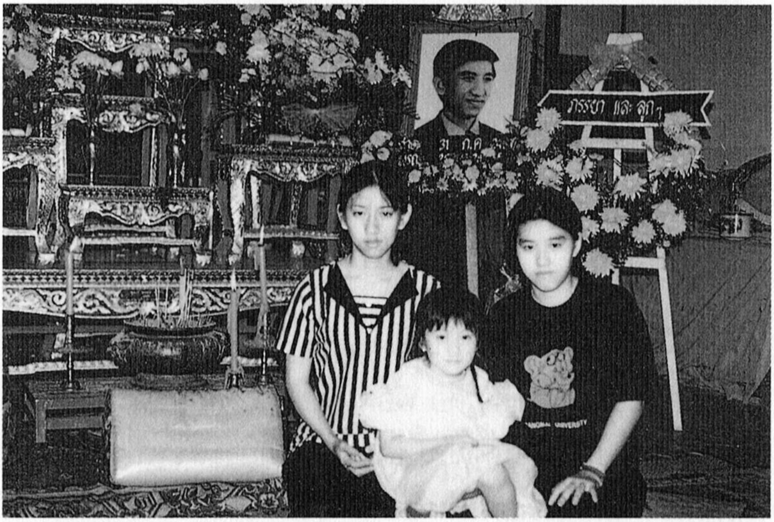
ด้วยความรักความอาลัย

นางสาวนุชจรี วัฒนดำรงค์

เคารพและรักคุณพ่ออยู่เสมอ

เมื่อตอนที่ดิฉันยังเป็นเด็กเล็กอยู่ คุณพ่ออดิศร วัฒน-ดำรงค์ จะเป็นคนส่งเรา คือ พี่อิ๊ด (นุชจรี), ดิฉัน และน้องท๊อป (ลัทธพล) ไปโรงเรียนทุกวัน ซึ่งพวกเรามักจะสร้างปัญหางอแงกันทุกเช้า แต่คุณพ่อก็ไม่เคยบ่นเคยว่า บางวันเราต่างก็อยากให้คุณพ่อไปส่งก่อน จึงทะเลาะกัน คุณพ่อจะคอยไกล่เกลี่ยและสงบการทะเลาะได้อย่างสบาย แต่ถ้าดิฉันทะเลาะกับน้อง คุณพ่อจะตัดสินทำโทษเท่ากันเสมอ พร้อมทั้งคอยสั่งสอนให้เรารักกันให้มากๆ

เมื่อดิฉันเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ดิฉันเริ่มสนิทกับคุณพ่อมากขึ้น เพราะตอนนี้พี่ๆ ต่างไปศึกษาในกรุงเทพมหานครบ้าง ทำงานในต่างจังหวัดบ้าง คุณพ่อก็ยังไปส่งดิฉันที่โรงเรียนทุกวัน และรับกลับบ้านเมื่อเลิกเรียนด้วย บ่อยครั้งที่ดิฉันโทรศัพท์ให้คุณพ่อมารับกลับบ้านก่อนเลิกเรียน และพยายามให้คุณพ่อไปส่งที่โรงเรียนสายเกือบทุกวัน ด้วยเหตุผลว่า ดิฉันต้องอ่านหนังสือดึก ตื่นเช้าไปโรงเรียนไม่ไหว, ต้องรีบกลับบ้านพักผ่อน เพื่อเตรียมตัวอ่านหนังสือ ระยะนี้เป็นการเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัยของดิฉัน คุณพ่อเข้าใจในกรณีเช่นนี้ได้ดี เพราะลูกของคุณพ่อ ๔ คน ต่างได้เข้าศึกษาในระดับมหา-

วิทยาลัยทุกคน และคุณพ่อยังให้ความร่วมมือกับดิฉันเสมอ

ในระหว่างการสอบเข้ามหาวิทยาลัย คุณพ่อจะห่วงใยในสุขภาพของดิฉันเสมอ บ่อยครั้งที่คุณพ่อจะลุกขึ้นในตอนดึกเพื่อหาขนมมาให้ดิฉันทาน ทำให้ดิฉันมีกำลังใจ ตั้งใจขยันอ่านหนังสือ จนสามารถสอบเข้าเรียนในคณะทันตแพทย์ศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้

เมื่อต้องไปเรียนที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปีที่ ๑ คุณพ่อมักจะหาโอกาสเดินทางไปเยี่ยมดิฉันอยู่เสมอ ด้วยความเป็นห่วงเพราะดิฉันยังไม่เคยออกจากบ้านไปศึกษาไกลๆ ทำให้ดิฉันคลายความหงาได้ และมีกำลังใจในการศึกษามากขึ้น

คุณพ่อเป็นคนที่สนใจในการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ดังนั้นทุกครั้งที่ขอเงินคุณพ่อเพื่อไปซื้อหนังสือ ไม่ว่าจะเป็นตำราเรียนหรือหนังสืออ่านเล่น คุณพ่อจะให้เงินเสมอ จนดิฉันมีหนังสือเกือบ ๑,๐๐๐ กว่าเล่ม ดิฉันรักการอ่านหนังสือได้เพราะ

ความเมตตาของคุณพ่อที่มีต่อดิฉัน

ช่วงสุดท้ายแห่งชีวิตของคุณพ่อ คุณพ่อพยายามที่จะสอนให้ดิฉันขับรถยนต์ให้ได้ ดิฉันได้เรียนขับรถยนต์กับคุณพ่อเกือบ ๓ ปี แต่ก็ยังขับได้ไม่ดีนัก คุณพ่อก็เต็มใจสอนให้เสมอเมื่อดิฉันมีเวลาว่างจากการเรียนในมหาวิทยาลัย กลับมาพักผ่อนที่บ้าน

ความห่วงใยที่คุณพ่อมีต่อดิฉัน ทำให้ดิฉันระลึกถึงท่านอยู่เสมอ แต่นี้ไป ดิฉันตั้งใจว่า แม้คุณพ่อจะจากไปแต่เพียงร่างกายเท่านั้น แต่ความผูกพันที่คุณพ่อได้มอบให้ดิฉันมาโดยตลอดชีวิตของดิฉัน จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ดิฉันก้าวไปสู่ความสำเร็จของชีวิตให้สมกับที่คุณพ่อได้หวังไว้

ดิฉันจะเป็นคนดีตามคำสอนที่คุณพ่อพร่ำสอนอยู่เสมอ

ขอให้คุณพ่อมีความสุขในสรวงสวรรค์ตามที่คุณพ่อปรารถนาทุกประการ

นางสาวอัปษรศรี วัฒนดำรงค์

คุณพ่อครับ

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ ครอบครัวของเราได้เสียพี่ชายคนที่ ๓ คือ พี่หมู ไป ความเศร้าโศกยังไม่ทันเลือนหายไปจากความทรงจำ ในปีนี้เราต้องสูญเสียคุณพ่ออดิศร วัฒนดำรงค์ อันเป็นหลักของครอบครัวไปอีกคน ความเศร้าโศกจึงทวีมากขึ้น

หลังการมรณกรรมของบุคคลอันเป็นที่รักของผมทั้งสองคน ผมได้ตระหนักและเข้าใจในหลักของชีวิตมากขึ้น การที่ทุกคนต้องพยายามขวนขวายทำงานเพื่อหาเงินจำนวนมากมาจุนเจือครอบครัว แล้วเมื่อได้เงินมา ก็ไม่กล้าที่จะนำมาใช้จ่าย แต่เก็บเงินนั้นไว้เฉยๆ เพื่อให้เป็นทุนทรัพย์แก่บุตรของตนเอง คุณพ่อของผม เป็นบุคคลที่ทำงานอย่างหนัก จนสามารถสร้างฐานะของครอบครัวให้ดีขึ้น พยายามเก็บออมเงินเพื่อส่งเสียให้ลูกได้เล่าเรียนสูงๆ แม้ผมจะเป็นลูกคนสุดท้อง คุณพ่อก็ยังจัดเตรียมเงินค่าเล่าเรียนไว้ให้ เมื่อทราบข่าวว่า ผมได้สิทธิสามารถเข้าเรียนในคณะวิศวกรรมศาสตร์ (อิเลคโทรนิคส์และโทรคมนาคม) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ ธนบุรี โดยไม่ต้องสอบคัดเลือก ซึ่งคุณพ่อภูมิใจในความสำเร็จนี้ของผมมาก ท่านได้ทราบข่าวก่อนจะถึงมรณกรรมไม่กี่วัน บุคคลเช่นคุณพ่อของผม ย่อมไม่มีโอกาสได้รับความสุขสำราญตามคตินิยมเช่นคนทั่วไป เพราะ

ความรักที่มีต่อลูกทุกคน ท่านจึงยอมเสียสละความสุขเหล่านั้น เพื่อให้ลูกได้รับความสำเร็จในชีวิตที่ดีกว่าที่ท่านได้รับ

ในระยะ ๒–๓ ปีสุดท้ายของชีวิตคุณพ่อ คุณพ่อได้เริ่มทำงานต่างๆ น้อยลง และเริ่มสนใจในการศึกษาธรรมะมากขึ้น ภาพคุณพ่อใส่บาตรพระในตอนเช้า จึงเป็นภาพที่ผมเห็นบ่อยมากขึ้น ยามค่ำคุณพ่อจะสวดมนต์ในห้องพระบนบ้าน และฝึกนั่งสมาธิ ทำใจให้สงบ

พี่ๆ ต่างแยกย้ายไปทำงานในต่างจังหวัดบ้าง ไปเรียนหนังสือที่อื่นบ้าง ผมจึงเป็นลูกที่อยู่ใกล้ชิดคุณพ่อมากที่สุด บางครั้งเราก็มีความเห็นขัดแย้งกัน ผมมักจะทำตามใจตนเองในบางโอกาส แต่เมื่อเหตุการณ์สิ้นสุดลง คุณพ่อก็ให้อภัยผมเสมอ คุณพ่อมักจะชวนผมดูรายการถ่ายทอดกีฬาฟุตบอลทางโทรทัศน์ เพื่อให้ได้มีโอกาสใกล้ชิดกับผม และได้สั่งสอนผม ผมได้มีโอกาสปฏิบัติท่านมากในระยะเวลานี้

ชีวิตของคุณพ่อ เป็นบทเรียนอันทรงคุณค่าที่ผมจักต้องจารึกไว้ในดวงใจของผมไปชั่วชีวิต คุณพ่อของผมได้ทำตนเองให้เป็นตัวอย่างแก่ผม ถึงการเป็นคนมีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ผมจึงภูมิใจในตัวของคุณพ่ออยู่เสมอ

บัดนี้ คุณพ่อได้พักผ่อนอย่างสงบ ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย อันมีหลวงพ่อพุทธชินราชเป็นประธาน จงอำนวยผลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณพ่ออดิศร วัฒน-ดำรงค์ ได้สถิตสถาพรในสรวงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ อันเป็นที่สถิตพระเจดีย์จุฬามณี เพื่อคุณพ่อจะได้มีความสุขในทิพยสมบัติตามกำลังกุศลที่ได้บำเพ็ญมาตลอดชีวิต และสมกับที่คุณพ่อตั้งใจไว้ว่าจะไปกราบดวงแก้วของพระบรมธาตุแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบนสวรรค์

ด้วยความเคารพและรักพ่ออย่างสูงสุด

นายลัทธพล วัฒนดำรงค์

คติธรรม
ของสมเด็จพระราชาคณะ

สุขา สทฺธมฺมเทสนา.
การแสดงพระสัทธรรม นำความสุขมาให้

อนุสรณพจน์

พระพจนารถ ปภาโส ผู้เป็นอันเตวาสิกได้มาแจ้งให้ทราบว่า นายอดิศร วัฒนดำรงค์ ผู้เป็นบิดาของตน ได้ประสบอุบัติเหตุจนถึงแก่กรรม ทำให้เกิดความสังเวชสลดใจว่า ชีวิตของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายไม่เที่ยงจริงๆ ดังธรรมภาษิตที่ว่า

อนิจฺจา วต สงฺขารา   อุปฺปาทวยธมฺมิโน
อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ   เตสํ วูปสโม สุโข

สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ   มีอันเกิดขึ้นเป็นธรรมดา
เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ย่อมดับไป   การสงบระงับสังขารเหล่านั้นได้เป็นความสุข

นายอดิศร วัฒนดำรงค์ เมื่อยังมีชีวิตอยู่เป็นผู้มีความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้อนุญาตให้บุตรชายเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา อยู่จำพรรษา ณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม มาจนถึงปัจจุบันนี้ และเป็นผู้ดำเนินชีวิตตามแนวทางที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ในเรื่อง **ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์** ประโยชน์ในชีวิตปัจจุบัน ๔ อย่าง คือ

๑. **อุฏฐานสัมปทา** เป็นผู้ขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ หาทรัพย์สินเงินทองโดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก

ลำบากใดๆ

๒. **อารักขสัมปทา** เมื่อหาทรัพย์สินเงินทองมาได้ ก็รู้จักเก็บรู้จักรักษาให้ดำรงคงอยู่ หรือให้เพิ่มพูนมากขึ้น

๓. **กัลยาณมิตตตา** รู้จักเลือกคบคนคบเพื่อน คือเลือกคบคนดีเป็นมิตรสหาย ไม่คบคนพาลคนชั่วเป็นมิตร

๔. **สมชีวิตา** รู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้ตามความเหมาะสม ไม่ฟุ่มเฟือยนัก และไม่ฝืดเคืองจนเกินไป

จนกระทั่งสามารถสร้างครอบครัวให้เป็นหลักฐานเจริญมั่นคง ดังเป็นที่ปรากฏแก่ชนทั้งหลาย ที่รู้จักคุ้นเคยกันมา พร้อมกันนี้ก็เอาใจใส่ดูแลคนภายในครอบครัว ให้ได้รับความสุขสบายตามสมควรแก่ภาวะ ส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียนแก่บุตรธิดาอย่างทั่วถึง ให้การสงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ญาติมิตรและบริวารชน เท่าที่ตนจะสามารถทำได้ จึงชื่อว่าเป็นผู้ไม่ยากจนด้วยทรัพย์สินเงินทอง และไม่จนด้วยน้ำใจ จึงกล่าวได้ว่า เป็นผู้เกิดมาดี มีชีวิตความเป็นอยู่ดี เมื่อล่วงลับดับสังขารไป ก็ชื่อว่ามีสุคติโลกสวรรค์เป็นที่หวังได้ และนับว่าได้กระทำหน้าที่ของตนดีแล้ว จึงเป็นที่เคารพรักนับถือของชนผู้รู้จักเกี่ยวข้องทุกคน

บัดนี้ นายอดิศร วัฒนดำรงค์ ได้ล่วงลับดับสังขารไปแล้วตามสภาวธรรม ที่เป็นอนิจจัง ไม่เที่ยงแท้แน่นอน เข้าไปสงบระงับสังขารได้เป็นความสุข ตามธรรมภาษิตดังกล่าวมา

ขออำนาจบุญกุศล ที่นายอดิศร วัฒนดำรงค์ ได้ประกอบกระทำมาแล้ว และบุญกุศลที่บุคคลภายในครอบครัว ตลอดถึงญาติมิตรสหายทั้งหลาย ได้บำเพ็ญอุทิศมาตั้งแต่ต้นตามลำดับ

จงรวมเป็นบุญกุศลอันมีพลังอำนวยผลเป็นสุขอันน่าปรารถนา ให้นายอดิศร วัฒนดำรงค์ ได้เสวยสมเจตนาอุทิศทุกประการ ในสุคติสวรรค์สัมปรายภพนั้นๆ เทอญ

(สมเด็จพระพุทธปาพจนบดี)
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ความสุข

พระพจนารถ ปภาโส วัดราชบพิธ จะจัดพิมพ์หนังสือเนื่องในงานปลงศพโยมบิดา คุณอดิศร วัฒนดำรงค์ ได้ให้โอกาสข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในหนังสือนี้ ด้วยข้อความธรรมจึงขอแสดงข้อคิดอิงธรรมเพียงเล็กน้อย

พระพุทธองค์ ทรงทราบความประสงค์ของคนในโลกจึงได้ทรงแสดงธรรมครอบคลุมความประสงค์ ดังกล่าว ไว้ทุกส่วนทั้งเหตุและผล พร้อมทั้งวิธีปฏิบัติ เช่น ทรงสอนเรื่องความสุข ก็ทรงสอนไว้แก่คนทุกระดับ ทุกสาขาอาชีพ เช่น ความสุขของผู้ครองเรือน ๔ อย่าง มีความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ เป็นต้น

ความสุขของผู้แสวงหาความพ้นทุกข์ ซึ่งทรงสอนเน้นหนักเรื่องความสุขทางจิตใจ ในลักษณะบรรเทาความทุกข์ ไปตามลำดับ ไปจนหมดทุกข์ ซึ่งมีธรรมภาษิตกล่าวรวบยอดไว้ว่า **"พระนิพพาน เป็นบรมสุข"** ได้แก่ความดับทุกข์ได้หมดเป็นบรมสุขนั่นเอง

ผู้ประสงค์ความสุข ที่เป็นบรมสุข จึงยึดถือทางปฏิบัติตั้งแต่เริ่มต้นของสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน ด้วยการภาวนา และกำหนดรู้ เมื่อเริ่มลงมือปฏิบัติก็พอมองเห็น

ความสุขทางจิต ดังข้อความเรื่ององค์ฌานว่า **"เมื่อจิตปลอดจากอารมณ์ต่างๆ แล้ว เริ่มมีความสงบ ก็จะมีปีติและสุขทางจิต"** จิตที่ปลอดคือว่างจากอารมณ์ต่างๆ ในระดับนี้ จึงมีปีติและสุขชั่วระยะที่จิตมีภาวะอย่างนั้น เรียกว่า ปีติและสุข ที่เป็นวิเวกชะ คือปีติและสุข ที่เกิดจากความปลอด คือ ว่างจากอารมณ์ต่างๆ เมื่อจิตสุขไปอีกขั้นหนึ่ง ก็จะมีปีติและสุข ที่เกิดจากสมาธิโดยตรงมีความสงบมั่นคงยิ่งขึ้น เรียกว่า สมาธิชะ คือ ปีติและสุขที่เกิดจากความสงบมั่นคง แน่วแน่ คือสมาธิ ความสุขที่เกิดคู่กับปีติ ทั้งที่เป็นวิเวกชะ และสมาธิชะ เกิดขึ้นได้ด้วยกัมมัฏฐานเท่านั้น แต่ก็ต้องประคับประครองภาวะแห่งจิตนั้นให้ดี เพราะยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้

ส่วนความสุขที่เป็นบรมสุขนั้น ท่านกล่าวว่า เป็นความดับทุกข์ โดยสิ้นเชิง ที่เรียกว่า ทุกขนิโรธ ผู้แสวงหาความสุขในระดับใดก็ตาม จะพบกับความสุขนั้น ด้วยการปฏิบัติตามที่พระพุทธองค์ตรัสสอน

พระพจนารถ ปภาโส สนใจและปฏิบัติ เพื่อพบกับความสุขของผู้แสวงหาความพ้นทุกข์ จะเป็นพลังแห่งกุศลอย่างสำคัญ แก่โยมบิดาผู้ถึงมรณกรรมไปแล้ว จึงขอพลอยอนุโมทนา ต่อข้อปฏิบัติของพระพจนารถ ปภาโส ในโอกาสนี้ด้วย

สมเด็จพระพุฒาจารย์

สมเด็จพระพุฒาจารย์
วัดสระเกศ

สุขกถา

ความสุข เป็นสิ่งจำปรารถนาของมนุษย์ทุกคนในโลก ทั้งนี้ เพราะความสุขเมื่อเกิดมีขึ้นแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ย่อมมีผลทำให้บุคคลนั้น มีความแช่มชื่นเบิกบาน มีจิตใจแจ่มใสใบหน้าอิ่มเอิบ เป็นความโปร่งใจสำหรับตัวเอง เป็นความสบายใจสำหรับคนข้างเคียง เพราะมิต้องมาหวาดระแวงกับเรื่องที่ทำ คำที่พูด ที่เป็นเหตุนำมาซึ่งความเดือดร้อน อันสาเหตุให้เกิดความสุขนั้นมีที่มาหลากหลาย เช่น ดังที่แสดงไว้ว่า สุขเกิดแต่การมีทรัพย์ สุขเกิดแต่การใช้จ่ายทรัพย์ สุขเกิดได้ทั้งนั้น แต่ความสุขเหล่านี้ เป็นควาสุขที่เกิดมีขึ้นได้เพราะอาศัยเหตุปัจจัยภายนอกเป็นตัวกำหนด แต่เมื่อใดก็ตาม เหตุปัจจัยแปรเปลี่ยนไป คำว่า **มี** แปรเปลี่ยนก็เป็นคำว่า **ไม่มี** หรือคำว่า **ไม่มี** แปรเปลี่ยนเป็นคำว่า **มี** เมื่อนั้น ความสุขก็จางหายไป กลายเป็นความทุกข์เข้ามาแทนที่

ฉะนั้น ความสุขเช่นนี้ จึงไม่จีรังยั่งยืนแต่ประการใด คงเปลี่ยนแปรไปตามสภาวะและองค์ประกอบ การจะรักษาความสุขเช่นนั้นให้คงอยู่ มิใช่เป็นเรื่องง่ายนัก ทั้งนี้ เพราะมีองค์ประกอบไม่เหมือนกัน ซึ่งในแต่ละอย่างก็ย่อมจะมีอำนาจบันดาลให้เป็นไปเฉพาะส่วนของตน แต่จะอย่างไรก็ตาม มี

เรื่องที่ควรพิจารณา กล่าวคือ ในเรื่องแห่งความสุขนี้ มีพระพุทธพจน์กล่าวถึงวิธีที่จะสร้างและรักษาความสุขให้คงอยู่เท่าที่กำลังความสามารถของตนจะบรรดาลให้เป็นไปได้ ก็คือ พระพุทธพจน์บทที่ว่า

ธมฺมจารี สุขํ เสติ อสฺมิ โลเก ปรมฺหิจ

ผู้มีปกติประพฤติธรรม ย่อมอยู่เป็นสุข ทั้งในโลกและปรโลก

ในพระพุทธพจน์บทนี้ เท่ากับเป็นการเปิดช่องทางแห่งการอยู่เย็นเป็นสุขไว้ ทั้งในโลกปัจจุบันนี้และในปรโลก แต่มีข้อจำกัดอยู่ที่ ผู้นั้น ต้องประพฤติธรรมเป็นปกติ คือประพฤติสม่ำเสมอ เป็นอาจิณวัตร ไม่เลิก ละ หลบ หลีก เพราะเหตุเภทภัย หรือเพราะกระทบหนาว ร้อน เป็นต้น

อันความดีงาม ความถูกต้อง เป็นธรรม เป็นคุณธรรมที่เป็นสากล ที่บุคคลผู้มีสติสัมปชัญญะ มีปัญญา มีใจใฝ่รู้ตามปกติสามารถจะรู้ได้ สัมผัสได้ด้วยมโนสำนึกของตน คุณธรรมเหล่านี้แล เป็นพื้นฐานที่บุคคลผู้เกิดเป็นมนุษย์จำต้องใส่ใจ และยึดถือไว้เป็นหลักของตน เมื่อใจใฝ่รู้ ได้ซึมซาบคุณธรรมเหล่านี้ประทับใจไว้ โดยที่ผู้นั้นพยายามกำหนดทิศทางแห่งการกระทำของตนไม่ให้หันเห เหินห่างไปจากคุณธรรมเหล่านี้ สั่งสม อบรมใส่ใจไว้ ตลอดเวลา ชื่อว่า ประพฤติเป็นปกติ ด้วยการประพฤติเช่นนี้ เชื่อแน่ว่า การอยู่เป็นสุข ย่อมเป็นผลที่ได้รับ ทั้งนี้ เพราะใจใฝ่แต่ความดีงาม เป็นผลให้จิตมีคุณภาพที่ดี ถึงแม้บางครั้งอาจจะมีเรื่องที่ไม่ดีไม่งามมากระทบบ้างก็มั่นใจได้ว่า ไม่สามารถจะทำใจให้ไขว้เขวได้ เพราะใจมีความมั่นคงแล้ว มีความแน่ใจ

แล้ว ด้วยอำนาจแห่งกระแสธรรมที่ประพฤติแล

ขอความเจริญในธรรม จงมี แก่ท่านผู้ประพฤติธรรม ขอความสุข ในสัมปรายภพ จงมีแด่นายอดิศร (สุข) วัฒนดำรงค์

(สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์)

วัดปากน้ำ

มาลัยธรรมนำสุข

สุโข ปญฺญาปฏิลาโภ.

ความได้ปัญญา ทำให้เกิดสุข

อนุสสติ

ในการปลงศพโยมบิดา (คุณพ่ออดิศร วัฒนดำรงค์) **สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ** ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานเพลิงศพ เป็นกรณีพิเศษ ในวันอาทิตย์ ที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๐ ณ เมรุวัดใหม่อภัยยาราม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสถวายพระพร ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

เจ้าประคุณ **สมเด็จพระพุทธปาพจนบดี** ได้ประทาน เมตตาให้กำลังใจ นับแต่ทราบข่าวการถึงแก่มรณกรรมของโยม และประทานผ้าไตรมหาบังสุกุลให้มาบำเพ็ญกุศลด้วย เป็นความเมตตากรุณาอย่างยิ่งแก่โยม และครอบครัว ขอน้อมถวายสักการะ และสำนึกในพระคุณอย่างสูงยิ่ง

เจ้าประคุณ **สมเด็จพระพุฒาจารย์**, เจ้าประคุณ **สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์** ได้ประทานเมตตาให้กำลังใจ และคติธรรมนำมาพิมพ์เผยแผ่เป็นหลักธรรมเตือนใจแก่ผู้มีเกียรติ เป็นความเมตตากรุณาอย่างยิ่งแก่โยม และครอบครัว ขอน้อมถวายสักการะ และสำนึกในพระคุณอย่างสูงยิ่ง

พระเถรานุเถระ เพื่อนสหธรรมิก ทั้งหลาย ทั้งในวัด–ราชบพิธ วัดใหม่อภัยยาราม ทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด เมื่อได้ทราบข่าวการมรณกรรมของโยม ต่างให้ความเมตตา ให้กำลังใจ มาร่วมบำเพ็ญกุศลอุทิศศพโยม ตั้งแต่เบื้องต้นตลอดมา ด้วยน้ำใจอันงดงาม ขอน้อมถวายสักการะและสำนึกในความเมตตากรุณาอย่างยิ่ง

ท่านผู้มีเกียรติ ผู้มีอุปการคุณ คณะอุบาสก อุบาสิกาสาธุชนทั้งปวง ที่ได้ให้เกียรติมาร่วมบำเพ็ญกุศลอุทิศศพโยมด้วยความตั้งใจอันเปี่ยมด้วยเมตตาไมตรีจิต และด้วยน้ำใจอันงามยิ่งนักตลอดมา ขอได้โปรดรับอนุโมทนาขอบคุณ และความสำนึกในพระคุณจากคณะบุตรธิดา หลาน และญาติของคุณโยมโดยทั่วกัน

ในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ ได้ตั้งใจคัดเรื่องธรรมะที่ได้เคยอ่านศึกษาและพิจารณาว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้ได้อ่านจักสามารถนำไปปฏิบัติใช้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง มาร้อยเรียงไว้ประดุจดังดอกไม้ที่เกิดอยู่คนละต้นถูกนำมาร้อยเป็นพวงมาลัยบูชาคุณพระรัตนตรัย ฉันใด บทความธรรมะ ที่พระเถรานุเถระได้แสดงไว้ดีแล้ว ในแต่ละแห่งได้ถูกนำมาเรียบเรียงให้เกิดประโยชน์สุขแก่ผู้ได้อ่านศึกษาพร้อมทั้งนำประวัติตำนานพระพุทธชินราช และพระราชหัตถ–เลขา ในรัชกาลที่ ๕ มารวมพิมพ์ด้วย เพื่อจัดเป็น **มาลัยธรรมนำสุข** แก่ผู้อ่าน พิมพ์เป็นอนุสรณ์ธรรมบรรณาการปฏิการคุณแด่ท่านผู้มาร่วมบำเพ็ญกุศลงานพระราชทานเพลิงศพอีกส่วนหนึ่ง

พระมหากรุณาธิคุณ พระคุณ ความเมตตากรุณาและความอุปการะเอื้อเฟื้อ อนุเคราะห์ ในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ จักคงอยู่ในความทรงจำอันประทับใจยิ่งของ ครอบครัว "วัฒนดำรงค์" ตลอดไป

(พระพจนารถ ปภาโส)
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

อปฺปมตฺโต หิ ฌายนฺโต ปปฺโปติ วิปุลํ สุขํ.
ผู้ไม่ประมาทพินิจอยู่ ย่อมถึงสุขอันไพบูลย์

จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํ.
จิตที่ฝึกดีแล้ว นำสุขมาให้

ตำนานพระพุทธชินราช

สุโข พุทฺธานํ อุปฺปาโท.

ความเกิดขึ้นแห่งท่านผู้รู้ทั้งหลาย นำสุขมาให้

หล่อพระพุทธชินราช พระชินสีห์* พระศรีศาสดา พ.ศ. ๑๙๐๖-๑๙๑๒

สมพงษ์ เชาวน์แหลม เรียบเรียง

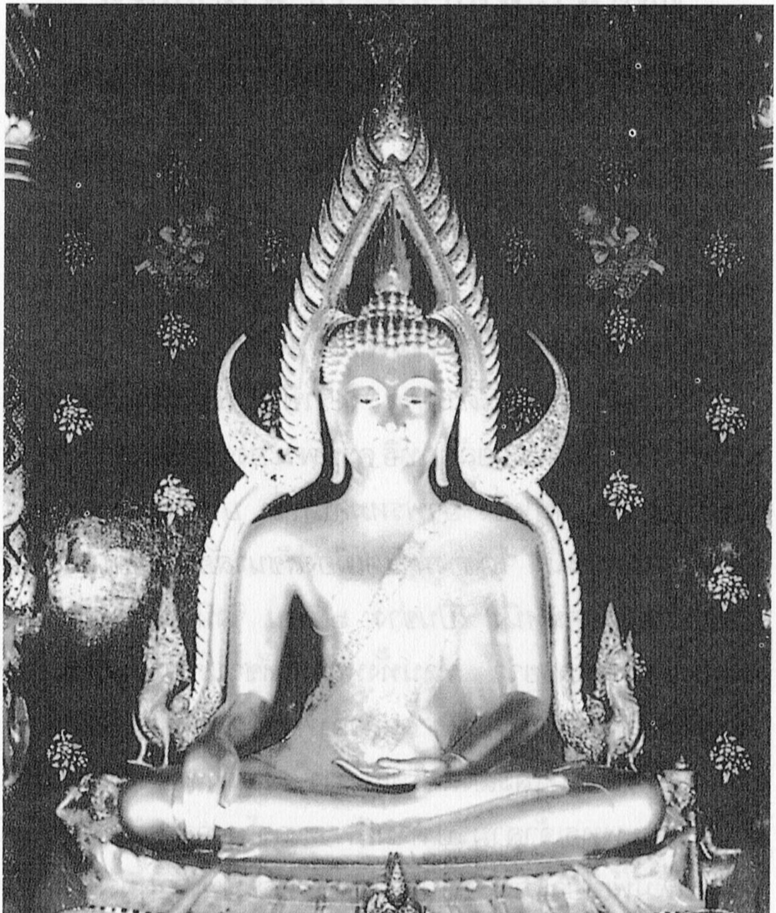
พงศาวดารเหนือ

เรื่องสร้างพระชินราชพระชินสีห์

พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก จึงรำพึงในพระทัยจะใคร่สร้างพระพุทธรูปให้แล้วด้วยสัมฤทธิ ครั้นพระองค์รำพึงแล้วจึงให้หาช่าง ได้*บาพิศณุคนหนึ่ง บาพรหมคนหนึ่ง บาธรรมราชคนหนึ่ง บาราชกุศลคนหนึ่ง ได้ช่างมาแต่เมืองสัชนาลัย ๕ คน มาแต่เมืองหริภุญชัยคนหนึ่ง เป็นช่าง ๖ คน* จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งช่างทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลายให้ชวนกันรักษาศีล ๕ ประการอย่าให้ขาด ครั้นสั่งช่างแล้วจึงพระราชทานรางวัลแก่ไพร่ทั้งหลายให้ขนดินและแกลบให้แก่ช่าง ช่างจึงจะประสมดินปั้นเป็นรูปพระพุทธเจ้าสามรูป ตามมีพระราชโองการตรัสสั่งนั้น ให้เหมือนพิมพ์เดียวและใหญ่น้อยเท่ากัน ครั้นปั้นเบ้าคุมพิมพ์แล้วท้าวพระยาทั้งหลายก็นำเอาทองสัมฤทธิมาถวายแก่พระองค์เจ้าชวนกันหล่อพระพุทธรูปเป็นอันมาก และช่างหล่อชวนกันกินบวชเจ็ดวัน ก็ทำพลีกรรมแก่เทวดาทั้งเจ็ดทิศ ครั้นได้ฤกษ์ดีจึงเอาพิมพ์เข้าเตา วันเธอหล่อนั้นวันพฤหัสบดี เพ็ญเดือนสี่ ปีจอชุมนุมพระสงฆ์ทั้งหลาย มีพระอุบาฬีและพระคิริมานนท์เป็น

---

*คัดจากหนังสือ "ลิไทย มหาธรรมราชา"

พระพุทธชินราช
วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก

ประธาน และพระสงฆ์เจ้าทั้งหลาย หล่อให้พร้อมกันทั้งสามรูป และ*รูปพระศรีศาสดา พระชินสีห์* ทั้งสองพระองค์นั้นทองแล่นเสมอกันบริบูรณ์ ยังแต่*พระชินราช*เจ้านั้น มิได้เป็นองค์เป็นรูปหามิได้ แต่ช่างหล่อถึงสามทีก็มิได้เป็นองค์ และพระเจ้าศรี–ธรรมไตรปิฎก ก็เกิดเป็นทุกข์ยิ่งนักหนา และพระองค์ก็ตั้งสัจ–จาธิษฐานว่า ด้วยบุญเดชะอันกูได้เรียนพระไตรปิฎก และได้ทำพิธีกรรมฐานสอนสงฆ์ทั้งหลายให้อยู่ทางมรรคผลแก่พระสงฆ์เจ้าอนึ่งจะปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในอนาคตกาลนับมิได้แต่พระองค์เจ้ารักษาศีลและถือความสัตย์มิได้ขาด และมีใจกรุณาแก่คนและสัตว์ทั้งหลาย ครั้นพระองค์ตั้งสัจอธิษฐานแล้วจึงมีพระราชโองการว่าแก่เจ้าประทุมเทวีให้ตั้งสัจอธิษฐานบ้างเถิด ครั้นนางตั้งสัจอธิษฐานแล้ว *ก็ร้อนถึงอาสน์พระอินทร์เจ้าพระอินทร์เจ้าจึงนฤมิตเป็นตาปะขาวลงมาช่วยทำรูปพระคุมพิมพ์ปั้นเบ้า* ถ้าจะนฤมิตเป็นไปทีเดียวก็ได้ แต่ว่าจะให้ปรากฏแก่ตาคนทั้งหลาย ช่วยทำเป็นช่าง น้ำก็มิกิน ข้าวก็มิกิน ตาก็มิหลับ ใจก็แข็งหาที่จะกลัวมิได้ และมีรูปอันแก่กว่าคนทั้งหลายแต่เที่ยวไปมาช่วยสองวันทีหนึ่งสามวันทีหนึ่ง จึงทำตรีศูลไว้ในพระพักตร์ให้เป็นสำคัญ ให้รู้ว่าพระอินทร์เจ้าสุราลัยลงมาช่วยครั้นถึงเดือนหนึ่งพิมพ์พระพุทธรูปแห้งแล้ว จึงให้ช่างทั้งหลายตั้งเตาจะหล่อพระชินราช แต่ ณ วันพฤหัสบดี เดือนหก ปีกุญตรีศกเพลาเช้า พุทธศักราช ๑๕๐๐ ปีกุญสัมฤทธิศก ด้วยอานุภาพพระอินทราธิราชเจ้า ทองก็แล่นรอบคอบบริบูรณ์ทุกประการหาที่ติมิได้ ครั้นบริบูรณ์แล้วพระอินทร์เจ้าเสด็จออกจากเมือง อำมาตย์จึงเข้าไปกราบทูลแก่พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก

ให้รู้อาการว่า ตาปะขาวที่มาช่วยกันนั้นไปแล้ว พระองค์จึงให้ไปตามและดูให้รู้เหตุ อำมาตย์ตามไปถึงกลางหนทางก็อันตรธานหายไปในที่นั้น อำมาตย์จึงเอาไม้ปักไว้เป็นสำคัญ จึงเข้ามาทูลให้พระองค์เจ้ารู้เป็นแม่นมั่นว่า พระอินทร์เจ้ามาช่วย พระองค์เจ้าจึงให้ตีดินนั้นออก จึงเห็นตรีศูลในพระพักตร์แห่งพระพุทธรูปนั้น พระองค์เจ้าจึงให้ช่างทั้งนั้นช่วยขุดเกศาพระพุทธรูปนั้น ก็เป็นรูปอันงามบริบูรณ์แล้วทั้ง ๓ พระองค์ องค์หนึ่งชื่อพระชินราช องค์หนึ่งชื่อพระชินสีห์ องค์หนึ่งชื่อพระศรีศาสดา พระองค์ฝากชื่อไว้ว่าราชด้วย ชื่อพระเจ้าพระองค์หนึ่งให้เอาไปตั้งไว้ในสถานสามแห่งไว้เป็นที่เสี่ยงทาย ไว้ท่ามกลางเมืองพิษณุโลก แล้วพระองค์เจ้าจึงให้ตั้งพระราชวังฝ่ายตะวันตกบริบูรณ์แล้ว จึงให้เอาเจ้าสุลเทวีลูกพระยาสัชนาไลยมาแล้วพระองค์จึงให้ราชาภิเษกกับด้วยเจ้าไกรสรราช ณ เมืองละโว้ และพระองค์เจ้ากับท้าวพระยาทั้งหลายช่วยกันฉลองวัดวาอารามและพระพุทธรูปเจ็ดวัน แล้วพระองค์ให้ตั้งบ้านส่วยสัดพระพุทธรูปทั้ง ๓ พระองค์นั้นบริบูรณ์แล้ว พระองค์จึงตั้งจ่านกร้องและจ่าการบุรณให้เป็นมหาเสนาบดีซ้ายขวาคนทั้งสองครั้นได้ฤกษ์วันดีเป็นวันอาทิตย์ พระองค์เจ้าจึงให้ยกพลเสนาท้าวพระยาตามลำดับมาจากวัง ทั้งนั้นหาภัยอันตรายมิได้ พระองค์เจ้าเสด็จไปสถานที่ใด ย่อมมีเงินและทองเกิดทุกราวทาง ครั้นว่าอันใดก็เป็นเงินเป็นทองทุกแห่งหนทุกตำบล เสด็จขึ้นไปได้เดือนหนึ่งจึงถึงนครบุรีรมย์ และเจ้าชาติสาครข่มเหงท้าวพระยาทั้งหลาย มิได้ให้ยิ่งกว่าคนได้ ย่อมรักษาตระกูลแห่งตนอยู่ด้วย

(ประชุมพงศาวดาร เล่ม ๑ องค์การค้าของคุรุสภา พ.ศ. ๒๕๑๑ หน้า ๒๔–๒๗)

ไม่มีศิลาจารึกกล่าวถึงพระพุทธรูป ๓ องค์นี้เลย แต่มีเรื่องราว ตกค้างอยู่ทางภาคเหนือ

"พงศาวดารเหนือ" เป็นหนังสือที่รวมเรื่องราวในอดีตของภาคเหนือ พระวิเชียรปรีชา (น้อย) เจ้ากรมราชบัณฑิตขวา รวบรวมเรียบเรียงขึ้นตามรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระพุทธ–เลิศหล้านภาลัย ครั้งดำรงพระยศเป็นกรมพระราชวังบวรสถาน–มงคลเป็นเรื่องสยามราชพงศาวดารเมืองเหนือที่ตกทอดสืบมา โดยนำมาต่อเชื่อมให้เข้ากัน ศักราชที่ปรากฏไม่แน่นอน มีอภินิหารปนเปอยู่มาก อันเป็นกระพี้หุ้มแก่น ซึ่งเป็นเรื่องจริงให้สืบเนื่องต่อกันมาหลายร้อยปี ผู้ศึกษาต้องแกะกระพี้ออกแล้วจะพบความจริงอยู่ภายใน

พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก ที่กล่าวนี้ เชื่อกันว่าคือ พระ–ยาลิไทย มหาธรรมราชา เมื่อครั้งประทับที่พิษณุโลกนั่นเอง

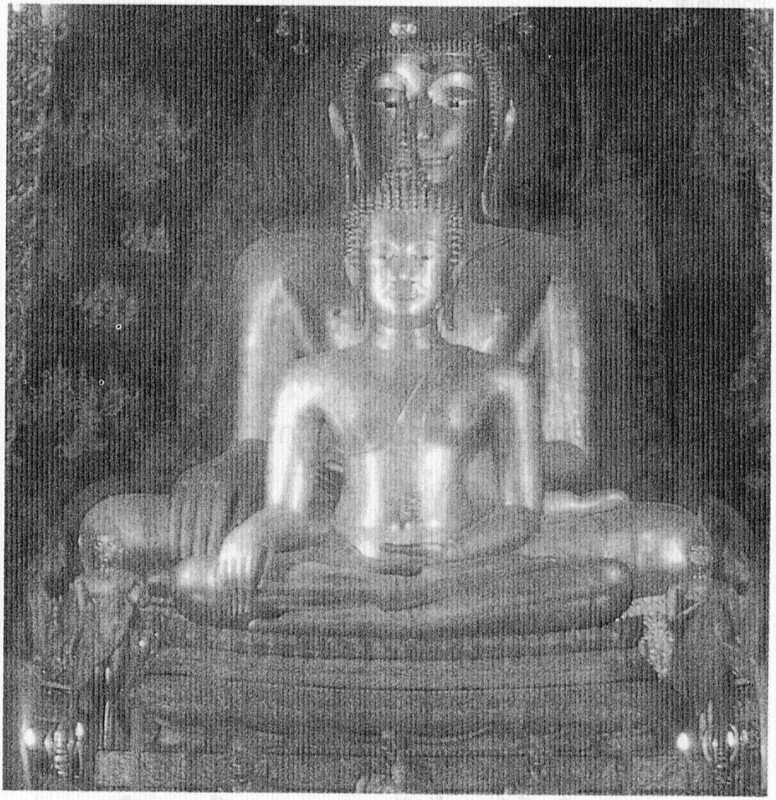
พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ ทั้ง ๓ พระองค์ เป็นพระปางมาร–วิชัยที่นิ้วพระหัตถ์ยาวเท่ากัน ขนาดขององค์พระวัดได้ดังนี้

พระพุทธชินราช หน้าตัก ๕ ศอก ๑ คืบ ๕ นิ้ว สูง ๗ ศอก

พระพุทธชินสีห์ หน้าตัก ๕ ศอก ๑ คืบ ๗ นิ้ว
สูง ๖ ศอก ๑ คืบ ๑๐ นิ้ว

พระศรีศาสดา หน้าตัก ๔ ศอก ๑ คืบ ๘ นิ้ว
สูง ๖ ศอก ๑ คืบ ๕ นิ้ว

พระพุทธรูป ๓ องค์นี้ พระพุทธชินราชหล่อยาก หล่อ ๓ ครั้ง ยังมิเป็นองค์พระ จึงต้องอธิษฐานจนพระอินทร์นฤมิตกาย

พระพุทธชินสีห์
วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

เป็นตาปะขาวมาช่วย และฝากตรีศูลไว้ที่อุณาโลมแห่งพระพุทธ–ชินราชเป็นอนุสรณ์

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช มีทัศนะวิจารณ์พระพุทธรูปทั้ง ๓ องค์ น่าสนใจมากดังนี้

"พระพุทธชินราชนั้นงามผาดโผนเป็นสง่า กระทบตากระทบใจคนที่นมัสการประดุจจะตรึงตาตรึงใจไว้กับองค์พระรูป ทำให้เกิดความเคารพเลื่อมใสอันสูงสุดที่เคยมีมาในชีวิต ใครที่เคยเข้านมัสการพระพุทธชินราชหนหนึ่งแล้วจะลืมได้ยาก

พระพุทธชินสีห์นั้นงามชวนให้มองและชวนให้คิด และเมื่อพิจารณาความงามขององค์พระ แล้วก็จะแลเห็นพระบริสุทธิคุณ พระกรุณาธิคุณ พระเมตตาคุณ และพระปัญญาคุณของพระ–พุทธเจ้า

พระศรีศาสดานั้นงามวิจิตร ผมสงสัยว่าช่างปั้นพระศรี–ศาสดาจะมาจากภาคเหนือ เช่น เมืองเชียงใหม่ หรือเชียงราย หรือลำพูน เพราะพระพักตร์พระศรีศาสดานั้นงามแบบคนหนุ่มเช่นเดียวกับพระพุทธรูปเหมืองเหนืออีกมาก ครั้งแรกที่ผมได้นมัสการ เกิดความคิดขึ้นในใจว่า พระองค์นี้คงบวชได้ไม่นานอีกหน่อยก็คงจะสึกตามสึกาไป"

ในแง่ของดวงชะตา ไม่เพียงคนเท่านั้น สรรพสิ่งก็น่าจะมีชะตาราศีเกื้อกำหนดแนวทางความเป็นไปบ้านเมืองเอย ผู้คนเอย แม้องค์พุทธปฏิมาก็เช่นกัน

พระแก้วมรกต ประดิษฐานเฉพาะเมืองหลวงใหญ่ๆ เป็นที่เคารพสักการะอย่างยิ่ง

พระโตวัดพนัญเชิง ประทับทอดพระเนตรเห็นกรุงศรี–

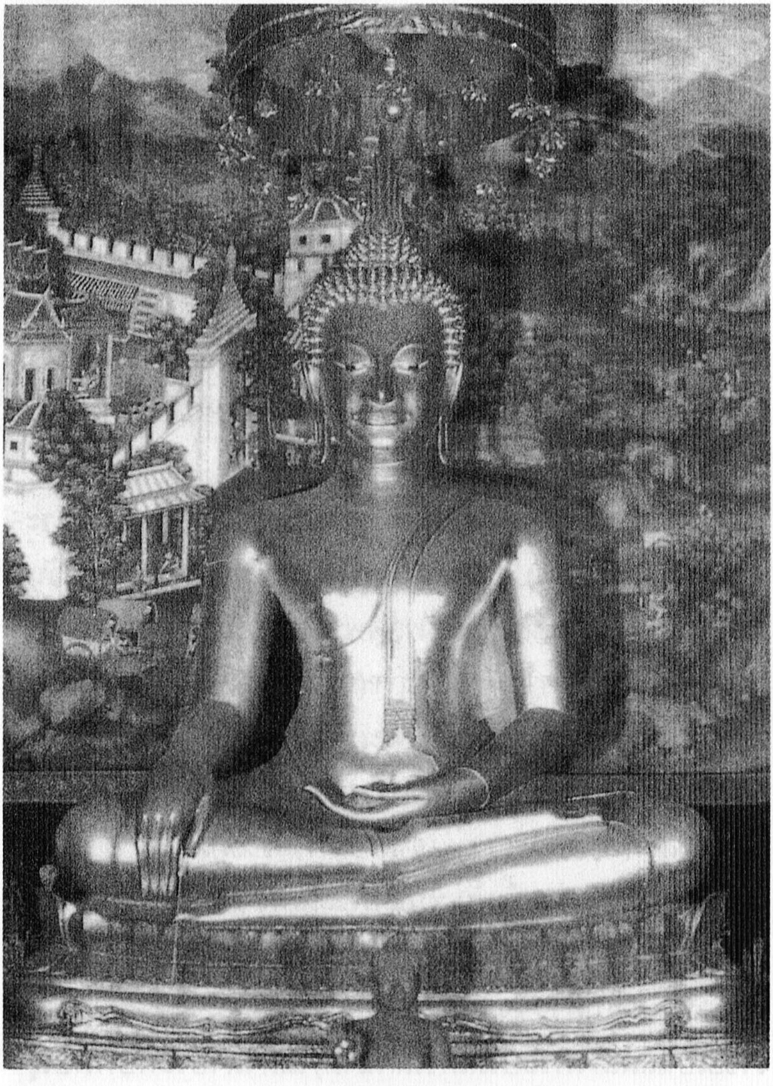
อยุธยา เกิด แก่ เจ็บ ตายและเผาแล้ว เกิดใหม่ รวมเวลา ๖๐๐ กว่าปี

พระมงคลบพิตร ประสบวิบากกรรมหลายครั้ง หลายหน โดนย้ายเอย โดนฟ้าผ่าเอย โดนเผาเอย หักพังเอย แต่ปัจจุบันมีความสุขร่มเย็นเหลืองอร่ามอยู่ในวิหารที่โตใหญ่ ผู้คนไทยเทศกราบไหว้ชื่นชมวันละหลายพันคน

ก็เช่นกัน พระพุทธรูปทั้ง ๓ องค์ ที่พระยาลิไทยโปรดให้สร้าง ก็มีความเป็นไปต่างๆ กัน

กล่าวถึง **พระพุทธชินสีห์** ก่อนซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ วิหารทิศเหนือของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลกหลายร้อยปี เมื่อเมืองร้างโรยรา วิหารก็ปรักหักพัง จน พ.ศ. ๒๓๗๒ สมเด็จ–พระบวรเจ้ากรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพย์ ในรัชกาลที่ ๓ โปรดให้อัญเชิญลงมาประดิษฐาน ณ มุขหลังของพระอุโบสถจตุรมุขวัดบวรนิเวศวิหาร ส่วนมุขหน้านั้นมีพระพุทธสุวรรณเขตพระโตจากวัดสระตะพาน เพชรบุรี ประดิษฐานอยู่ ต่อมาพระ–บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งเป็นพระภิกษุเจ้าฟ้า–มงกุฎ โปรดให้รื้อมุขด้านหลังของพระอุโบสถจตุรมุข เพื่อสร้างพระเจดีย์ จึงย้ายพระพุทธชินสีห์มาประดิษฐานอยู่มุขหน้าเบื้องหน้าพระโต เมื่อเราเข้าไปในพระอุโบสถเพื่อนมัสการครั้งใดมองพระทั้งสององค์นี้ทีไรนึกถึงการแข่งขันอยู่ในที

องค์ที่จะกล่าวต่อไปคือ **พระศรีศาสดา** ประดิษฐานอยู่ ณ พระวิหารทิศใต้ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ถูกอัญเชิญจากพิษณุโลกโดยพระอธิการสงฆ์องค์หนึ่งมาประดิษฐานที่วัดบาง–อ้อช้าง นนทบุรี ต่อมามีผู้อัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดประดู่

พระศรีศาสดา
วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

คลองบางหลวง ธนบุรี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เชิญมาประดิษฐานที่มุขหน้าพระอุโบสถวัดสุทัศน์เทพ–วราราม อีก ๑๐ ปีต่อมาทรงดำริว่า พระศรีศาสดาและพระ–พุทธชินสีห์ เคยประดิษฐานอยู่ในพระอารามเดียวกันที่เมืองพิษณุโลก จึงอัญเชิญมาประดิษฐาน ณ วิหารทางด้านใต้ของพระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร พระศรีศาสดาประทับอยู่ในวิหารเล็กๆ อย่างเงียบๆ นานๆ จึงจะมีผู้คนเข้ามานมัสการ เพราะจะเปิดวิหารเฉพาะมีงานสำคัญๆ ควรที่เราจะเข้าไปนมัสการเมื่อมีโอกาสเพื่อคลายเหงากับพระที่งามแบบ *"คนหนุ่ม"* ดังที่ **ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช** ได้กล่าวไว้

มาถึงพระองค์สุดท้ายที่มีเรื่องจะกล่าวถึงมาก คือ **พระ–พุทธชินราช** ที่ยังคงประดิษฐานอยู่ ณ พระวิหารด้านทิศตะวัน–ตกดังเดิม มิได้ถูกอัญเชิญให้พลัดพรากจากพิษณุโลก

พระราชพงศาวดารกรุงเก่า (ฉบับหลวงประเสริฐ) มีความตอนหนึ่งว่า *"ศักราช ๘๐๐ มะเมียศก (พ.ศ. ๑๙๘๑) ครั้งสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าสร้างวัดมะเหยงค์เสวยราชสมบัติ และสมเด็จพระราเมศวร (เจ้าผู้เป็นพระราชกุมาร) ท่านเสด็จไปเมืองพิษณุโลก ครั้งนั้นเห็นน้ำพระเนตร พระพุทธชินราชตกมาเป็นโลหิต"*

พระราเมศวร ซึ่งเป็นอุปราชอยุธยา (ต่อมาเสด็จขึ้นครอง–ราชย์เป็นสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ) เสด็จมาประทับที่พิษณุ–โลกอันเคยอยู่ในอาณาจักรสุโขทัยมาก่อน พงศาวดารกล่าวถึงน้ำพระเนตรพระพุทธชินราช อาจเป็นการสะท้อนความไม่พอใจของอาณาจักรทางเหนือต่ออาณาจักรทางใต้ การที่องค์พระ–

สัมฤทธิ์จะมีน้ำไหลออกมาจากเนื้อสัมฤทธิ์นั้น ทางวิทยาศาสตร์บอกว่าเป็นไปได้เพราะปฏิกิริยาทางเคมี แต่บังเอิญไหลจากพระเนตรจึงทำให้ดูกินใจดี ที่จริงแล้วสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงมีเชื้อสายสุโขทัยรวมอยู่ในพระองค์ด้วย

พระพุทธชินราชประทับรับการนมัสการจากพระมหากษัตริย์และประชาชาวไทยมามากมายเนิ่นนานริมสายน้ำน่าน จนถึงสมัย**พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** เสด็จนมัสการพระพุทธชินราช ทรงพอพระทัยในพระลักษณะของพระพุทธชินราชมาก มีพระราชนิพนธ์ว่า *"จะหาพระพุทธรูปองค์ใดงามเสมอพระพุทธชินราชนั้นไม่มีแล้ว ครั้นจะเชิญพระพุทธชินราชลงมาก็เห็นว่า เป็นหลักเป็นศรีของเมืองพิษณุโลกประดิษฐานอยู่ในเมืองนั้นแต่สร้างมา"* คือมีพระประสงค์อยากจะอัญเชิญพระพุทธชินราชมาประดิษฐาน ณ พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร วัดที่โปรดให้สร้างใหม่ แต่ทรง *"เกรงใจ"* ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเมืองพิษณุโลก จึงโปรดเกล้าฯ ให้ช่างขึ้นไปจำลองแบบองค์พระพุทธชินราช หล่อเสร็จแล้วเชิญพระพุทธชินราชจำลองล่องตามแม่น้ำสู่วัดเบญจมบพิตร

หม่อมเจ้าหญิงดวงจิตร จิตรพงศ์ ทรงกล่าวไว้ในคำนำหนังสือ *จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก* พระนิพนธ์ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ตอนหนึ่งว่า *"เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างวัดเบญจมบพิตรนั้น โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงวางแผนผังและออกแบบอย่างการก่อสร้างมาแต่ต้น ด้วยมีพระราชประสงค์จะทรงสร้างวัดแห่งนี้ให้งดงามประณีตบรรจงทุก*

ประการ ในส่วนพระประธานที่จะประดิษฐานในพระอุโบสถที่สร้างใหม่นั้น เดิมทรงพระราชดำริจะเชิญพระพุทธรูปโบราณที่มีพุทธลักษณะงดงามลงมาจากหัวเมือง โปรดเกล้าฯ ให้เสาะแสวงหาอยู่ช้านาน มีผู้เชิญมาถวายก็มาก ถ่ายรูปมาถวายทอดพระเนตรก็มี แต่ก็ยังไม่งามถึงขนาดที่พอพระราชหฤทัย ทรงพระราชดำริว่าจะหาพระพุทธรูปองค์ใดงามเสมอพระพุทธชินราชซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลกเป็นไม่มี แต่ครั้นจะเชิญลงมาก็ทรงพระกรุณาสงสารราษฎรชาวเมืองพิษณุโลก ซึ่งนับถือพระพุทธชินราชว่าเป็นมิ่งขวัญของเมืองกันเป็นอย่างยิ่ง พระราชกุศลที่ทรงบำเพ็ญย่อมไม่สมบูรณ์หากกลายเป็นที่เดือดร้อนของผู้อื่น จังหวัดพิษณุโลกนั้นเคยมีพระพุทธรูปสำคัญอยู่สององค์ คือ พระพุทธชินราช และพระพุทธชินสีห์ พระพุทธชินสีห์นั้นได้อัญเชิญลงมาประดิษฐานเป็นพระประธาน ณ วัดบวรนิเวศมาแต่ก่อนองค์หนึ่งแล้ว เมื่อพระพุทธชินสีห์ล่องลงมาตามลำแม่น้ำ ครั้งนั้น เล่ากันว่าราษฎรร้องไห้โศกเศร้าพากันมาคอยส่งพระตลอดริมสองฝั่งแม่น้ำมากมาย จึงทรงพระราชดำริยักย้ายไปเป็นให้หล่อจำลองขึ้นใหม่ โปรดเกล้าฯ ให้**พระประสิทธิปฏิมา** จางวางช่างหล่อขวาพร้อมด้วยช่างหล่ออีกหลายนายขึ้นไปปั้นหุ่นถ่ายอย่างพระพุทธ–ชินราช อยู่ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ครั้นถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ การปั้นหุ่นก็จวนจะแล้วสำเร็จ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศฯ เสด็จขึ้นไปตรวจติแก้พระพุทธรูปในขั้นสุดท้าย”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราช–

นิพนธ์ไว้ในหนังสือ **เที่ยวเมืองพระร่วง** เกี่ยวกับพระพุทธชิน–ราชว่า *"ตั้งแต่ข้าพเจ้าได้เห็นพระพุทธรูปมานักแล้ว ไม่ได้เคยรู้สึกว่า ดูปลื้มใจจำเริญตาเท่าพระพุทธชินราชเลย ที่ตั้งอยู่นั้นก็เหมาะนักหนา วิหารพอเหมาะกับพระ มีที่ดูได้ถนัด และองค์พระก็ตั้งต่ำพอดูได้ตลอดองค์ไม่ต้องเข้าไปดูจอนจ่อเกินไปและไม่ต้องแหงนคอตั้งบ่า แลดูแต่พระนาสิก ยิ่งพิศไปยิ่งรู้สึกยินดีว่าไม่เชิญลงมาเสียจากที่นั้น ถ้าพระพุทธชินราชยังคงอยู่ที่พิษณุโลกตราบใด เมืองพิษณุโลกจะเป็นเมืองที่ควรไปเที่ยวอยู่ตราบนั้น* ***ถึงเมืองพิษณุโลกจะไม่มีชิ้นอะไรเหลืออยู่อีกเลย ขอให้มีแต่พระพุทธชินราชเหลืออยู่แล้ว ยังคงจะอวดได้อยู่เสมอว่ามีของควรดูควรชมอย่างยิ่งอย่างหนึ่งในเมืองเหนือ หรือจะว่าในเมืองไทยทั้งหมดก็ว่าได้"***

พระพุทธชินราชยังคงรับการนมัสการกราบไหว้บูชาอยู่คราคร่ำ ทรงประทับทอดพระเนตรพุทธศาสนิกชนมาเขย่าติ้วเสี่ยงเซียมซี มีละครแก้บนรำถวายอยู่หน้าวิหาร มีชาวจีนเอาเป็ดไก่มาไหว้ มีฝรั่งมังค่ามาเยี่ยมชม ไม่เหงาเหมือนพระศรี–ศาสดา

เวลานมัสการชื่นชมความงามของพระพุทธชินราช รู้สึกรำคาญตารำคาญใจที่มีคนสติไม่ดี เอาผ้าเหลืองไปห่มพาดองค์พระ ทำให้ความงดงามถูกปิดบังไปมาก คนสติไม่ดีเหล่านี้มีศรัทธาแต่ไม่มีรสนิยม

สพฺพํ รฏฐํ สุขํ โหติ ราชา เจ โหติ ธมฺมิโก.

ถ้าพระราชาเป็นผู้ทรงธรรม ราษฎรทั้งปวงก็เป็นสุข

พระราชหัตถเลขา รัชกาลที่ ๕
ครั้งเสด็จพระราชดำเนินเททองหล่อพระพุทธชินราช
ณ จังหวัดพิษณุโลก
ร.ศ. ๑๒๐ (พ.ศ. ๒๔๔๔)

(คัดจากหนังสือประมวลเอกสารสำคัญ
เนื่องในการสถาปนาวัดเบญจมบพิตรฯ เล่ม ๒)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดเกล้าฯ ให้ช่างปั้นหุ่นถ่ายแบบพระพุทธชินราช
อัญเชิญมาเป็นพระประธานในพระอุโบสถ
วัดเบญจมบพิตร

ข้างเลขคงใช้เจ้าฟ้ากรม
ขุนพิจิตร[illegible]เทศ
ได้รับประทานวัดเบญจม-
บพิตรแล้ว ขอบใจมาก
ที่ได้เอื้อเฟื้อ
จะพาวรีหล่อใหม่ได้ตรวจ
ระเบียบตุ๊กต๊องเก่า เชื่อว่า
เหมือน หลวง[illegible]
หลายตัว ทีเดียวจะไม่เหมือน
ก็สึกว่าพี่สำลี[illegible]
ซื้อหาสอดฟังใช้อยู่ดี แต่นั้
ขาดก็มาก ทอง ๕ ตำลึงใช้
เกือบหมด ยังแต่บ้วน[illegible]
หลังหลังรวมเสียว เงินมาก
รวมไม่ได้หลอ แต่สั่งเงินคืน
ทรงลืมพี่นิดอยู่ยังคงจะไม่
เกิน ๕ ตำลึง [illegible]

ที่ ๑๑๐/๘๘๓ **พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท**

วันที่ ๑๔ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๙

ถึง กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

ด้วยเรื่องการที่คิดจะหล่อพระพุทธชินราชจำลองนั้น ถ้าเอาความแกนซึ่งหาพระใหญ่ดีๆ ไม่ได้ขึ้นเปนที่ตั้ง แล้วแลกลับคิดข้างฝ่ายดี ดูก็เปนพระเกียรติยศมากอยู่ เหตุว่าพระสำคัญ ๒ องค์ คือ พระพุทธชินสีห์ พระศรีศาสดา ก็ลงมาอยู่กรุงเทพฯ แล้ว ขาดอยู่แต่พระพุทธชินราช ถ้าสร้างขึ้นก็เปนอันครบ ๓ เต็มสำรับ

อีกประการหนึ่งก็ต้องด้วยแบบอย่าง คือเมื่อครั้งทูลกระหม่อมเสด็จขึ้นไปก็ได้จำลองพระพุทธชินราชลงมา เว้นไว้แต่เปนองค์เล็กไป

ข้อที่เปนสำคัญนั้นคือ เราจำลองเท่าองค์เดิมซึ่งว่าเปนฝีมือเทวดาสร้าง เปนการสำแดงให้เหนว่า กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี แล้วก็ขึ้นไปหล่อถึงเมืองพระพิศณุโลก ซึ่งเปนระยะทางไกล ถึงจะเปนจำลองไม่ใช่ตัวจริง ก็พอจะแก้หน้าได้

ฉันได้สั่งหลวงประสิทธิปฏิมา[๑] ให้ไปหาเธอ เพื่อจะได้มอบหมายฝากฝังพระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร[๒] ขึ้นไป การที่จะอุปการแก่ความสำเร็จทั้งปวงเหล่านี้ ต้องตัวเธอแลพระยา–

---

(๑) ม.ร.ว. เหมาะ ดวงจักร ต่อมาเป็น พระประสิทธิปฏิมา จางวางช่างหล่อขวา

(๒) เชย กัลยาณมิตร ข้าหลวงเทศาภิบาล สำเร็จราชการมณฑลพิษณุโลก ต่อมาเป็นพระยาและเจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐ์ศักดิ์ เป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ต่อ จากสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (พ.ศ. ๒๔๘๕–๒๔๖๕)

ศรีสุริยราชวรานุวัตรเปนเจ้าน่าที่ให้แข็งแรง

การซึ่งจะต้องทำแต่ในชั้นต้นนี้คือ เหล็กแกนแลดินทรายอย่างหนึ่งอย่างใด กับทั้งขี้ผึ้งจำจะต้องให้ได้หุ่นขึ้นไว้เสียแต่ในรดูแล้งนี้ จะได้มีเวลาแก้ไขนานๆ ที่ซึ่งจะหล่อนั้น จำจะต้องตั้งโรงที่หุ่นพระในลานวัดมหาธาตุนั้นเอง ถ้าหากว่าจะตั้งในที่ใกล้จนถึงไม่ต้องปลูกโรงพิธี ใช้พระวิหารหลวงเปนที่สวดมนตร์ตั้งภาณวารได้ก็ตาม ถ้าหากว่าจะเข้าชิดไม่ได้ จะต้องตั้งโรงพิธีริมที่หล่อพระนั้น ใช้ล่ามสายสิญจน์จากองค์พระพุทธชินราชมา การพิธีที่จะหล่อนั้นจำจะต้องมีภาณวารจุดเทียนไชย โรงพิธีจะต้องจุพระสงฆ์นั่งได้ อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ๒๖ รูป อย่างมาก ๖๐ รูป ถ้าสั่งพระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร ด้วยปากให้เข้าใจแปลนโรงพระราชพิธีเสียได้จะเปนการง่ายสดวกดี

อนึ่ง การที่จะไปเมืองเหนือในปีน่า จำจะต้องเปนที่ตกลง ไม่ใช่พูดเล่นตามรดู

อีกข้อ ๑ ซึ่งเปนสำคัญนั้น เมื่อหล่อสำเร็จแล้วควรจะให้ล่องได้ในเมื่อเวลาทุบพิมพ์แล้วทีเดียว เพราะเหตุว่าถ้าจะทิ้งค้างรดูไว้ จะเอาช่างขึ้นไปตกแต่งก็ยาก แลจะต้องล่วงไปจนถึงรดูน้ำศก ๑๒๑ เปนการช้านานเหลือเกินนัก จะต้องตระเตรียมการซึ่งจะเชิญลงมาให้พร้อมทันในน้ำนั่นเอง ขอให้คิดการเสียให้ตลอดอย่าให้เปน ๓๒ เล่ม[๑] ได้

สยามินทร์

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๒/๒]

(๑) ในสมัยนั้นเรียกว่า "คำแผลง" หมายถึง ความคิดดีซึ่งรู้ไม่ได้ว่าจะทำสำเร็จตามความคิดเช่นนี้ว่ากันว่ามีมากจนอาจจดลงเต็มสมุด ๓๒ เล่ม

(พระราชกระแส)

เงินที่จะจับจ่ายในการหล่อพระพุทธชินราช ใช้เงินพระคลังข้างที่ แต่ส่วนทองนั้นได้สั่งกรมหลวงประจักษ์(๑) ให้จัดหารวบรวมปืนทองเหลืองซึ่งใช้ไม่ได้ แล้วให้พอแก่น้ำหนัก การประสมทองได้มอบให้พระยาบำเรอภักดิ์(๒) เปนผู้ประสมไว้แต่ก่อน แต่วันนี้ดูกรมประจักษ์พูดเอะอะถึงผสม โน่น นี่ } บางทีจะเข้าใจว่าเธอจะเปนผู้ผสมเอง ขอให้จัดการอย่าให้เป็นที่เกิดแก่งแย่งเข้าใจผิดกันขึ้น

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๒/๓๓]

ที่ พระที่นั่งจักรกรีมหาประสาท

วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๑๙ (๑๓๓)

ถึง กรมขุนสมมตอมรพันธุ์

ด้วยตามที่กระทรวงหมาดไทยมีหนังสือมาถึงเธอว่าด้วยการปั้นหุ่นหล่อพระพุทธชินราชจำลองว่าหลวงประสิทธิปฏิมาเจ้าพนักงานช่างหล่อได้กะจำนวนเงินค่าสิ่งของต่างๆ ซึ่งจะต้องจ่ายปั้นหุ่นพระในชั้นนี้เป็นเงิน ๒๒๐๐ บาท พระยาเทพาธิบดีข้าหลวงได้ยืมเงินพิเศษมณฑลพิศณุโลกย์จ่ายทดลองไปก่อนแล้ว บัดนี้จะขออนุญาตจ่ายเงินรายนี้ส่งไปใช้นั้น เงินที่จะจับจ่ายในการหล่อพระพุทธชินราชนี้ต้องใช้เงินพระ–คลังข้างที่ให้เธอจ่ายเงินพระคลังข้างที่ ๒๒๐๐ บาทที่จะต้องจ่ายในครั้งนี้ แลต่อไปให้กระทรวงมหาดไทยรับไปตามคราวที่จะต้องการใช้นั้น

สยามินทร์

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๒/๔๗]

---

(๑) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ผู้บัญชาการทหารเรือ ต้นราชสกุล ทองใหญ่

(๒) เจิม อมาตยกุล ปลัดทูลฉลองกระทรวงวัง

ที่ ๓๑/๑๔๐๐ **พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท**

วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๑๙ [๓๓]

ถึง พระยาชลยุทธโยธินทร์

ด้วยได้ให้จัดการสร้างพระพุทธรูปจำลองพระพุทธชินราช ซึ่งเป็นพระพุทธรูปโบราณ แต่ทองที่จะหล่อนั้นเป็นการหายาก ด้วยเป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ซึ่งต้องใช้ทองมาก เห็นว่าทองปืนต่างๆ ที่ไม่ได้ใช้ราชการมีอยู่มาก ควรจะใช้เป็นเครื่องหล่อพระพุทธรูปนี้ได้ แลทราบว่าเครื่องมือสำหรับที่จะย่อยทองปืนนี้มีอยู่ในกรมทหารเรือ ให้พระยาชลยุทธไปพูดกับกระทรวงกระลาโหมขอรับอาทองไปย่อยเพื่อจะได้ไม่เป็นการลำบากที่จะเอาปืนไป ณ มณฑลพิศนุโลกย์ แลทั้งจะได้ไม่เป็นการลำบากแก่ช่างที่จะทำการนี้ด้วย

สยามินทร์

[ร.๕ ศ.๑๓ :๒๒/๔๖]

พระที่นั่งไอสวรรย์ทิพยอาศน์

เกาะบางปะอิน

โทรเลข

ถึง พระยาราชสงคราม กรุงเทพฯ

มีความยินดีที่ได้ทราบข่าวพระงาม ทราบว่าทำงานเรวมากด้วย

สยามมินทร์

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๔/๖๖]

(สำเนาที่ ๒๒๕๒ รับ ณ วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๑๒๐)

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (พระชินราช)

วันที่ ๘ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๐

เจริญพร เจ้าคุณพระยาวุฒิการบดี ศรีวิสุทธสาสนวโรประการ อธิบดีกรมสังฆการี แลราชปลัดทูลฉลอง กระทรวงธรรมการ ทราบ

ด้วยอาตมภาพพร้อมด้วยพระปรากรมมุนีได้รับจดหมายที่ ๔๒๔, ของเจ้าคุณ ลงวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ร,ศ, ๑๒๐ แต่วันที่ ๖ เดือนนี้ ทราบความตลอดแล้ว อาตมภาพพร้อมด้วยพระปรากรมมุนนี ได้เลือกคัดพระสงฆ์ที่จะเจริญพระพุทธมนต์ แลเจริญท้องภาณ ในการพระราชพิธีถ่ายหล่อพระพุทธชินราช ดังมีรายชื่อแลตำแหน่งต่อไปนี้

๑	พระครูสังฆปาโมกข์	(พ่วง)	วัดน้อย
๒	พระครูอักษรเนติ์พิสัย	(อ่อน)	วัดนางพระยา
๓	พระครูสังฆานัติกพิศณุโลกาจารย์	(ตุ้ม)	วัดราชบุรณ
๔	พระครูพรมพิรามพิทักษ	(เลี่ยม)	วัดแสงดาว
๕	พระปลัด	(สา)	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
๖	พระปลัด	(ต่วน)	วัดนางพระยา
๗	พระปลัด	(แป้น)	วัดน้อย
๘	พระปลัด	(เหมน)	วัดวังตะพาน
๙	พระปลัด	(สี)	วัดแสงดาว
๑๐	พระปลัด	(พังงา)	วัดราชบุรณ
๑๑	พระวินัยธร	(อ่ำ)	วัดราชบุรณ
๑๒	พระวินัยธร	(เปี่ยม)	วัดยาง

๑๓ พระวินัยธรรม	(เฉย)	วัดยาง
๑๔ พระวินัยธรรม	(มิ่ง)	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
๑๕ พระสมุห์	(บัว)	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
๑๖ พระสมุห์	(ดี)	วัดราชบุรณ
๑๗ พระสมุห์	(เลี่ยม)	วัดนางพระยา
๑๘ พระสมุห์	(เฉย)	วัดน้อย
๑๙ พระใบฎีกา	(จู)	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
๒๐ พระใบฎีกา	(ปั้น)	วัดราชบุรณ
๒๑ พระใบฎีกา	(อ่อง)	วัดน้อย
๒๒ พระใบฎีกา	(ปั้น)	วัดนางพระยา
๒๓ เจ้าอธิการ	(ขำ)	วัดสกัดน้ำมัน
๒๔ เจ้าอธิการ	(คล้าย)	วัดสว่างอารมณ์

รวมทั้งพระสงฆ์ทั้งสิ้นที่ได้ซักซ้อมไว้ ๒๘ รูป ทั้งพระ–สงฆ์ที่ขึ้นมาจากกรุงเทพฯ รวมทั้งอาตมภาพแลพระปรากรม–มุนีด้วย เปน ๓๐ รูปด้วยกัน

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดฯ

ขอเจริญพร

พระราชมุนี

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๔/๑๗]

เมืองพรหมพิราม

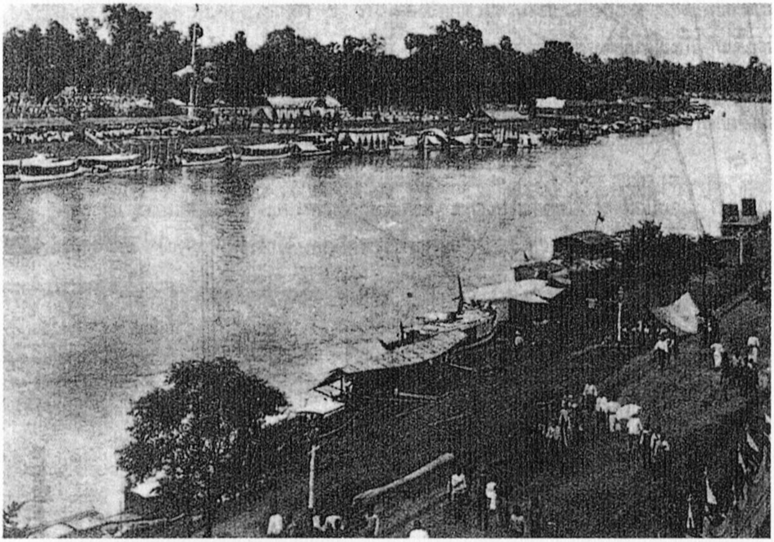
วันที่ ๒๐ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงเทวะวงษวโรประการ

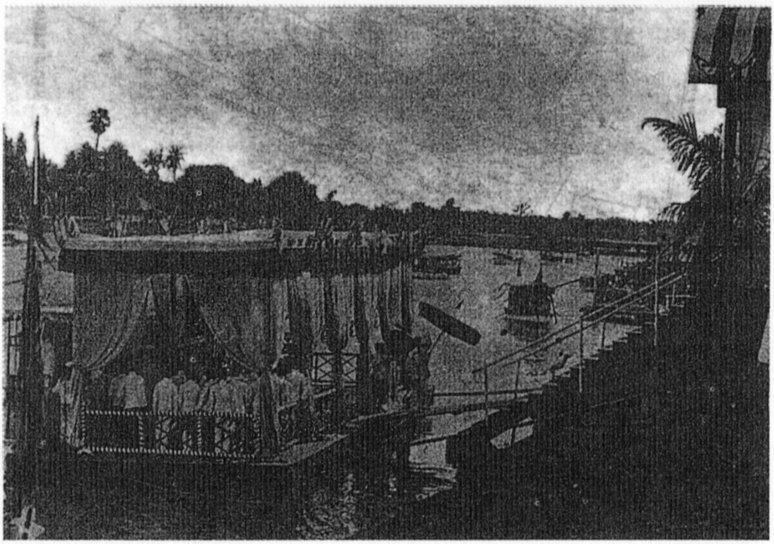
อนุสนธิรายงานวันที่ ๑๙ เวลาเช้า ๒ โมงเศษ ลงเรือข้ามฟากไปขึ้นท่าวัดมหาธาตุ แล้วเดินตามถนนริมน้ำไปเข้าวัดนาง–พระยา เดินไปตามริมคูหรือสระรอบวัดมหาธาตุ ไปจนถึงที่สุดถนนอันเป็นถนนเดิมปูด้วยอิฐลายสอง ตรงประตูซึ่งเรียกกันว่าประตูผี เพราะเป็นทางที่มีสะพานข้ามคูเมืองพาศพไปเผาทั้งนั้นด้วย ในเมืองห้ามไม่ให้เผา ลักษณะเหมือนกันกับประตูผีเมืองลพบุรี ตัวประตูยังอยู่แต่ไม่มีทับหลัง เชิงเทินยังอยู่สูง มีป้อมริมประตูอย่างเดียวกันกับเมืองลพบุรี เพราะทำครั้งเดียวกัน ระยะทางประมาณ ๑๒ เส้น ๑๓ เส้น แล้วกลับมาเลี้ยงพระที่วัดมหาธาตุแลกลับพลับพลา เวลาบ่าย ๔ โมงไปขึ้นที่ท่าตลาดเดินไปตามถนนที่ตัดใหม่ อันเป็นลักษณะถนนชวาไม่ได้พูนดินกลางใช้คันสองข้าง ถนนเช่นนี้ทำง่ายกว่าซึ่งทำมาแต่ก่อนไม่เปลืองแรงแต่กันน้ำได้เหมือนกัน ทาง ๒๐ เส้นถึงสระแก้วซึ่งอยู่ท้ายเมืองพิษณุโลก ที่นี้จะเป็นที่ประพาสเดิมมีหนองใหญ่เป็นป่ารอบ วงนอกนั้นวัดโดยรอบประมาณ ๕๐ เส้น มีสนุ่นเต็มเขาตัดเป็นที่ว่างตรงกลางปลูกบัวหลวง แล้วตัดเป็นคลองออกไป จนถึงป่าหลายสาย ทางที่จะลงบึงนั้นขุดเป็นคลองซอกแซกทำนองปทุมวัน มีวิหารตั้งอยู่ในที่เกือบจะเป็นเกาะเหมือนกัน ๒ วิหารมีพระพุทธรูปใหญ่แต่ร้าง คลองทั้งปวงนี้เป็นของขุดไว้แต่เดิมทั้งสิ้น ดูเป็นที่เล่นใหญ่โตกว่าปทุมวันหลายเท่า ท่วงทีจะสนุกมาก การที่ตกแต่งครั้งนี้ เป็นแต่ถางแลปลูกที่นั่งเล็กๆ

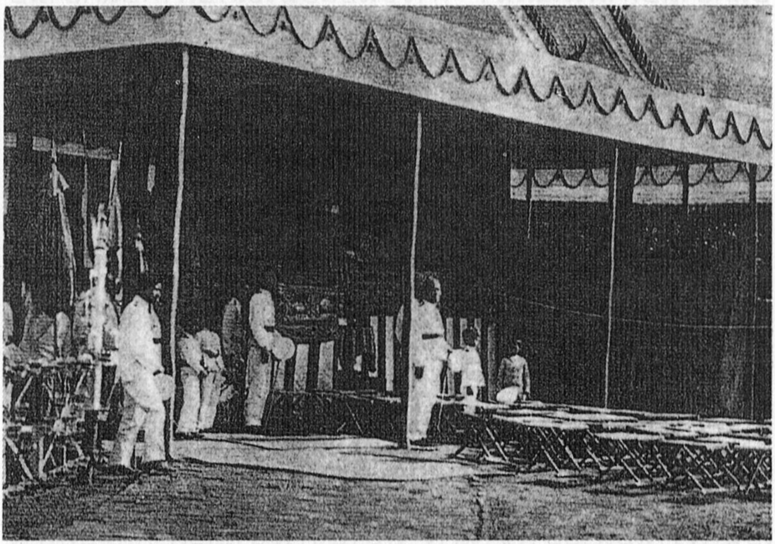
เรียงรายไป รอบที่นั่งเหล่านั้นทำร้านภรรยากรมการขายอาหาร เป็นการสนุกครึกครื้น เสียแต่เวลาน้อยไปเที่ยวหาทั่วไม่ เลี้ยงกันแล้วกลับ เวลาค่ำลงเรือมาขึ้นที่วัดมหาธาตุ สวดมนต์อีกเวลาหนึ่งแล้วมีหนัง วันนี้มหาดเล็กเล่นเวลา ๔ ทุ่มกลับพลับพลา

วันนี้เวลาย่ำรุ่งไปที่วัดมหาธาตุ ทองยังไม่ได้ที่จึงได้เลี้ยงพระเสียก่อน จนเวลาเช้า ๒ โมง จึงได้เททอง ทองที่ตั้งสูบหลอม ๖๐ เบ้าพอแต่เพียงพระเศียรแลพระองค์พระรัสมีกับพระหัตถ์ แต่พระเพลาแลพระกรอีกข้างหนึ่งทองไม่พอ จึงต้องรอไว้หล่อต่อพรุ่งนี้ต่อไป หลวงประสิทธิว่าพระเศียรนั้นทองเกินที่กะมาก เพราะเหตุที่ต้องแก้ไขมาก แต่ฉันว่าเป็นด้วยคะเนทองผิด เพราะคนอายุนี้ไม่มีผู้ใดได้เห็นหล่อของใหญ่ ด้วยไม่ได้หล่อมาถึง ๕๐ ปีกว่าแล้ว จำนวนทองที่กะผิดนั้นดังนี้ พระ–เศียรกะ ๑๕ เบ้า กลายเป็น ๒๕ เบ้า พระองค์กะ ๑๒ เบ้า กลายเป็น ๒๐ เบ้า ผิดมากเหลือเกินนัก และพระนั้นปั้นอยู่ข้าง จะหนาเพราะช่างก็ไม่สู้ไว้ใจ ตามพระองค์หนาถึงนิ้วหนึ่งตลอดหนากว่าพระชินราชเดิม แต่การที่จะเสียหายอะไรนั้นเห็นจะไม่เสีย เนื้อทองก็มีขึ้นมาพออีกจะต้องใช้อีกถึง ๓๐ เบ้า แล้วได้หล่อพระองค์เล็กๆ อีก ๓ องค์ การที่ทำอยู่ข้างจะช้ามากจนเช้า ๔ โมงจึงสำเร็จ ได้แจกเงินผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมาช่วยสูบทองคนละ ๖ บาท ใช้สูบละ ๒ คน เป็นร้อยยี่สิบคน สองผลัดเป็นคนสองร้อยยี่สิบคน แล้วได้ให้สัญญาบัตรพระยาศรีสุริยราชวรานุวัตรเป็นพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ ตำแหน่งข้าหลวงเทศาภิบาล แล้วได้ตั้งพระครู แลให้สัญญาบัตรข้าราชการในมณฑล แล้วจึงได้ดับเทียนชัย ได้ออกจากเมืองพิษณุโลกเวลาเช้า ๕ โมงเศษ มา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จขึ้นเมืองพิษณุโลก
เพื่อทรงเททองหล่อพระพุทธชินราช

ทรงเททองหล่อพระพุทธชินราช
วันอาทิตย์ที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๔

ถึงที่นี่เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ ระยะทางที่มาวันนี้มีบ้านเรือนตลอดจนถึงตำบลปากโทกมีบ้านเรือนแน่นหนา แลมีเรือซึ่งขึ้นไปรับบรรทุกข้าวทางแควน้อยจอดอยู่มาก เมืองพรหมพิรามนี้ฉันไม่ได้นึกว่าจะเป็นดังนี้เลย เป็นเมืองที่มีแผ่นดินอุดมดี ตามระยะทางขึ้นมาบ้านช่องผู้คนมีมาก ทำนาแลทำไร่อ้อย เวลาฤดูแล้งปลูกยาสูบตามริมแม่น้ำ การซึ่งเปลี่ยนวิธีเก็บค่าที่ปลูกยาสูบอย่างใหม่ เป็นเครื่องชักนำให้ราษฎรปลูกยามากขึ้น จนเมื่อปีกลายนี้ยาเหลือคนใช้จำหน่ายไม่หมด ราคาตกไปเป็นอันมาก กลัวว่าบางทีปีนี้จะไม่ทำมากเช่นแต่ก่อน ตามบ้านเรือนเป็นสวนผลไม้ ทั่วทุกแห่งมีส้มเป็นสำคัญ ต้นส้มโอสูงใหญ่ เหมือนต้นมะม่วง เวลาที่มานี้เกินกำหนด แต่ยังมีที่เหลืออยู่บ้าง ต้นหนึ่งกว่า ๓๐๐ ผล มีราษฎรที่บริบูรณ์มีอันจะกินมาก ที่หลังพลับพลาเขาจัดเป็นสนามสำหรับเดินเล่น มีบุตรภรรยาพวกคฤหบดี ๕๐ คนเศษทำขนมต่างๆ มาให้ ได้แจกผ้าขาวม้าแลเสมา

อนึ่งในตามระยะทางที่ขึ้นมา พ้นจากเขตบ้านคนแลไร่ ไม่เป็นทุ่งว่างเปล่าอย่างข้างล่าง มีป่าไม้กระยาเลยมากตลอดทาง ที่พลับพลานี้ก็ทำเหมือนอย่างที่อื่นในมณฑลนี้ เป็นที่สบายดี

ตั้งแต่มาถึงพิษณุโลกแล้วน้ำลดลงวันละศอกบ้าง หย่อนศอกบ้าง เป็นน้ำลดถึง ๒ ศอกเศษ เกือบ ๓ ศอก มีฝนก็แต่ประปรายเล็กน้อย ได้กำหนดไว้ว่าเมื่อถึงอุตรดิตถ์จะต้องส่งเรือไฟกลับ แต่วันนี้ เวลากลางวันฝนตกครั้งหนึ่งไม่สู้มาก เวลาค่ำตกมากหน่อยหนึ่ง บางทีน้ำจะกลับขึ้นได้ คนทั้งปวงเป็นที่เรียบร้อยสบายดี

สยามินทร์

ทูล กรมหลวงวรเสรษฐ ในวัง

วันนี้ได้ปิดทองพระชินราชด้วยมือเองเต็มทั้งพระภักตร์ แล้วผู้อื่นได้ปิดจนแล้วเสรจทั้งพระองค์ได้เริ่มการมหรสพสมโภช ได้ถวายแพรดาดซึ่งเปนแพรทรงสภักพระบาทสมเดจพระนั่งเกล้า ทรงพระชินราช แลตั้งใจอุทิศส่วนกุศลถวายโดยเฉพาะ ขอได้ทรงอนุโมทนา

สยามินทร์

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๔/๒๖]

โทรเลขถึงกรมหลวงเทววงษ บางกอก

ในหนังสืออภัยราชาถึงฉันลงวันที่ ๑๒ กันยายน บ่นว่าไม่ทราบข่าวคราวอันใด ได้รับหนังสือฉัน แต่ที่มีไปจากสิงคโปร์ มีความวิตกด้วยเรื่องที่ว่าเกิดดิสเตอเบนในเมืองลาวฝ่ายฝรั่งเศษ หนังสือที่ฉันจะตอบคงจะช้าสักหน่อย ขอให้เธอช่วยชี้แจงให้ทราบว่าไม่เปนการสำคัญอันใด เปนเพราะหนังสือพิมพฝรั่งเศษว่ากล่าวกันเอง

เมื่อเช้านี้ได้หล่อพระชินราช เปนการเรียบร้อยดี แต่เพราะเหตุที่ไม่ได้เคยทำมาเสียนาน ช่างหล่อกะทองน้อยไป จะเทวันนี้ไม่หมด จึงต้องรอไว้เทพรุ่งนี้อีก ๒ พิมพ์

สยามินทร์

(ส่งไปจากเมืองพรหมพิราม วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๑๒๐ เวลา ๒ ทุ่ม ๓๐ นาที)

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๔/๒๘]

เมืองตรอนตรีสินธุ์

วันที่ ๒๒ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงเทวะวงษวโรปรการ

อนุสนธิรายงาน เมื่อคืนนี้มีฝนตกเล็กน้อย ตั้งแต่เวลา ๔ ทุ่มไปแล้วรู้สึกเย็นดึกเข้าหนาว เป็นลักษณะเหมือนเมืองเหนือ วันนี้น้ำก็ทรงอยู่ ได้ออกเรือจากเมืองพิชัยเวลาเช้า ๓ โมง มาถึงเมืองตรอนซึ่งตั้งใหม่เมื่อ ๓ ปีนี้ที่ตำบลบ้านแก่ง ตั้งพลับพลาเยื้องที่ว่าการอำเภอขึ้นมาข้างบนสักหน่อยหนึ่ง ตั้งแต่ออกจากพลับพลาเมืองพิชัย ผ่านคลองกะรุมฝั่งตะวันตกตรงหน้าเมืองพิชัย คลองนี้มาจากหนองมีต้นไม้กระยาเลยบ้าง ฟากข้างเมืองซึ่งตั้งอยู่บนหาดเก่า อันกลายเป็นตลิ่ง มีโรงโทรเลข โรงเรียน ศาลเมือง แลที่ว่าการทำด้วยไม้แก่นมุงสังกะสี เว้นไว้แต่โรงเรียน ย้ายไปปลูกที่วัดโยธรรม โรงเรียนนี้เป็นของเดิมจึงมุงแฝก ในลำน้ำมีแพที่เป็นอย่างดีตามแบบพระยาสุรสีห์สองสามแพ นอกนั้นก็เป็นแพสามัญ แลมีเรือจอดแต่ไม่สู้มากนัก ตามคำพระยาสุรสีห์แจ้งว่าเมืองพิชัยเป็นเมืองบำรุงไม่ขึ้น เพราะเหตุว่าภูมิที่ไม่สู้ดี จะว่าข้างปลูกต้นผลไม้ก็สู้เมืองพรหมพิรามหรือเมืองลับแลไม่ได้ การที่จะปลูกยา ซึ่งเป็นสินค้ามีราคาของเมืองเหนือก็สู้เมืองพิจิตรไม่ได้ เพราะที่ตลิ่งแลหาดสูงถ้าน้ำน้อยก็ไม่ท่วม ถ้าน้ำมากท่วมก็ไม่ใคร่อยู่นาน ฝุ่นที่เป็นปุ๋ยก็ไม่เกรอะ ปลูกยาก็ไม่งาม คนที่เมืองพิจิตรซึ่งฉันเห็นมากขึ้นกว่าแต่ก่อนนั้น ก็เป็นคนเมืองพิชัยแทบทั้งนั้น เมืองพิจิตรโจรผู้ร้ายสงบลง พวกที่ทำยาสูบหันลงไปอยู่เสียเมืองพิจิตรทั้งนั้น เมืองพิชัยร่วงโรยไปกว่าแต่ก่อน ต่อขึ้นมามีบ้านเรือนเรือกสวนติดเนื่อง

กันขึ้นมาหลายเลี้ยว ต่อมาอีกคราวนี้ระยะบ้านห่างออกมีป่าคั่นเป็นตอนๆ ถ้าเป็นบ้านแล้วมักจะเป็นหมู่ใหญ่ๆ ในหมู่บ้านใหญ่ๆ เหล่านี้เห็นบ้านเตาไหใต้ครึกครื้นมาก ได้ความว่าหากินในทางตัดไม้ล่องไม้ ป่าไม้เหล่านี้เป็นไม้กระยาเลยทั้งสิ้น เห็นไม้สักอยู่ตอนหนึ่งแต่ไม่มีโต

ฉันได้กล่าวถึงเมืองว่า เป็นเมืองที่ตั้งใหม่มาข้างต้นแล้วนั้น เมืองตรอนเก่าตั้งอยู่ที่ห้วยน้ำใสตกน้ำนี้ซึ่งมารวมน้ำตรอน ปากน้ำตรอนอยู่ใต้พลับพลาลงไป ถ้าเดินจากเมืองใหม่ไปถึงเมืองเก่าทางวันหนึ่ง เป็นเมืองดอนมาก เมื่อพิเคราะห์ดูวิธี ท่านตั้งเมืองแต่ก่อนตั้งตามกระบวนศึก คือวางระยะเมืองให้รายพอเดินตระเวณถึงกัน ถึงจะเป็นห้วยเล็กน้อยอย่างไร คงจะตั้งเมืองจับลำห้วยไว้เสียทุกแห่งตั้งแต่เมืองสิงห์ เมืองอุทัยธานี เมืองขุนกัน เมืองตรอนเป็นต้น ถ้าว่าโดยทางทำมาหากิน เมืองเหล่านี้เป็นเมืองที่จะทำอะไรไม่ได้ เมืองตั้งชั้นหลังๆ หรือที่ย้ายมาคิดทางหากินเป็นที่ตั้ง

เมื่อขึ้นไปบนบกดูช่างเหล็ก ซึ่งมาตั้งตีเหล็กให้ดู มีเป็น ๒ พวก พวกน้ำพี้พวกหนึ่ง พวกหาดเซี่ยวพวกหนึ่ง พวกแรกนั้นคือเมืองตรอนเก่า พวกหลังคือเมืองด้ง พวกหลังฝีมือดีกว่าพวกแรก เหล็กน้ำพี้ก็มีคนทำอยู่แต่ไม่มาก เว้นแต่บ่อพระแสงไม่มีผู้ใดอาจทำ แต่มักจะใช้เหล็กเทศทำปลอมเสียโดยมาก มีราษฎรที่มาหาเป็นลาวมาก แต่เป็นลาวพุงดำซึ่งสืบเชื้อสายมาแต่เมืองน่านเมืองแพร่ เพราะเขตแดนติดต่อกัน แล้วได้ลงเรือล่องลงไปเข้าน้ำตรอน ก็เป็นคลองน้ำใหญ่มีบ้านเรือนราษฎรคือบ้านแก่งนี้เองอยู่ตามลำคลองมาก ทำการตัดไม้กระยาเลยไม้เต็งรังมีอยู่

ในลำคลองนั้นเป็นอันมาก คลองนี้เจ้ากรุงธนบุรีได้เสด็จขึ้นไปตั้งด่านจนถึงน้ำมีด เมื่อยกขึ้นมาตีเมืองฝาง จุลศักราช ๑๑๓๒ (พ.ศ. ๒๓๑๓) แต่หาดสูงซึ่งตั้งค่ายหลวงหาไม่พบ บางทีจะหายไปเสียด้วยเรื่องตลิ่งพัง เพราะเหตุที่เป็นหาดแล้วกลับพังได้นั้นไม่อัศจรรย์อะไร ได้เห็นตัวอย่างตามทางมามีอยู่หลายแห่ง

จำนวนทองซึ่งหล่อพระชินราชที่ได้บอกมาแต่ก่อนนั้นยังไม่ถูกต้อง บัดนี้ได้รายการโดยโทรเลขว่าพระรัศมีทองเบ้าครึ่ง ๖๐ ชั่งไทย พระหัตถ์ขวาเบ้าหนึ่ง พระหัตถ์ซ้ายเบ้าหนึ่ง เป็นทอง ๘๐ ชั่ง พระเศียร ๒๘ เบ้า ทอง ๑๑๒๐ ชั่ง พระองค์ ๒๕ เบ้า ทอง ๑๐๐๐ ชั่ง หน้าตัก ๓๖ เบ้า ทอง ๑๔๔๐ ชั่ง ยัง จะหล่ออีกท่อนหนึ่งต่อภายหลัง

ฝนตกประปรายตั้งแต่เย็นมาหยุดเป็นครั้งเป็นคราว เวลาค่ำก็ตกอีก เป็นการดีอยู่ที่น้ำจะลดช้าไปได้อีก

การที่ออกมาพ้นจากที่เคยมาแล้วแต่ก่อน ราษฎรมีความชื่นชมยินดีมาก อยากจะเห็นอยู่ทั่วกัน เป็นที่พอใจในความจงรักภักดีของเขาเป็นอันมาก

สยามินทร์

โทรเลข

นมัศการ สมเด็จพระวันรัต วัดมหาธาตุ แลพระธรรมไตรโลก วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพฯ

กลับลงมาเหนพระชินราชที่หล่อใหม่ เหมือนพระชินราชองค์เดิมทีเดียวงามมาก แต่การตกแต่งน่ากลัวจะไม่แล้วในกำหนด เพราะงานมาก จะนิมนต์ขึ้นมาบางปะอินวันที่ ๖ ทั้ง ๒ องค์

สยามินทร์

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๔/๔๙]

โทรเลขถึง พระองค์เจ้านารี ในพระบรมมหาราชวัง

ขอให้ทูลพระองค์เจ้าแม้นเขียน แลเจ้านายทั้งปวงซึ่งได้ประทานของมาขอบพระไทยทุกองค์

พระที่หล่อใหม่นั้นเหมือนพระชินราชแท้

สยามินทร์

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๔/๕๔]

โทรเลขถึง สมเดจพระบรมราชเทวี สวนดุสิต

ทราบว่าไม่สบาย แต่หวังใจว่าปานนี้จะหายแล้ว พระ–ชินราชที่หล่อนั้นเหมือนองค์เก่าแท้อย่าได้วิตกเลย

สยามินทร์

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๔/๕๒]

โทรเลขถึง เจ้าพระยาภาส พระยาบำเรอภักดิ์ กรุงเทพ

โทรเลขมีมาได้รับแล้วได้ลงมาเหนพระที่หล่อใหม่ดูเทียบกับองค์เก่า เหนว่าเหมือนกันจริง แต่การตกแต่งมากอยู่ กลัวจะไม่ทันกำหนด

สยามินทร์

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๔/๕๓]

โทรเลขถึง เจ้าฟ้ากรมขุนนริศ กรุงเทพฯ

ได้รับรายงานวัดเบญจมบพิตรแล้ว ขอบใจมากที่ได้เอื้อ–เฟื้อ

พระที่หล่อใหม่ได้ตรวจเทียบดูกับองค์เก่า เชื่อว่าเหมือนแลมีผู้เหนด้วยหลายตา โดยจะไม่เหมือนก็ดีกว่าพระสาสดาแลพระสีอานวัดพิไชยญาติ แต่น้ำหนักมาก ทอง ๕ ตันใช้เกือบหมด ยังแต่บัวท่อนข้างหลังท่อนเดียว พิมพ์รั่วไม่ได้หล่อ แต่ส่วนองค์พระทั้งดินที่ติดอยู่บ้างคงจะไม่เกิน ๕ ตัน

สยามินทร์

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๔/๕๖]

โทรเลข ทูลกรมหลวงวรเสรฐสุดา พระบรมมหาราชวัง

ขอบพระทัยที่ประทานของมา ๒ ครั้งแล้ว

พระที่หล่อใหม่นั้น เหมือนพระชินราชองค์เก่าแน่ทีเดียว

สยามินทร์

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๔/๕๕]

เมืองพิษณุโลก ขาล่อง

วันที่ ๒๘ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๐

ถึง กรมหลวงเทวะวงษวโรประการ

อนุสนธิรายงานซึ่งได้บอกมาแต่ก่อน วันที่ ๒๗ เวลาเช้า ๒ โมง ออกจากพลับพลาเมืองพิชัย เรือกลไฟจูงล่องลงมาถึงเมืองพิษณุโลกเวลาบ่าย ๔ โมงเศษ ได้ลงเรือเล็กข้ามไปดูพระ–ชินราชซึ่งหล่อใหม่ อันได้เชิญลงมาบรรทุกเรือไว้แล้ว ช่างได้ลงมือแต่งพระพักตร์แลพระองค์บ้าง ดินเมืองพิษณุโลกผิดกันกับกรุงเทพฯ เวลาสุมพิมพ์ข้างในกระเทาะได้บ้าง จึงมีทองเป็นกาบติดรุงรังหลายแห่ง ทำให้งานที่จะตกแต่งนั้นมากขึ้น ได้พร้อมกันพิเคราะห์ดูพระที่หล่อใหม่ แลซึ่งตั้งอยู่ในวิหารเห็นว่าเหมือนกันมาก แล้วได้ปลูกต้นโพธิในที่ซึ่งหล่อพระองค์หนึ่งตามแบบแต่ก่อน เวลาค่ำได้มีการสวดเทศนาสัตปกรณ์ พระ–บรมอัฐิพระบาทสมเด็จฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันสวรรคตที่พระวิหารพระชินราช จนเวลา ๔ ทุ่มกลับมาอยู่ที่พลับพลา สังเกตว่าวันนี้กลางวันร้อนน้อยกว่าแต่ก่อน

วันนี้เวลาบ่าย ๔ โมง ได้ไปทอดกฐินที่วัดพระศรีรัตน–มหาธาตุ พระปรากรมมุนีครองกฐิน แล้วกลับมาที่พระวิหารนมัสการพระพุทธชินราช แจกรางวัลช่างหล่อทั้งปวง เลื่อนหลวงประสิทธิปฏิมาเป็นพระประสิทธิปฏิมา จางวางช่างหล่อขวา แลตั้งตำแหน่งข้าราชการหัวเมือง

ครั้นเวลาค่ำมีการลอยกระทง เจ้านายข้าราชการทั้งในกรุงแลหัวเมืองทำกระทงเครื่องสดต่างๆ ตามที่จะทำได้ แลมีการแห่ผ้าป่าของหัวเมือง แลราษฎรเล่นแข่งเรือตามประเพณีเมือง

สยามินทร์

(สำเนาโทรเลข)

นมัสการ สมเด็จพระวันรัตน วัดมหาธาตุ แลพระธรรมไตรโล-กาจารย์ วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพฯ

วันนี้พระชินราชล่องมาถึงนี้ ได้ไปตรวจดูเหนการแต่งช้านัก ถ้าทำอยู่เช่นนี้ ๖ เดือน ก็น่าที่จะไม่แล้ว เพราะทองแขงตไปไม่ใคร่กิน จึงได้คิดจะไปแต่งที่โรงหล่อ ครั้นจะพาขึ้นมาบาง-ปะอินจะช้าไป เพราะละล่องทางบางไทร ได้สั่งให้เลยลงไปโรง-หล่อทีเดียว เพราะฉะนั้นการที่นิมนตไว้เป็นอันเลิกไม่ต้องขึ้นมา

สยามินทร์

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๘๖/๑๕]

บาญชีย์
จัดจ่ายทองเหลืองในการหล่อพระพุทธชินราช ศก ๑๒๐

รายการ	ปอนด์	คิดเปนไทย		
		หาบ	ช.	บ.
จ่ายทองเหลืองส่งเมืองพิศณุโลกย์	๑๓๖๓๑ ⌀	๑๐๒	๑๑	๖๕
จ่ายทองเหลือง ซ่อม, ดาม และหล่อถาน – บัวคว่ำ บัวหงาย ในกรุงเทพฯ	๒๐๒๘ ⌀	๑๕	๑๐	๔๐
รวม	๑๕๖๖๐	๑๑๗	๒๒	๒๕

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๕๕/๑๘๔]

กรมสมมต

อ้ายหนังสือพิมพ์สยามออฟเซอเวอ มันยอมว่า ถ้าใครจะแปลชื่อ พระชินราชได้ให้ถูกต้อง ก็จะมีความพอใจ จะคิดอ่านให้ผู้ใดไปบอกชื่อแล ยกจำลองออกเสียได้ จะเปนการดีมาก ได้ส่งหนังสือพิมพ์มาให้ดู

สยามินทร์

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๔/๗๗]

พระพุทธรูปที่แห่ไปไว้วัดเบญจมบพิตรเมื่อเร็วๆ นี้ ในหนังสือพิมพ์สยามออบเซอเวอที่ออก วันที่ ๑๔ ธันวาคม แปลนามยังคลาดเคลื่อนอยู่ แลท่านมีประสงค์ที่จะให้ผู้อ่านอธิบายพระนามอีกนั้น ข้าพเจ้ามีความยินดีที่จะอธิบายได้

ซึ่งท่านเรียกนามพระพุทธรูปว่า พระพุทธชินราชจำลอง ว่าเปนพระนามทั้งหมดนั้นหาถูกไม่ คำจำลองข้างท้ายไม่ได้เปนพระนาม เปนแต่คำชนสามัญเรียกกัน หมายความว่าถ่ายอย่างหล่อใหม่ มีตัวอย่างครั้งรัชกาลที่ ๔ ทรงหล่อพระพุทธสิหิงค์ซึ่งตั้งอยู่ในวิหารวัดราชประดิษฐบัดนี้ ถ่ายอย่างจากพระพุทธ–สิหิงค์ในมิวเซียม บัดนี้พระพุทธสิหิงค์ที่ทรงหล่อใหม่ก็คงมีพระนามว่าพระพุทธสิหิงค์เท่านั้น หาได้เรียกพระนามว่าจำลองไม่ เพราะฉะนั้น พระพุทธรูปองค์นี้ท่านอย่าเข้าใจว่าจำลองนั้นเปนพระนาม เปนแต่คำชนสามัญเรียกเพิ่มเติมเข้าเท่านั้น พระนามที่ถูกต้องคงเปน พระพุทธชินราช

บัดนี้จะแปลพระนามพระพุทธชินราชต่อไป ตามเนื้อความที่ท่านแปลนั้นถูกต้องโดยถ้อยคำ แต่หาถ้วนถี่หมดเนื้อความที่หมายไม่ ความหมายนั้น ชินะ แปลว่า ชะนะ คือชะนะมาร ราช แปลว่า เจ้าแผ่นดิน พระพุทธเจ้ามีนามว่าเจ้าแผ่นดิน เพราะพระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้ รวมความแปลพระพุทธชินราชว่า พระพุทธเจ้าผู้เปนเจ้าแผ่นดินเพราะพระธรรมผู้ชะนะมาร ดังนี้

มาร The temper or evil principle

ธรรม Doctrine

[ร.๕ ศ.๑๓ : ๒๔/๗๖]

พระพุทธศาสนาสอนเด็ก
(ที่ผู้ใหญ่ควรศึกษา)

ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ.
ธรรมที่ประพฤติดีแล้ว นำสุขมาให้

มาตาปิตุปฏฐานกถา

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์
สมเด็จพระสังฆราชเจ้า
ทรงแปลตามมงฺคลตฺถทีปนี

มาตาปิตุปฏฐานกถา

นมตฺถุ สุคตสฺสฯ

มาตาปิตูนํ อุปการกานํ

วกฺขามุปฏฺฐานนราสเภน

วุตฺตํ กตญฺญูกตเวทิภาวา

เตสํ ยถา ตํ ปฏิการณตฺถํฯ

แถลงปรนปิตุทั้ง	มารดา
มีอุปการ, องค์นรา	สภพร้อง
เพื่อตอบปัจโจปกา	รกิจต่อ ท่านแฮ
ด้วยกตัญญุตาซ้อง	กิจเกื้อสนองคุณ

คาถาในโสณนันทชาดกฯ

มารดาและบิดาทั้ง ๒ นั้น มารดาเป็นผู้ทำกิจแก่บุตรและธิดาที่ต้องทำยาก เพราะเหตุนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเมื่อพระองค์เสวยพระชาติเป็นโสณบัณฑิต จึงประกาศความที่มารดาเป็นผู้ทำกิจแก่บุตรและธิดาที่ต้องทำยาก ด้วยนิพนธคาถาอันมาในโสณนันทชาดกสันตตินิบาตว่า

อากงฺขมานา ปุตฺตผลํ เทวตาย นมสฺสติ

เป็นต้น

มีความว่า มารดาเมื่ออยากได้ผลคือบุตรย่อมนอบน้อมบวงสรวงเทวดา ขอให้เกิดบุตร และถามผู้รู้ทำนาย นักษัตรฤดูปี ว่าบุตรเกิดโดยนักษัตรไหน ฤดูไหน ปีไหน อายุยืน โดยนักษัตรไหน ปีไหน อายุสั้นฯ เมื่อมารดามีฤดูๆ หยุดเป็นปรกติแล้วก็ตั้งครรภ์ มารดาเป็นผู้ปรารถนาครรภ์นั้น ด้วยเหตุนั้นท่านจึงเรียกว่า **สุหทา** แปลว่าผู้มีใจงามฯ มารดารักษาครรภ์มาได้ปีหนึ่ง หรือหย่อนปีหนึ่งก็คลอดบุตร ด้วยเหตุนี้ท่านจึงเรียกว่า **ชนยันตี** บ้าง **ชเนตตี** บ้าง แปลเหมือนกันว่า ผู้ยังบุตรให้เกิดฯ ครั้งบุตรร้องไห้มารดาก็ปลอบให้ยินดีด้วยให้ดื่มนมบ้างกล่อมบ้าง อุ้มประทับไว้ใต้ถันยุคลบ้าง ด้วยเหตุนั้นท่านจึงเรียกว่า **โตเสนตี** แปลว่าผู้ยังบุตรให้ยินดีฯ ต่อมามารดาเห็นบุตรผู้ยังเป็นทารก ยังไม่รู้จักเดียวสาเล่นอยู่กลางลม หรือแดดจัด ก็ให้มีความรักความสงสาร ว่าลมตีต้องลูกเรา แดดแผดเผาลูกเรา ด้วยเหตุนั้นท่านจึงเรียกว่า **โปเสนตี** แปลว่าผู้เลี้ยงดูบุตรฯ มารดาย่อมปกครองรักษาทรัพย์สมบัติทั้ง ๒ ส่วน คือของมารดาส่วน ๑ ของบิดาส่วน ๑ ไว้ให้บุตรด้วยตั้งใจว่าทรัพย์ทั้ง ๒ ส่วน คือของมารดาส่วน ๑ ของบิดาส่วน ๑ ไว้ให้บุตรด้วยตั้งใจว่าทรัพย์ทั้ง ๒ ส่วนนั้นพึงเป็นของบุตรฯ มารดายังบุตรให้เรียนรู้ว่า เจ้าจงอย่าประมาทพลาดพลั้งในราชสกุลเป็นต้น จงทำการงานอย่างนี้ มารดาก็ย่อมลำบากเหน็ดเหนื่อยฯ ครั้นบุตรเป็นหนุ่ม หลงเพลินในภรรยาผู้อื่นจนค่ำ เวลาเย็นยังไม่กลับบ้าน มารดาคอยหาก็มีดวงตาเต็มไปด้วยน้ำตาระทมทุกข์ถึง ด้วยประการฉะนี้ฯ

มารดาบิดาเป็นพรหมเป็นต้นของบุตรฯ

อนึ่งมารดาบิดาทั้ง ๒ บัณฑิตกล่าวว่า เป็นพรหมเป็นบุรพเทวดา เป็นบุรพาจารย์ เป็นผู้ควรแก่วัตถุที่บุตรจะพึงบูชาฯ โดยอรรถาธิบายว่า พรหมไม่ละเว้นพรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ฉัน ใดมารดาบิดาก็ไม่ละเว้นพรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ฉันนั้นฯ เมตตาจิตต์ของมารดาบิดาย่อมเกิดขึ้นในบุตรผู้ยังอยู่ในครรภ์มารดาด้วยความรักว่า เมื่อไรเราจักเห็นบุตรผู้หาโรคมิได้หนอดังนี้ฯ เมื่อใดบุตรนั้นยังอ่อนนอนหงายอยู่ เหลือบยุงเป็นต้นกัดหรือนอนหลับยาก ร้องไห้ ความสงสารก็เกิดขึ้นแก่มารดาบิดาเพราะได้ยินเสียงบุตรนั้น เมื่อนั้นฯ เมื่อมารดาบิดาได้แลเห็นบุตรในกาลเมื่อบุตรวิ่งเล่นไปมาได้หรือในกาลเมื่อบุตรตั้งอยู่ในวัยอันงาม จิตต์ที่อ่อน บันเทิงก็ย่อมมีแก่มารดาบิดาฯ เมื่อใดบุตรมีภรรยาอยู่ครอบครองเหย้าเรือนต่างหากแล้ว ความค่อยวางใจเฉยก็ย่อมเกิดขึ้นแก่มารดาบิดา ด้วยเห็นชัดว่า บัดนี้บุตรของเราสามารถตั้งตนได้แล้วดังนี้ เมื่อนั้นฯ มารดาบิดา บัณฑิตกล่าวว่าเป็นพรหม เพราะความเป็นผู้ประพฤติเช่นกับพรหมเพราะมีพรหมวิหารทั้ง ๔ อย่างในบุตรตามแต่กาล อย่างนี้ฯ วิสุทธิเทวดาได้แก่พระขีณาสพ หวังอยู่ซึ่งความเสื่อมแห่งความพินาศ และซึ่งความบังเกิดแห่งประโยชน์แก่ชนทั้งหลายโดยส่วนเดียว เพราะไม่ถือความผิดที่คนพาลทำ ปฏิบัติอยู่เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข และทำเครื่องสักการะของชนเหล่านั้นให้มีผลานิสงส์ใหญ่ เพราะเป็นผู้ควรทักขิณาทานสมบัติเครื่องเจริญสุข ฉันใด มารดาบิดาก็ปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่บุตรโดยส่วนเดียว เพราะไม่ถือความผิดของบุตร เป็นผู้

ควรสิ่งที่บุตรให้ๆ มีผลเป็นสุข ทำสิ่งที่บุตรให้ในตนให้มีผลใหญ่ฉันนั้นฯ เพราะเหตุนั้น มารดาบิดาจึงชื่อว่าเป็นเทวดา เพราะเป็นเหมือนเทวดาฯ บุตรรู้จักเทวดาเหล่าอื่นก่อนก็เพราะมารดาบิดา เพราะฉะนั้น สมมติเทวดา อุปปัตติเทวดา วิสุทธิเทวดา ชื่อว่า ปัจฉาเทวดา (เทวดาภายหลัง)ฯ ฝ่ายมารดาบิดา บัณฑิตกล่าวว่าเป็นบุรพเทวดา (เทวดาก่อน) เพราะเป็นผู้มีอุปการะก่อนกว่าเทวดาเหล่าอื่นๆ ก็มารดาบิดาให้บุตรศึกษาโดยนัยเป็นต้นว่า เจ้าจงนั่งอย่างนี้ จงยืนอย่างนี้ ท่านผู้นี้เจ้าควรเรียกว่าพ่อ ดังนี้ ตั้งแต่บุตรเกิดมาฯ ภายหลังต่อมา อาจารย์เหล่าหนึ่งจึงให้ศึกษาศิลปวิทยา เหล่าหนึ่งให้สรณะและศีล เหล่าหนึ่งให้บรรพชา เหล่าหนึ่งให้เรียนพุทธวจนะ เหล่าหนึ่งให้อุปสมบท เหล่าหนึ่งให้ถึงมรรคผล อาจารย์เหล่านี้ทั้งหมด ชื่อว่าปัจฉาจารย์ (อาจารย์ภายหลัง)ฯ ฝ่ายมารดา บิดา บัณฑิตกล่าวว่า เป็นบุรพาจารย์ (อาจารย์ก่อน) ก็เพราะเป็นอาจารย์มาก่อนกว่าอาจารย์ทั้งปวงฯ มารดาบิดาย่อมควรซึ่งวัตถุ มีข้าวน้ำเป็นต้นที่บุตรนำมาให้ ควรเพื่อจะรับวัตถุเช่นนั้น บัณฑิตจึงเรียกว่า ผู้ควรแก่วัตถุที่บุตรบูชาฯ

สพรหมสูตรฯ

เพราะเหตุนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคจึงตรัสในสพรหม–สูตรในติกอังคุตตรและจตุกอังคุตตรว่า แนะภิกษุทั้งหลาย คำว่าพรหมนี้เป็นชื่อแห่งมารดาบิดา คำว่า บุรพเทวดา ว่า บุรพา–จารย์ ว่า อาหุเนยยะ นี้เป็นชื่อแห่งมารดาบิดาฯ เพราะเหตุไรฯ เพราะเหตุมารดาบิดาเป็นผู้มีอุปการะมากแก่บุตร เป็นผู้รักษา

เป็นผู้เลี้ยงบุตรมา และเป็นผู้แสดงให้บุตรรู้จักกิจการในโลกนี้ฯ สมเด็จพระผู้มีพระภาคตรัสฉะนี้แล้ว ตรัสนิคมคาถากล่าวความซ้ำอีกว่า

พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร
อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ ปชาย อนุกมฺปกาฯ

ความว่า มารดาบิดา บัณฑิตกล่าวว่าพรหม ว่าอาจารย์ก่อนว่าผู้ควรวัตถุที่บุตรบูชา ว่าผู้อนุเคราะห์แก่บุตร ดังนี้ฯ

บุตรไม่อาจแทนคุณมารดาบิดาด้วยโลกิยกิจฯ

บุตรไม่อาจทำปฏิการะทดแทนบุญคุณของมารดาบิดาให้สิ้นสุดโดยปริยายอันใดอันหนึ่งที่เป็นโลกิยะ เพราะความที่ท่านเป็นผู้มีอุปการคุณมาก โดยฐานเป็นพรหม เป็นต้นฯ จริงอยู่บุตรจะคิดว่าเราจะปฏิบัติท่านทั้ง ๒ แล้วให้มารดาอยู่บนจงอยบ่าเบื้องขวา ให้บิดาอยู่บนจงอยบ่าเบื้องซ้าย ทำการปฏิบัติแก่ท่านผู้อยู่บนบ่าตนด้วยเครื่องอบเป็นต้น ท่านทั้ง ๒ ก็นั่งถ่ายมูตรและกรีสอยู่บนบ่าของบุตรฯ แม้เมื่อบุตรทำอยู่อย่างนี้สักร้อยปีก็ไม่อาจทำปฏิการฉลองคุณของท่านให้หมดสิ้นได้ฯ อีกอย่างหนึ่ง บุตรยกย่องให้บิดาตั้งอยู่ในความเป็นพระราชาจักร–พรรดิ ให้มารดาสถิตอยู่ในที่อัครมเหสีของพระราชาจักรพรรดินั้น แม้อย่างนี้ก็ยังไม่สามารถทำการทดแทนคุณของมารดาบิดาให้หมดสิ้นได้ฯ ก็บุตรใด ให้มารดาบิดาผู้ประกอบด้วยวิบัติมีความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา เป็นต้น ตั้งอยู่ในสมบัติมีความเป็นผู้มีศรัทธาเป็นต้น บุตรนั้น ชื่อว่าอาจเพื่อจะทำปฏิการะแก่มารดาบิดาได้ ด้วยเหตุเท่านี้ฯ

มาตาปิตุคุณสูตรฯ

เพราะเหตุนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคจึงตรัสในมาตาปิ–ตุคุณสูตร ในทุกนิปาตังคุตตรว่า **ทฺวินฺนาหํ ภิกฺขเว น สุปฏิการํ วทามิ** เป็นต้นฯ ความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่กล่าวว่าเป็นความทำตอบด้วยดีแก่ชนทั้ง ๒ คือมารดาและบิดาฯ บุตรบริหารปฏิบัติมารดาบนบ่าข้าง ๑ บริหารปฏิบัติบิดาบนบ่าข้าง ๑ ด้วยเครื่องอบและนวด ให้อาบน้ำ ดัดมือและเท้าฯ มารดาบิดาทำอุจจาระปัสสาวะกิจอยู่บนบ่าแห่งบุตร ราวร้อยปีๆ กิจคือปฏิบัติมารดาบิดาที่บุตรทำมาราวร้อยปีนั้น ไม่เป็นอันบุตรทำแล้ว หรือทำทดแทนแล้วแก่มารดาและบิดาฯ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง บุตรยกย่องให้มารดาและบิดาตั้งอยู่ในราชสมบัติจักรพรรดิในมหาปฐพีอันบริบูรณ์ด้วยรัตนะเครื่องยินดีนี้ ก็ยังไม่ชื่อว่าเป็นอันบุตรทำแล้ว หรือทำทดแทนแล้วแก่มารดาและบิดาฯ เพราะอะไรฯ เพราะมารดาบิดาเป็นผู้มีอุปการะมากแก่บุตร เป็นผู้ปกปักรักษาเลี้ยงดูบุตร และแสดงโลกนี้ให้บุตรรู้จักฯ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็บุตรใดแลให้มารดาบิดาผู้หาศรัทธามิได้ สมาทานศรัทธาสัมปทา ให้ตั้งอยู่ในศรัทธาสัมปทา ให้มารดาบิดาผู้ไม่มีศีล สมาทานศีลสัมปทาให้ตั้งอยู่ในศีลสัมปทา ให้มารดาบิดาผู้มัจฉริยะ สมาทานจาคสัมปทา ให้ตั้งอยู่ในจาคสัมปทา ให้มารดาบิดาผู้หาปัญญามิได้สมาทาน ปัญญาสัมปทา ให้ตั้งอยู่ในปัญญาสัมปทา จึงชื่อว่าเป็นอันบุตรทำแล้วและทำตอบแล้ว และทำยิ่งแล้วแก่มารดาบิดาด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แลฯ

อรรถกถาจารย์แก้ข้อว่า บุตรบริหารมารดาบนบ่าข้าง ๑

นั้นว่า บุตรประคับประคองมารดาบนบ่าขวาฯ ฎีกาทุกังคุตตรว่า อาจารย์ทั้งหลายกล่าวดังนั้น เพราะมารดามีอุปการะแก่บุตรมากกว่าควรบุตรจะทำปฏิการะด้วยความที่มารดาเป็นประธานฯ

บำรุงมารดาบิดาด้วยกิจ ๒ อย่างฯ

การบำรุงด้วยสักการะ ๑ ด้วยนมัสการ ๑ ชื่อว่าอุปัฏ–ฐานฯ ก็สมด้วยประพันธคาถาในสพรหมสูตรและโสณนันท–ชาดกว่า

ตสฺมา หิ เน นมสฺเสยฺย สกฺกเรยฺย จ ปณฺฑิโต

เป็นต้นฯความว่า เพราะเหตุนั้นแล บุตรผู้บัณฑิตพึงนอบน้อมมารดาบิดานั้นทุกเวลาเย็นเวลาเช้า และพึงสักการะด้วยข้าวต้มข้าวสวยของควรเคี้ยว น้ำควรดื่ม ผ้านุ่งผ้าห่ม เตียงตั่งสำหรับนั่งนอน เครื่องอบ ให้อาบน้ำและชำระเท้าฯ

คฤหัสถ์และบรรพชิตบำรุงมารดาบิดาต่างกันฯ

คฤหัสถ์ควรบำรุงด้วยการนอบน้อม บรรพชิตควรบำรุงด้วยสักการะฯ จริงอยู่ แม้ภิกษุก็ควรบำรุงมารดาบิดาแท้ โทษย่อมไม่มี เพราะการบำรุงนั้นฯ เพราะเหตุนั้น อรรถกถาจารย์จึงกล่าวในเภสัชชกรณวัตถุวรรณนาในตติยปาราชิกว่า ภิกษุนำมารดาไปสู่วิหารแล้วก็ปฏิบัติ ควรทำบริกรรมทั้งปวง แต่อย่าจับต้อง ควรให้ของควรเคี้ยว ของควรกินแก่มารดาด้วยมือตน ก็แต่บิดาภิกษุควรบำรุงด้วยกิจมีให้อาบน้ำและนวดเป็นต้นดุจสามเณรฯ

การห้ามไม่ให้จับกายมารดา เพื่อจะแสดงให้รู้ว่า ภิกษุจับ

ด้วยความรักอาศัยกามคุณด้วยทำในใจว่าผู้นี้มารดาของเรา ต้องทุกฏาบัติฯ เพราะฉะนั้น อรรถกถาจารย์ จึงกล่าวอธิบายในกายสังสัคควรรณนาว่า ถ้าภิกษุเห็นมารดาอันกระแสน้ำพัดไป ไม่ควรจับต้องด้วยมือ พึงนำเรือ หรือแผ่นกระดาน ท่อนกล้วยท่อนไม้ไว้ข้างหน้ามารดา ถ้าเรือเป็นต้นไม่มี ก็พึงนำผ้ากาสาวะไว้ข้างหน้า แต่อย่าพูดว่าจงจับในเอกเทศนี้ ครั้นมารดาจับไว้แล้วควรฉุดมาด้วยทำในใจว่าเราฉุดบริขาร ถ้ามารดากลัว ควรว่ายไปข้างหน้าปลอบให้อุ่นใจไว้ ถ้ามารดาอันกระแสน้ำพัดไป ขึ้นเกาะคอภิกษุโดยเร็ว หรือจับมือภิกษุไว้ ภิกษุก็อย่าขับไล่สลัดเสีย ควรนำไปให้ถึงบกฯ ถ้ามารดาติดอยู่ในตมหรือตกบ่อภิกษุพึงทิ้งเชือกหรือผ้าลงไป แล้วฉุดเชือกหรือผ้าที่มารดาจับไว้แล้วขึ้นมา ก็แต่ภิกษุอย่าจับต้องกายมารดาเลยฯ

เมื่อภิกษุทำยาให้มารดาบิดา ไม่เป็นเวชกรรมฯ ให้สิ่งของที่ทายกให้ด้วยศรัทธาแก่มารดาบิดา เพราะอันให้บิณฑบาต ที่ยังไม่ได้บริโภคเป็นต้น ก็ไม่เป็นศรัทธาไทยวินิบาตฯ สมบาลีในจีวรขันธกะว่า สมัยนั้นแลจีวรมากเกิดขึ้นแก่ภิกษุรูปนั้น เธอปรารถนาจะให้จีวรนั้นแก่มารดาบิดา ได้เสนอข้อความประสงค์นั้นตลอดขึ้นไปจนถึงสมเด็จพระศาสดาทรงทราบ พระองค์จึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุให้จีวรด้วยมนสิการว่ามารดาและบิดาดังนี้ เราจะว่ากระไรๆ เราอนุญาตเพื่ออันให้แก่มารดาและบิดา ไม่เป็นอันภิกษุยังศรัทธาไทยให้ตกไปฯ ภิกษุยังศรัทธาไทยให้ตกไป ต้องทุกฏาบัติฯ (คือทรงอนุญาตให้ภิกษุให้ของศรัทธาไทยแก่มารดาบิดาได้ ไม่ต้องทุกฏาบัติ)

อรรถกถาจารย์แก้ข้อว่า ไม่เป็นศรัทธาไทยวินิบาตนั้นว่า

ภิกษุให้แก่ญาตินอกนี้ จึงชื่อว่ายังศรัทธาไทยให้ตกไป ก็แต่มารดาบิดาสถิตอยู่ในราชสมบัติ ปรารถนาของที่ชื่อว่าศรัทธาไทยแต่ภิกษุ ภิกษุก็จำต้องให้ฯ

นัยแห่งกุลทูสกวรรณนาว่า ภิกษุนำมาเองหรือให้นำมา เรียกมาเองหรือให้เรียกมาซึ่งมารดาบิดา แล้วให้ผลไม้ ดอกไม้ ซึ่งเป็นของตนแก่มารดาบิดาย่อมควรฯ ให้เรียกญาตินอกนี้ แล้วให้ดอกไม้ เพื่อบูชาพระรัตนตรัย จึงควรฯ ก็แต่ให้แก่ใครๆ เพื่อประดับหรือบูชาศิวลึงค์ หาควรไม่ฯ

ฎีกาชื่อวิมติวิโนทนีว่า ให้แก่มารดาบิดาด้วยประสงค์ว่ามารดาบิดาจะขายสิ่งที่เราให้นี้เลี้ยงชีพ ก็ควรอยู่ฯ ก็แต่ให้แก่ญาติ นอกนี้เป็นการยืม จึงควรฯ

เพราะเหตุนั้น ภิกษุควรบำรุงมารดาบิดาโดยนัยที่พรรณนามาแล้วฯ ในบาลีกล่าวว่าบำรุงมารดาบิดาเท่านี้ไม่แปลกอย่างไรฯ ในบาลีกล่าวว่าบำรุงมารดาบิดาเท่านี้ไม่แปลกอย่างไรฯ อรรถกถาจารย์ทั้งหลายจึงกล่าวอุปัฏฐานด้วยอำนาจแห่งความเป็นคฤหัสถ์ บุคคลยังไม่ละเพศคฤหัสถ์เพียงใด ต้องเป็นผู้ชำระหนี้เก่าด้วยอุปัฏฐานมารดาบิดาเพียงนั้นๆ คำของอรรถกถาจารย์ทั้งหลายนี้ นักปราชญ์พึงเห็นว่าท่านกล่าวไว้เพื่อจะแสดงว่ามาตาปิตุอุปัฏฐานเป็นวัตรของคฤหัสถ์ฯ อย่าเห็นว่าท่านกล่าวไว้ เพื่อจะแสดงว่าบรรพชิตไม่ควรทำการบำรุงมารดาบิดาฯ อีกอย่างหนึ่ง คำที่ท่านกล่าวไว้นั้น เพื่อจะแสดงว่า แม้ถึงบรรพชิตก็ต้องเป็นผู้ไม่มีหนี้ฯ เพราะเหตุนั้น ใครๆ ไม่ว่าคฤหัสถ์หรือบรรชิตต้องอุปัฏฐานมารดาบิดาทั้งนั้นๆ จริงอยู่ บุคคลปฏิบัติผิดในมารดาบิดาก็ถึงความทุกข์ฯ บุคคลทั้ง

หลายมีมิตตวินทุกบุรุษเป็นต้น เป็นนิทัศน์ตัวอย่างในการที่ปฏิบัติผิดในมารดาบิดาแล้วถึงความทุกข์ฯ

เรื่องมิตตวินทุกะฯ

ดังได้สดับมา ครั้งพุทธกาลแห่งสมเด็จพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า มีบุตรแห่งเศรษฐีมีทรัพย์ ๘๐ โกฏิในกรุงพาราณสี ชื่อมิตตวินทุกะ เป็นคนหาศีลหาศรัทธามิได้ฯ ส่วนมารดาและบิดาของเขาเป็นโสดาบันบุคคลฯ ต่อมาบิดาของเขาทำกาลกิริยา เขาจึงลามารดาไปค้าขายทางทะเลฯ มารดาของเขาห้ามว่าเจ้าเป็นลูกคนเดียวของแม่ ทรัพย์สมบัติในเรือนนี้ก็มีมาก ทะเลมีภยันตรายไม่น้อย อย่าไปเลยฯ เขาพูดถากถางไม่ฟังคำมารดาห้าม มารดาจับมือเขาไว้ เขาก็สลัดหลุดแล้วตีมารดาล้มลงอยู่ภายในเรือน เขาก็วิ่งไปขึ้นเรือไปทะเลฯ ถึงวันที่ ๗ เรือนิ่งอยู่ไม่แล่นไป เพราะมิตตวินทุกะฯ สลากที่คนในเรือต้องจับตามเข้าใจว่าจักมีคนกาลกรรณี ตกมิตตวินทุกกะถึง ๓ คราวฯ คนทั้งหลายจึงให้แพแก่เขา แล้วโยนเขาลงทะเลฯ เขาอาศัยแพลอยไปโดยลำดับถึงเกาะหนึ่งเห็นเมืองหนึ่งที่เกาะนั้นมีประตูเมือง ๔ ประตูฯ ได้ยินว่าประเทศนั้นเป็นสถานที่เสวยกรรมกรณ์ของสัตว์นรกเป็นอันมากฯ ก็แต่สถานนั้นปรากฏแก่มิตตวินทุกะ ประดุจเมืองอันประดับตกแต่งแล้วฯ มิตตวินทุกะเข้าไปสู่ที่นั้นด้วยหวังใจว่า จักเป็นพระยาในนครนี้ ได้เห็นสัตว์นรกตนหนึ่งมีจักรอันคมพัดอยู่บนศีรษะ คร่ำครวญอยู่ฯ จักรอันคมบนศีรษะแห่งสัตว์นรกนั้น ปรากฏแก่มิตตวินทุกะประหนึ่งดอกปทุมฯ เครื่องจำ ๕ ประการที่อกสัตว์นรก ปรากฏเหมือนเครื่องประดับคลุม

อุระฯ โลหิตที่ไหลออกจากศีรษะสัตว์นรก ปรากฏดังจันทร์เครื่องทาฯ เสียงปริเทวนาการของสัตว์นรก ปรากฏดุจเสียงเพลงขับฯ มิตตวินทุกะจึงเข้าไปใกล้สัตว์นรกนั้น กล่าวว่าผู้เจริญดอกปทุมท่านทรงไว้นานแล้ว ท่านจงให้ดอกปทุมนั้นแก่เราเถิดฯ สัตว์นรกนั้นตอบว่า สหาย นี้หาใช้ดอกปทุมไม่นี้เป็นจักรอันคมต่างหากฯ มิตตวินทุกะจึงว่า ท่านพูดอย่างนี้ก็เพื่อจะไม่ให้แก่เราฯ สัตว์นรกจึงคิดว่า กรรมของเราจักสิ้นแล้ว บุรุษนี้พึงประหารมารดาเหมือนเรา เพราะฉะนั้น เราจักให้จักรอันคมนี้แก่เขา จึงกล่าวว่า ผู้เจริญ จงมารับดอกปทุมนี้ แล้วซัดจักรนั้นไปบนศีรษะมิตตวินทุกะฯ จักรอันคมนั้นหมุนดุจบดศีรษะมิตตวินทุกะฯ ขณะนั้นมิตตวินทุกะรู้ว่าสิ่งนั้นเป็นจักรอันคม ร้องว่า ท่านจงรับจักรอันคมของท่านไป เสวยทุกขเวทนาคร่ำครวญอยู่ฯ สัตว์นรกอันตรธานหายไปเสียแล้วฯ ฝ่ายมิตตะวินทุกะ ก็เสวยทุกข์อยู่ในที่นั้นนาน ด้วยวิบากเป็นอกุศล คือตีมารดา ครั้นกรรมวิบากสิ้นแล้ว ก็ละจักรอันคมไปตามยถากรรม ด้วยประการฉะนี้ฯ เรื่องมิตตวินทุกะมาในจตุทวารชาดกวรรณนาในทศนิบาตฯ

เรื่องบุรุษผู้หนึ่งฯ

ในอดีตกาล มีบุรุษผู้หนึ่งในเมืองพาราณสี เชื่อคำภรรยาใคร่จะฆ่ามารดาบิดาของตน จึงนำมารดาบิดาไปด้วยยานน้อยพอถึงท่ามกลางดง จึงกล่าวว่า พวกโจรอยู่ในที่นี้ ฉันจะลงไปแล้วให้บิดารับเชือกไว้ ครั้นลงไปแล้ว ทำอาการดุจโจรเข้ามาปล้นแล้วตีมารดาบิดาฯ มารดาบิดาแลไม่ค่อยเห็นอะไร เพราะจักษุ

ทุพพลภาพ จำบุตรไม่ได้ ก็ร่ำไรรำพันเพื่อความเจริญแก่บุตรว่า พวกโจรจักฆ่ามารดาบิดา แต่เจ้าจงหลีกไปเอาตัวรอดเถิดฯ บุรุษผู้เป็นบุตรหวนคิดได้ว่าเราตีมารดาบิดา ท่านกลับร่ำไรรำพันเพื่อความเจริญแก่เรา เราได้ทำกิจอันไม่สมควรเลย แล้วปลอบมารดาบิดาให้สบายใจ แล้วนวดมือและเท้า กล่าวว่า พวกโจรหนีไปแล้ว แล้วนำมารดาบิดากลับมาเรือนแห่งตนอีกๆ บุรุษนั้นไหม้อยู่ในนรกสิ้นกาลนานเพราะกรรมนั้น ถูกทุบป่นปี้ถึงกาละ ๕๐๐ ชาติ เพราะผลอันเป็นเศษแห่งกรรมนั้น ในชาติที่สุดเป็นพระโมคัลลานะ ถูกพวกโจรตี เพราะกำลังแห่งกรรมนั้น แล้วปรินิพพานฯ เรื่องพระมหาโมคคัลลานะมาในสรภังคชาดกวรรณนาฯ

ก็เมื่อบุคคลปฏิบัติชอบในมารดาบิดาด้วยการบำรุงดังกล่าวมาแล้ว ความบำรุงของบุคคลนั้นก็นำมาซึ่งประโยชน์เกื้อกูลและความสุขในโลกทั้ง ๒ เพราะเหตุนั้น ท่านจึงกล่าวในสพรหมสูตรและโสณนันทชาดกว่า

ตาย นํ ปาริจริยาย มาตาปิตูสุ ปณฺฑิตา
อิเธว นํ ปสํสนฺติ เปจฺจ สคฺเค ปโมทติฯ

แปลความว่า บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญ ซึ่งบุคคลผู้บำรุงมารดาบิดาในโลกนี้ เพราะความบำรุงนั้น บุคคลนั้นละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงในโลกสวรรค์ ดังนี้ฯ

ก็บุคคลผู้ปฏิบัติมารดาบิดา แม้สมเด็จพระศาสดาก็ทรงสรรเสริญฯ เรื่องที่จะกล่าวต่อไปเหล่านี้ เป็นอุทาหรณ์ในความที่บุคคลปฏิบัติ มารดาบิดาเป็นผู้อันสมเด็จพระบรมศาสดาทรงสรรเสริญนั้นฯ

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

ดังได้ฟังมา ยังมีบุตรแห่งเศรษฐีผู้หนึ่งในนครสาวัตถีสดับเทศนาแห่งสมเด็จพระศาสดาจารย์แล้ว บรรพชาอุปสมบทเรียนธรรมอยู่ ๕ พรรษา แล้วเรียนพระกัมมัฏฐานในสำนักพระ–อุปัชฌายะ แล้วออกจากพระเชตวันวิหารไปสู่ปัจจันตคาม แรมอยู่ในป่าอาศัยปัจจันตคามนั้นฯ ฝ่ายมารดาบิดาของภิกษุนั้นตั้งแต่เธอบวชแล้วก็มีสมบัติพัสดุสิ้นไปโดยลำดับ ถึงความเป็นผู้น่าสงสารอย่างยิ่ง ถือกระเบื้องเที่ยวภิกขาจาร อาศัยฝาเรือนผู้อื่นอยู่ฯต่อมาภิกษุนั้นทราบความที่มารดาบิดาของตนถึงความทุกข์ยาก จึงดำริว่า เราพยายามแรมอยู่ในป่าถึง ๑๒ พรรษา ก็ไม่สามารถบรรลุมรรคผล เราเป็นคนอาภัพ เราจะต้องการอะไรด้วยบรรพชาเป็นคฤหัสถ์เลี้ยงมารดาบิดาและให้ทาน ก็จะมีสวรรค์เป็นที่ไป ณ เบื้องหน้า คิดฉะนี้ จึงออกจากป่าไปสู่เมืองสาวัตถีเข้าไปสู่พระเชตวนารามด้วยประสงค์ว่า วันนี้เราเฝ้าสมเด็จพระศาสดาแล้วสดับธรรม รุ่งขึ้นเช้าจักไปเยี่ยมมารดาบิดาฯ ก็วันนั้น สมเด็จพระโลกนาถทอดพระเนตรสัตว์โลกอันเป็นพุทธเวนัย ได้ทอดพระเนตรเห็นอุปนิสัยแห่งปฐมมรรคของภิกษุนั้น ครั้นภิกษุนั้นมานั่งแล้ว จึงทรงพรรณนาคุณแห่งมารดาบิดาด้วยมาตาปิตุคุณสูตรฯภิกษุนั้นได้ฟังมาตาปิตุคุณสูตรนั้นแล้ว จึงดำริว่า เรามาด้วยหวังจะเป็นคฤหัสถ์เลี้ยงมารดาบิดา ก็แต่สมเด็จพระศาสดาตรัสว่า บุคคลเป็นบรรพชิตก็ทำการอุดหนุนมารดาบิดาได้ หากว่าเราไม่ได้เฝ้าสมเด็จพระศาสดาไปเยี่ยมมารดาบิดาทีเดียว ก็จะพึงเสื่อมจากบรรพชาเห็นปานดังนี้ ก็บัดนี้เราจักเลี้ยงดูมารดาบิดาด้วยเพศบรรพชิตฯ รุ่งขึ้น

ภิกษุนั้นรับข้าวต้มข้าวสวยที่ท่านแจกโดยสลาก อันถึงตนแล้ว เข้าไปสู่บ้าน นำข้าวต้มข้าวสวยให้แก่มารดาบิดา ส่วนตนเที่ยวบิณฑบาต ฉันแล้วทำที่อยู่ให้มารดาบิดา จำเดิมแต่นั้นมาก็ปฏิบัติมารดาบิดาเป็นนิตย์ฯ ภิกษุนั้นให้ภัตตาหารมีภัตต์ที่ท่านแจกในปักข์เป็นต้น ที่ตนได้แล้ว แก่มารดาบิดา ส่วนตนเที่ยวบิณฑบาต เมื่อได้ก็ได้ฉัน เมื่อไม่ได้ก็ไม่ได้ฉันฯ ก็แต่วันที่ภิกษุนั้นได้ภิกษาน้อย วันที่ไม่ได้มากกว่าฯ ภิกษุนั้นได้ผ้าวัสสาวาสิกา (ผ้าจำพรรษา) หรือผ้าอันใดอันหนึ่งอย่างอื่น ก็ให้แก่มารดาบิดาหมด ย้อมผ้าเก่าคร่ำคร่าที่มารดาบิดานุ่งห่มแล้ว เย็นติดดามปะเข้ากับผ้าของตนใช้นุ่งห่มเองฯ ภิกษุนั้นลำบากเพราะกังวลด้วยบำรุงมารดาบิดา อย่างนี้ ก็ซูบเศร้าหมองลงฯ ภิกษุทั้งหลายเห็นเธอซูบเศร้าหมองฉะนั้น ไต่ถามได้สดับข้อความนั้นแล้ว ก็ติเตียนเธอ แล้วกราบทูลสมเด็จพระศาสดาฯ พระองค์โปรดให้เรียกเธอมาแม้ทรงทราบอยู่ ก็ตรัสให้เธอกล่าวเหตุการณ์นั้นแล้ว ประทานสาธุการ เมื่อมีพระประสงค์จะประกาศบุรพจริยา (ความประพฤติในก่อน) ของพระองค์ จึงตรัสถามเธอว่า ดูก่อนภิกษุ บุคคลทั้ง ๒ ที่ท่านเลี้ยงนั้นเป็นอะไรกับท่านฯ เธอจึงกราบทูลว่า เป็นมารดาบิดาของข้าพระองค์ฯ สมเด็จพระผู้มีพระภาคจึงประทานสาธุการ ๓ ครั้งว่า สาธุ สาธุ แล้วตรัสว่า ท่านสถิตในมรรคาที่เราดำเนินแล้ว แม้เราเมื่อประพฤติบุรพจริยา ก็ย่อมเลี้ยงดูมารดาบิดา แล้วทรงแสดงสุวรรณสามชาดกในมหานิบาต แล้วตรัสว่าขึ้นชื่อว่าความเลี้ยงดูมารดาบิดาเป็นวงศ์ของบัณฑิตทั้งหลาย แล้วทรงประกาศจตุราริยสัจฯ ในกาลเมื่อจบสัจจเทศนา ภิกษุนั้นได้เป็น

พระโสดาบันฯ

ต่อไปนี้นักปราชญ์พึงทราบว่า สมเด็จพระศาสดาประทานสาธุการแก่ภิกษุนั้นๆ เพราะภิกษุนั้นๆ ปฏิบัติมารดาบิดา เมื่อทราบฉะนั้น จะงดคำว่าภิกษุรูป ๑ ย่อมปฏิบัติมารดาบิดาเสีย เพื่อมิให้กล่าวคำซ้ำกันหลายตอนฯ

สมเด็จพระศาสดาจารย์ประทานสาธุการแก่ภิกษุอีกรูป ๑ แล้ว ทรงแสดงสุตตะนะชาดกในสัตตนิบาต แล้วทรงประกาศสัจจธรรม ๔ฯ ในกาลเป็นที่จบสัจกถาภิกษุนั้นได้บรรลุโสดา-ปัตติผลฯ

ประทานสาธุการแก่ภิกษุอีกรูป ๑ แล้วตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ ท่านรักษาวงศ์แห่งโบราณบัณฑิต จริงอยู่ โบราณบัณฑิตแม้บังเกิดในกำเนิดดิรัจฉานได้ให้ชีวิตแก่มารดาบิดา แล้วทรงแสดงนันทิยมิคชาดกในฉันกนิบาตฯ

ประทานสาธุการแก่ภิกษุอีกรูป ๑ แล้ว ตรัสคิชฌชาดกในสัตตนิบาตฯ

ประทานสาธุการแก่ภิกษุอีกรูป ๑ แล้ว ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่าติเตียนภิกษุนี้เลย ถึงโบราณบัณฑิตก็ได้ทำอุปการะแม้แก่เหล่าชนผู้มิใช่ญาติด้วยอำนาจแห่งความเป็นผู้มีคุณ ก็การทำอุปการะแก่มารดาบิดาเป็นภาระของภิกษุนี้ แล้วตรัสคิชฌชาดก ในทุกนิบาตฯ

ประทานสาธุการแก่ภิกษุอีก ๑ แล้ว ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุโบราณบัณฑิตเมื่อเกิดเป็นดิรัจฉาน ให้มารดาบิดาชราภาพนอนในรัง นำอาหารด้วยจงอยปากมาเลี้ยง แล้วทรงแสดงเกทารชาดกในปกีรณกนิบาติฯ

ประทานสาธุการแก่ภิกษุอีกรูป ๑ แล้ว ตรัสว่าแนะภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่าติเตียนภิกษุนี้เลย โบราณบัณฑิตเมื่อได้อัตภาพเป็นดิรัจฉาน พลัดพรากจากมารดา เหือดแห้งเพราะอดอาหารถึง ๗ วัน ทำในใจว่า ถึงเราได้อาหารควรแก่พระราชาเว้นมารดาจักไม่กิน เยี่ยมมารดาแล้ว เที่ยวหาอาหาร แล้วตรัสมาตุโปสกชาดกในเอกาทศนิบาต แลทรงประกาศจตุราริยสัจฯ เมื่อจบสัจจเทศนา ภิกษุทั้ง ๕ รูปได้เป็น พระโสดาบันฯ

บุคคลที่ปฏิบัติมารดาบิดา แม้สมเด็จพระบรมศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว ย่อมถึงประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน อย่างนี้ฯ ก็บุคคลผู้ปฏิบัติมารดาบิดา แม้อันบุคคลยิงด้วยลูกศรดื่มยาพิษ ย่อมพ้นจากทุกข์คือความตาย ดุจโพธิสัตว์ชื่อสุวรรณสามฯ แม้ไปสู่สำนักแห่งยักษ์ ก็ย่อมพ้นจากมรณทุกข์ ดุจโพธิสัตว์เป็นคนเข็ญใจซื่อสุตตะนะฯ แม้ตั้งอยู่ในที่อันรักษา ก็ย่อมพ้นจากมรณทุกข์ ดุจโพธิสัตว์เป็นมฤคชื่อนันทิยะฯ แม้ติดในบ่วง ก็ย่อมพ้นจากมรณทุกข์ ดุจโพธิสัตว์เป็นพระยาแร้งและพระยานกแขกเต้าฯ แม้ติดเครื่องผูกก็ย่อมพ้นจากมรณทุกข์ ดุจโพธิ–สัตว์เป็นพระยาช้างฯ เรื่องที่จะกล่าวต่อไปเหล่านี้ เป็นนิทัศนะในความที่พ้นจากมรณทุกข์ของโพธิสัตว์นั้นๆ

เรื่องสุวรรณสามฯ

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์อุบัติในเมืองพาราณสี มีนามว่า สุวรรณสาม เป็นดาบสอยู่ในอาศรมที่ท้าวสักกะเทวราชให้นิรมิตรประทานใกล้ฝั่งแม่น้ำชื่อมิคสัมมตา บำรุงเลี้ยงมารดา

บิดาของตน ผู้จักษุมืดโดยเคารพฯ กาลนั้น พระราชาพาราณสี พระนามว่า ปิลยักษ์ มอบราชสมบัติแก่พระมารดา เสด็จไปสู่หิมวันตประเทศพระองค์เดียว เพราะราชประสงค์เนื้อมฤค ฆ่ามฤคทั้งหลายเสวยเนื้อ เมื่อเสด็จไปถึงสถานนั้น ทอดพระเนตรเห็นรอยเท้ามฤค ใกล้ท่าที่ตักน้ำดื่มของพระสุวรรณสามดาบส จึงทำซุ้มด้วยกิ่งไม้ซ่อน พระองค์อยู่ได้ทอดพระเนตรเห็นพระสุวรรณสามดาบส อันหมู่มฤคแวดล้อมมาสนานกายเวลาเย็นแล้วกลับไป จึงยิงด้วยศรอันดื่มยาพิษฯ พระโพธิสัตว์ล้มลงนอนส่ายจักษุหาคนทำร้าย ได้กล่าววาจาอ่อนหวานเรียกฯ พระราชาปิลยักษ์ได้สดับ จึงทรงดำริว่า ผู้นี้เรายิงล้มลงแล้วยังไม่ด่าไม่ว่าเราด้วยคำหยาบ กลับร้องเรียกด้วยถ้อยคำอันน่ารัก ทรงดำริฉะนี้แล้วเสด็จไปสำนักพระดาบสนั้นเห็นเสวยทุกขเทวนาอยู่ ก็ทรงกันแสงสงสารพระดาบสนั้นฯ ในกาลนั้น นางเทพธิดาชื่อวสุนธรี สิงอยู่ที่เขาคันธมาทน์ เคยเป็นมารดาแห่งพระมหาสัตว์ในอัตภาพที่ ๗ ทราบเหตุนั้น จึงคิดว่า ถ้าเราจักไม่ไปในสถานที่นั้น พระสามบุตรของเราจักถึงมรณะ เมื่อพระสามบุตรของเราถึงมรณะ มารดาและบิดาของพระสามอดอาหารจักเหือดแห้งตาย ฝ่ายพระพระราชาก็จักมีพระหทัยแตกมลายพระชนม์ ครั้งเมื่อเราไปช่วยแล้ว พระราชาจักเสด็จไปอาศรมนำมารดาและบิดาของพระสามดาบสมา มารดาบิดาทั้งสองจักมาทำสัจจกิริยา แม้ตัวเราก็จักทำเหมือนกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ บุตรของเราจักได้ชีวิตคืน มารดาบิดาของบุตรเราก็จักกลับได้จักษุดีเป็นปรกติ ฝ่ายพระราชาจักได้สดับธรรมแต่บุตรของเรา เสด็จกลับนคร จักทรงบำเพ็ญกุศลมีบริจาคทานเป็นต้น ครองราชสมบัติโดยธรรม ก็

จักบังเกิดในสวรรค์ นางคิดฉะนี้แล้วจึงไปในสำนักพระดาบสนั้น สถิตอยู่ในอากาศด้วยอทิสมานกาย (ไม่มีใครเห็นตัว) กล่าวว่า มหาราชพระองค์จงบำรุงปฏิบัติมารดาบิดาของพระดาบสผู้จักษุมืดให้เหมือนพระดาบสผู้วายพระชนม์ก็จักมีสุคติเป็นที่ไปฯ พระราชาได้สดับคำนั้น จึงเสด็จไปอาศรมเพื่อทรงอุปัฏฐานมารดาบิดาของพระโพธิสัตว์ แล้วแจ้งประพฤติเหตุทั้งปวงให้ชนทั้ง ๒ นั้นทราบ ชนทั้ง ๒ ยอมให้ทรงนำไป จึงได้ทรงนำไปสู่สำนักพระดาบสฯ มารดาบิดาของพระโพธิสัตว์มาถึงแล้ว ได้ทำสัจจ–กิริยาด้วย ๗ คาถา มีคาถาเบื้องต้นยเป็นอาทิว่า

เยจ สจฺเจนยํ สาโม ธมฺมจารี ปุเร อหุ
เอเตน สจฺจวชฺเชน วิสํ สามสฺส หญฺญตุฯ

ความว่าพ่อสามนี้เป็นผู้ประพฤติธรรมเป็นปกติมาแต่ก่อน โดยความจริงอันใด ด้วยอันกล่าวคำจริงอันนั้น ขอพิษที่ซาบไปในกายพ่อสาม จงสูญหายฯ พระโพธิสัตว์ก็พลิกอวัยวะได้ฯ แต่นั้นนางวสุนธรีเทพธิดาก็ทำสัตยาธิษฐาน ๒ คาถา มีอาทิว่า

ปพฺพตฺยาหํ คนฺธมาทเน จิรํ รตฺตํ นิวาสินี
น เม ปิยตโร โกจิ อญฺโญ สามา หิ วิชฺชติ
เอเตน สจฺจวชฺเชน วิสํ สามสฺส หญฺญตุฯ

ความว่า เราผู้อยู่ที่คันธมาทนบรรพตมานมนาน ใครผู้อื่น ซึ่งจะเป็นที่รักของเรากว่าพ่อสามย่อมไม่มี ด้วนสัจจภาษิตนี้ขอพิษลูกศรที่ซาบซ่านในกายแห่งพ่อสาม จงสูญหายทันทีฯ พอจบคำสัตยาธิษฐานของนางเทพธิดานั้น พระสามดาบสหายเจ็บลุกขึ้นได้ฯ อัศจรรย์ทั้งปวงได้มีในขณะเดียวกัน คือ ความหายเจ็บจักษุของมารดาบิดาเห็นเป็นปรกติ อรุณขึ้น อานุภาพ

ของเทพเจ้าบันดาลให้ชนทั้ง ๔ มาปรากฏพร้อมกัน ณ อาศรมฯ ลำดับนั้น พระโพธิสัตว์เมื่อจะแสดงธรรมแก่พระราชา ได้ภาษิต ๒ คาถาว่า

โย มาตรํ ปิตรํ วา มจฺโจ ธมฺเมน โปสติ

เป็นต้น

ความว่า บุคคลใดเลี้ยงมารดาหรือบิดาโดยธรรมแม้เทวดาก็ย่อมช่วยแก้ไขบุคคลนั้น ซึ่งเป็นผู้เลี้ยงมารดาและบิดา บุคคลใดเลี้ยงมารดาหรือบิดาโดยธรรม นักปราชญ์ย่อมสรรเสริญบุคคลนั้นในโลกนี้ บุคคลนั้นละโลกนี้ไปแล้วย่อมบันเทิงในโลกสวรรค์ ดังนี้ฯ ครั้นพระโพธิสัตว์กล่าวดังนี้แล้ว กล่าวต่อไปว่าถ้าพระองค์ปรารถนาเพื่อไปสู่เทวโลก บริโภคทิพยสมบัติใหญ่ในนั้น จงทรงประพฤติเป็นไปในทศธรรมจริยาเหล่านี้ เมื่อจะสำแดงจึงภาษิตทศราชธรรมจริยา คาถาว่า

ธมฺมํ จร มหาราช มาตาปิตูสุ ขตฺติย
อิธ ธมฺมํ จริตฺวาน ราช สคฺคํ คมิสฺสสิ

เป็นต้นฯ

ความว่า พระองค์จงทรงประพฤติธรรมในพระชนกพระชนนี จงทรงประพฤติธรรมในพระโอรสและพระชายา จงทรงประพฤติธรรมในมิตรและอมาตย์ จงทรงประพฤติธรรมในสัตว์พาหนะและพล จงทรงประพฤติธรรมในชาวคามและชาวนิคม จงทรงประพฤติธรรมในชาวแว่นแคว้นและชาวชนบท จงทรงประพฤติธรรมในสมณะและพราหมณ์ จงทรงประพฤติธรรมในมฤคชาติและเหล่าปักษีชาติ ครั้งพระองค์ทรงประพฤติธรรมในผู้นั้นๆ ในโลกนี้แล้ว จักไปสู่สวรรค์ฯ พระองค์จงทรงประ–

พฤติธรรมๆ อันบุคคลประพฤติดีแล้ว นำความสุขมา ครั้งพระองค์ทรงประพฤติธรรมแล้ว จักไปสู่สวรรค์ฯ พระองค์ จงทรงประพฤติธรรมเทวดามีพระอินทร์เป็นประธานพร้อมด้วยพรหม ถึงทิพยโลกด้วยธรรมที่ประพฤติดีแล้ว ขอพระองค์อย่าทรงประมาทธรรมเลยฯ

ตามวรรณนา ในสกุณชาดก ในจัตตาฬีสนิบาตว่า การบำเรอปฏิบัติ ได้แก่ลุกขึ้นแต่เช้า ทำกิจเป็นต้นว่า ให้น้ำล้างหน้าบ้วนปากและไม้ชำระฟัน แล้วทำการบริหารสรีระทั้งปวง แก่มารดาบิดา ชื่อว่าประพฤติธรรมในมารดาบิดาฯ การห้ามบุตรและธิดาจากความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ให้เรียนศิลปะเมื่อบุตรธิดาเจริญวัยก็ทำอาวหวิวาหมงคล ด้วยหญิงหรือชายมีสกุลสมควรแก่กัน และให้ทรัพย์สมบัติในสมัย ชื่อว่าประพฤติ–ธรรมในบุตรฯ นับถือภรรยา ไม่ดูหมิ่นภรรยา ไม่ประพฤตินอกใจภรรยา สละความเป็นใหญ่ให้ ให้เครื่องอลังการ ชื่อว่าประ–พฤติธรรมในภรรยาฯ สงเคราะห์มิตรและอมาตย์ด้วยเครื่องสงเคราะห์ ๔ อย่าง ไม่กล่าวให้คลาด ชื่อว่าประพฤติธรรมใน–มิตรและอมาตย์ฯ ให้สิ่งที่ควรให้และทำสักการะแก่สัตว์พาหนะและหมู่พล ไม่ใช้สัตว์มีช้างม้าเป็นต้นให้ทำการงานในคราวมันแก่ ชื่อว่าประพฤติธรรมในสัตว์พาหนะและพลฯ ไม่เบียดเบียนผู้คนที่อยู่ในบ้านและนิคม ด้วยอาชญาและภาษีอากร (โดยอธรรมและไม่จำเป็น) ชื่อว่าประพฤติธรรมในชาวคามและชาวนิคมฯ ยังชาวแว่นแคว้นและชาวชนบทให้ลำบาก โดยอันไม่ใช่เหตุ ไม่ยังจิตต์ประกอบด้วยประโยชน์เกื้อกูลให้เข้าไปตั้งอยู่ในชนเหล่านั้น ชื่อว่าประพฤติอธรรมในชาวแว่นแคว้นและชาวชนบทฯ ก็

เมื่อไม่เบียดเบียน ยังจิตต์ประกอบด้วย ประโยชน์เกื้อกูลให้แผ่ไปในชนเหล่านั้น ชื่อว่าประพฤติธรรมในชาวแว่นแคว้นและชาวชนบทฯ บริจาคปัจจัย ๔ แก่สมณพราหมณ์ชื่อว่าประพฤติ–ธรรมในสมณะและพราหมณ์ฯ ให้อภัยแก่สัตว์ ๔ เท้าและนกทั้งปวง ชื่อว่าประพฤติธรรมในมฤคชาติและปักษีชาติฯ ธรรมคือสมจริยาอันบุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อมนำมาซึ่งสุขในกุล–สัมปทา ๓ มีขัตติยกุลสัมปทาเป็น และในกามสวรรค์ ๖ ชั้น ชื่อว่าธรรมอันบุคคลประพฤติดีแล้ว นำความสุขมาด้วยประการฉะนี้ฯ พระราชาได้ทรงสดับธรรมเทศนาของพระโพธิสัตว์ ก็มีพระหฤทัยยินดี ทรงรับเบญจศีลแล้วนมัสการลาพระดาบสกลับพระนคร ทรงบำเพ็ญทานเป็นต้น และรักษาเบญจศีล ครองราชสมบัติโดยยุติธรรม ในที่สุดแห่งพระชนมชีพ ก็ได้บังเกิดในสวรรค์ฯ ฝ่ายพระโพธิสัตว์ ยังฌานและอภิญญาให้บังเกิด ก็ได้อุบัติในพรหมโลก พร้อมด้วยมารดาบิดาฯ

เรื่องสุตตะนะฯ

ในอดีตสมัย พระโพธิสัตว์บังเกิดในเมืองพาราณสีเป็นคนเข็ญใจ ชื่อสุตตะนะ ทำการรับจ้าง เลี้ยงมารดาบิดา ครั้นบิดาทำกาลกิริยา ก็คงเลี้ยงแต่มารดาฯ กาลนั้นพระเจ้าพาราณสี ผู้พอพระหฤทัยการล่าเนื้อ วันหนึ่งจึงเสด็จเข้าสู่ป่าตั้งราชาณัตติ์ว่าเนื้อหนีไปได้ในด้านผู้ใดผู้นั้นต้องรับราชทัณฑ์ประหารชีวิตฯครั้งนั้น มีเนื้อทรายตัวหนึ่ง ผ่านไปด้านพระราชาฯ พระราชาก็ทรงยิงเนื้อนั้นฯ เนื้อนั้นรู้จักทำมารยา รู้ว่าลูกศรมาตรงสีข้างก็หันเหเป็นทีว่าถูกยิงล้มลงฯ พระราชาเสด็จแล่นไปจับด้วยเข้าพระ–

หฤทัยว่า เนื้อถูกเรายิงแล้วฯ เนื้อก็ลุกขึ้นวิ่งหนีไปฯ หมู่อมาตย์ต่างพากันหัวเราะเย้ยพระราชาฯ พระราชาจึงเสด็จติดตามไปทันก็ฟาดลงด้วยพระขรรค์เป็น ๒ ท่อน ทรงหาบเสด็จกลับมาแวะบรรทมที่ร่มไม้ไทรวางมรรคาตื่นบรรทมทรงปรารภจะเสด็จกลับฯ พอยักษ์ชื่อมะฆะเทวะอาศัยอยู่ที่ร่มไม้ไทรนั้น กล่าวว่า หยุดก่อนๆ ท่านเป็นอาหารของเราละจับพระหัตถ์ไว้ฯ พระราชาตกพระหฤทัยตรัสถามว่า ท่านจะกินแต่วันนี้หรือจะกินเป็นนิตย์ฯ ยักษ์ตอบว่า เมื่อได้ก็จักกินเป็นนิตย์ฯ พระราชาจึงตรัสว่า ถ้าเช่นนั้น วันนี้ท่านจงกินเนื้อนี้ ปล่อยตัวเราไป จำเดิมแต่วันพรุ่งนี้ไป เราจักส่งคนคนหนึ่งๆ ให้นำภาชนะภัตต์อันหนึ่งๆ มาฯ ยักษ์จึงพูดว่า ถ้าอย่างนั้น ท่านอย่าเผลอ เราจะกินตัวท่านในวันที่ท่านไม่ส่งคนมา เอาคำมั่นสัญญาแล้วปล่อยพระราชาไปฯ ฝ่ายพระราชาตรัสตอบว่า เราเป็นพระเจ้าพาราณสี ชื่อว่าความไม่มีคนส่งมานั้นไม่มี แล้วเสด็จเข้านคร จำเดิมแต่วันที่ ๒ ก็ให้นำคนโทษคนหนึ่งๆ ออกจากเรือนจำ ให้ถือภาชนะภัตต์ไปส่งยักษ์ฯ ยักษ์กินภัตตาหารนั้นแล้วกินคนโทษนั้นเสียด้วยฯ กาลต่อมา คนโทษในเรือนจำหมดลงฯ พระราชากลัวแต่มรณภัย จึงให้จัดห่อกหาปณะพันหนึ่งตั้งไว้ ณ คอช้าง ให้กลองเที่ยวตีประกาศให้รู้ว่า ใครอาจเพื่อจะถือภัตตาหารไปให้ยักษ์ จงรับห่อกหาปณะพันหนึ่งนี้ฯ โพธิสัตว์ได้ฟังคำนั้น จึงรับห่อกหา-ปณะพันหนึ่งนั้นนำมาให้มารดาแล้วเข้าเฝ้าถวายบังคมพระราชากราบทูลรับอาสาฯ พระราชาตรัสถามว่า จะต้องการอะไรบ้าง โพธิสัตว์กราบทูลว่า ต้องการฉลองพระบาททองทั้งคู่ เศวตฉัตร พระขรรค์ ของพระองค์ เพราะขึ้นชื่อว่าเหล่าอมนุษย์ย่อมกลัว

แต่คนมีอาวุธในมือ เพราะเหตุนั้น ข้าพระองค์จักมีพระขรรค์ในมือ ไม่ยืนในเขตของยักษ์นั้น ยืนอยู่บนฉลองพระบาท จักไม่ยืนอยู่ใต้เงาต้นไม้ ยืนอยู่ใต้เงาเศวตฉัตร เพราะยักษ์นั้นกินได้แต่คนผู้ยืนอยู่ในเขตและเงาต้นไม้ของตนฯ พระราชาตรัสถามว่าจะต้องการอะไรอีกฯ โพธิสัตว์กราบทูลว่า การที่บุคคลผู้ฉลาดแม้นข้าพระองค์ นำโภชนะอย่างเลวที่เทียบในภาชนะดินไป หาควรไม่ เพราะเหตุนั้น ข้าพระองค์ควรได้พระกระยาหารที่เทียบในพระสุพรรณภาชน์สำหรับเสวยนั้นนำไปฯ พระราชาประทานอนุมัติ และมอบคนสำหรับใช้สอยให้ไปด้วยฯ โพธิสัตว์รับเครื่องอุปกรณ์แล้วไปสำนักแห่งยักษ์นั้นให้บริษัทยืนอยู่แต่ห่างฯ ต้นไม้ แล้วสวมฉลองพระบาททอง กั้นเศวตฉัตรรับภาชนะภัตต์เข้าไปใกล้ต้นไม้ เอาปลายพระขรรค์คอนภาชนะภัตต์ยื่นให้แก่ยักษ์ ยักษ์คิดว่า เราจักลวงบุรุษนี้ให้เข้ามาในเงาต้นไม้แล้วกินเสีย จึงกล่าวว่ามาณพ ท่านจงมากินอาหารด้วยกันทั้ง ๒ คนฯ โพธิสัตว์จึงตอบว่า ถ้าท่านกินเราเสีย ใครจักกล้านำภิกษาหารมาให้ท่าน เหตุพูดกันเซ็งแซ่ว่า สุตตะนะบุรุษผู้เลี้ยงมารดายักษ์กินเสียแล้ว แต่นั้นท่านจักได้อาหารยาก ท่านจักจับพระราชาของเราก็ไม่ได้ เพราะเราผู้นำภัตต์มาให้ก็ยืนอยู่นอกต้นไม้ ท่านไม่อาจกินเรา เพราะเรายืนอยู่บนฉลองพระบาท หาได้ยืนในที่ของท่านไม่ และเรายืนอยู่ในเงาเศวตฉัตร หาได้ยืนในเงาต้นไม้ของท่านไม่ อนึ่ง ถ้าท่านจักต่อสู้กับเรา เราจักฟันท่านด้วยพระขรรค์ให้เป็น ๒ ท่อน ด้วยว่าตัวเราเตรียมมาพร้อมสำหรับความต้องการนี้แล้วฯ ยักษ์ มีจิตต์เลื่อมใสว่าบุรุษนี้พูดถูกต้องจึงบริโภคอาหารแล้วกล่าวว่า ดูก่อนมาณพ ท่านจงถือพระ–

ขรรค์ เศวตฉัตร ฉลองพระบาทกลับไปเถิด มารดาของท่านจงเห็นความสวัสดีของท่าน และท่านจงพบมารดาของท่านเถิดฯ โพธิสัตว์สอนว่า ท่านทำบาปไว้ในปางก่อนจึงเกิดเป็นยักษ์ แต่นี้ท่านอย่าทำกรรมมีฆ่าสัตว์เป็นต้น แสดงอานิสงส์ในศีล โทษในความเป็นคนไม่มีศีลแล้วให้ยักษ์นั้นตั้งอยู่ในศีล ๕ แล้วกล่าวว่าท่านจะต้องการอยู่ในป่าทำไม มาไปกับเราเถิด แล้วให้ยักษ์นั้นถือพระขรรค์เป็นต้นพากลับสู่นครฯ พระราชาเสด็จต้อนรับโพธิสัตว์ ให้ยักษ์พักอยู่แทบประตูนคร ประทานลาภมีภัตตาหารเลิศ เป็นต้น แล้วเสด็จคืนสู่นครทรงตั้งโพธิสัตว์เป็นเสนาบดี ทรงสถิตในโอวาทของโพธิสัตว์ สิ้นพระชนม์ก็บังเกิดในสวรรค์ด้วยประการฉะนี้ฯ

เรื่องนันทิยมฤคฯ

ในอดีตกาล พระราชาของชาวโกศล ครองเมืองสาเกตในแคว้นโกศล เป็นผู้มีพระหฤทัยชอบเสวยเนื้อมฤคฯ พระองค์ไม่ให้ประชาชนทำกสิกรรม เป็นต้น มีประชาชนเป็นบริวาร เสด็จสู่ที่ฆ่ามฤคทุกวันฯ วันหนึ่งประชาชนชุมนุมปรึกษากันว่า ไฉนเราทั้งหลายจะพึงล้อมอัญชนะวันอุทยาน ประกอบด้วยประตู นำฝูงมฤคมาแต่ป่าให้เข้าไปในนั้นแล้วปิดประตู ทูลถวายพระราชา เราก็จะพึงทำการงานของตน ตกลงกันฉะนี้แล้ว จัดอุทยานเสร็จแล้วเข้าไปสู่ป่า ล้อมที่ราวโยชน์หนึ่งไว้ฯ ลำดับนั้นโพธิสัตว์เป็นมฤคชื่อนันทิยะ พามารดาบิดาอยู่ในพุ่มไม้น้อยตำบลหนึ่ง เห็นมนุษย์เหล่านั้นจึงคิดว่า วันนี้เราควรจะสละชีวิตของเราให้ชีวิตแก่มารดาบิดา จึงกล่าวว่า ท่านทั้ง ๒ พึงเป็นอยู่

ด้วยอุบายอันหนึ่ง ข้าจะให้ชีวิตแก่ท่านทั้ง ๒ พอพวกมนุษย์ตีพุ่มไม้ ข้าจักออกไป เมื่อเช่นนี้ พวกมนุษย์เหล่านั้นจักสำคัญว่าในพุ่มไม้น้อยนี้มีมฤคตัวเดียวเท่านั้น จักหาเข้าไปสู่พุ่มไม้พบท่านทั้ง ๒ ไม่ แล้วให้มารดาบิดาขมาโทษ แล้วเตรียมตัวออกไป พอพวกมนุษย์ตีพุ่มไม้ ก็ออกจากพุ่มไม้นั้นไปเข้าระวางฝูงมฤคฯ มนุษย์เหล่านั้น ก็สำคัญอย่างนั้น หาเข้าไปสู่พุ่มไม้น้อยนั้นไม่ ต้อนฝูงมฤคเข้าอุทยาน ทูลถวายพระราชาแล้วกลับไปที่อยู่ของตนฯ จำเดิมแต่นั้น พระราชาเสด็จไปทรงยิงมฤคตัวหนึ่งนำมาเองบ้าง ส่งราชบุรุษให้นำมาในกาลบางคราวบ้างฯ ฝูงมฤคจึงตั้งเวรกันฯมฤคตัวที่ถึงเวรก็ไปยืนในที่หนึ่งฯ พระราชาบ้างราชบุรุษที่ส่งไปบ้าง ยิงมฤคนั้นนำมาฯ วันหนึ่งเวรของนันทิยะมฤคมาถึงเข้าฯ เผอิญวันนั้น พระราชาเสด็จไปทรงปรารภยิงเองฯ นันทิยะมฤคเจริญเมตตาเป็นปุเรจาริกยืนนิ่งอยู่ฯ พระราชาไม่สามารถจะแผลงศร เพราะอานุภาพแห่งเมตตาของนันทิยะมฤค ก็ทิ้งธนูตรัสว่าธนูนี้แม้เป็นท่อนไม้หามีจิตไม่ แต่รู้จักคุณของเจ้า ฝ่ายเราแม้เป็นมนุษย์มีจิตย่อมไม่รู้จักคุณของเจ้า เราทั้งหลายจักให้อภัยแก่เจ้าฯ นันทิยะมฤคจึงทูลว่าพระองค์ประทานอภัยแก่ข้าพระบาทเท่านั้น ก็หมู่มฤคในอุทยานนี้จักโปรดอย่างไรฯ พระราชาตรัสว่า เราให้แก่หมู่มฤคแม้นั้นๆ มหาสัตว์นันทิยะมฤค จึงยังพระราชาให้ประทานอภัยแก่มฤคในป่า นกไปในอากาศ ปลาเที่ยวอยู่ในน้ำทั้งหมด และยังพระ–ราชาให้สถิตอยู่ในปัญจศีล แล้วทูลว่าชื่อว่าพระราชาควรละอคติยังราชธรรม ๑๐ มิให้กำเริบ ปกครองประชาราษฎรโดยยุติธรรม เมื่อจะสำแดงทศราชธรรม ได้กล่าว ๒ คาถาว่า

ทานํ สีลํ ปริจฺจาคํ อาชฺชวํ มทฺทวํ ตปํ
อกฺโกธํ อวิหึสญฺจ ขนฺติ จ อวิโรธนํ

เป็นต้นฯ

ความว่า ขอพระองค์ทอดพระเนตรธรรมเป็นกุศลเหล่านี้ คือ ทาน ได้แก่เจตนาพร้อมวัตถุ ศีล ได้แก่ศีล ๕ ศีล ๑๐ บริจาค ได้แก่ความสละไทยธรรม อาชชวะ ได้แก่ความเป็นผู้ซื่อตรง มัททวะ ได้แก่ ความเป็นผู้อ่อนน้อม ตะปะ ได้แก่ การรักษาอุโบสถ ศีล อักโกธะ ได้แก่อัธยาศัยมีเมตตาเป็นส่วนเบื้องต้น อวิหิงสา ได้แก่ อัธยาศัยมีกรุณาเป็นส่วนเบื้องต้น ขันติ ได้แก่ ความอดทนต่อกำลังกิเลสและคำหยาบ อวิโรธนะ ได้แก่ ความมิให้ผิดจากราชศาสตร์ อันตั้งอยู่ในพระองค์ แต่นั้นพระ–ปีติโสมนัสไม่น้อยย่อมเกิดแด่พระองค์ฯ โพธิสัตว์อยู่ในสำนักแห่งพระราชาสิ้นวันเล็กน้อย ยังพระราชให้ยังกลองทองให้เที่ยวไปเพื่อประกาศการประทานอภัยแก่สัตว์ทั้งปวง แล้วทูลว่าขอพระองค์จงไม่เป็นผู้ประมาท แล้วไปเยี่ยมมารดาบิดาฯ

เรื่องแร้ง มาในสัตตกนิบาตฯ

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาแร้งให้มารดาบิดาผู้ชรามีจักษุเสื่อมแลไม่เห็นอยู่ ณ ท่ามแร้ง นำอาหารมีเนื้อโคเป็นต้นมาเลี้ยงดูฯ ครั้งนั้นนายพรานคนหนึ่ง ชื่อนิลิยะ ดักบ่วงไม่นิยมสัตว์ไว้ ณ สุสาน ใกล้นครพาราณสีฯ แร้งโพธิสัตว์ติดในบ่วงนั้น ระลึกถึงมารดาบิดาของตน คร่ำครวญรำพันด้วยภาษาคนว่า มารดาบิดาของเรา จักยังอัตภาพให้เป็นไปอย่างไรหนอ เมื่อไม่รู้ความที่เราติดบ่วง จักไม่มีที่พึ่ง ซะรอย

จะเหือดแห้งตายในท่ามนั้นเองฯ นายพรานได้ฟังจึงกล่าวว่า คำโลกกล่าวว่าแร้งเห็นทรากศพได้ไกลราวร้อยโยชน์นั้น อย่างไรอยู่เพราะว่าทำไมเจ้ามาใกล้ข่ายหรือบ่วงก็ไม่รู้ฯ แร้งโพธิสัตว์ตอบว่า สัตว์คราวจะพินาศเพราะสิ้นอายุเมื่อเช่นนี้ ถึงว่ามาใกล้ข่ายหรือบ่วงก็หารู้ไม่ฯ นายเนสาทได้ฟังธรรมกถาของพระยาแร้งนั้น จึงคิดว่าพระยาแร้งนี้เป็นบัณฑิต เมื่อคร่ำครวญ หาคร่ำครวญถึงตนไม่ คร่ำครวญถึงมารดาบิดา ไม่ควรเราจะให้พระยาแร้งนี้ตาย คิดฉะนี้แล้ว แก้บ่วงออกจากเท้าพระยาแร้งด้วยความชื่นบานรักใคร่ แล้วกล่าวว่า เจ้าจงเลี้ยงมารดาบิดาชราอาศัยอยู่ที่ซอกเขา ข้าอนุญาตเจ้าๆ จงเห็นความสวัสดีพร้อมด้วยหมู่ญาติฯ แร้งโพธิสัตว์พ้นจากมรณทุกข์แล้ว เมื่อจะทำความบันเทิงตาม จึงกล่าวว่า นายพราน ท่านจงชื่นชมด้วยญาติทั้งปวงเถิด ข้าจักเลี้ยงดูมารดาบิดาชราภาพอาศัยอยู่ที่ซอกเขา แล้วคาบเนื้อเต็มปากไปให้มารดาบิดาฯ

เรื่องแร้ง มาในทุกนิบาตฯ

ในกาลเป็นอดีตพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาแร้งเลี้ยงมารดาบิดาอยู่ที่ภูเขาแร้งฯ กาลครั้งหนึ่งเกิดฝนมาด้วยลมใหญ่ฯ ฝูงแร้งไม่อาจทนพายุฝนนั้นจึงพากันไปเมืองพาราณสีสั่นสะท้านหนาว จับเจ่าอยู่ริมกำแพงเมืองบ้าง ริมคูเมืองบ้างฯ กาลนั้นเศรษฐีในเมืองพาราณสีออกมาจากเมือง เห็นฝูงแร้งเหล่านั้นลำบากอยู่ จึงพร้อมกันในที่แห่งหนึ่งให้ติดไฟให้แร้งเหล่านั้นผิงกาย แล้วใช้คนไปสู่สุสาน ให้นำเนื้อโคมาให้แร้งเหล่านั้นกิน และให้คอยรักษามิให้มีอันตรายฯ พอพายุฝนสงบ

ฝูงแร้งก็มีกายสละสลวยไปสู่ภูเขาที่อาศัย จึงคิดกันว่า เศรษฐี ในเมืองพาราณสีทำอุปการะแก่เราทั้งหลาย ควรเราทั้งหลายจะ ทำปัจจุปการแก่ท่านเศรษฐีผู้มีอุปการะได้ทำแล้ว เพราะฉะนั้น จำเดิมแต่นี้ใครได้ผ้าหรืออาภรณ์ ควรนำไปทิ้งลงในเรือนท่าน เศรษฐีฯ แต่นั้นมา ฝูงแร้งเหล่านั้น เห็นมนุษย์ทั้งหลายผึ่งผ้า และอาภรณ์ไว้ที่แดด ก็โฉบฉวยเอาโดยพลันทิ้งลงที่เรือน เศรษฐีฯ เศรษฐีรู้ความที่ผ้าและอาภรณ์อันแร้งทั้งหลายนำมา จึงให้เก็บงำของเหล่านั้นทั้งหมดไว้ต่างหากๆ มหาชนกราบทูล บรมกษัตริย์ว่า ฝูงแร้งปล้นพระนครฯ พระราชาจึงให้ดักข่าย และบ่วงในที่นั้นๆ เพื่อจับแร้งฯ แร้งโพธิสัตว์ติดในบ่วงฯ มหาชนจับไปแสดงถวายพระราชาฯ บรมกษัตริย์ตรัสถามพระ ยาแร้ง ทรงทราบเหตุการร์ทั้งปวงนั้นแล้ว ตรัสถามอีกเหมือน เรื่องก่อนว่า คำโลกพูดกันว่า แร้งเห็นทรากศพได้ไกลประมาณ ร้อยโยชน์นั้นอย่างไรอยู่ ดังนี้เป็นต้นฯ ฝ่ายพระยาแร้งทูลว่า สัตว์คราวจะพินาศเพราะสิ้นอายุ เป็นต้น แล้วแสดงธรรม บรม กษัตริย์ทรงโสมนัสโปรดให้ปล่อย จึงไปสู่สำนักมารดาบิดาฯ พระราชาตรัสสั่งเศรษฐีให้คืนของเหล่านั้นแก่ชนทั้งปวงฯ

สุขสฺส ทาตา เมธาวี สุขํ โส อธิคจฺฉติ.
ปราชญ์ผู้ให้ความสุข ย่อมได้รับความสุข

ทิศ ๖
หนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก

พระครูวิจิตรธรรมคุณ*
(วาศน์ นิลประภา)
วัดราชบพิธ
แต่ง

ได้รับพระราชทานรางวัลชั้นที่ ๑
ในการประกวดประจำ พ.ศ. ๒๔๗๔
มีพระราชนิพนธ์คำนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทาน
ในงานพระราชพิธีวิสาขบูชา พ.ศ. ๒๔๗๔

*สมเด็จพระสังฆราช (วาสนมหาเถระ) วัดราชบพิธ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๑๗

คำนำ

การประกวดคราวนี้คงใช้ระเบียบที่กำหนดเรื่องให้แต่ง ปรากฏว่ามีผู้แต่งส่งเรื่องมาประกวด ๑๔ ราย เป็นภิกษุ ๓ ราย คฤหัสถ์ชาย ๑๐ ราย หญิงมีแต่เพียง ๑ ราย การที่มีสตรีเข้าประกวดแต่รายเดียว อาจเป็นเพราะการแต่ง โดยกำหนดเรื่องหรือหัวข้อธรรมให้แต่งนี้ เป็นการยากสำหรับฝ่ายหญิงมากกว่าชาย เพราะผู้ชายถ้าได้บวชเรียน ก็ย่อมมีตำรับตำราและเคยแต่งบรรยายข้อธรรมมาบ้างแล้ว เมื่อเวลาอุปสมบท

ในคราวนี้ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ได้รางวัลที่ ๑ ข้าพเจ้าได้อ่านสำนวนที่ได้รางวัลนี้แล้ว รู้สึกว่าแต่งดีมาก ทั้งทางใจความและสำนวน อ่านเข้าแล้วรู้สึกจับใจ และน่าจะนำให้ผู้อ่านเชื่อฟังประพฤติในทางที่ชอบจริงๆ ทั้งถ้อยคำที่ใช้ก็เลือกเหมาะ เข้าใจง่ายชัดเจนมาก ข้าพเจ้าได้อ่านสำนวนอื่นบ้าง แต่เห็นว่าสำนวนที่ได้รางวัลนี้ดีกว่าสำนวนอื่นอย่างเปรียบกันไม่ได้ทีเดียว และเมื่อได้ทราบว่าผู้แต่งเป็นพระภิกษุสงฆ์ ก็ยิ่งเพิ่มพูนความปีติของข้าพเจ้าขึ้นอีกมาก ข้าพเจ้าเคยได้ยินมีผู้กล่าวอยู่เนืองๆ ว่าในสมัยนี้พระภิกษุสงฆ์ไม่ค่อยจะเอาธุระในการสั่งสอนเด็กเหมือนแต่ก่อน และถ้านิมนต์ไปเทศน์ตามโรงเรียนเป็นต้น ก็มักจะใช้ถ้อยคำสำนวนที่ยากเกินไป เด็กๆ ไม่ค่อยเข้าใจ และด้วยเหตุเหล่านี้เด็กของเรา จึงไม่ค่อยเอาธุระกับการศาสนาในสมัยนี้ ที่จริงอย่าว่าแต่เด็กๆ เลย แม้ผู้ใหญ่ก็ร้องกันว่า ฟังเทศน์ไม่เข้าใจอยู่บ่อยๆ

หนังสือนี้ทำให้เห็นชัดว่าพระภิกษุก็สามารถแต่งหนังสือสอนเด็กได้เป็นอย่างดี ข้าพเจ้าจึ่งยินดี และอยากจะขอวิงวอนอาราธนาพระภิกษุสงฆ์ให้เอาธุระในที่จะแนะนำสั่งสอนเด็กๆ ให้มาก เพราะการภายหน้าของประเทศย่อมในอยู่ในมือของเด็กที่เรากำลังอบรมอยู่ในเวลานี้ ถ้าเราอบรมดีให้อยู่ในศีลธรรมอันดี เราก็อาจมั่นใจในความเจริญและมั่นคงของประเทศในภายหน้า มีบุคคลบางจำพวก เช่นพวกบอลเชวิกกล่าวว่า *"ศาสนานั้น คือฝิ่นสำหรับประชาชน"* คือหาว่าทำให้โง่มึนหรืองมงายต่างๆ การสอนศาสนาในทางที่ผิด บางทีจะมีผลเช่นนั้นได้จริง แต่ถ้าสอนให้ถูกทาง ศาสนาจะเป็นยาบำรุงกำลังบำรุงน้ำใจให้ทนความลำบากได้ ให้มีแรงที่จะทำการงานของตนเป็นผลสำเร็จได้ และยังเป็นยาที่จะสมานหัวใจให้หายเจ็บปวดในยามทุกข์ได้ด้วย อันที่จริงฝิ่นนั้นเมื่อให้ถูกทางก็เป็นยาที่สำคัญเหมือนกัน อาจระงับทุกขเวทนาได้มาก พวกเราทุกๆ คนควรพยายามให้เด็กๆ ลูกหลานของเรามี **"ยา"** สำคัญ คือคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าติดตัวเป็นกำลังเพราะ **"ยา"** อย่างนี้เป็นทั้ง ***"ยาบำรุงกำลัง"*** และ ***"ยาสมานหรือระงับความเจ็บปวด"***

ข้าพเจ้าหวังว่าผู้ที่ได้รับแจกหนังสือนี้คงจะพอใจทั่วกัน และขอให้พรให้มีความสุขความเจริญทุกประการ

ประชาธิปก. ปร.

วันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๓

(สำเนา)

ที่ ๔๐/๕๒๒ ราชบัณฑิตยสภา

วันที่ ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบบังคมทูล รายงานการประกวดหนังสือวิสาขบูชาประจำปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ดังต่อไปนี้

๑. หนังสือประกวดวิสาขบูชาประจำปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ราชบัณฑิตยสภาได้ประกาศให้แต่งประกวดว่าด้วยทิศ ๖ ตามนัยแห่งสิงคาโลวาทสูตร มีผู้แต่งส่งเข้าประกวด ๑๔ ราย เป็นพระภิกษุสงฆ์ ๓ ราย คฤหัสถ์ชาย ๑๐ ราย หญิง ๑ ราย มาแต่จังหวัดพระนคร ๑๐ ราย จังหวัดพระประแดง ๑ ราย จังหวัดมีนบุรี ๑ ราย จังหวัดลพบุรี ๑ ราย จังหวัดไชยนาท ๑ ราย

๒. ราชบัณฑิตยสภาได้ตั้งอนุกรรมการตรวจชั้นแรกตามระเบียบซึ่งได้เคยทำมาแล้วในคราวก่อน คราวนี้คือ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์เป็นประธาน ๑ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ๑ อำมาตย์โทพระพินิจวรรณการ ศาสตราจารย์ภาษาบาลีในราชบัณฑิตยสภา ๑ รวมเป็น ๓ คนด้วยกัน อนุกรรมการตรวจแล้วยื่นรายงานต่อราชบัณฑิตยสภาว่า หนังสือซึ่งส่งเข้าประกวดในคราวนี้ แต่งสำนวนดี ถึงขนาดสมควรที่จะรับพระราชทานรางวัลได้มี ๒ สำนวน คือสำนวนหมายเลข ๕ กับสำนวนหมายเลข ๑๑

๓. ราชบัณฑิตยสภาได้นัดประชุมตัดสินเมื่อวันที่ ๒๓

มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๓ มีกรรมการมาประชุมคือ

(๑) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง–ราชานุภาพ นายก

(๒) กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ อุปนายกแผนกวรรณคดี

(๓) พระยาโบราณราชธานินทร อุปนายกแผนกโบราณคดี

(๔) พระองค์เจ้าธานีนิวัต กรรมการ

กรรมการที่ไม่ได้มาประชุม คือ

๑. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศ–รานุวัดติวงศ์ อุปนายกแผนกศิลปากร

๒. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ กรรมการ

๓. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี กรรมการ

แต่ท่านทั้ง ๓ นี้ก็ได้ลงมติส่งความเห็นมาในการตัดสิน

๔. กรรมการลงมติร่วมกันทั้งหมดว่า หนังสือสำนวนที่ ๕ กับสำนวนที่ ๑๑ ซึ่งอนุกรรมการเสนอนั้นแต่งดีถึงขนาดสมควรรับพระราชทานรางวัลได้ทั้ง ๒ สำนวน และได้ตัดสินตกลงเป็นยุติต่อไปว่า สำนวนที่ ๑๑ สมควรได้รับพระ–ราชทานรางวัลชั้นที่ ๑ สำนวนที่ ๕ สมควรได้รับพระราชทานรางวัลชั้นที่ ๒ รางวัลชั้นที่ ๒ ยังมีอยู่ในเกณฑ์พระราชทานอีกรางวัล ๑ แต่ไม่มีสำนวนอื่นแต่งดีถึงขนาดซึ่งสมควรจะได้รับพระราชทานรางวัล ใน พ.ศ. ๒๔๗๔ นี้ จึงเห็นด้วยเกล้าฯ พร้อมกันว่าควรพระราชทานแต่ ๒ รางวัล

๕. เมื่อได้ตรวจตัดสินแล้ว จึงให้เลขานุการขยายนามผู้แต่ง ได้ความว่า พระครูวิจิตรธรรมคุณ (วาศน์ นิลประภา

เปรียญตรี) วัดราชบพิธ เป็นผู้แต่งสำนวนที่ ๑๑ ซึ่งสมควรจะได้รับพระราชทานรางวัลชั้นที่ ๑ รองอำมาตย์โท พล้อย พรปรีชา พนักงานห้องสมุดกระทรวงกลาโหม เป็นผู้แต่งสำนวนที่ ๕ ซึ่งสมควรจะได้รับพระราชทานรางวัลชั้นที่ ๒

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานถวายสำเนาหนังสือสำนวนที่ ๑๑ กับที่ ๕ มาพร้อมกับรายงานนี้

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า ***ดำรงราชานุภาพ***

นายกราชบัณฑิตยสภา

ขอเดชะ

เรื่องทิศ ๖
บทเบื้องต้น

เด็ก ๆ คงรู้จักพระอาทิตย์ที่ขึ้นมาเวลาเช้า และค่อยเขยิบสูงขึ้นข้ามศีรษะตกไปในเวลาเย็น ถ้าให้ใครคนหนึ่งยืนกางแขนผินหน้าไปทางที่พระอาทิตย์ขึ้นมาด้านข้างหน้าที่มองเห็นพระ–อาทิตย์นั้น เขาเรียกกันว่า ทิศตะวันออก เพราะพระอาทิตย์โผล่ขึ้นมาทางนั้นก่อนทุกวัน ด้านข้างหลังเป็นทางที่พระอาทิตย์ตกหายไปเขาเรียกว่า ทิศตะวันตก ด้านข้างมือซ้ายเขาเรียกว่า ทิศเหนือ ด้านข้างมือขวาเขาเรียกว่า ทิศใต้ ทิศทั้ง ๔ นี้ เป็นทิศสำคัญ ที่เขาแบ่งแยกละเอียดออกไปอีกเป็น ๘ ทิศ ๑๖ ทิศก็ยังมี

ทิศเหล่านี้ คนแต่ก่อนบางพวกเขาถือว่ามีเทวดารักษาประจำทิศ ตื่นขึ้นเช้าเขา มักกราบไหว้ทิศเหล่านี้ เป็นการเคารพบูชาเทวดาประจำทิศ เพราะอยากให้เทวดารักใคร่สงสาร

ต่อมาครั้งพระพุทธเจ้าของเราเที่ยวเทศน์สั่งสอนคนทั่วไปมีเรื่องเล่าว่า คราวหนึ่งเมื่อท่านจำพรรษาอยู่วัดเวฬุวัน[๑] เคียงเมืองราชคฤห์ วันหนึ่งเวลาเช้าทรงเห็นเด็กชายคนหนึ่งชื่อสิงคาล นุ่งผ้าเปียกห่มผ้าเปียกกำลังกราบไหว้ทิศเหล่านั้น จึงตรัสถามว่า เจ้าทำอะไร เด็กชานสิงคาลตอบว่า ไหว้ทิศขอรับ ท่านถามอีกว่า ไหว้ทิศทำไม เขาตอบว่า เมื่อบิดาของกระผม

จะตาย ท่านได้สั่งว่าให้ไหว้ทิศ กระผมจึงทำตามคำบิดาสั่งขอรับ จึงตรัจว่า การไหว้ทิศของพวกเราไม่ทำกันอย่างนี้ เด็กชายสิงคาลแปลกใจ อยากรู้เรื่อง จึงอ้อนวอน ขอให้ท่านชี้แจงให้ฟัง

พระพุทธเจ้าท่านเป็นผู้ฉลาดเฉลียว เข้าใจสั่งสอนดีนัก ชั้นแรกทรงอธิบายถึงความประพฤติที่ควรทำและไม่ควรทำอย่างอื่นๆ[๒] ให้เด็กชายสิงคาลฟังเพลินเสียก่อน ภายหลังจึงจัดเอาคนที่คนทุกๆ คนมักเกี่ยวข้องอาศัยช่วยเหลือกันได้มาเปรียบเทียบให้เหมือนทิศต่างๆ คือ ทิศตะวันออก[๓] นั้น เปรียบได้แก่บิดามารดา เพราะบิดามารดาเป็นผู้มีบุญคุณได้เลี้ยงดูลูกมาก่อนคนอื่น เหมือนพระอาทิตย์ที่โผล่ขึ้นมาทางทิศตะวันออกก่อนฉะนั้น ทิศใต้[๔] เปรียบได้แก่ครูอาจารย์ เพราะครูอาจารย์เป็นผู้แนะนำสั่งสอนศิษย์รองต่อจากบิดามารดาอีกที ทิศใต้อยู่ข้างมือขวาๆ เป็นมือถนัดเขียนหนังสือหรือทำการอย่างอื่นโดยมาก จึงเปรียบได้แก่ครูอาจารย์ ทิศตะวันตก[๕] เปรียบได้แก่สามีภริยา เพราะเป็นผู้มาทีหลังเมื่อคนเราเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ทิศเหนือ[๖] เปรียบได้แก่เพื่อน เพราะทิศเหนืออยู่ข้างมือซ้ายๆ เป็นมือที่ช่วยมือข้างขวาทำอะไรได้บ้าง และมิใช่เพียง ๔ ทิศนี้เท่านั้น ท่านยังจัดเพิ่มขึ้นอีก ๒ ทิศ คือทิศเบื้องต่ำ[๗] เปรียบได้

---

(๑) แปลว่า วัดป่าไผ่ มีพิสดารในสิงคาโลวาทสูตร ทีฆนิกาย ปาฏิกวัคค์

(๒) ดูพิสดารในสิงคาโลวาทสูตร

(๓) ปุรัตถิมะทิศ แปลว่า ทิศเบื้องหน้า

(๔) ทักษิณะทิศ แปลว่า ทิศเบื้องขวา

(๕) ปัจฉิมะทิศ แปลว่า ทิศเบื้องหลัง

(๖) อุตตระทิศ แปลว่า ทิศเบื้องซ้าย

(๗) เหฏฐิมะทิศ

แก่บ่าวไพร่ เพราะเป็นผู้มีฐานะพื้นเพต่ำกว่านายๆ เขาใช้สอยบังคับได้ บ่าวจะใช้สอยนายไม่ได้ ทิศเบื้องบน(๑) เปรียบได้แก่ภิกษุสามเณร(๒) ผู้รักษาศีลประพฤติความดี รวมเป็นทิศที่พระพุทธเจ้าเปรียบเทียบไว้ ๖ ทิศ ด้วยกันดังนี้

เมื่อพระพุทธเจ้าเทียบเคียงคนให้เหมือนกับทิศดังนี้แล้วยังได้อธิบายถึงวิธีหน้าที่ๆ เกี่ยวข้องกันเป็นทิศๆ ไว้อีก เช่นบิดามารดากับลูกมีหน้าที่เกี่ยวข้องกันอย่างไรเป็นต้น แต่จะเอาไว้เล่าให้ฟังในบทต่อไป พอพระพุทธเจ้าอธิบายทิศและหน้าที่วิธีซึ่งเปรียบเหมือนการกราบไหว้ทิศจบแล้ว เด็กชายสิงคาลชอบใจมาก ลุกขึ้นทำความเคารพแสดงตัวว่าเป็นผู้นับถือพระ–พุทธเจ้าว่าเป็น (พระศาสดา) ของตน(๓) ยอมเป็นศิษย์ตั้งแต่นั้นมา

เราได้อ่านรู้เรื่องของพระพุทธเจ้าเพียงนี้ พอสังเกตได้ว่าท่านฉลาดมากทีเดียว เข้าใจเปรียบเทียบให้เห็นง่าย ดูซิ คนพวกอื่นๆ เขานิยมไหว้ทิศกันท่านก็อธิบายคล้อยตามว่าควรไหว้ทิศเหมือนเช่นนั้น แต่แทนที่จะให้ไหว้ทิศต่างๆ เปล่าๆ ท่านกลับหมายเอาคนที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือกันยกขึ้นเป็นทิศแทนเพราะดีกว่าให้ไหว้ทิศจริงๆ มาก ทำให้เกิดความรักความเอ็นดูต่อกันและกันขึ้น ช่วยเหลือกันได้ตามสามารถ และไม่ใช่เพียงยกเอาคนขึ้นมาเปรียบเป็นทิศเฉยๆ เท่านั้น ท่านยังอธิบายแยกหน้าที่ๆ ควรประพฤติต่อกันไว้อีกอย่างละเอียด ให้พวกเราได้รู้ได้ประพฤติตาม นี่เป็นเครื่องแสดงถึงพระคุณของพระพุทธ–

---

(๑) อุปริมะทิศ

(๒) ในพระสูตรว่า สมณพราหมณ์

(๓) เรียกว่า แสดงตนเป็นพุทธมามกะ

เจ้าที่มีแก่พวกเรายิ่งนัก เรานับถือเคารพบูชากราบไหว้รูปของท่าน (พระพุทธรูป) แล้วนึกถึงคุณความดีของท่านเช่นนี้เสมอ จะชวนให้เราอยากทำตามเรื่องที่ท่านสั่งสอนมากขึ้นอีก จักชื่อว่าเป็นคนดี เพราะคนที่ประพฤติตามคำสอนของท่าน ไม่เป็นคนเลวเลย

คำถามท้ายบท

๑. คนแต่ก่อนเขาไหว้ทิศทำไม?
๒. พระพุทธเจ้าพูดถึงการไหว้ทิศให้ใครฟัง?
๓. ทิศของพระพุทธเจ้าคืออะไร?
๔. พระพุทธเจ้าเปรียบทิศของท่านกับทิศเดิมตรงกันอย่างไร?

บทที่ ๑
ปุรัตถิมะทิศ บิดามารดา

เราทุกคนที่เกิดมา ล้วนต้องอาศัยเกิดมาจากบิดามารดาทั้งนั้น ซ้ำต้องอาศัยบิดามารดาประคับประคองเลี้ยงดูมาก่อนด้วย จึงค่อยเติบโตขึ้นได้ ถึงผู้ที่เป็นกำพร้าก็ยังได้อาศัยการเลี้ยงดูจากหมู่ญาติพี่น้องบ้าง หรือจากท่านผู้มีเมตตากรุณารับเลี้ยงดูบ้าง ผู้ที่เป็นกำพร้าจึงควรเคารพนับถือผู้ที่เลี้ยงดูตนมาให้เหมือนกับบิดามารดาของตนเลยทีเดียว บิดามารดาเป็นคนสำคัญที่สุดของลูก เราเกิดมาครั้งหนึ่งก็มีบิดามารดาได้ ๒ คนนี้เท่านั้น ไม่มีแทนอีก และเมื่อพูดถึงความรักกันแล้ว ใครจะมารักเราเท่ากับบิดามารดาเป็นไม่มี คิดดูเถิด ถ้าท่านไม่รักใคร่เราแล้ว ใครจะมารักเราเท่ากับบิดามารดาเป็นไม่มี คิดดูเถิด ถ้าท่านไม่รักใคร่เราแล้ว ท่านจะคอย ป้อนข้าวป้อนน้ำ ขับกล่อมให้หลับนอนเมื่อเรายังเล็กอยู่ทำไม ท่านจะหาเสื้อผ้าให้เรานุ่งห่ม หาขนมให้รับประทานเมื่อค่อยโตขึ้นทำไม ท่านจะสั่งสอนตักเตือนเราทำไม ท่านจะให้เราเรียนหนังสือทำไม ไม่ใช่เพราะท่านรักใคร่เราสงสารเราดอกหรือ ท่านย่อมเป็นห่วงคิดถึงเรากลัวเราจะไม่สบายในขณะวิ่งเล่นกรำแดดกรำฝนบ้าง ถูกใครข่มเหงในเวลาเล่นกับเพื่อนเกเรบ้าง ได้รับอันตรายอย่างอื่น เช่นกลับจากโรงเรียนถูกรถชน คนวิ่งราวบ้าง ความเป็นห่วงของ

บิดามารดาด้วยไม่อยากให้ลูกลำบาก ต้องการให้มีแต่ความสบาย มีวิชาความรู้ ความประพฤติดี เหล่านี้ ไม่มีเวลาหมดสูญหายจากใจท่านเลย ถึงท่านจะโกรธเคืองอย่างไร ถ้าเราอ้อนวอนขอโทษท่าน ไม่ช้าก็ดีอย่างเดิม ที่สุดเมื่อเราเติบโตขึ้นท่านกลับเป็นห่วงเอาใจใส่ดูแลมากขึ้นอีก การที่ท่านเลี้ยงดูเป็นห่วงเรานี่แหละนับว่าเป็นบุญคุณของท่านที่มีอยู่แก่เราผู้เป็นลูกยิ่งนัก เพราะฉะนั้น เราควรจำหัวข้อให้รู้ว่า บิดามารดามีคุณ(๑) แก่เรา อย่างไรเสียก่อน ดังต่อไปนี้

๑. **บิดามารดาของเราท่านได้เลี้ยงดูให้อะไรต่อมิอะไรแก่เราด้วยความเอ็นดูรักใคร่ส่วนหนึ่งแล้วยังไม่พอเพียงเท่านี้** ท่านยังคอยห้ามปรามเราไม่ให้ทำ ไม่ให้เล่นในสิ่งที่ไม่ดี เช่นท่านห้ามไม่ให้ซนเล่นมีดเล่นไฟบ้าง ไม่ให้รังแกคนอื่นไม่ให้ด่าใครโกหกใครบ้าง ไม่ให้ขี้เกียจเรียนหนังสือบ้างเหล่านี้ เพราะข้อที่ท่านห้ามนั้นเราทำเข้าแล้วจะเป็นการไม่ดี มีแต่คนอื่นเขาเกลียด ท่านเป็นผู้ใหญ่เคยพบเห็นมาก่อน จึงคอยระวังตักเตือนเราอยู่เสมอเช่นนี้ เราต้องเชื่อท่าน อย่าดื้อฝ่าฝืนคำห้าม

๒. **ท่านห้ามเราแล้ว ท่านก็สอนเราแนะนำเรา** ให้เราเป็นคนดี รู้จักพูดจาอ่อนหวาน รู้จักการเคารพกราบไหว้ รู้จักพี่ป้าน้าอา รู้จักนุ่งห่ม ตลอดจนรู้จักอ่านหนังสือเหล่านี้เป็นต้น เรารักท่านต้องประพฤติตามคำสอนของท่าน ถ้าเราดื้อหัวรั้น ไม่เชื่อฟังท่าน ก็ชื่อว่าเราไม่รักบิดามารดา กลับจะถูกทำโทษอีกด้วย

๓. **พอเราโตขึ้นพูดจาชัด** ท่านมักเริ่มหัดสอนให้เราอ่าน

(๑) ในพระสูตรกล่าวบุตรพึงบำรุงก่อน ที่เรียงกลับกันนี้เพื่อสะดวกแก่เรื่อง

หนังสือ ท่านสอนเองบ้าง ให้คนอื่นสอนบ้าง พอสมควรก็มักให้เข้าโรงเรียน เพราะหนังสือเป็นเบื้องต้นของความรู้อื่นๆ ถ้าเราไม่รู้ หรือรู้เพียงเล็กน้อย ก็นับว่าเราโง่ เมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่จะทำมาหากินลำบากยากๆ จนๆ คนที่มีวิชาความรู้ได้เล่าเรียนไว้มากๆ หากินง่าย รวยเงินรวยทองเร็ว มียศมีศักดิ์มีคนนับถือ การที่บิดามารดาให้เราเล่นเรียนหนังสือหาความรู้นี้ เหมือนกับท่านให้แก้วสารพัดนึกแก่เรา หรือยกทรัพย์สมบัติส่วนหนึ่งให้แก่เราเป็นสมบัติติดตัว ไม่มีใครขโมยได้ ควรเราจะต้องขยันรีบเรียนเสียแต่ยังเล็กๆ จะได้มีเวลาเรียนมาก โตเสียแล้วเรียนลำบาก

๔. **หากว่าเมื่อเราโตขึ้นเลิกเรียนแล้ว** มีอายุมากนับว่าเป็นผู้ใหญ่พอจะหากินเลี้ยงตัวเองได้ ท่านก็มักจะเป็นธุระจัดหาสามีภริยา ที่เห็นว่าสมควรตบแต่งให้เป็นคู่ครอง ช่วยกันทำมาหากินเลี้ยงตัวต่อไป จะได้เบาใจเบาแรงท่าน เวลานี้เรายังเป็นเด็กอยู่ ก็ควรนึกแต่เพียงว่า เราจะตั้งหน้าตั้งตาเรียนหนังสือเท่านั้น อย่าเห็นว่าการเป็นเจ้าชู้เจ้าสาวในขณะเรียนเป็นคนหรูหรา และเวลานี้หรือเมื่อเวลาโตเป็นผู้ใหญ่ จะทำธุระการงานอะไร หรือจะคิดหาสามีภริยา อย่าลืมปรึกษาหารือท่านขอความเห็นจากท่านด้วย จึงจะนับว่าเป็นลูกที่ดี เคารพนับถือบิดามารดาแท้

๕. **อีกอย่างหนึ่ง เมื่อเราโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ประพฤติตัวดี** เชื่อถ้อยฟังคำท่าน ไม่เป็นคนสุรุ่ยสุร่าย ไม่เที่ยวเป็นนักเลงเกะกะสูบฝิ่นกินเหล้า ขยันทำมาหากิน ในทางดี ท่านมักยกทรัพย์สมบัติของท่านให้อีก เพื่อเป็นทุนต่อไป ถึงเวลานี้ท่านจะ

ให้เราอยู่เสมอ เป็นค่าขนม ค่าเครื่องแต่งตัว ค่าเล่าเรียน หรือบางทีท่านให้เป็นพิเศษบ้างก็จริง แต่ยังไม่จุใจท่าน เราขยันหมั่นเรียนเตรียมประพฤติตัวให้ดีไว้ยังจะได้อีก แต่อย่ามัวนึกทะนงเสียว่าทรัพย์สมบัติของบิดามารดามากมายแล้ว เราไม่ต้องแสวงหาอีก รอเวลาท่านยกให้ดีกว่า ดังนี้เป็นการผิด เราต้องนึกว่าทรัพย์ของบิดามารดาจำเป็นที่เราผู้เป็นลูกจะต้องได้รับไม่ต้องเป็นห่วงนับว่าเป็นกำไรส่วนหนึ่งแล้ว ส่วนเราควรพยายามกระเหม็ดกระแหม่เงินทองไปให้เป็นต้นทุนด้วยกำลังของเราเองอีกส่วนหนึ่งจึงจะชอบ เป็นการเพิ่มเติมให้ทวีมากยิ่งขึ้น

บิดามารดามีบุญคุณแก่ลูกดังกล่าวมาแล้ว พระพุทธเจ้าจึงได้ยกขึ้นเปรียบเหมือนทิศเบื้องหน้าของลูก เราเป็นลูกเมื่อรู้จักบุญคุณของบิดามารดาเช่นนี้แล้วจะทำอย่างไร ทำไม่รู้ไม่เห็นเสียหรือก็ไม่ชอบไม่ใช่ความคิดของคนดี บุญคุณของท่านยังติดอยู่กับเราเพียงใด ก็เหมือนกับเรายังเป็นลูกหนี้ท่านอยู่เพียงนั้น เราต้องคิดหาทางใช้หนี้ท่านตามกำลังเพียงแต่เราขอยืมสตางค์เพื่อกินขนม ๔–๕ สตางค์ ยังรู้สึกกระดากอายขายหน้า ต้องรีบหามาใช้จนหมด นี่บิดามารดามีบุญคุณแก่เราตั้งแต่เล็กแต่น้อยมา จะไม่รับทดแทนบุญคุณท่านบ้าง มิเป็นคนเลวทรามเต็มทีหรือ คนอื่นเขาจะพลอยดูถูกว่า เป็นลูกอกตัญญูไม่รู้คุณบิดามารดา น่าเจ็บใจ น่าอายไม่น้อยเลย เพราะฉะนั้นเราเป็นลูก จำเป็นแท้ที่ต้องหาเวลาตอบแทนบุญคุณท่าน อย่ามัวผัดเมื่อนั่นเมื่อนี่ สามารถทำได้อย่างไรต้องทำทีเดียว จงประพฤติตามข้อที่จะกล่าวต่อไปนี้ จะได้ชื่อว่าทดแทนบุญคุณบิดามารดาถูกต้องดี คือ

๑. **จงนึกดูว่า** บิดามารดาได้เลี้ยงดูเรามาแต่อ้อนแต่ออกแล้ว จะปล่อยให้ท่านคงเลี้ยงเราตลอดไปเช่นนี้ไม่สมควร เป็นคนรู้มาก เห็นแต่ได้ส่วนตนฝ่ายเดียว ท่านจะแก่เฒ่าลงทุกวันไม่มีเรี่ยวแรงทำมาหากินได้สะดวก ส่วนเราก็จะเติบโตแข็งแรงขึ้นทุกที จึงควรต้องหาเวลาเลี้ยงตอบแทนท่านบ้าง หากเวลานี้เรายังเป็นเด็กไม่มีกำลังเลี้ยงท่านเต็มที่ได้ เพียงแต่เรามีของกินหรือของใช้เล็กๆ น้อยๆ แบ่งให้ท่านบ้าง เป็นการแสดงน้ำใจของเรา เวลาท่านเจ็บไข้เอาใจใส่คอยดูแลท่าน อย่าเที่ยวหลบหนีเล่นเสีย เท่านี้ก็พอสมควร หรือจะให้ดียิ่งขึ้น เมื่อเราเลี้ยงดูท่านด้วยอาหารการกินไม่ได้ แต่เราเชื่อท่านสอน ไม่ฝ่าฝืนสิ่งที่ท่านห้ามทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทำให้ท่านสบายใจ ไม่ต้องโกรธดุเรา ท่านก็จะปลื้มใจอยู่เสมอ เช่นนี้นับว่าดีนักหนา **เขาเรียกว่าเลี้ยงน้ำใจท่าน**

๒. **ช่วยท่านทำธุระบ้าง เช่น เทกระโถน กวาดบ้าน หรือกิจธุระอย่างอื่นๆ คอยช่วยเหลือท่าน** ธุระบางอย่างเราพอทำเองได้ ก็ต้องยินดีทำ อย่าถึงกับท่านต้องออกปากใช้ และเวลาทำก็ต้องทำจริงๆ ตั้งใจทำให้ดี ให้ถูกสะอาดเรียบร้อย อย่าสักแต่ว่าทำพอแล้ว หรือทำหน้าเง้าหน้างอ เดินลงส้นปึงปัง อย่างนี้ไม่ดี ทำคุณจะกลายเป็นโทษ

๓. **อีกอย่างหนึ่ง เราต้องแสดงความรักใคร่ญาติพี่น้องตลอดถึงนามสกุลของเราให้มาก** สงวนไว้ให้ดีอย่าให้ใครดูถูกดูหมิ่นได้ นามสกุลนั้นเป็นชื่อสืบเชื้อสายพวกพ้องของเรามาแต่ปู่ยาตายาย ถ้าเราประพฤติตัวไม่ดี เช่นไปด่าเขาหรือตีหัวเขาแตก คนอื่นเขาก็ติเตียนว่า ลูกคนนั้น หลานคนนี้ นามสกุลว่า

อย่างนี้ ชั่วช้าเลวทรามมาก ใครอย่าไปเล่นไปพูดด้วย ดังนี้เรา ทำเสียชื่อคนเดียวพลอยเสียถึงคนอื่นพวกพ้องวงศ์วานด้วย นับว่าเป็นข้อเสียหายอย่างร้ายแรง ต้องระวังให้มาก

๔. **เมื่อเราประพฤติตัวดีพร้อมตามที่กล่าวมา ๓ ข้อข้างต้นนี้** ไม่ละเลยทอดทิ้งเสีย จนเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่อุตสาหะตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากินโดยชอบธรรมไม่เที่ยวลักขโมยเบียดเบียนเขากิน รู้จักออมสินทรัพย์ที่หามาได้ไว้ ใช้จ่ายแต่พอควร จะคบค้าเพื่อนฝูงก็เลือกคบแต่คนดีไม่ใช่นักเลง เมื่อเราทำตัวให้เป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจ เป็นหลักฐานเช่นนี้ บิดามารดาย่อมปลื้มใจเห็นว่าเราคงสามารถปกครองทรัพย์สมบัติแทนตัวท่านได้ ท่านย่อมยินดียกมอบทรัพย์สมบัติให้เราปกครองเป็นเจ้าของทีเดียว

๕. **ถ้าบังเอิญบิดามารดาเจ็บตายไปก่อน** เราควรรู้สึกเสียใจให้มากที่ขาดคนสำคัญของเราไปเสีย ทำให้เราว้าเหว่ เช่นนี้เราต้องช่วยเขาจัดแจงศพท่านตามกำลังของเรา หมั่นบูชาศพท่าน ไว้ทุกข์ให้ท่าน แผ่ส่วนบุญให้ท่านตามธรรมเนียมที่เราเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา

ถ้าเราประพฤติได้ตามที่กล่าวมา ๕ ข้อนี้ ชื่อว่าเราใช้หนี้บุญคุณบิดามารดา สมควรจะได้รับสรรเสริญว่าเป็นลูกกตัญญูกตเวที(๑) บูชาทิศเบื้องหน้าของตนถูกต้องตามลักษณะคำสอนของพระพุทธเจ้า อนึ่ง เราควรนึกถึงว่า ถ้าเราอาศัยผู้อื่น หรือเป็นกำพร้า ได้ญาติหรือท่านผู้มีเมตตาเลี้ยงดูมา เราต้องนับถือท่านผู้นั้น และทำตอบแทนอย่างลูกทำกับบิดามารดาเหมือนกัน

---

(๑) แปลว่า รู้จักบุญคุณที่คนอื่นมีอยู่แก่ตัว แล้วคิดทำการตอบแทน

อย่าทำใจจืดใจดำ คนที่ได้รับความช่วยเหลือจากใครแล้ว ทำลืมบุญคุณเขาเสีย คนเช่นนี้จะไม่มีใครเวทนาสงสาร เราไม่ควรจะเอาเยี่ยงอย่าง

คำถามท้ายบท

๑. ทำไมบิดามารดาจึงเปรียบเหมือนทิศเบื้องหน้า?

๒. บิดามารดามีบุญคุณแก่ลูกอย่างไร?

๓. ลูกควรใช้หนี้บุญคุณบิดามารดาอย่างไรบ้าง?

๔. ถ้าเราเป็นกำพร้าอาศัยท่านผู้อื่น ควรจะทำอย่างไร?

บทที่ ๒
ทักษิณะทิศ ครู อาจารย์

เราได้อ่านทิศที่ ๑ มาแล้ว คงจำได้ว่า เมื่อลูกเติบโตพอสมควรแล้วบิดามารดามักให้เรียนหนังสือตามโรงเรียนต่างๆ คนที่คอยแนะนำสั่งสอนเรานั่นแหละเรียกว่าครู หรืออาจารย์ จะเรียกรวมกันว่าครูอาจารย์ก็ได้ เราผู้เป็นนักเรียนเขาเรียว่าศิษย์ ครูอาจารย์ โดยมากย่อมมีความรักใคร่ศิษย์ อยากให้ศิษย์ของตนมีความรู้ดี มีความประพฤติดีทุกคน จึงคอยชี้แจงบังคับศิษย์ต่างๆ บางทีต้องทำโทษให้หลาบจำเสียบ้าง เพราะศิษย์ดื้อด้านไม่เชื่อฟัง ถ้าศิษย์ที่ดีว่านอนสอนง่ายแล้ว จะไม่ถูกครูทำโทษเลย กลับจะได้รางวัลหรือคำชมเชยเสียอีก เพราะครูท่านรู้สึกอยู่ว่า ท่านเป็นผู้รับผิดชอบแทนบิดามารดาหรือผู้ปกครองของศิษย์ ศิษย์ดีก็พลอยทำให้ท่านมีหน้ามีตา ถ้าศิษย์เลวก็พลอยให้ท่านอับอายขายหน้า เพราะฉะนั้น ท่านจึงต้องกวดขันให้ศิษย์ ได้เรียน มีความรู้ดีขึ้นเสมอไป เราผู้เป็นศิษย์ควรรู้สึกเคารพยำเกรงให้มาก อย่าฝ่าฝืนในข้อที่ท่านห้าม จงประพฤติตามในข้อที่ท่านสอน ครูทุกคนไม่อยากให้ศิษย์โง่ เซอะซะ มีกิริยาพาทีหยาบคายเลย ล้วนแต่ตั้งใจจะให้ได้ดีทุกคน ความตั้งใจดีของครูอาจารย์ที่มีต่อศิษย์นี้ ถ้าจะแยกข้อกล่าวก็มีส่วน

สำคัญอยู่ ๕ อย่าง[๑] คือ

๑. **แนะนำดี** ได้แก่ท่านเข้าใจหาอุบายชี้แจง อธิบายหรือยกตัวอย่างเพื่อให้ศิษย์เข้าใจในวิชาที่สอน เราพอสังเกตได้ บางทีเราไม่รู้หรือยังไม่เข้าใจในวิชาเลขเป็นต้น ยกมือถามท่านๆ ก็อธิบายจนเราเข้าใจดีได้

๒. **ให้เรียนดี** ได้แก่กำหนดสอนแต่วิชาที่มีประโยชน์เหมาะกับศิษย์ที่พอจะเข้าใจได้ เหมือนประถมปีที่ ๑ เรียนเลขเพียงบวกกับลบ ประถมปีที่ ๒ เพิ่มคูณกับหารอีกดังนี้เป็นต้น ทั้งคอยตรวจตราสมุดทำการ เครื่องแต่งตัวของศิษย์ให้สะอาดถูกต้อง ตลอดจนห้องเรียนก็ไม่ให้อบอ้าว โต๊ะเก้าอี้ก็ไม่ให้สกปรก เพื่อให้ศิษย์โปร่งอก โปร่งใจ หัวสมองดี เรียนอะไรจะได้จดจำแม่นยำชำนาญและรวดเร็ว

๓. **ไม่หวงความรู้ด้วยกลัวว่าศิษย์จะดีกว่า** คือท่านตั้งใจสอนศิษย์ตามความรู้ทั้งหมด หรือตามเกณฑ์ของชั้นตามสามารถที่จะสอนได้ ไม่เห็นแก่เหนื่อยยาก และไม่เลือกที่รักผลักที่ชังสอนให้เสมอหน้าเท่ากันหมด

๔. **ศิษย์คนใดมีวิชาดี** มีความประพฤติดี หรือมีความดีความชอบอย่างอื่นๆ ศิษย์คนนั้นย่อมได้รับยกย่องจากครูให้เป็นหัวหน้าในชั้นบ้าง ให้นั่งโต๊ะหน้าบ้าง ให้รางวัลอย่างอื่นบ้างตามสมควรแก่ความดีความชอบ เป็นการยกย่องประกาศคุณความดีของศิษย์ให้มีหน้ามีตาขึ้น

๕. **คอยช่วยเหลือป้องกันกลัวว่าศิษย์จะได้รับความลำบาก** เช่นเวลาจะกลับบ้าน ครูมักเตือนให้ระวังรถและคน

(๑) ในพระสูตรกล่าวศิษย์พึงบำรุงก่อน เรียงกลับกันเพื่อสะดวกแก่เรื่อง

หลอกลวงเป็นต้น หรือเมื่อศิษย์มีธุระอย่างไรปรึกษาหารือท่าน ก็มักจะได้รับความช่วยเหลือตามสมควร ครูย่อมไม่ทอดทิ้งศิษย์ให้ได้รับความลำบากในเมื่อมีทางช่วยเหลือได้

เมื่อเราได้อ่านทราบถึงความตั้งใจดีของครูซึ่งมีต่อเราผู้เป็นศิษย์เช่นนี้ จงรู้สึกเถิดว่า สมควรแท้ทีเดียวที่พระพุทธเจ้ายกเอาครูอาจารย์ขึ้นเปรียบว่าเป็นทิศเบื้องขวา เพราะมือขวาเป็นมือข้างถนัดทำอะไรต่างๆ ได้ เช่นใช้เขียนหนังสือเป็นต้น นับว่าเป็นอวัยวะที่สำคัญของตัวเราฉันใด ครูอาจารย์ก็เป็นผู้ทำประโยชน์ให้แก่เราผู้เป็นนักเรียน หรือศิษย์อย่างดีที่สุดต่อมาจากบิดามารดาฉันนั้น

เราเป็นลูกเมื่อเห็นว่าบิดามารดามีคุณอย่างเหลือล้นเราก็คอยตอบแทนคุณท่าน ตามกำลังสามารถของเราที่พอจะทำได้ส่วนหนึ่งแล้ว ครั้นมาถึงคราวเป็นนักเรียน ได้รู้สึกทราบถึงความรักใคร่เอาใจใส่ของครูที่มีแก่เราผู้เป็นศิษย์ จะเมินเฉยเสียหรือ เราคงตอบได้ทันทีว่า ทำเช่นนั้นไม่ดีเขาติเตียนได้ ถ้าเช่นนั้นจะทำอย่างไร ข้อนี้ไม่เป็นของยากลำบากอะไรเลย เราเคยทำตอบแทนบิดามารดามาได้แล้ว เราก็ควรทำแก่ครูอาจารย์ได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้น เมื่อเราเป็นนักเรียนชื่อว่าเป็นศิษย์เริ่มรู้สึกถึงบุญคุณของครูรักใคร่นับถือท่านมาก ต้องหาวิธีตอบแทนสนองคุณท่านให้ได้ อย่าเพิกเฉย ทำไม่รู้ไม่เห็นเสีย วิธีที่ดีควรเราจะทำได้มีสำคัญเพียง ๕ อย่าง ดังนี้

๑. **ต้องรู้จักทำความเคารพต่อครู** จะเป็นที่โรงเรียนหรือไปพบปะในที่อื่น คือจะเปิดหมวกคำนับท่าน ไหว้ท่าน กราบท่าน อย่างไรก็แล้วแต่ควร ที่สุดเรานั่งอยู่ เมื่อเห็นท่านผ่านมา

ลุกขึ้นยืนรับ เท่านี้ก็นับว่าเคารพท่านได้

๒. **เอาใจใส่รับใช้ในกิจธุระของท่านบ้าง** อย่าทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น หรือเกียจคร้านคอยหลบหลีก ท่านวานให้ช่วยทำอะไร จงยินดีรับ ตั้งใจทำจริงๆ อย่าทำอย่างเสียไม่ได้

๓. **เราเห็นว่าครูตั้งใจสอนอยากให้เราเป็นคนดี** มีความรู้ดี มีความประพฤติดีเช่นนี้ ก็อย่าดื้อด้านให้ครูตักเตือนบ่อยๆ อย่าถือดีว่าไม่ต้องง้องอนใคร เขาจะเรียกเราว่าเป็นคนหยิ่งไม่มีใครชอบ เรายังเป็นเด็กเป็นศิษย์ของท่าน เชื่อฟังจดจำคำครูสอนไว้ทำตามอยู่เสมอ ใครรู้ใครเห็นก็จะรักใคร่ อยากพูดจาเล่นกับเรา

๔. **กิจธุระของครู** เราเคยเห็นเคยรู้แล้วไม่ต้องให้ถึงกับท่านออกปากใช้วาน พอเราจะทำเองได้ จงช่วยทำตามกำลังของเราทีเดียว ยิ่งเป็นเวลาท่านเจ็บไข้ ช่วยเหลือพยาบาลหรือเยี่ยมเยียนถามข่าวคราวท่านได้ นับว่าดีที่สุด

๕. **อีกประการหนึ่ง** เมื่อครูท่านแนะนำดี ให้เรียนดี ตั้งใจสั่งสอนเราจริงๆ แล้ว เราต้องตั้งใจเรียนจริงๆ เหมือนกัน เรียนด้วยมีความเคารพ อย่าล้อเลียนท่าน หรือทำกิริยาเหมือนอย่างเรียนโดยขัดไม่ได้ ทำเช่นนี้มีแต่เราจะเสียคนลงทุกที ศิษย์ที่ไม่เคารพครู เรียนอะไรมักจำไม่ใคร่ได้ ถึงคราวสอบไล่จึงมักสอบตก

ศิษย์ที่ตั้งตัวตามวิธีที่กล่าวมานี้ดีแล้ว เชื่อว่าเป็นคนบูชาคุณครู เป็นผู้ไหว้ทิศถูก มีผลแก่ตัวศิษย์เอง คือจะมีความรู้ความประพฤติดีตามควร ไม่มีใครเกลียดชัง เมื่อกำลังเป็นนักเรียนก็เป็นศิษย์ที่ดี ครูย่อมรักใคร่เอ็นดู ถึงโตใหญ่ไปภาย

หน้า ก็หวังว่าจะเป็นพลเมืองที่ดีมีชื่อเสียง ร่ำรวยทรัพย์สิน เงินทอง เพราะความดีของตนนี้เอง ควรเราจะจดจำให้แม่นยำ หัดประพฤติเสียแต่บัดนี้ทีเดียว และถึงเราจะลาออกจากโรงเรียนแล้ว ก็ไม่ควรลืมครูอาจารย์และโรงเรียนเดิม จงหาทางตอบแทนให้ได้บ้าง จะเป็นการประกาศความกตัญญูกตเวทีของเราเสมอไป

คำถามท้ายบท

๑. ครูอาจารย์มีคุณแก่ศิษย์อย่างไรบ้าง?

๒. พระพุทธเจ้าเปรียบครูอาจารย์ เหมือนทิศอะไร?

๓. นักเรียนประพฤติตัวอย่างไร จึงชื่อว่าบูชาคุณครู?

๔. ทำไมเราจึงไม่ควรลืมครูและโรงเรียนเดิม?

บทที่ ๓
ปัจฉิมะทิศ สามี ภริยา

เด็ก ๆ ที่อ่านถึงทิศนี้ คงนึกแปลกใจว่าทำไมเอาเรื่องของผู้ใหญ่มาเล่าให้ฟัง ความจริงก็น่าจะนึกแปลก แต่ลองนึกถึงตัวเราก่อน ว่าเราจะเป็นเด็กอยู่เช่นนี้เรื่อยไปหรือ คงเป็นเด็กอยู่ไม่ได้ตลอดไป เราต้องโตขึ้นทุกวัน อายุก็มากขึ้นทุกปี เป็นเด็กแล้วก็ค่อยโตขึ้นเป็นหนุ่มเป็นสาวเป็นผู้ใหญ่ เพราะฉะนั้น ในทิศนี้จะพูดถึงสามีภริยาเป็นเรื่องผู้ใหญ่ เราเป็นเด็กยังไม่ถึงเวลามีสามีภริยาก็ตาม แต่เราเตรียมตัวรู้ไว้ก่อนก็ไม่เห็นเสียหายอะไร กลับจะดีเสียอีก คนที่เขาฉลาดก็เพราะรู้เรื่องอะไรต่ออะไรมาก คนโง่ก็เพราะไม่รู้เรื่องอะไร เราไม่อยากให้ใครเรียกว่าคนโง่ เราต้องเรียนให้รู้ ต้องจดจำไว้สำหรับตัวเมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ โบราณท่านสอนไว้ ***รู้ไว้ใช่ว่า ใส่บ่าแบกหาม*** เพราะไม่เป็นของหนักหนาอะไรเลย

คนที่เป็นผู้ใหญ่ที่ยังไม่มีสามีภริยา เขาเรียกว่าคนโสดคือยังไม่มีคู่ครอง ถ้าอยากมีคู่ครอง เขาต้องเลือกหาที่สมควรให้เป็นหลักฐานก่อน เมื่ออยู่ร่วมเป็นคู่ครองกันแล้ว ผู้ชายเขาเรียกกันว่าสามีหรือผัว ผู้หญิงเขาเรียกกันว่าภริยาหรือเมีย ต่างคนต้องปฏิบัติบำรุงเลี้ยงดูรักใคร่นับถือซึ่งกันและกันตามหน้าที่จะกล่าวถึงสามีก่อน สามีที่ดีจะต้องประพฤติกับภริยาของตนให้

สมควรดังนี้คือ

๑. **ยกย่องนับถือว่าเป็นภริยาของตัว** ไม่ปิดบัง แสดงให้ปรากฏเปิดเผยแก่คนทั่วไปว่าหญิงนี้เป็นภริยาของตน ไม่ว่าในหมู่ญาติหรือเพื่อนฝูง ตลอดจนในที่ประชุม

๒. **ไม่แสดงอาการดูหมิ่น** ประดุจภริยาเป็นคนเลวทรามต่ำช้า ย่อมยกย่องเสมอด้วยกับตน

๓. **ไม่ประพฤตินอกใจ** เป็นเจ้าชู้คบค้าสมสู่กับหญิงอื่นหรือความประพฤติที่ไม่ดีอย่างอื่น ไม่พอใจภริยา ก็งดไม่ฝ่าฝืนกระทำ

๔. **ยกย่องให้เป็นแม่เรือน** ดูแลกิจธุระบ้านเรือนแทนตัว ยอมให้บังคับบัญชาบ่าวไพร่

๕. **ยอมให้ภริยาหาเครื่องประดับตกแต่งได้ตามสมควร** พอเหมาะแก่ฐานะเป็นการแสดงความรักใคร่นับถือ

ส่วนภริยาที่ดี มีความรักใคร่นับถือสามี ควรปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมกันดังนี้

๑. **ดูแลจัดการงานให้เรียบร้อยดี** เป็นหูเป็นตาแทนสามี อะไรควรเสียไม่ควรเสีย ต้องหมั่นจัดหมั่นทำให้สมกับสามียกย่อง และไว้วางใจมอบให้เป็นแม่เรือน

๒. **ยกย่องนับถือตลอดถึงญาติมิตรของสามี** ให้เหมือนญาติมิตรของตัว มีกิริยาอ่อนน้อมพูดจาอ่อนหวาน ไม่เย่อหยิ่งจองหองด้วยถือว่าสามีรักใคร่

๓. **ไม่ประพฤตินอกใจสามี** รักใคร่ยินดีเฉพาะสามีของตนเท่านั้น

๔. **เก็บงำรักษาทรัพย์สินเงินทองที่สามีหามาได้ไม่ให้หาย**

หกตกหล่น ต้องรู้จักกระเหม็ดกระแหม่ออมสินไว้ ไม่สุรุ่ยสุร่ายหรือเล่นการพนัน

๕. **ขยันหมั่นเอาใจใส่ต่อการงานหน้าที่จริง ๆ** ไม่เกียจคร้าน หาแต่ความสุขส่วนตัว

สามีภริยาคู่ใดต่างประพฤติตนสมตามลักษณะหน้าที่ของตนดังที่กล่าวมาแล้วนี้สามีภริยาคู่นั้นจักอยู่ร่วมกันเป็นสุขสบาย ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบกพร่อง เป็นเหตุชวนให้เกิดความร้อนใจระหองระแหงกันระแวงใจกันไม่รู้จบ

เราได้อ่านมาแล้วถึงเพียงนี้ คงรู้สึกได้แล้วว่าสามีภริยาต่างต้องเอาใจใส่ต่อกันและกันโดยแท้ เหมือนบิดามารดาก็เอาใจใส่ดูแลลูกๆ ก็ต้องเอาใจใส่ตอบแทนบ้าง หรือครูอาจารย์เอาใจใส่ต่อศิษย์ๆ ก็ต้องเอาใจใส่ต่อครูอาจารย์ ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันเช่นนี้ สามีภริยานี้พระพุทธเจ้าจัดว่าเป็น ปัจฉิมะทิศคือทิศเบื้องหลัง เพราะเป็นผู้ที่จะมาเป็นต่อเมื่อเราโตเป็นผู้ใหญ่ ไม่ใช่รีบชิงมีในเวลาเป็นเด็กกำลังเล่าเรียนอยู่นี้ เราต้องจำไว้ให้ดีอย่าริลองหัดเป็นเจ้าชู้เจ้าสาวเวลายังเป็นนักเรียน จะทำให้การเรียนท้อถอย กลายเป็นเด็กชั่ว

คำถามท้ายบท

๑. พระพุทธเจ้าจัดสามีภริยาไว้เป็นทิศเบื้องไหน?

๒. เราเรียนรู้ทิศนี้ไว้เพื่อประโยชน์อะไร?

๓. ทำไมพระพุทธเจ้าจึงจัดสามีภริยาว่าเป็นทิศเบื้องหลัง?

๔. เราเป็นนักเรียนหัดเป็นเจ้าชู้เจ้าสาวดีหรือไม่ดีอย่างไร?

บทที่ ๔
อุตตระทิศ เพื่อน

เราทำอะไรหรือเล่นอะไร ถ้าคนเดียวมักไม่ค่อยสนุกเพลิดเพลินไม่ใช่หรือ ถ้ามีเพื่อนเล่นด้วย ก็ชวนให้สนุกสนานยิ่งมากคนยิ่งสนุกมากขึ้น เหมือนเล่นเอาเถิดหลายๆ คนจึงจะสนุกดี เราอยู่บ้านมักจะมีเพื่อนเล่นน้อยกว่าที่โรงเรียน เราหมั่นไปโรงเรียนจึงนับว่าดีมีประโยชน์มาก คือได้เรียนวิชาความรู้ ทั้งมีเพื่อนเล่นมากด้วย ได้รู้จักคนนั้นคนนี้ มีของเล่นหรือของใช้ ก็แบ่งกันเล่นแบ่งกันใช้ ตามที่คบค้าชอบพอกันมากหรือน้อย เช่นนี้จึงทำให้เราเพลิน แต่ควรระวังอย่าเพลินเล่นจนเกินไป ถึงกับเกียจคร้านต่อการเรียน หรือการเล่นเป็นพาลเกเร เพื่อนฝูงที่เรารู้จักชอบพอกันนี้สำคัญเหมือนกัน มักชักจูงแนะนำเราไปต่างๆ ได้ ถูกคนที่มีนิสัยเป็นพาลเกเร ก็มักชวนเราไปทางนั้นน้อยคนที่จะมีนิสัยดีรักการเรียนมีกิริยาเรียบร้อย เราต้องระวังเลือกคบให้ถูก คนที่ไม่น่าคบนั้นพอสังเกตได้ว่า บางคนเล่นอะไรหรือทำอะไร ชอบเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว ***อย่างที่เขาเรียกว่าคนปอกลอก*** บางคนก็ดีแต่ปากพูดพล่อยๆ ไม่ทำจริง บางคนก็คอยยอมตามเราเรื่อยไปไม่ว่าดีหรือชั่ว เพื่อเอาใจให้เราชอบเขา ***อย่างนี้เขาเรียกว่าคนหัวประจบ*** บางคนชอบชวนแต่เล่นเป็นพาลเกะกะ เอาอิฐเอาหินขว้างปาอะไรเล่น เที่ยวพาลชก

ต่อย ทะเลาะวิวาทต่างๆ พวกเหล่านี้ไม่ใช่คนดีไม่ควรคบไว้เป็นมิตรสหาย ส่วนคนที่ดีน่าคบนั้น เขามักคอยตักเตือนเราไม่ให้เราพลาดไปในทางที่ผิดที่ชั่ว สนุกสนานด้วยกัน ลำบากยากเย็นด้วยกัน แนะนำแต่ทางดีทางชอบ ชวนเล่นออกกำลัง ชวนดูหนังสือเรียน เป็นต้น รักใคร่นับถือเหมือนญาติพี่น้อง อย่างนี้นับว่าเป็นมิตรสหายที่ดีน่าคบค้าสมาคม การคบกันเป็นเพื่อนฝูงก็ต่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน เอื้อเฟื้อเจือจาน สู่กันกินสู่กันใช้ ทีเขาบ้างทีเราบ้าง ผ่อนหนักผ่อนเบากัน ดังนี้จักคบกันได้นาน ถ้าเราไม่อยากหงอยเหงา อยากมีเพื่อนเล่นมากๆ แล้ว จงจำวิธีนี้ไว้สำหรับประพฤติกับเพื่อน เพื่อผูกน้ำใจเพื่อนให้รักใคร่ เราก็จักมีเพื่อนเล่นที่ดีมาก ดังนี้

๑. **อย่าเป็นคนขี้ตระหนี่จนเกินไป** คอยเฉลี่ยแบ่งปันให้เพื่อนบ้าง เช่น ขนม เครื่องเล่น ดินสอ สมุด ของเรามีมากเห็นเพื่อนไม่มีก็แบ่งให้บ้าง ไม่ต้องรอให้เพื่อนออกปากร้องขอ

๒. **ใช้ถ้อยคำทักทายปราศรัยแต่ที่ไพเราะอ่อนโยน** ไม่พูดคำหยาบมึงวาพาโวย ขึ้นมึงขึ้นกู การใช้คำพูดนี้สำคัญต้องดูกาลเทศะ อย่าถือว่าชอบพอรักใคร่กัน แล้วพูดอย่างไรพูดได้ อาจทำให้แตกร้าวผิดใจกันได้ง่าย

๓. **ถึงคราวเพื่อนฝูงมีธุระ** เราต้องช่วยเหลือตามกำลังและทำด้วยความเต็มใจ ให้เป็นสง่าผ่าเผยเป็นเกียรติยศแก่เพื่อน

๔. **ทำตัวเสมอต้นเสมอปลาย** ถึงเราได้ดีขึ้นก็ไม่ลืมเพื่อน เคยพูดจาปราศรัยหยอกล้อกันอย่างไรก็ทำตามเคย เช่นเราสอบไล่ได้ เพื่อนสอบตก เราก็ต้องไม่ถือตัวว่าดีกว่าแล้วดูหมิ่นเพื่อน

๕. **รับปากกับเพื่อนอย่างใด ต้องทำอย่างนั้น** ต้องถือ

ความสัตย์ ไม่พูดชุ่ยๆ รับแต่ปากไม่ตรงกับใจ เขาจะตราหน้าฆ่าชื่อว่าเป็นคนคดในข้องอในกระดูก หรือต่อหน้าว่ามะพลับลับหลังว่าตะโก

ถ้าเราทำได้ดังที่กล่าวมานี้ เพื่อนต้องรักใคร่นับถือเราเป็นแน่ และเพื่อนคงจะไม่ใจจืดใจดำปล่อยให้เราเอาใจเขาฝ่ายเดียว คงคอยช่วยเหลือตอบแทนเราบ้างดังนี้

๑. **คอยช่วยป้องกันเมื่อเราพลั้งเผลอ** คอยตักเตือนเราให้ถี่ถ้วนรอบคอบไม่สะเพร่า หรือถ้าเกิดอันตรายเช่นมีคนมารังแกข่มเหง เพื่อนคงช่วยเหลือป้องกัน

๒. **บางคราวเราหลงลืมสิ่งของไว้** เป็นต้นว่าหนังสือ เสื้อผ้า เพื่อนพบเห็นคงต้องช่วยเก็บรักษาไว้ให้

๓. **หากเรามีความลำบากอะไรเกิดขึ้นปรึกษาหารือกับเพื่อน** หรือขอความช่วยเหลือจากเพื่อนๆ คงไม่ทอดทิ้ง ต้องช่วยเหลือเราบ้างเป็นแน่

๔. **หรือแม้เราขาดแคลนยากจนลง** ก็ไม่ดูหมิ่นว่าจนกว่าเลวกว่า คงรักใคร่คบเป็นเพื่อนฝูงตามเคย

๕. **ทั้งจะแสดงความเคารพนับถือต่อญาติพี่น้องของเรา** ทำตัวสนิทสนมกลมเกลียวเป็นกันเองกับวงศ์ญาติของเราด้วย

คนที่มีเพื่อนฝูงดี คบค้าสมาคมกันสนิทสนมต่างก็ได้พึ่งอาศัยกิจธุระช่วยเหลือต่อกันและกัน เล่นหัวหยอกล้อกันสนุกสนาน คนที่ไม่มีเพื่อนฝูงมักหงอยเหงาติดขัดลำบาก เหมือนคนที่ใช้แต่มือขวาทำอะไรต่างๆ ข้างเดียว ย่อมไม่ สะดวกเหมือนคนที่ใช้มือซ้ายคอยช่วยเหลือ ด้วยเหตุนี้แหละ พระพุทธเจ้าจึงเปรียบเทียบยกย่องเพื่อนฝูงมิตรสหายว่าเป็นทิศเบื้องซ้าย

ใครที่ประพฤติตามข้อที่จำแนกมาแล้วได้ดี ก็ชื่อว่าบูชาทิศเบื้องซ้ายของตนถูกต้อง เป็นเหตุให้มีคนอยากพูดอยากเล่นด้วย อีกอย่างหนึ่ง บรรดาญาติพี่น้องของเราที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน ถ้าเห็นว่าเขาเป็นคนดี จะนับถือสมาคมอย่างเป็นเพื่อนกัน ก็ได้เป็นญาติกันด้วย เป็นเพื่อนกันด้วย จะทำให้รักใคร่สนิทดียิ่งขึ้น

คำถามท้ายบท

๑. เราอยากมีเพื่อน จะควรเลือกคบคนอย่างไร?
๒. ควรประพฤติตัวของเราแก่เพื่อนอย่างไร?
๓. เมื่อเราประพฤติแก่เพื่อนเช่นนั้น เพื่อนจะทำแก่เราอย่างไร?
๔. ทำไมพระพุทธเจ้าจึงเปรียบเอาเพื่อนว่าเป็นทิศเบื้องซ้าย?

บทที่ ๕
เหฎฐิมะทิศ บ่าวไพร่

เวลานี้ เรายังอยู่ในความปกครองดูแลของบิดามารดา อาหารการกิน เสือผ้าเครื่องนุ่งห่ม ตลอดจนเครื่องเล่าเรียน บิดามารดาหรือผู้ปกครองจัดหาให้ทั้งนั้น ยังไม่ถึงคราวที่เราจะต้องหาเองทำเองเพราะยังเด็กอยู่ ต่อเมื่อไหร่โตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ถึงคราวต้องแสวงหามาเลี้ยงตนเองแล้ว ถ้าการแสวงหานั้นมากเกินกำลัง จำต้องมีผู้ช่วย เรามีเพื่อนฝูงมาก ก็พอขอแรงเพื่อนช่วยเหลือได้บ้าง แต่ถ้าเป็นการประจำต้องทำเสมอ จะให้เพื่อนช่วยร่ำไปก็ไม่เหมาะ เพราะฉะนั้น บ้านใหญ่ๆ โตๆ หรือบ้านที่มีการงานมาก เขาจึงต้องมีบ่าวไพร่ไว้ช่วยทำการบ้าง บ่าวไพร่ก็ได้แก่คนที่มาอยู่กับเราแล้วช่วยทำการงานให้เรา ถึงพวกคนใช้หรือคนรับจ้างก็มีลักษณะคล้ายกัน คนพวกนี้พระพุทธเจ้าเปรียบเป็นทิศเบื้องต่ำ ก็หมายถึงฐานะของเขาต่ำกว่าผู้เป็นนายนั่นเอง ไม่มีอิสระเป็นใหญ่เหมือนนายได้ ถึงเช่นนี้ เมื่อหวนนึกดูว่าเขาก็เป็นคนเหมือนเรา แต่เพราะความยากจน จึงได้มารับจ้างรับใช้การงานให้นาย นายที่ดีเมื่อนึกได้เช่นนี้ ไม่ควรเหี้ยมโหดดุร้ายมุ่งแต่การงานของตนจนเกินไป ย่อมปฏิบัติเลี้ยงดูโดยสมควรบ้าง ดังนี้

๑. **จะทำการงานอะไร** ต้องดูแต่พอควรให้เหมาะแก่กำลัง

และบ่าวสามารถจะทำได้ ไม่ใช่มีการงานเท่าไรจะให้ทำทั้งหมด เป็นการเหลือกำลัง

๒. **คอยตรวจตราเลี้ยงดูอย่าให้อดอยาก** มีที่อยู่ที่กินพอเป็นสุขสบาย หรือทำการงานดีให้บำเหน็จรางวัลบ้างตามควร

๓. **ถึงคราวเจ็บไข้เอาใจใส่รักษาพยาบาลไม่ทอดทิ้ง**

๔. **มีอะไรเป็นของแปลกประหลาด** ก็แบ่งปันเฉลี่ยให้บ้าง เป็นการแสดงน้ำใจโอบอ้อมอารี ชวนทำให้บ่าวรักนับถือและทำงานดีขึ้น

๕. **ให้มีการหยุดพักบ้าง เป็นครั้งเป็นคราว** เช่นในวันนักขัตฤกษ์ วิสาขบูชา มาฆบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา และวันเฉลิมฯ เป็นต้น

เมื่อนายเป็นคนดีอนุเคราะห์บ่าวไพร่เช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้น้อยรักใคร่ระลึกถึงบุญคุณอยู่เสมอ และตั้งใจทำการตามหน้าที่ด้วยหวังตอบแทนบุญคุณของนาย ดังนี้

๑. **ลงมือทำการงานก่อนนาย** ด้วยความขยันขันแข็งเต็มใจไม่บิดพลิ้ว หรือเห็นอย่างไรควรทำก็ยินดีทำ ไม่ต้องรอคำสั่ง

๒. **เลิกการงานทีหลังนาย** ไม่ทำงานเอาหน้าเวลานายอยู่ มุ่งเอาการงานแล้วเสร็จเป็นประมาณ ทำจริงๆ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. **ซื่อตรงต่อนาย** เป็นคนไว้ใจได้ ไม่มือไวใจเร็ว ยินดีรับแต่เฉพาะของที่นายอนุญาตยอมยกให้เท่านั้น

๔. **พยายามหาอุบายดัดแปลงแก้ไขให้การงานดีเจริญขึ้นร่ำไป** ตามความสามารถของตน ไม่ต้องให้นายติเตียนได้

๕. **ยกย่องสรรเสริญความดีของนายเสมอ** ไม่หน้าไหว้

หลังหลอก

เราได้อ่านรู้เรื่องหน้าที่ของนายและบ่าวแล้วเช่นนี้ จะนึกเสียว่าเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ ไม่ควรใส่ใจจำ ดังนี้ไม่ถูก เคยพูดมาแล้วว่าเราจะต้องโตขึ้นทุกวัน ถ้าเราไม่เตรียมรู้เตรียมเรียนไว้เสียก่อน จะฉลาดไม่ทันคน ถึงในเรื่องนี้เราก็ต้องจำไว้ให้ได้ เพราะการเป็นบ่าว เป็นคนรับใช้เขา ถ้าจะถามว่าเราชอบเป็นไหม เราคงตอบว่าไม่ชอบ ชอบแต่เป็นนาย จะเป็นนายเขาได้อย่างไรต้องนึกดูก่อน คนที่ไม่เล่าเรียนหาความรู้ตั้งแต่ยังเป็นเด็กโตขึ้นก็โง่ คนโง่มักยากจน ทำมาหากินเหน็ดเหนื่อยมาก มักเป็นบ่าวเป็นคนรับใช้เขา ส่วนคนที่ขยันเรียนไว้เสียแต่ยังเป็นเด็ก โตขึ้นมักฉลาดหากินคล่องสบาย เป็นนายคน เพราะเหตุนี้ เราอยากเป็นนาย ต้องขยันหมั่นเรียน หมั่นจำ ถ้าเกียจคร้าน ก็ต้องเป็นบ่าวเขาเท่านั้น

คำถามท้ายบท

๑. ทิศเบื้องต่ำ พระพุทธเจ้าหมายถึงใคร?
๒. นายที่ดีควรประพฤติกับบ่าวอย่างไร?
๓. ถ้าหากเราถูกไปเป็นคนใช้เขาเราจะควรประพฤติตัวอย่างไร?
๔. ทำอย่างไรจึงจะเป็นนายเขาได้?

บทที่ ๖
อุปริมะทิศ ภิกษุสามเณร

เวลาเช้าตื่นนอนแล้ว เราคงเคยเห็นพระเณร (คือภิกษุสามเณร) เที่ยวบิณฑบาตตลอดไปแทบทุกถนน มีคนใจบุญนำกับข้าวของกินใส่บาตร ถวายท่านมากบ้างน้อยบ้างตามกำลัง ที่พักที่อาศัยของท่านอยู่ตามวัดต่างๆ ที่เราเคยเห็น เคยรู้จักนั้น พวกพระเณรนี้ท่านประพฤติตัวของท่านตามข้อบังคับของพระพุทธเจ้ารวมเรียกว่าศีล พระมีศีลมากกว่าเณร มีขนบ–ธรรมเนียมอย่างหนึ่งต่างหากผิดกับพวกเรา ท่านไม่ได้ทำมาหากินเอาเอง ต้องอาศัยชาวบ้านอุดหนุน กิจธุระของท่านมีแต่เล่าเรียนให้รู้ถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วนำมาเทศน์สั่งสอนชาวบ้าน อย่างวันพระชาวบ้านไปวัดประชุมกันตามโบสถ์ตามศาลานั้น เดี๋ยวนี้เด็กนักเรียนก็ยังได้ฟังพระท่านสอนทุกเดือน ชาวบ้านที่ใจบุญเห็นว่าพระเณรท่านมีศีลมาก และนำเอาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาชี้แจงให้รู้ ให้เข้าใจดี จึงเคารพนับถือ สร้างที่อยู่ที่พักถวายท่านบ้าง ถวายเครื่องนุ่งห่มใส่บาตร และถวายหยูกยาบ้างตามควร เพราะเหตุที่ภิกษุสามเณรมีศีลมากกว่าชาวบ้าน และช่วยแนะนำสั่งสอน ชาวบ้านนับถือว่าเป็นผู้มีคุณความดีสูงกว่าเช่นนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงเปรียบว่าเป็นทิศเบื้องบน

เราทั้งหลาย ก็ชื่อว่าเป็นเด็กชาวบ้านคนหนึ่ง ควรรู้สึกเคารพยำเกรงภิกษุสามเณร โดยที่ท่านมีความประพฤติดีกว่า และมีบุญคุณช่วยแนะนำสั่งสอนเราตามเยี่ยงอย่างที่บิดามารดาญาติพี่น้องเคยประพฤติต่อท่านประพฤติตัวของเราให้อ่อนน้อมสมกับท่านเป็นทิศเบื้องบน ทำความสนิทสนมกับท่าน ไม่ควรกระดากอายหรือเกรงกลัวจนเกินไป เราไม่ได้ทำผิดจะกลัวท่านทำไม หมั่นไปมาหาสู่ฟังท่านสอนท่านเล่าเรื่องของพระพุทธเจ้าให้ฟัง ทำให้เรารู้เรื่องของจรรยาดีขึ้นมาก ยิ่งเราเป็นเด็กนักเรียนมีทางที่จะไต่ถามอะไรท่านได้ดีทีเดียว การที่จะกระทำตนติดต่อกับท่านไม่ลำบากอะไร มีข้อที่ควรกระทำดังนี้ คือ

๑. **ช่วยเหลือท่านได้ตามกำลังกายของเรา** ตามสามารถที่พอจะทำได้ และทำด้วยความรักใคร่นับถือจริงๆ

๒. **พูดจาอะไรกับท่าน** ใช้ถ้อยคำสุภาพอ่อนหวานซื่อตรง ไม่เอะอะตึงตังหรือมุทะลุ

๓. **เอาใจใส่นึกถึงความสุขสบายของท่านบ้าง** อย่าคิดรังแก คิดแต่จะทำให้ท่านได้ความสะดวกตลอดไป

๔. **หากท่านมาเยี่ยมเยียนถึงบ้าน** ควรเต็มใจต้อนรับท่าน จัดที่พัก หาหมากพลูบุหรี่รับรองท่านตามควร ไม่แสดงกิริยารังเกียจ หรือหลบหลีกไปเสียไม่อยากพบปะ

๕. **ควรอุดหนุนท่านด้วยเครื่องนุ่งห่ม กับข้าวของกินบ้างตามควร** คราวป่วยไข้ช่วยรักษาพยาบาลท่านตามกำลังที่เราพอจะทำได้

เมื่อเราได้ติดต่อคุ้นเคยกับท่านแล้ว ท่านก็มักประพฤติแก่เราดังนี้คือ

๑. **ท่านจะคอยตักเตือนห้ามปราม** ไม่ให้เราทำความชั่ว ความเสียหายต่างๆ ชี้แจงให้เห็นโทษของความชั่ว เช่นท่านห้ามว่าอย่าหัดเป็นคนเก่งเกเรเดี๋ยวจะไปเที่ยวตบตีคนอื่นบาดเจ็บ เขาฟ้องร้องถูกลงโทษ ปรับเป็นเงินบ้าง ถูกขังคุกบ้าง ดังนี้เป็นตัวอย่าง

๒. **ชักจูงเราให้ประพฤติแต่ความดี** เช่นแนะนำให้ขยันหมั่นเล่าเรียน ขยันทำมาหากิน เพราะถ้าเราหมั่นเรียนเสียแต่เวลานี้โตขึ้นจะได้มีวิชาติดตัว คนมีวิชามักรวยเงินทองมีความสุขสบาย

๓. **ไม่ว่าท่านจะสั่งสอนอะไรแก่เราหรือทำอะไรให้แก่เราก็ตาม** ท่านมักทำด้วยความอนุเคราะห์เมตตากรุณาต่อเรา อยากให้เป็นคนดีร่ำรวยจริงๆ

๔. **สิ่งใดที่เราไม่เคยพบเคยฟัง** ท่านรู้เห็นแล้ว ท่านก็มักบอกเล่าให้เราได้ฟังบ้าง เป็นเครื่องช่วยให้เรามีความรู้กว้างขึ้น

๕. **ข้อความอะไรที่เรายังสงสัยไม่เข้าใจตลอด** ไต่ถามท่านๆ รู้ ท่านอธิบายชี้แจงจนเราเข้าใจ นับว่าท่านเป็นเหมือนที่ปรึกษาอย่างสำคัญ

๖. **ท่านย่อมแนะนำให้เรารู้จักว่า** บาปนั้นคือความชั่ว บุญนั้นคือความดี บาป บุญใครทำก็เป็นของคนนั้น จะแบ่งแจกให้คนอื่นหรือรับแทนกันก็ไม่ได้ ใครทำบาปความชั่วต้องตกนรก คือถูกทำโทษถูกติเตียนเอง ใครทำบุญความดีได้ไปขึ้นสวรรค์ คือได้รับรางวัล ได้รับคำชมเชยเอง เมื่อเรารู้เช่นนี้จะได้เลิกทำบาป ทำแต่บุญเสมอ

เมื่อเราคุ้นเคยติดต่อกับพระภิกษุสามเณร ย่อมได้รับ

ประโยชน์ดังกล่าวมานี้ จึงสมควรที่สุดที่เรากราบไหว้นับถือท่านว่าเป็นทิศเบื้องบน เพราะท่านประพฤติแต่ความดี ไม่ทำตนให้เป็นที่หวาดเกรงแก่ผู้อื่น และแนะนำคนอื่นให้ประพฤติดีตามด้วย แต่ยังมีคนที่เราควรนับถือเหมือนกับทิศเบื้องบนอยู่อีก คือ ปู่ย่า ตายาย ขุนนาง เจ้านาย และพระเจ้าอยู่หัว ปู่ย่า ตายาย ท่านมักเป็นธุระช่วยบิดามารดาเลี้ยงดูเรา ท่านเป็นต้นวงศ์ตระกูลของเรา ขุนนางเจ้านายทำราชการปกครองดูแลรักษาบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข พระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นใหญ่ เป็นหัวหน้าในบ้านเมืองของเรา เราเป็นพลเมือง เป็นราษฎรที่ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขสบายทุกวันนี้ ก็เพราะพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประธานดูแล เหตุนี้ เราต้องแสดงความเคารพนับถือท่านเหล่านี้อย่างเดียวกับท่านเป็นทิศเบื้องบนของเราเสมอไปอีกด้วย จะได้ชื่อว่าเราเป็นเด็กดี รู้จักสัมมาคารวะ เป็นศรีสง่าของตระกูลและโรงเรียนและนับว่าเป็นผู้รักชาติ รักศาสนา รักพระ–มหากษัตริย์ของตน เป็นที่น่าเอ็นดูของผู้พบเห็น

คำถามท้ายบท

๑. พระพุทธเจ้าจัดใครว่าเป็นทิศเบื้องบน?

๒. ภิกษุสามเณร ท่านดีและมีคุณแก่พวกเราอย่างไร?

๓ เราจะควรประพฤติต่อทิศเบื้องบนอย่างไร?

๔. ยังมีใครอีกบ้าง ที่เราควรแสดงความนับถือให้เหมือนทิศเบืองบน?

บทเบื้องปลาย

ในเรื่องทิศทั้ง ๖ ที่กล่าวมานี้ เมื่อรวมพูดแต่หัวใจความแล้วก็เพื่อแสดงว่า คนเราเกิดมาต้องพึ่งพาอาศัยเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน มากบ้างน้อยบางเสมอไป ใครจะอวดว่าไม่ต้องพึ่งใครนั้นไม่จริงเลย ถ้าจะลองถามคนที่อวดนั้นว่า เสื้อกางเกงที่สวมใส่นี้เอามาจากไหน เขาคงตอบว่าบิดาหรือมารดาให้มา ถามต่อไปอีกว่า บิดามารดาเอามาจากไหน คงบอกว่าซื้อเขามา นี่ก็แสดงให้เห็นแล้วว่า เพียงแต่ของใช้ยังต้องเกี่ยวข้องอาศัยคนอื่นต่อๆ ไป นับประสาอะไรถึงตัวเองตั้งแต่เกิดมาก็ต้องเกี่ยวข้องอาศัยคนอื่น มีบิดามารดาเป็นต้น เลี้ยงดูช่วยเหลือตลอดมาเหมือนกัน เรารู้เช่นนี้ จึงควรทำตัวของเราให้เหมาะแก่คนที่เราเกี่ยวข้องพึ่งพาอาศัยตามชั้นของคน ตามที่เราได้เรียนรู้มาตั้งแต่บทที่ ๑ นั้น อีกอย่างหนึ่ง ลักษณะหน้าที่ๆ กำหนดเป็นข้อๆ เฉพาะทิศหนึ่งๆ ที่กล่าวไว้ในทิศนั้นๆ ไม่ใช่ว่าประจำตายตัวเท่านั้นทีเดียว ที่ท่านกล่าวแยกไว้เช่นนั้น เพื่อเป็นหลักให้เราจำไว้ประพฤติ หากเราประพฤติความดีอย่างอื่นนอกจากข้อเหล่านั้นได้อีก ก็ใช้ได้เหมือนกัน เป็นการเพิ่มความดีให้ดีมากยิ่งขึ้น

เวลานี้เรายังเป็นเด็ก จงประพฤติตัวให้เหมาะตามหน้าที่ของเด็ก หรือเรียกว่า ผู้น้อยไปพลางๆ ก่อน เมื่อเติบโตขึ้นเป็น

ผู้ใหญ่เป็นบิดามารดาเขาบ้าง เป็นครูอาจารย์ เขาบ้าง เป็นสามีหรือภริยาเขาบ้าง จะได้ประพฤติตัวให้สมตามชั้นที่เป็นผู้ใหญ่ได้ดี ไม่เงอะงะงมงายให้ใครเขาดูหมิ่นนินทา เพราะฉะนั้น เวลานี้เราคงอยากให้บิดามารดารักใคร่ ไม่เฆี่ยนตีดุด่า เราจะทำอย่างไร ทางที่ถูกเราต้องทำตัวให้ดีตามหน้าที่ ของลูก เชื่อฟังท่านสั่งสอน ท่านห้ามอะไรก็เชื่อ ท่านสั่งอะไรก็ทำตาม ดังนี้ที่ไหนท่านจะเกลียดเราได้ คงต้องรักเรา ให้ขนมให้สตางค์เป็นรางวัลความดีแก่เราบ้างเป็นแน่ แต่ถ้าเราดื้อด้าน ท่านสอนก็ไม่จำ ท่านห้ามก็ไม่ฟัง อย่างนี้ใครบ้างจะมาเวทนาสงสารเรา มีแต่ถูกทำโทษเฆี่ยนตีให้เข็ดหลาบเท่านั้น หรือที่โรงเรียนอยากให้เป็นคนรักใคร่ของครู จำต้องเป็นคนขยันอ่าน ขยันเรียน ไม่หัวแข็ง เชื่อถ้อยฟังคำของครู ประพฤติตัวตามหน้าที่ของศิษย์ ครูก็ต้องเอ็นดูรักใคร่ ถ้าเราชอบทำตนเป็นนักเลงเกเรหัวดื้อหัวรั้นเกียจคร้านต่อการเรียน ความรู้แทบทุกอย่างก็อ่อน ท่านจะรักเราชอบเราไม่ได้ เพราะเราเป็นเด็กเลวอาจทำโทษเราทางโรง–เรียน และยังฟ้องมายังบิดามารดาหรือผู้ปกครองให้ถูกทำโทษซ้ำทางบ้านอีก การคบเพื่อนก็เหมือนกัน ถ้าเราเป็นคนดี ใจหนักแน่นเอาใจเพื่อน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตามลักษณะของผู้จะคบเพื่อน ดังนี้ย่อมจะมีเพื่อนฝูงมาก ถ้าเราเป็นคนใจน้อยเพื่อนล้อเลียน บ้างก็โกรธหน้าเง้าหน้างอ ถือแต่ใจของตัว จะเล่นอะไรก็เอาแต่ได้ คนอื่นหรือใครๆ จะเป็นอย่างไรก็ช่าง ไม่ต้องคำนึงถึงเช่นนี้ ใครเล่าเขาจะมาแยแสชอบพอกับเรา เขาคงไม่อยากพูดอยากเล่นด้วย เราก็ต้องเหงา ไม่มีเพื่อนเล่นเพื่อนคุย ดังนี้แหละจึงควรจำใส่ใจไว้เสมอทีเดียวว่าต้องถ้อยทีถ้อย

อาศัยกัน เราทำดีแก่เขา เขาก็คงทำดีตอบแทนเรา เรารู้มากเล่นโกงเขา เขาก็คงหาช่องรู้มากมาเล่นโกงเราบ้าง และเราประพฤติชั่วเกเร เขาก็ต้องติฉินนินทา ไม่มีใครยกย่องสรรเสริญ ถ้าเราอยากให้เขาสรรเสริญ เราต้องมีจรรยาดีความรู้ดี เมื่อเราเป็นเด็กเลวได้ความลำบาก ไม่มีใครเวทนา แล้วไปเที่ยวโทษคนโน้นคนนี้จะถูกที่ไหน ตัวของใครก็ตัวของใคร ไม่ว่าความดีหรือความชั่ว ต้องได้รับเฉพาะตัวคนทำเท่านั้น จะแบ่งปันแลกเปลี่ยนให้ใครไม่ได้ เหมือนอย่างเราทำจานข้าวแตกถูกไต่สวนก็ไม่รับ ครั้งมีคนยืนยันมากเข้าต้องรับเลยถูกทำโทษ เช่นนี้เราจะเที่ยวโกรธคนที่เขาพูดยืนยันเรานั้นไม่ถูก เราไม่ทำแตกจะมีเรื่องที่ไหน อยู่ดีๆ ใครเขาจะมาหาความได้ นี่เพราะเราทำตัวไม่ดีนั่นเอง เรื่องเช่นนี้เราต้องนึกถึงตัวเราไว้ให้มาก อย่าโทษคนนั้นซัดคนนี้เป็นการไม่ถูก กลับจะเพิ่มโทษเราหนักขึ้นเสียอีก และควรนึกว่าเขาก็คนเราก็คน คงต้องมีความคิดความประสงค์เช่นเดียวกัน การที่เราชอบใจทำอะไร แต่เป็นการรบกวนผู้อื่นทำลายประโยชน์ผู้อื่น เช่นนี้ถ้าเราเป็นเด็กดี มีธรรมจรรยาจะทำไม่ได้เลยเป็นอันขาด

ทิศทั้ง ๖ นี้ ถ้าเราไม่ลืมเสีย หมั่นนึกหมั่นคิดทำตามอย่างอยู่เสมอแล้ว ทำอะไรจะไม่มุ่งตามอำเภอใจเราอย่างเดียว ต้องนึกถึงประโยชน์คนอื่นด้วย เพราะคนที่ทำอะไรเอาแต่ใจตัวเป็นประมาณเท่านั้น ใครๆ มักเกลียดเพราะรู้มาก เข้าพวกไหนไม่ได้ ไม่มีใครอยากคบ และทำให้เรารู้สึกว่า คนที่พระพุทธเจ้าท่านเปรียบเหมือนทิศต่างๆ ไว้นั้น ล้วนแต่ต้องเกี่ยวข้องกับเราอย่างจำเป็นทั้งนั้น เช่นเดียวกับตัวเราอยู่หว่างกลาง คนเหล่า

นั้นล้อมรอบตัวเรา เหมือนทิศต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราฉะนั้น ถ้าเราประพฤติดีตามหน้าที่แก่คนเหล่านั้น จะผินหน้าไปทางไหนก็ล้วนแต่ได้รับความยิ้มแย้มชื่นบานต้อนรับ ถ้าเราบกพร่องประพฤติไม่ดี ไม่เอาใจใส่เป็นธุระต่อคนเหล่านั้น อย่าว่าแต่คนอื่นซึ่งไม่ใช่ญาติพี่น้องของเราเลย แม้บิดามารดาผู้บังเกิดเกล้าของเราเอง ท่านก็ไม่เมตตาปรานีเรา ไม่ยิ้มแย้มแช่มชื่น มีแต่จะเฆี่ยนตีดุว่าร่ำไปเท่านั้น เราได้อ่านรู้เรื่องคำสอนของพระ–พุทธเจ้าเช่นนี้ดีกว่าคนที่ไม่ได้อ่านมากมายนัก จึงควรพยายามจำให้แม่นยำ จะได้ทำตัวของเราให้สมแก่ผู้ที่เปรียบเป็นทิศนั้นๆ เป็นเครื่องน้อมใจคนเหล่านั้นให้มีเมตตากรุณาแก่เราถึงคนอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง เมื่อได้มาเห็นความประพฤติของเรา ก็ย่อมสรรเสริญเอ็นดูเราเหมือนกัน เวลานี้เราเป็นเด็กที่ดี มีคนชมรักใคร่สรรเสริญ ถึงโตใหญ่ต่อไปภายหน้าก็คงจะไม่เสีย อาจตั้งตัวรวยเงินรวยทองมียศมีศักดิ์ได้ หากมีลูกมีศิษย์ก็จะเป็นบิดามารดาที่ดีของลูก เป็นอาจารย์ที่ดีของศิษย์ เพราะเคยรู้หลักหน้าที่ดีมาแล้ว ดังนี้ชื่อว่าเราทำการเคารพบูชาทิศที่ควรบูชาตามที่พระพุทธเจ้าเปรียบเทียบไว้พร้อมมูลดี อยู่ที่ไหนก็สามารถเลี้ยงตัวมีความสุขสบายตลอดไปทุกเมื่อ

เพราะฉะนั้น ในเรื่องทิศทั้ง ๖ ที่เราอ่านมานี้ต้องนับว่าเป็นหัวข้อสำคัญที่สอนให้เราได้รู้ได้เรียน เตรียมตัวไว้ก่อน เพราะเราจะเป็นเด็กอยู่ในปกครองบิดามารดา หรืออาศัยท่านผู้อื่นอยู่เสมอไปเหมือนเดี๋ยวนี้ไม่ได้ ถึงเวลานี้ตัวเราจะนับว่าเป็นเหมือนทิศเบื้องหลังของบิดามารดาหรือท่านผู้ปกครองก็จริง แต่เราจะค่อยโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ พ้นจากการเลี้ยงดูของท่าน ต้อง

ทำมาหากินเลี้ยงตัวเองในเวลาต่อไปข้างหน้านั้น เราจะต้องมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นๆ เปรียบเป็นทิศต่างๆ ตามที่พระพุทธ–เจ้าท่านตรัสไว้ได้เกือบทุกทิศ เหมือนอย่างว่า เราออกจากโรงเรียนแล้ว ไปตั้งโรงงานทำสินค้าต่างๆ ขายก็ดี ไปทำนา ทำสวนหรือทำอย่างอื่นๆ ก็ดี คงมีคนรู้จักคุ้นเคยชอบพอคบค้าเราเป็นเพื่อนฝูงของเขาบ้าง การที่เราถูกคนอื่นคบเป็นเพื่อนด้วยเช่นนี้ ก็นับว่าเรากลับเป็นทิศเบื้องซ้ายของเขา หรือถ้าชอบเป็นครูตามโรงเรียน ก็ได้ชื่อว่าเป็นทิศเบื้องขวาของศิษย์ หรือถ้าไปรับจ้างเป็นเสมียนตามห้างตามร้านต่างๆ เราก็กลับเป็นทิศเบื้องต่ำของนายจ้าง หรือหากจะคิดหาสามีภริยา เมื่อได้เลือกเฟ้นเห็นสมควร จนสู่ขอตกแต่งอยู่ครอบครองเป็นคู่กันแล้ว ต่างคนก็นับว่าเป็นทิศเบื้องหลังของกันและกัน หรือเป็นผู้ชายถ้าชอบบวชเป็นภิกษุสามเณร ก็กลับได้ชื่อว่าเป็นทิศเบื้องบนของคนทั่วไปอีก เช่นนี้จึงเห็นได้แล้วว่า ในตัวเราคนเดี๋ยวนี้แหละสามารถกลับเปลี่ยนฐานะเป็นทิศนี้บ้างก็ได้ทิศนั้นบ้างก็ได้ ตามหน้าที่หรืองานที่เรากระทำเสมอไป ไม่คงที่ประจำตายตัวอยู่ได้ จึงนับว่าเป็นข้อสำคัญอย่างที่สุด เราต้องจดจำไว้ให้ได้ นับตั้งแต่เวลานี้เป็นต้นไปทีเดียว เมื่อถึงคราวมีหน้าที่เปรียบเหมือนเป็นทิศอะไร เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ว่าเราจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย จะได้กระทำหน้าที่ถูกต้อง พอเหมาะพอดีสมควรแก่คนนั้นๆ ไม่ให้ใครติเตียนนินทาได้ตลอดไป

พระพุทธเจ้าทรงเทศน์สอนทิศ ๖ อธิบายอย่างแจ่ม แจ้งชัดเจนนี้ แสดงให้เราเห็นว่าพระองค์ฉลาดสามารถยอดเยี่ยมเพียงไร และเรื่องที่ท่านเทศน์สอนนี้นานตั้ง ๒,๐๐๐ ปี ล่วงแล้ว

ก็ยังเหมาะสมควรประพฤติตามได้เสมอไม่ขัดข้อง จนเราเกิดมาภายหลังพลอยได้รู้ได้ประพฤติตาม ถ้าไม่ดีจริงคงไม่มีใครจำมาได้ถึงเวลานี้ จึงควรน้อมใจระลึกพระเดชพระคุณบูชาท่านเสมอ พระพุทธเจ้านับว่าพระองค์เป็นยอดเป็นบรมครูของทิศเบื้องบน พวกเรานับถือท่านว่าเป็นพระศาสดา ก็คือเป็นศิษย์ของท่าน ศิษย์ที่ดีควรประพฤติต่ออาจารย์ของตนอย่างไรบ้างตามที่อ่านมาแล้ว พวกเราคงจะเป็นศิษย์ที่ดีของพระพุทธเจ้าเหมือนเช่นนั้น อนึ่ง เด็กชายสิงคาลเชื่อฟังคำบิดาเขาสั่ง จึงได้กราบไหว้ทิศต่างๆ ครั้นฟังพระพุทธเจ้าเทศน์สอนจบแล้วได้แสดงตนเป็นพุทธมามกะ ก็พวกเราอ่านทิศ ๖ จบแล้ว ได้แสดงตนเป็นพุทธมามกะ[๑] พุทธมามิกา[๒] แล้ว หรือจะยอมแพ้ยอมอายขายหน้าเด็กชายสิงคาลเทียวหรือ นึกให้ดี

คำถามท้ายบท

๑. ใจความของทิศ ๖ แสดงว่าอย่างไร?

๒. เราทำผิดต้องถูกลงโทษ เราเคืองคนฟ้องว่าปากบอนดังนี้ถูกหรือไม่ เพราะเหตุไร?

๓ ถ้าทำตามในทิศทั้ง ๖ อยู่เสมอ ทำให้เราเป็นคนดีอย่างไร?

๔. เรื่องที่พระพุทธเจ้าเทศน์ดีอย่างไร เราจึงควรเคารพบูชาท่าน?

---

(๑) สำหรับเรียกผู้ชาย

(๒) สำหรับเรียกผู้หญิง

ธรรมะสำหรับเด็ก

ของ

พระราชญาณวิสุทธิโสภณ

(ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน)

การสร้างนิสัย ของทั้งเด็กและผู้ใหญ่

ท่านว่าดีชั่วมิได้เกิดขึ้นมาเอง แต่อาศัยการทำบ่อยก็ชินไปเอง เมื่อชินแล้วก็กลายเป็นนิสัย ถ้าเป็นฝ่ายชั่วก็แก้ไขยาก คอยแต่จะไหลลงไปตามนิสัยที่เคยทำอยู่เสมอ ถ้าเป็นฝ่ายดีก็นับวันคล่องแคล่วแกล้วกล้าขึ้นเป็นลำดับ

ฉะนั้น เด็กๆ ที่แรกเกิด พ่อแม่ที่ฉลาดจึงต้องพยายามอบรมในทางที่ดีก่อนจะสายเกินไป และหาพี่เลี้ยงที่เหมาะสมมาบำรุงรักษา ไม่ให้ปล่อยไว้ตามยถากรรม เพราะเด็กเริ่มศึกษาวิชาหลักธรรมชาติมาแต่อ้อนแต่ออก ไม่ขาดวรรคขาดตอนเหมือนไปเรียนที่โรงเรียน

หลักวิชาธรรมชาตินี่แล เป็นวิชาที่ฝังนิสัยเด็กได้ดีกว่าวิชาแขนงอื่นๆ เพราะมีอยู่ทั่วไปทั้งในบ้านนอกบ้าน ในสถานที่เรียนและนอกสถานที่เรียน เด็กสามารถเรียนและจดจำได้ทุกกาลสถานที่ที่สิ่งนั้นๆ มาสัมผัสทางทวารอายตนะภายนอกคือรูปเสียงเป็นต้น นั่นแลเป็นเหมือนแผ่นกระดานและตัวหนังสือที่เต็มไปด้วยความหมายดีชั่วต่างๆ ทั้งจากเด็กด้วยกัน ทั้งจากผู้ใหญ่ชายหญิงไม่เลือกหน้า ทั้งจากโรงหนังโรงละครและโรงอะไรต่างๆ ที่มีอยู่ทั่วไป ไม่มีวันเวลาบกพร่อง

หลักธรรมชาติเหล่านี้แลเป็นครูเครื่องพร่ำสอนเด็กๆ ที่

พร้อมอยู่แล้วในการสำเหนียกศึกษาได้เป็นอย่างดี และมีการรับถ่ายทอดไปตลอดสาย ถ้าเป็นฝ่ายชั่วก็พาให้เด็กชั่วไปได้จริง ถ้าเป็นฝ่ายดีก็พาให้เด็กดีได้จริง

การได้เห็นการได้ยินอยู่บ่อยๆ เด็กย่อมถือเอาเป็นเยี่ยงอย่างไปวันละเล็กละน้อย นานไปก็กลายเป็นนิสัยไปเอง ถ้าลงได้เป็นนิสัยแล้ว ไม่ว่าทางชั่วทางดีย่อมมีทางระบายออกได้ทางไตรทวาร ไม่ยากเย็นอะไรที่คนชั่วทำชั่วได้ง่ายและติดใจไม่ยอมลดละแก้ไขก็ดี คนดีทำดีได้ง่ายและติดใจกลายเป็นคนรักศีลรักธรรมไปตลอดชีวิตก็ดี ก็เพราะหลักนิสัยเป็นสำคัญ

ลำพังการฝืนทำทั้งที่นิสัยไม่อำนวยมาก่อน ย่อมลดละปล่อยวางได้ง่าย จนกว่าจะปรากฏผลเป็นน้ำเชื่อมที่มีรสดื่มด่ำแก่ใจแล้วนั่นแล จึงจะเกิดความพอใจในงานนั้นๆ ทั้งชั่วและดีไม่ยอมปล่อยวางอย่างง่ายดาย

ฉะนั้น หลักนิสัยจึงเป็นสิ่งสำคัญมากในตัวบุคคลและสัตว์ การทำอะไรจนกลายเป็นนิสัยแล้วเป็นสิ่งแก้ไขได้ยาก จึงไม่ควรทำแบบสุ่มเดาโดยมิได้ใคร่ครวญให้รอบคอบก่อน

เราพอทราบได้จากการฝึกฝนตนในทางที่ดีจนเคยชินต่อนิสัย เช่น การเที่ยวที่มีเหตุผลควรเที่ยว การจ่ายทรัพย์เพื่อประโยชน์แก่ตนและครอบครัวอย่างมีเหตุผล การรับประทานเป็นเวล่ำเวลาไม่พร่ำเพรื่อ การหลับและการตื่นนอนตามเวลา การฝึกมรรยาทและความประพฤติในทางดี พยายามฝึกฝนด้วยความสนใจไม่ลดละจนเป็นนิสัยเคยชินแล้ว ย่อมสะดวกราบรื่นต่อตัวเองในวาระต่อไปเอง ไม่ต้องฝืนกันอยู่เรื่อยเหมือนขั้นเริ่มแรก เพียงเท่านี้ก็พอทราบได้ว่า นิสัยเป็นสิ่งที่ฝึกได้ไม่

เหลือบ่ากว่าแรง เป็นแต่ควรใช้ความเพียรพยายามบ้างในเบื้องต้น การฝึกเด็กหรือเราซึ่งเป็นผู้ใหญ่ก็ฝึกในทำนองเดียวกัน

เราต้องการของดีคนดีก็จำต้องฝึก ฝึกจนดีจะพ้นการฝึกไปไม่ได้ งานอะไร ย่อมมีการฝึกกันทั้งนั้น โลกถึงได้เรียกกันว่าฝึกงาน ฝึกสัตว์ ฝึกคน ฝึกตน ฝึกใจตลอดมา นอกจากตายเสียเท่านั้นจึงหมดการฝึกกัน สิ่งใดที่ทำยังไม่เป็น เมื่อต้องการเป็นในสิ่งนั้นก็จำต้องฝึกและฝึกจนเป็นการเป็นงาน เป็นคนดีสัตว์ดี รวมลงในคำว่าฝึกนี้ทั้งสิ้น จึงควรพิจารณาให้ถึงใจปฏิบัติให้เกิดผล คำว่าดีจะเป็นสมบัติของผู้ฝึกดีแล้วแน่นอน

ได้นำเรื่องนิสัยที่ท่านพระอาจารย์มั่นอธิบายให้ฟังมาลงบ้างเล็กน้อย พอเป็นคติแก่พวกเราที่กำลังอยู่ในข่ายแห่งธรรมนี้ จึงขอยุติไว้เพื่อดำเนินเรื่องใหม่ต่อไป

คัดจากหนังสือ ***ประวัติท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ***
หน้า ๑๙๙–๒๐๐

รู้จักบุญคุณของผู้มีพระคุณ

บรรดาเราทั้งหลายที่มารวมกันเป็นจำนวนมากเวลานี้ ล้วนเคยเป็นเด็กที่พ่อแม่เลี้ยงดูแทบเป็นแทบตายมาด้วยกันทั้งสิ้น อย่าเข้าใจว่าเป็นเทพเจ้ามาจากสวรรค์วิมานโอปปาติกะที่ผุดเกิดขึ้นเอง โดยปราศจากผู้ให้กำเนิดเลี้ยงดูเลย แต่เติบโตขึ้นมาด้วยความทุกข์ลำบาก แทบเป็นแทบตายของท่านนั่นเอง กว่าจะปรากฏตัวเป็นผู้ใหญ่ เป็นนักเรียนนักศึกษา เป็นอาจารย์หรือเป็นอะไรๆ อยู่เวลานี้ พูดง่ายๆ ว่าพวกเราเติบโตขึ้นมาจากกองทุกข์ของพ่อแม่ที่ยากแค้นแสนเข็ญและแสน–อดแสนทนนั่นแล จะได้พ่อแม่เศรษฐีมีทรัพย์สมบัติราวน้ำมหาสมุทรทะเลมาจากไหน นอกจากจิตใจที่เต็มไปด้วยความรักความเอ็นดูยิ่งกว่าน้ำมหาสมุทรทะเลหลวง ไม่มีวันเวลาลดราเหือดแห้งเท่านั้น

ลูกคนหนึ่งๆ ที่เกิดมานั้น ถ้าจะทำสถิติลงบัญชีจับจ่ายสำหรับลูกคนนั้นๆ ไว้ ต้องหมดไปอย่างมากมาย จะตกใจไม่อาจรวมบัญชีรายจ่ายได้ เพราะมากต่อมากไหลออกทุกทิศทุกทางไม่นิยมหน้าแล้งหน้าฝนแต่ต้นจนอวสาน แต่ไม่มีพ่อแม่คนใดกล้าลงบัญชีไว้ เนื่องจากสิ่งเหล่านั้นไม่มีคุณค่ายิ่งกว่าความรักความสงสารลูก ซึ่งเป็นเลือดเนื้อในหัวอกของตน

ลองคิดดูพ่อแม่คนหนึ่งมีลูกกี่คน ซึ่งจะต้องเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อลูกนั้นๆ กว่าจะเติบโตพอรู้เดียงสาภาวะเป็นผู้เป็นคนกับเขาพอให้พ่อแม่เบาใจบ้าง แถมลูกบางคนยังเลี้ยงไม่มีวันเติบโตอีกด้วย คอยกัดแทะพ่อแม่อยู่ตลอดไปจนตายไปด้วยกัน

เราท่านผู้เป็นลูกจึงควรอายตัวเองบ้าง อย่าถือว่าตัวฉลาดเกินพ่อแม่ครูอาจารย์เสียเรื่อย พระคุณของท่านครอบกระหม่อมจอมขวัญพวกเรามาแต่เริ่มแรกเข้าสู่ครรภ์จนถึงปัจจุบันนี้ ท่านจึงให้นามว่าพ่อแม่เป็นพรหมของบุตรทั้งหลาย คือรักก็รักด้วยความบริสุทธิ์ใจ เอ็นดูสงสารด้วยความบริสุทธิ์ใจ เสียสละเพื่อความอนุเคราะห์ทุกอย่างด้วยความบริสุทธิ์ใจทั้งสิ้น ไม่มีกลมายาเคลือบแฝงอยู่เลย แม้ลูกๆ จะมีความเจริญรุ่งเรืองเพียงใด ความอาลัยสงสารของพ่อแม่ไม่เคยจืดจางไปเลย

เพราะฉะนั้น ลูกคนใดที่มีความอกตัญญูต่อพ่อแม่ที่มีพระคุณแก่ตน จึงเป็นลูกที่ฉิบหายล่มจม ทั้งที่เข้าใจว่าตนเจริญอยู่นั่นแล ไม่มีทางเจริญรุ่งเรืองเช่นมนุษยธรรมทั้งหลายที่เป็นความชุ่มเย็น มีสมบัติเงินทองก็เท่ากับมีไฟเผาบ้านเผาหัวใจอยู่ตลอดเวลา เพราะการทำลายแดนเกิด ผลต้องเป็นบาปอย่างหนัก ไม่มีใครช่วยได้ นี่เป็นหลักธรรมอันถูกต้องตายตัวมาดั้งเดิมที่ปราชญ์ท่านสอนไว้ ใครไม่อยากตกนรกทั้งเป็น จงรู้จักบุญคุณและเป็นบุตรกตัญญูกตเวทีต่อท่าน ย่อมจะเจริญรุ่งเรืองเยี่ยงมนุษย์พลเมืองดีทั้งหลาย

ธรรมท่านสอนให้คนรู้จักบุญคุณของท่านผู้มีคุณแก่ตน

มีพ่อแม่ครูอาจารย์เป็นต้น ใครที่เคยเลี้ยงดูเรามา ครูอาจารย์ใดที่เคยอบรมสั่งสอนเรามา เราควรเคารพนับถือท่านและช่วยเหลือท่านในเวลาจำเป็น ไม่ทำตัวแข็งกระด้าง ไม่ทะนงตน ไม่อวดตนว่ามีความรู้และฐานะสูง ควรระลึกในพระคุณท่านอยู่เสมอ ในฐานะที่เราเป็นลูกและเป็นลูกศิษย์ท่าน ระหว่างพ่อแม่กับครูอาจารย์ เราต้องถือว่าเป็นใหญ่กว่าเราเสมอ เช่นเดียวกับภูเขาแม้จะสูงขนาดไหน ย่อมจะตกต่ำกว่าฝ่าเท้าของคนที่เดินขึ้นภูเขาอยู่โดยดี มีดพร้าแม้จะคมกล้าเพียงไรย่อมปราศจากหินลับไปไม่ได้ ลูกศิษย์จะมีความรู้สูงส่งเพียงไรก็ย่อมไปจากครูอาจรย์ประสิทธิ์ประสาทให้ ฉะนั้น ท่านจึงสอนให้เคารพพ่อแม่ครูอาจารย์เป็นพื้นฐานของมนุษย์ผู้ดีทั้งหลาย

คนดีที่โลกผู้ดีทั้งหลายชมเชย ย่อมเป็นผู้อ่อนโยนทางมรรยาท รู้จักสูงรู้จักต่ำ รู้จักความเป็นผู้ใหญ่ผู้น้อย รู้จักสัมมาคารวะซึ่งกันและกัน เพราะมนุษย์เราไม่เหมือนสัตว์ย่อมถือความเคารพนับถือกันเป็นจารีตประเพณี

เฉพาะเมืองไทยเราเป็นเมืองพระพุทธศาสนา ซึ่งควรจะได้รับการอบรมศีลธรรมพอประมาณ พ่อแม่ของเราก็เป็นคนวัดเป็นลูกศิษย์พระเรื่อยมาแต่ปู่ย่าตายายจนถึงปัจจุบัน เราเกิดมาก็เกิดจากพ่อแม่ซึ่งเป็นลูกของพระ เราควรจะได้เป็นลูกเป็นหลานพระบ้าง เข้าใกล้พระใกล้สงฆ์ศึกษาปฏิบัติศีลธรรมกันบ้าง พอเป็นน้ำเลี้ยงหัวใจที่แห้งผากจากธรรม มีแต่ความโลภโกรธหลงเข้าจับจองเต็มหัวใจ ใจจึงมักเป็นไฟประจำตนอยู่เสมอ การเหินห่างจากวัดจากศีลธรรมไม่ใช่ของดี เพราะ

เป็นการลดคุณค่าของใจคุณค่าของตัวให้ด้อยลงโดยลำดับ ส่วนโทษทัณฑ์นับวันทวีรุนแรงขึ้น เราและโลกก็นับวันจะร้อนเป็นไฟไปตามๆ กัน จนหาความสงบเย็นไม่เจอ

คัดจากหนังสือ ***ศาสนธรรมปลุกให้คนตื่น***

หน้า ๒๔-๒๖

ธีโร จ สุขสํวาโส ญาตีนํว สมาคโม.
อยู่ร่วมกับปราชญ์ นำสุขมาให้เหมือนสมาคมกับญาติ

อย่าชิงสุกก่อนห่าม

มนุษย์เราสืบพันธุ์มาตั้งแต่ต้นจนอวสานปัจจุบันนี้ และยังจะมีต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด เรื่องหญิงกับชายแล้วไม่สูญพันธุ์ เรื่องนี้ไม่ต้องศึกษาเล่าเรียนให้เพิ่มโรคบ้ากามเข้าไปอีก ไม่ต้องมีโรงร่ำโรงเรียนสอนกัน โรคกามก็พร้อมจะเจริญแล้ว ดังสัตว์เดรัจฉานเขาก็ไม่สูญพันธุ์ เพราะเรื่องกามกิเลสนี้เป็นสิ่งที่มีอยู่ในหัวใจสัตว์ทั้งตัวผู้ตัวเมียทั้งหญิงทั้งชาย มีอยู่ด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีคำว่าบกพร่องเพราะไม่ได้เรียนไม่ได้ส่งเสริมมัน

เวลานี้ไม่ใช่เวลาที่เราจะไปสนใจกับสิ่งเหล่านี้ อันจะเป็นการทำลายการศึกษาเล่าเรียนและทำลายอนาคตของเราให้กุดด้วยเข้ามา เรามีหน้าที่ที่จะศึกษาเล่าเรียนและรักนวลสงวนตัวทั้งหญิงทั้งชาย ผู้ชายก็รักเกียรติของตัวว่าเป็นชาย ผู้หญิงก็สงวนศักดิ์ศรีอันดีงามของตนว่าเป็นกุลสตรี ตามประเพณีของมนุษย์ผู้มีสมบัติผู้ดีของเมืองไทยเราถือกันมาอย่างนี้ ออกจากหลักประเพณีของชาวพุทธที่ชาวพุทธเรารักสงวนและเทิดทูนมาก เพราะเป็นหลักประเพณีอันดีงามมาแต่ดึกดำบรรพ์ไม่เคยล้าสมัย และมีปมด้อยร่อยหรอแก่ประเพณีของชาติใดในโลก

ยิ่งเราเป็นนักเรียนด้วยแล้ว เรียนความรู้ก็ให้รู้ ความ

ประพฤติก็ให้ดี การสงวนตัวรักษาตัวก็ให้ต่างคนต่างรักษาให้ดีมีศักดิ์ศรีทั้งหญิงทั้งชาย ผู้ชายก็อย่าเป็นคนเห็นแก่ตัวจัดมีช่องว่างตรงไหนเข้าทำลาย ซึ่งเป็นการทำลายศักดิ์ศรีของตัวนั่นแล การทำเช่นนั้นเป็นความเลวทรามของตัวเอง เป็นผู้ชายแบบลิงไว้ใจไม่ได้ สุภาพชนรังเกียจติเตียน ทั้งเสียเกียรติแห่งความเป็นผู้ชาย ผู้หญิงที่ชอบปล่อยตัวเป็นคนใจง่ายขายคล่อง เป็นคนขายก่อนซื้อ สุกก่อนห่าม นั่นคือหญิงเลวทรามบทถึงเวลาเอาจริงเอาจังไม่มีใครซื้อ ใช้ไม่ได้ และไม่มีใครนับหน้าถือตาอยากนำมาเป็นศรีสะใภ้ กลัวเกรงจะเป็นสกุลขายทอดตลาด

เพราะฉะนั้น จึงต้องรักนวลสงวนตัวตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ถึงกาลถึงเวลาที่จะควรมีเหย้ามีเรือนมีครอบมีครัวแล้วหากเป็นไปเอง ดังโลกที่เคยเป็นมาแล้ว ปิดไม่อยู่กั้นไม่ได้เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของโลกที่เป็นกันมาโดยหลักธรรมชาติ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ผู้หนึ่งผู้ใดอุตริตกแต่งขึ้นมาพอที่จะลบล้างไปได้แต่เวลานี้ไม่ใช่เวลาเช่นนั้น เป็นวัยอยู่ในการศึกษาเล่าเรียนขอให้พากันตั้งหน้าตั้งตาศึกษาเล่าเรียนและประพฤติตัวให้ดีเพื่อประดับตัวและวงศ์สกุล

คัดจากหนังสือ ศาสนธรรมปลุกคนให้ตื่น
หน้า ๑๖๔-๑๖๕

ยาเสพติด

ยาเสพติดเป็นสิ่งที่น่ากลัวมาก ถ้าติดไปแล้วจนกระทั่งวันตายก็ไม่มีทางหาย ไม่เหมือนโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นในร่างกาย รักษาด้วยหยูกด้วยยายังมีเวลาหาย แต่ยาเสพติดนี้ ถ้าลงได้ติดเข้าในรายใดแล้ว รายนั้นต้องเขียนใบตายให้เลย เขียนใบหมดคุณค่าตายทั้งเป็นไว้ให้เลยทีเดียวทั้งที่ยังไม่ตาย

เราไม่ต้องการเป็นคนเช่นนั้น เมื่อเราไม่ต้องการ จงพยายามระมัดระวังรักษาตัว ยาเหล่านี้มันมาหลายด้านหลายทาง มาทางตรงก็มี มาแบบหลอกๆ ก็มี มาให้สูบบ้างผสมบ้างกับเครื่องดื่มต่างๆ บ้าง ไม่อาจคณนา เราไม่รู้สึกตัว ต้องระมัดระวัง สิ่งที่รู้แล้วชัดๆ อย่าฝืนทำลงเป็นอันขาด จะเป็นการเสียตัวอย่างร้ายแรงหาที่อภัยไม่ได้

จากหนังสือ ***ศาสนธรรมปลุกคนให้ตื่น***
หน้า ๑๖๘

ภาวนา

นี่สอนให้บรรดาลูกหลานมีหลักใจ โดยอาศัยหลักธรรมเข้าเป็นเครื่องสนับสนุน เป็นเครื่องป้องกันตัว เป็นเครื่องรักษาตัว เป็นธรรมอบอุ่นใจ เวลาก่อนนอน อย่างน้อยให้ไหว้พระ **อิติปิโสฯ สฺวากฺขาโตฯ** หรือ **อรหํฯ สฺวากฺขาโตฯ สุปฏิปนฺโนฯ** แล้วเวลาจะนอนให้ระลึกถึงคำบริกรรมภาวนา เพื่อให้เป็นพลังของจิต เช่น พุทโธๆๆ เป็นต้น เรานั่งภาวนาอย่างน้อยได้สัก ๕ นาที ให้นั่งนึกอยู่กับพุทโธๆๆ ทีนี้เวลานอนลงไปก็ให้นึกพุทโธๆ จนกระทั่งหลับ นี่จิตใจเราก็แช่มชื่นเบิกบาน หลับฝันไปก็ไม่ฝันร้ายฝันน่ากลัวต่างๆ จิตใจก็มีพลัง

บุคคลที่ห้ามอารมณ์ความคิดปรุงต่างๆ ด้วยธรรม ห้ามด้วยบทสมาธิด้วยสมถะความสงบใจนี้ ย่อมมีกำลังทางจิตใจ ใจก็เย็นไม่วู่วาม ยับยั้งได้ง่าย ไม่ผลุนผลัน เพราะฉะนั้นการอบรมทางจิตใจจึงเป็นของสำคัญ ไม่ว่าการงานใดๆ ก็ตาม ใจเป็นของสำคัญ ถ้าใจได้รับการอบรม มีความเฉลียวฉลาด มีพลังทางจิตใจแล้ว ทำหน้าที่การงานอะไรซึ่งอยู่ในวิสัยจะควรสำเร็จของมนุษย์แล้วย่อมสำเร็จ พลังใจจึงเป็นของสำคัญมาก จึงควรฝึกหัดกัน

คัดจากหนังสือ ***ศาสนธรรมปลุกคนให้ตื่น***

หน้า ๑๖๘–๑๖๙

หลวงตาสอนเด็ก

“นี่เราเป็นเด็กจะเริ่มเป็นผู้ใหญ่ เรานี้แหละต่อไปจะเป็นผู้รักษาชาติบ้านเมือง ก่อนอื่นเราต้องรักษาตัวของเราให้ดี ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป การเรียนนี่เรียนเพื่อรักษาตัว การอาชีพทุกอย่างก็เพื่อตัวของเรา ความประพฤติให้ถูกต้องดีงามก็เพื่อการรักษาตัวของเรา ตัวของเราแต่ละคนๆ นี้มีความเกี่ยวโยงกันทั่วประเทศชาติบ้านเมืองของเรา เพราะฉะนั้นจงพากันประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นหลักเป็นเกณฑ์ต่อตัวของเรา จะเป็นที่แน่ใจอบอุ่นและมั่นคงในตัวของเราเชื่อตัวของเราได้”

“...เรามีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะได้เห็นเด็กของชาติในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแหล่งที่เต็มไปด้วยวิชาเครื่องต้านทานและป้องกันตัวอย่างเยี่ยมยอด ได้ศึกษาและยึดหลักธรรมไปปฏิบัติต่อตัวเองเท่าที่ควรแก่ฐานะขึ้นไปเป็นลำดับ อย่างน้อยก็ควรได้รู้ว่าบุคคลสำคัญของโลกคือใครที่ควรส่งเสริมเทิดทูนให้สมเกียรติของบุคคลนั้นๆ ก็คนสำคัญของโลกนั้นคือแดนกำเนิดแห่งบุตรธิดา ได้แก่บิดามารดาหนึ่ง ได้แก่ตัวเราผู้ถือกำเนิดอันสมบูรณ์เต็มภูมิมนุษย์หนึ่ง นี่คือบุคคลสำคัญของโลก ถ้าไม่มองข้ามไปเสียจนกลายเป็นคนไม่มีสาระอะไรติดตัวเลย ที่ว่าบิดามารดาเป็นบุคคลสำคัญของโลกนั้น เพราะท่าน

เป็นผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตรธิดามาก่อนใครๆ ในโลก ผู้ที่ได้รับอุปการะจึงครองตัวเป็นเราเป็นท่านมาได้นับจำนวนเต็มโลกเลย ถ้าไม่ใช่ท่านแล้วจะไม่มีมนุษย์หญิงชาย ทนมีชีวิตเหลืออยู่ในโลกได้เลยแม้แต่คนเดียว...”

“ทุกคนอย่าลืมนะว่า พ่อแม่เป็นบ่อแห่งชีวิต เป็นบ่อแห่งบุญแห่งคุณของเราทุกคน ไม่มีใครที่เกิดขึ้นมาโดยไม่มีพ่อมีแม่แล้วก็ใหญ่โตขึ้นมาเป็นเอกในเราคนเดียวนี้ไม่มี ต้องเกิดขึ้นมาจากพ่อจากแม่อุปถัมภ์บำรุง ตั้งแต่อยู่ในท้องก็ต้องบำรุงแล้วยาบำรุงครรภ์ แน่ะเห็นไหม อาหารชนิดใดที่จะแสลงแก่ลูกอยู่ในท้อง แม่ ถึงจะอยากแสนอยากหิวแสนหิว ก็ไม่กล้าแตะเพราะอย่างน้อยกลัวจะกระทบกระเทือนต่อลูกอยู่ในท้อง มากกว่านั้นเดี๋ยวลูกตาย ดีไม่ดี แม่ตายไปด้วยถ้าเป็นของแสลงกินมากหรือหนักมากกว่านั้นเข้าไป นี่ละความรักลูกรักมากขนาดไหน...”

“...ใครประมาทพ่อแม่แล้ว คนนั้นไม่เจริญเลย ไปไหนก็ไปเถอะ เพราะพ่อแม่นี้เป็นเรื่องที่หนักมาก ถ้าว่าบุญก็บุญมากกุศลมาก ปฏิบัติถูกต่อพ่อแม่แล้ว ท่านว่าได้บุญมากทักขิไณยบุคคลของบุตรคือพ่อกับแม่เทียบกับพระอรหันต์องค์หนึ่ง ไม่ใช่เล่นๆ นะ ถ้าทำผิดก็เป็นพิษอย่างร้ายแรง”

“...มาตาปิตุอุปัฏฐานธรรมนี้พระพุทธเจ้าทรงเคยบำเพ็ญด้วยความเคารพเอื้อเฟื้อตลอดมา แม้ในคราวเสวยพระชาติเป็นสัตว์ที่ถือว่าเป็นชาติที่อาภัพก็ไม่ทรงลดละ จนถึงเป็นศาสดาสอนโลกก็ยิ่งทรงเทิดทูนธรรมข้อนี้ให้ประจักษ์แก่โลกอย่างเปิดเผย ไม่ทรงดัดแปลงแก้ไขให้เป็นอย่างอื่น เพราะ

ทรงเห็นว่าเป็นธรรมอันถูกต้องเหมาะสมอย่างยิ่งแล้วที่กุลบุตรธิดาทั้งหลายผู้ตกอยู่ในภาวะเป็นหนี้บุญคุณของบิดามารดาจะมีทางล้างบาปล้างกรรมของตนเสียบ้าง พอให้เบาบางลงจากกรรมที่ได้ทำให้ท่านได้รับความลำบากทรมานจนไม่มีขอบเขตจะประมาณได้...”

คัดจากหนังสือ ***หลวงตาสอนเด็ก***

สุโข ปุญฺญสฺส อุจฺจโย.
ความสั่งสมขึ้นซึ่งบุญ นำสุขมาให้

อทสฺสเนน พาลานํ นิจฺจเมว สุขี สิยา
จะพึงมีความสุขเป็นนิตย์ ก็เพราะไม่พบเห็นคนพาล

ธรรมะสำหรับนักเรียน

ของ

พระราชสังวรญาณ

(หลวงพ่อพุธ ฐานิโย)

สมาธิในการศึกษาเล่าเรียน

วิชาความรู้คือสภาวธรรม การเรียนคือการปฏิบัติธรรม

วิชาความรู้ที่นักเรียนนักศึกษาเรียนกันอยู่ในปัจจุบันนี้ มันเป็นสิ่งที่เราสามารถรู้ด้วยจิตใจ สิ่งใดที่เราสามารถรู้ด้วยจิตใจ สิ่งนั้นคือสภาวธรรม สภาวธรรมอันนี้มันทำให้เราดีใจ เสียใจ เพราะมัน เราท่องหนังสือไม่ได้เราเกิดเสียใจน้อยใจตัวเอง หนังสือที่เราท่องนั่นคือสภาวธรรม เราจำไม่ได้ นั่นคือสิ่งที่ไม่เป็นไปตามความปรารถนา มันเข้าใจหลักอนัตตา บางทีอยู่ดีๆ เกิดเจ็บไข้ เราไปของเราไม่ได้ มันก็ส่อถึงอนัตตา อนิจจัง ทุกขัง นั่นเอง เพราะฉะนั้น เมื่อเรามาฝึกสติสัมปชัญญะของเรานี้ให้มันรู้พร้อมอยู่กับปัจจุบัน มันเป็นการปฏิบัติธรรม เดิน เรารู้ ยืน เรารู้ นั่ง เรารู้ นอน รู้ รับประทาน ดื่ม ทำ พูด คิด เรารู้ เอาตัวรู้คือสติตัวเดียวเท่านั้น *แม้ในขณะเรียนหนังสืออยู่ เราตั้งใจจดจ่อต่อการเรียนในปัจจุบันนั้น นั่นก็เป็นการปฏิบัติสมาธิ*

ทีนี้ ความรู้ ความเห็นที่เราจะพึงทำความเข้าใจมันอยู่ที่ตรงไหน มันอยู่ที่กายกับใจของเรานี่ ทำอย่างไรกายของเราจึงจะมีสุขภาพอนามัยเข้มแข็ง ทำอย่างไรจิตใจของเราจึงจะมีสติปัญญาแก้ไขปัญหาหัวใจของเราได้ นี่มันอยู่ตรงนี้ ที่เราจำเป็นต้องเรียนรู้

วิธีทำสมาธิในห้องเรียน

ขณะนี้นักเรียนทั้งหลายกำลังเรียน ปัญหาสำคัญอยู่ตรงที่ว่า ทำอย่างไรเราจึงจะได้พลังของสมาธิ พลังของสติ เพื่อสนับสนุนการศึกษา

หลวงตาจะสอนวิธีทำสมาธิในห้องเรียน สมมติว่าขณะนี้หลวงตาเป็นครูสอนพวกเธอทั้งหลาย ให้พวกเธอทั้งหลายเพ่งสายตามาที่หลวงตา ส่งใจมาที่หลวงตา แล้วสังเกตดูให้ดีว่าหลวงตาทำอะไรบ้าง หลวงตายกมือ หนูก็รู้ เขียนหนังสือให้หนูรู้ พูดอะไรให้หนูตั้งใจฟัง ถ้าสังเกตจนกระทั่งกะพริบหูกะพริบตาได้ยิ่งดี

เวลาเข้าห้องเรียน ให้เพ่งสายตาไปที่ตัวครู ส่งใจไปที่ตัวครูอย่าเอาใจไปอื่น พยายามฝึกให้คล่องตัวชำนิชำนาญ เพราะในขณะที่อาจารย์สอนเรา ท่านรวมกำลังจิตและวิชาความรู้ที่จะถ่ายทอดให้เรา เมื่อเราเอาจิตจดจ่ออยู่ที่ตัวอาจารย์ เราก็ได้รับพลังจิตและวิชาความรู้จากอาจารย์ เพียงแค่นี้วิธีทำสมาธิในห้องเรียน ถ้าพวกหนูๆ จำเอาไปปฏิบัติตาม จะได้สมาธิตั้งแต่เป็นนักเรียนเล็กๆ ชั้นอนุบาล

ในตอนแรกนี่ การควบคุมสายตาและจิตใจไปไว้ที่ตัวครูอาจจะลำบากหน่อย แต่ต้องพยายามฝึก ฝึกจนคล่องตัวชำนิชำนาญ ภายหลังแม้เราไม่ตั้งใจ พอเห็นใครเดินผ่านหน้ามันจะจ้องเอาๆ พอเข้ามาในห้องเรียนแล้ว พอครูเดินเข้ามาในห้องสายตามันจะจ้องปั๊บ ใจมันก็จะจดจ่ออยู่ตรงนั้น หนูลองคิดดูซิว่าการที่มองครู และเอาใจใส่ตัวครูนี่ เราเรียนหนังสือเราจะเข้าใจดีไหม ลองคิดดู

ในระยะแรก ให้สังเกตดูว่าถ้าจิตของเราไปจ้องอยู่ที่ตัวอาจารย์ สายตาจ้องอยู่ที่ตัวอาจารย์อย่างไม่ลดละ นั่นแสดงว่าเราเริ่มมีสมาธิขึ้นมาแล้ว แล้วสังเกตดูความเข้าใจ ความจดจำของเราจะดีขึ้น ในตอนแรกๆ นี้ ความรู้สึกของเราจะไปอยู่ที่ตัวอาจารย์หมด ทีนี้เมื่อฝึกไปนานๆ เข้าจนคล่องตัวชำนิชำนาญ จิตของเรามีกำลังแก่กล้าขึ้น มีความมั่นคงขึ้น มีสติดีขึ้น ความรู้สึกมันย้อนจากตัวอาจารย์มาอยู่ที่ตัวเอง ทุกขณะจิตเรามีความรู้สึกอยู่ที่จิตของเราเท่านั้น ภายหลังมา อาจารย์ท่านจะพูดอะไร สอนอะไร สติสัมปชัญญะจะรู้พร้อมอยู่หมด เพียงแต่กำหนดรู้อยู่ที่จิตอย่างเดียวเท่านั้น นอกจากนั้นอะไรผ่านเข้ามาก็สามารถรู้ทันหมด บางทีพออาจารย์พูดจบประโยคปั๊บ ใจของเรารู้ล่วงหน้าแล้วว่าต่อไปท่านจะพูดอะไร เมื่อก่อนหน้าจะสอบ จิตจะบอกว่าให้ดูหนังสือเล่มนั้น จากหน้านั้นไปถึงหน้านั้น แล้วเวลาสอบมันจะออกมาจริงๆ เวลาไปสอบ พออ่านคำถามจบแต่ละข้อๆ จิตมันจะสงบลงไปนิดหน่อย ใจของเราจะวูบวาบ แล้วคำตอบมันก็ผุดขึ้นมา เขียนเอาๆ

หลักและวิธีการอันนี้เป็นสูตรที่หลวงตาทำได้ผลมาแล้ว ตั้งแต่เป็นสามเณรเรียนหนังสือ หลวงตาถือหนังสือเดินท่องไป ท่องมาแบบเดินจงกรม อาจารย์สุวรรณ สุจิณฺโณ ลูกศิษย์ต้นของหลวงปู่มั่นท่านเห็นก็ทักว่า *"เณร ถ้าจะเรียนก็ตั้งใจเรียน จะปฏิบัติก็ตั้งใจปฏิบัติ จับปลาสองมือมันไม่สำเร็จหรอก"*

ทีนี้เราก็อุตริคิดขึ้นมาว่า

"เอ๊...หลักของการเพ่งกสิณนี่ ปฐวีกสิณ เพ่งดิน อาโป เพ่งน้ำ วาโย เพ่งลม เตโช เพ่งไฟ อากาศ เพ่งอากาศ วิญญาณ

เพ่งวิญญาณ เราจะเอาตัวครูเป็นเป้าหมายของจิต ของอารมณ์ เอาตัวครูเป็นอารมณ์ของจิต เป็นที่ตั้งของสติ เอามันที่ตรงนี้แหละ”

เวลาสอบสามารถรู้ข้อสอบล่วงหน้าได้ทุกวิชา วิชาที่หลวงตาสอบมันมี ๔ วิชา วิชาแปลภาษาบาลี สัมพันธ์คำพูด หลักภาษาและเขียนตามคำบอก รู้ล่วงหน้าหมดทุกวิชาเลย

ตัวอย่างผู้ปฏิบัติจริงได้ผลจริง

ขอยกตัวอย่างบุคคลที่สามารถทำได้แล้ว และทำสมาธิเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาจริงๆ ซึ่งพร้อมๆ กันนั้นเขาก็สามารถรู้ธรรมเห็นธรรมตามหลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้ด้วย

คนๆ นั้นเป็นนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เป็นนักศึกษาในทุนที่หลวงพ่อส่งไปเรียนเอง ตอนแรกเขาไม่อยากไปเรียน เพราะเขาคิดว่ามันสมองของเขาไม่สามารถจะเรียนระดับมหาวิทยาลัยได้ หลวงพ่อก็เคี่ยวเข็ญให้เขาไป ในเมื่อเขารับปากว่าจะไปเรียน หลวงพ่อก็บอกว่า

“หนูไปเรียนมหาวิทยาลัยต้องฝึกสมาธิด้วย” เขาก็เถียงว่า

“จะให้ไปเรียนมหาวิทยาลัยแล้วให้ทำสมาธิเอาเวลาที่ไหนไปเรียน” นี่คือปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาคนนั้น

หลวงพ่อก็ให้คำแนะนำว่าการฝึกสมาธิแบบนี้ไม่ขัดต่อการศึกษา หลวงพ่อก็ให้คำแนะนำเบื้องต้นว่า

“เมื่อเวลาหนูเข้าไปอยู่ในห้องเรียน ให้กำหนดจิต มีสติรู้อยู่ที่จิต คือระลึกอยู่ที่จิตของตัวเอง ถ้าหากมีจุดใดจุดหนึ่งที่จะ

***ต้องเพ่งมองก็เพ่งมองไปที่จุดนั้น** เช่น กระดานดำ เป็นต้น เมื่ออาจารย์เดินเข้ามาในห้องเรียน ให้เอาความรู้สึกและสายตาทั้งหมดไปรวมอยู่ที่ตัวอาจารย์ ให้มีสติรู้อยู่ที่ตัวอาจารย์เพียงอย่างเดียว อย่าส่งใจไปอื่น แล้วคอยสังเกตจับตาดูความเคลื่อนไหวไปมาของอาจารย์ให้เรามีสติตามรู้อยู่ที่กิริยาอาการของอาจารย์ที่แสดงออกทุกขณะจิตของเรา เมื่ออาจารย์ท่านพูดอะไรให้เราฟัง เรากำหนดหมายเอาเสียงที่ได้ยินเป็นอารมณ์จิต ให้มีสติรู้อยู่กับเสียงที่อาจารย์พูดออกมาแต่ละคำ เมื่ออาจารย์เขียนอะไรให้ดู ให้เอาสติและสายตาจดจ่อดูอยู่ที่สิ่งที่อาจารย์ทำให้ดู ให้ฝึกหัดทำอย่างนี้”*

เขาก็พยายามไปทำ ทำในระยะแรกๆ ก็รู้สึกว่าลำบากหน่อย

เมื่อก่อนนี้เขาคิดว่าสมองหรือกำลังใจในการศึกษาของเขาที่ไม่สามารถจะรับความรู้ระดับมหาวิทยาลัยได้ เขาไม่อยากไปเรียนในหลักสูตรที่เขาเรียนเขาใช้เวลาเพียง ๔ ปีก็จบแล้ว ทีแรกเขาคิดว่าเขาอาจจะเรียนถึง ๖ ปีกว่าจะจบได้ แต่มันก็ผิดคาด ทุกสิ่งทุกอย่างมันเปลี่ยน ความรู้สึกว่ามันสมองไม่ดีมันเปลี่ยนเป็นดีขึ้นมาหมด ก็เป็นอันว่าเขาสามารถฝึกสมาธิให้จิตมีสมาธิ มีสติสัมปชัญญะเพื่อเป็นการสนับสนุนการศึกษาที่เขาเรียนอยู่ในปัจจุบันได้

นอกจากนี้ยังมีนักศึกษาที่เรียนสำเร็จปริญญาโทแล้ว เขาเริ่มฝึกสมาธิแบบนี้ตั้งแต่เริ่มเรียนปริญญาตรี เมื่อเขาปฏิบัติต่อเนื่องกันจนกระทั่งจบปริญญาโท ครั้งสุดท้ายตอนสอบวิทยา-นิพนธ์ ก่อนวันที่เขาจะสอบสัมภาษณ์ เขามานั่งนึกว่าวันนี้จะ

ถูกสัมภาษณ์เรื่องอะไร พอคิดขึ้นมาเท่านั้น คำถามมันก็ผุดขึ้นมา คำตอบก็โผล่ขึ้นมาตอบ รู้ล่วงหน้าหมด ทุกข้อที่กรรมการเขาถาม พอมาถึงสนามสอบ พอถามปั๊บตอบปุ๊บๆ จนกระทั่งกรรมการสอบเขาแปลกใจ เขาบอกว่าเราก็สอบคนมามากต่อมากแล้ว ทำไมไม่เหมือนเด็กคนนี้สักคน เจ้าคนนี้ถามแล้วเหมือนกับว่าไม่ต้องคิด พอถามจบตอบปั๊บ เขาเลยถามดูว่าทำไมหนูถึงได้เก่งนัก เขาบอกว่า *'หนูฝึกสมาธิ'*

เพราะฉะนั้น หลักนี้นักเรียนทุกคนขอได้โปรดจำเอาไปปฏิบัติ ปฏิบัติไปทุกวันๆ ในที่สุดเราจะได้กำลังสมาธิสนับสนุนการเรียนการศึกษาเป็นอย่างดี

ถ้าหากว่าเรามีเวลาที่จะมานั่งสมาธิ พอเริ่มนั่งลงไป ไม่ต้องบริกรรมภาวนาหรือไปท่องมนต์อะไรทั้งสิ้น ให้เอาบทเรียนที่เราเรียนมาในแต่ละวันๆ มาคิดทบทวนดูว่าเราจะจำได้กี่มากน้อย ถ้ามีหนังสือมาวางไว้ข้างๆ ยิ่งดี พอคิดเรื่องนี้ คิดไปๆ มันติดตรงไหน เราคิดไม่ออก เปิดหนังสือมาแล้วเอาดินสอขีดเส้นใต้เอาไว้ พอเลิกนั่งสมาธิแล้วมานั่งท่องเอาแต่ตรงที่เราจำไม่ได้ให้ปฏิบัติอย่างนี้

สำหรับครูอาจารย์ ก่อนที่จะเริ่มทำการสอน ถ้าหากว่าไม่ถือว่าเป็นวิธีที่แปลกใหม่เกินไป จะกล่าวเตือนนักเรียนในห้องเรียนทุกคนว่าให้มองจ้องมาที่ตัวข้าพเจ้า ส่งจิตมารวมไว้ที่ตัวข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะถ่ายทอดพลังจิตและวิชาความรู้ให้พวกเธอทั้งหลาย พวกเธอจงตั้งใจรับพลังจิตและวิชาความรู้จากข้าพเจ้าอย่างตรงไปตรงมาอย่าบิดพลิ้ว มีอะไรก็สอนไปๆ และเตือนเป็นระยะๆ ในทำนองนี้ ปฏิบัติต่อเนื่องกันทุกวัน ทุกชั่วโมง เราจะ

ได้สมาธิในการเรียนในห้องเรียน อันนี้คือวิธีปฏิบัติสมาธิให้สัมพันธ์กับการเรียนการศึกษา นอกจากที่เราจะทำสติในขณะที่เรียน

ถ้านักเรียนนักศึกษาพยายามฝึกสมาธิแบบนี้ สิ่งที่จะบังเกิดขึ้นในจิตในใจเราอีกอย่างหนึ่ง คือ *เราจะรู้สึกสำนึกในพระคุณของบิดา มารดา ครูอาจารย์ ความเคารพ ความเอาใจใส่ ความกตัญญูกตเวที ความรู้สึกซึ้งในพระคุณของครูบาอา–จารย์มันจะฝังลึกลงสู่จิตใจ เราจะกลายเป็นคนกตัญญูกตเวที ไม่อาจลบหลู่ดูหมิ่นครูบาอาจารย์ได้ เราจะมีพลังจิตในการเรียนหนังสืออย่างเข้มแข็ง เมื่อครูบาอาจารย์ว่ากล่าวตักเตือนอย่างไร เราจะเป็นผู้เชื่อฟัง เป็นผู้ว่านอนสอนง่าย และผลประโยชน์มันก็จะเกิดขึ้นกับเราเอง*

อันนี้ขอให้นักเรียนจงจำเอาไปปฏิบัติจริงๆ เมื่อเราปฏิบัติได้คล่องตัว ชำนิชำนาญ *ประโยชน์มันไม่เฉพาะแต่อยู่ในห้องเรียนนะ เมื่อเราเรียนจบไปแล้วเรายังจะนำสมาธิดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ อันเป็นเรื่องชีวิตประจำวันของเรา*

จิตเกษม

หนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก

พระพจนารถ ปภาโส น.ธ. เอก, วท.บ. (กายภาพบำบัด) แต่ง

ได้รับพระราชทานรางวัลชั้นที่ ๑

ในการประกวดประจำ พ.ศ. ๒๕๓๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทาน

ในงานพระราชพิธีวิสาขบูชา

พุทธศักราช ๒๕๓๙

ที่ รล ๐๐๐๓/๗๐๗๗ สำนักราชเลขาธิการ

พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐

๒๙ เมษายน ๒๕๓๙

เรื่อง การประกวดแต่งหนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก เพื่อรับพระราชทานรางวัล

เรียน นายกราชบัณฑิตยสถาน

อ้างถึง หนังสือที่ รถ ๐๐๐๔/๖๕๓๓ ลงวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๓๙

ตามหนังสือที่อ้างถึง ขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า ราชบัณฑิตยสถาน ได้ดำเนินการประกวดแต่งหนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เรื่อง "จิตเกษม" อันเป็นหัวข้อธรรมในมงคลสูตรข้อที่ ๓๘ เพื่อรับพระราชทานรางวัลจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยในปีนี้ มีผู้แต่งเข้าประกวดรวม ๗ ราย ราชบัณฑิตยสถานได้มอบหมายให้พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ภาคีสมาชิก ตรวจพิจารณาทางด้านหลักธรรม และ ศาสตราจารย์ศักดิ์ศรี แย้มนัดดา ราชบัณฑิต ตรวจพิจารณา ทางด้านวรรณกรรม ผู้ตรวจพิจารณามีความเห็นว่าสำนวนที่สมควรได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้รับพระราชทางรางวัล มี ๒ สำนวน คือ

รางวัลที่ ๑ ได้แก่ สำนวนที่ ๗ พระพจนารถ ปภาโส ผู้แต่ง

รางวัลที่ ๒ ได้แก่ สำนวนที่ ๓ นายชะเอม แก้วคล้าย ผู้แต่ง

ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สำนวนที่ ๗ และ สำนวนที่ ๓ ได้รับรางวัลตามที่เสนอ

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(หม่อมหลวงพีระพงศ์ เกษมศรี)

ราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์

โทร. ๒๒๕๓๔๕๗ – ๖๒ ต่อ ๓๑๕ และ ๓๕๖

โทรสาร ๒๒๔๓๒๕๙

ด่วนมาก

ที่ รถ ๐๐๐๔/๖๕๓๓ ราชบัณฑิตยสถาน

ในพระบรมมหาราชวัง กท ๑๐๒๐๐

๑๑ เมษายน ๒๕๓๙

เรื่อง รายงานผลการประกวดแต่งหนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็กเพื่อรับพระราชทานรางวัล

เรียน ราชเลขาธิการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. สำเนาแจ้งความราชบัณฑิตยสถาน เรื่องประกวดแต่งหนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก ๑ ชุด

๒. สำเนาต้นฉบับเรื่องที่ได้รับการพิจารณาคัดเลือก ๒ สำนวน สำนวนละ ๒ ชุด รวม ๔ ชุด

ด้วยราชบัณฑิตยสถานได้ดำเนินการประกวดแต่งหนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็กประจำปี ๒๕๓๙ เรื่อง "จิตเกษม" อันเป็นหัวข้อธรรมในมงคลสูตรข้อที่ ๓๘ เพื่อรับพระราชทานรางวัลจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอเสนอรายงานดังนี้

ในปีนี้มีผู้แต่งส่งเข้าประกวดรวม ๗ ราย ราชบัณฑิตยสถานได้มอบหมายให้พระธรรมกิตติวงศ์ (องดี สุรเตโช) ภาคีสมาชิก ตรวจพิจารณาทางด้านหลักธรรม และ ศ. ดร.ศักดิ์ศรี แย้มนัดดา ราชบัณฑิต ตรวจพิจารณาทางด้านวรรณกรรม ผู้ตรวจพิจารณามีความเห็นว่า สำนวนที่สมควรได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้รับพระราชทานรางวัลมี ๒ สำนวน ตามลำดับ คือ

รางวัลที่ ๑ ได้แก่ สำนวนที่ ๗ พระพจนารถ ปภาโส ผู้แต่ง

รางวัลที่ ๒ ได้แก่ สำนวนที่ ๓ นายชะเอม แก้วคล้าย ผู้แต่ง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณานำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทและขอรับพระบรมราชวินิจฉัย ทั้งนี้ควรมิควรประการใดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอแสดงความนับถือ

(ศ. ดร.บุญพฤกษ์ จาฎามระ)

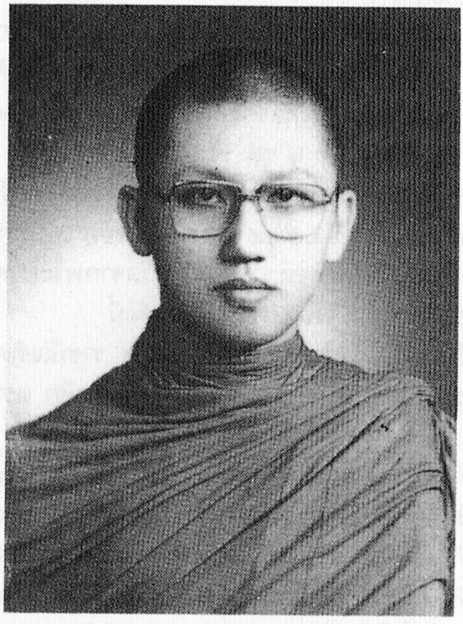
นายกราชบัณฑิตยสถาน

กองศิลปกรรม

โทร. ๒๒๑๑๑๔๐, ๒๒๑๔๘๒๒, ๒๒๒๐๑๘๙, ๒๒๒๖๑๕๙

โทรสาร. ๒๒๔๙๙๑๐

E-mail address-royal.institute @nectec.or.th

พระพจนารถ ปภาโส (วัฒนดำรงค์)

น.ธ. เอก, วท.บ. (กายภาพบำบัด)

บทนำ

จิตเกษม เป็นมงคลหนึ่งในมงคลสูตร ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเพื่อสั่งสอนพุทธศาสนิกชนผู้ต้องการมีมงคลประจำตน ดังมีเรื่องเล่าสืบกันมาในคัมภีร์**มังคลัตถทีปนี**ว่า

ในสมัยพุทธกาล ประชาชนต่างมีความสนใจใฝ่หาความรู้ มักจัดให้มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องต่างๆ โดยจัดให้มีการประชุมขึ้นตามศาลาที่พักบ้าง ที่ประตูเมืองบ้าง หัวข้อที่นำมาสนทนากันก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับลัทธิความเชื่อบ้าง เกี่ยวกับความเป็นอยู่บ้าง หลากหลายประเด็น วันหนึ่งมีการยกหัวข้อเรื่อง **"มงคล"** มาเป็นประเด็นสนทนา ต่างซักถามกันว่าอะไรเป็นมงคล นายทิฏฐมังคลิกะได้เสนอต่อที่ประชุมว่า รูปที่เห็นด้วยตาเป็นมงคล นายสุตมังคลิกะได้เสนอต่อที่ประชุมว่าเสียงที่ได้ยินด้วยหูเป็นมงคล นายมุตตมังคลิกะ ได้เสนอต่อที่ประชุมว่า กลิ่นที่สูดดมด้วยจมูก รสที่ลิ้นสัมผัส ความอ่อนนุ่มที่ผิวกายสัมผัสเป็นมงคล ที่ประชุมมีทั้งคนที่เห็นคล้อยตามบุคคลทั้งสาม และคนที่มีความเห็นขัดแย้งกับบุคคลทั้งสาม ในที่สุดก็เกิดการทะเลาะวิวาททุ่มเถียงกันขึ้น และขยายวงออกจากที่ประชุมไปยังชุมชนต่างๆ จนกระทั่งเหล่าเทวดาก็ถกเถียงกันเดียวเรื่องมงคล เกิดความโกลาหลวุ่นวายไปทั่ว พระอินทร์

จึงใช้ให้เทวดามาทูลถามเรื่องมงคลจากพระพุทธเจ้าซึ่งประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน กรุงสาวัตถี พระพุทธเจ้าทรงแสดงมงคลสูตรแก่เทวดาองค์นั้น และทรงแสดงแก่พระอานนท์ เพื่อให้นำไปถ่ายทอดแก่พระภิกษุต่อไป

มงคลสูตรที่ทรงแสดง ได้กล่าวถึงเหตุอันนำมาซึ่งความเจริญอันเป็นมงคลสูงสุด ๓๘ ประการ เริ่มตั้งแต่ข้อที่ ๑. การไม่คบคนพาล จนถึงข้อที่ ๓๘. จิตเกษม ผู้ใดสามารถปฏิบัติได้ตามมงคลที่ทรงแสดง แม้เพียงประการเดียว ผู้นั้นย่อมจะถึงซึ่งความสิริสวัสดิ์ ปราศจากอุบัติเหตุและอันตรายทั้งปวง

บัดนี้ จะขอนำมงคลข้อที่ ๓๘ คือ จิตเกษม มาบรรยายเพื่อเป็นอุทาหรณ์ในการศึกษาหลักพระพุทธศาสนา อันนำมาซึ่งความเจริญและความสุขของชีวิต สามารถนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลได้อย่างแท้จริง

บทที่ ๑
เรื่องของวัย

วัดเจดีย์ยอดทอง อ.เมือง
จ. พิษณุโลก ๖๕๐๐๐
๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

ถึง หลานโต

คุณแม่ของหลานได้โทรศัพท์แจ้งให้หลวงลุงทราบว่า ในวันที่ ๒๐ พฤษภาคมนี้ หลานจะมีอายุครบ ๑๒ ปี จึงอยากให้หลวงลุงช่วยเขียนคำอวยพรให้แก่หลาน เพื่อความเป็นสิริมงคลเนื่องในวันคล้ายวันเกิดของหลาน

หลวงลุงพิจารณาเห็นว่า คำอวยพรทั้งหลายที่มอบให้แก่หลานคงจะเป็นเพียงคำพูดที่หวานหูชวนให้จดจำเพียงชั่วขณะหนึ่งเท่านั้น ของขวัญที่หลวงลุงจะมอบให้แก่หลานในวาระนี้จึงควรเป็นหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งหลวงลุงได้ศึกษามาอย่างต่อเนื่อง ได้ประจักษ์ผลของการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ สามารถนำมาใช้ให้เกิดความสุข เป็นประโยชน์แก่ตนเอง และบุคคลรอบข้างได้ หลักธรรมที่จะนำมามอบเป็นของขวัญวันคล้ายวันเกิดของหลาน คือ มงคลอันประเสริฐสูงสุดข้อที่ ๓๘ ชื่อว่า **จิตเกษม** ขอให้หลวงลุงเตรียมตัวสักนิด จะได้เขียนบรรยายมาให้หลานทาง

จดหมายในคราวต่อไป

เมื่อพูดถึงเรื่องวันเกิด หลวงลุงยังจำได้ว่า ในสมัยที่หลวงลุงยังเป็นเด็ก เมื่อเด็กชายเด็กหญิงมีอายุครบ ๑๒–๑๓ ปี พ่อแม่และญาติพี่น้องจะจัดให้มีงานมงคลขึ้น เพื่อทำพิธีโกนจุกให้แก่เด็ก ในสมัยนั้นผู้ใหญ่มักนิยมให้เด็กไว้จุกไว้แกละ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าบุคคลนั้นยังเป็นเด็ก เมื่อผ่านพิธีโกนจุกแล้ว ก็เป็นการประกาศให้สังคมได้รู้ว่าบุคคลนั้นได้เข้าสู่ภาวะแห่งการเตรียมตัวเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งจะต้องศึกษาหาความรู้ในทางวิชาชีพต่อไป แต่ส่วนใหญ่เมื่อโกนจุกแล้ว เด็กชายจะนิยมให้บวชเป็นสามเณรเพื่อศึกษาหนังสือตามวัดต่างๆ และเพื่อให้รู้จักความรับผิดชอบในหน้าที่ การเป็นสามเณรก็ต้องมีหน้าที่ทำวัตร สวดมนต์ เรียนอักขรวิธี เป็นต้น เด็กในครั้งนั้นจึงไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องต่างๆ

ในรุ่นของหลานนี้ หลวงลุงสังเกตเห็นว่า เมื่ออายุครบ ๑๒–๑๓ ปี ก็ยังคงทำตัวเป็นเด็กอยู่ รักที่จะเล่นสนุกมากกว่าที่สนใจศึกษาเล่าเรียนอย่างจริงจัง แต่การเติบโตทางร่างกาย มักทำให้เด็กเกิดความสับสนในการใช้ชีวิตประจำวัน เพราะบางครั้งเมื่อเล่นแบบเด็กก็มักถูกผู้ใหญ่ตำหนิว่า ไม่รู้จักโต แต่ถ้าทำตนเลียนแบบผู้ใหญ่ก็จะถูกตำหนิว่า แก่แดด วัยนี้จะจำเป็นต้องรู้จักหาหลักยึดเหนี่ยวให้แก่ตนเอง เพื่อสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต

หลวงลุงจะยกตัวอย่างให้หลานดูสักตัวอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดกับตัวของหลานเอง หลานจำได้ไหมว่า เมื่อก่อนที่หลานจะสอบเข้าเรียนชั้น ม. ๑ หลานได้ขอให้คุณแม่พาไปบนบานพระพรหมที่โรงแรมเอราวัณ และยังให้แม่พาไปกราบหลวงพ่อคูณ ปริสุทฺโธ

ที่วัดบ้านไร่ ขอให้ท่านเคาะหัวและเป่ากระหม่อมให้แก่หลาน แม้ในวันสอบ หลานก็ไปไหว้ศาลพระภูมิที่โรงเรียนอีก เมื่อผลการสอบออกมาปรากฏว่าหลานสอบเข้าเรียนได้ หลานคิดว่าการกระทำเช่นนี้จะช่วยให้ผลการสอบออกมาเป็นจริง หรือว่าเป็นเพราะความสามารถในการทำข้อสอบของหลานเอง

อะไรเป็นเหตุให้หลานต้องทำเช่นนั้น หลานคงจะตอบว่าหลานทำตามแบบที่พี่สาวของหลานทำก่อนที่จะสอบเข้ามหาวิทยาลัย แท้จริงแล้ว การกระทำเช่นนี้ก็เพื่อจะสร้างกำลังใจและความเชื่อมั่นว่าหลานจะต้องสอบได้ ซึ่งก็เกิดจากความกลัวของหลานว่าจะสอบเข้าไม่ได้นั่นเอง **ความกลัวจะเกิดขึ้นเสมอในบุคคลที่ไม่มีความมั่นใจในตนเอง เมื่อทำกิจกรรมใดจึงไม่กล้าที่จะทำอย่างเต็มที่** หน้าที่ของหลานคือเอาใจใส่ศึกษาเล่าเรียน แต่ถ้าหลานนำเวลาที่ใช้เรียนไปเล่น ก็จะทำให้หลานมีความกลัวเกิดขึ้น ดังนั้นหลวงลุงจึงอยากให้หลานตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอย่างจริงจัง เพื่อหลานจะได้มีอนาคตที่ดีสืบไป

วัยของหลาน ไม่ใช่ข้อจำกัดว่าหลานเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ความสำคัญอยู่ที่การรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ ดังนั้นหลวงลุงจะพยายามเขียนจดหมายมาคุยกับหลาน และแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่หลาน เพื่อให้หลานได้เป็นบุคคลที่ดีสำหรับตนเองและครอบครัว หลวงลุงอยากให้หลานเขียนจดหมายตอบทุกครั้งที่ได้รับจดหมายจากหลวงลุง เพื่อที่หลวงลุงจะได้ทราบความคิดของหลานบ้าง

ในที่สุด หลวงลุงขอฝากพระพุทธภาษิตเป็นคติเตือนใจแก่หลานบทหนึ่งว่า **"ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน"** หลานจงนำไป

พิจารณาใช้เป็นคติพจน์ประจำตัว จะได้เห็นผลที่ตามมาอีกมากมาย

ขอความเจริญในธรรมจงมีแก่หลาน

หลวงลุง

คำถามชวนคิด

๑. วัยเด็ก ควรจะเป็นวัยเช่นไร?

๒. การไปขอพรให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือเพื่อดลบันดาลให้เราได้สิ่งที่ปรารถนา เป็นการกระทำที่ถูกหรือผิด เพราะเหตุใด?

๓. หน้าที่ของนักเรียนคืออะไร

บทที่ ๒
จิต คืออะไร

๒ ถนนเฟื่องนคร แขวงราชบพิธ
เขตพระนคร กรุงเทพ ๑๐๒๐๐

๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

กราบนมัสการหลวงลุงที่เคารพ

ผมได้รับจดหมายของหลวงลุงแล้ว รู้สึกดีใจที่หลวงลุงให้ความเมตตาแก่ผมตลอดมา คุณแม่มักเล่าเรื่องของหลวงลุงให้ผมฟังเสมอว่า สมัยที่หลวงลุงและคุณแม่ยังเด็กๆ หลวงลุงจะต้องช่วยงานคุณตา ไม่ว่าจะเป็นการหาบของไปขายในตลาด การออกไปซื้อผักสดมาขาย หลวงลุงต้องทำงานหนัก และต้องเรียนหนังสือพร้อมๆ กันไปด้วย หลวงลุงได้พยายามหางานทำเพื่อส่งเสียตัวเองและน้องๆ ให้ได้ศึกษาในชั้นสูงๆ จนน้องๆ ทุกคนของหลวงลุงต่างจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี แล้วหลวงลุงก็บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา คุณแม่อยากให้ผมขยันเหมือนกับหลวงลุง จึงพยายามตักเตือนผมอยู่เสมอ คุณแม่จะคอยย้ำเสมอว่า ผมเป็นคนโชคดีที่มีโอกาสได้ศึกษาเล่า เรียน ต่างกับเด็กอีกหลายคนที่ไม่มีโอกาสเรียนหนังสือ ต้องไปใช้ชีวิตตามท้องถนนบ้าง เป็นคนงานโรงงานบ้าง จึงไม่มีอนาคต ในที่สุดก็มักจะตกเป็นทาสของยาเสพย์ติด และอาจ

จะเป็นอันธพาลไป

สำหรับเรื่องการไปขอพรต่างๆ ที่หลวงลุงได้กล่าวถึงในจดหมาย ผมยอมรับว่า ในช่วงนั้นผมยังไม่ได้มีความคิดว่าทำไปทำไม แต่เป็นเพราะเคยเห็นพี่สาวของผมเมื่อครั้งจะสอบเข้ามหาวิทยาลัย เธอได้ขอให้คุณแม่พาไปขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ แล้วเธอก็สามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ ผมจึงทำตามที่พี่สาวเคยทำ เมื่อได้อ่านจดหมายของหลวงลุงแล้ว ผมจึงเข้าใจว่าการกระทำเช่นนั้นไม่ควร เพราะเป็นการแสดงว่าเราเป็นคนไม่มีความมั่นใจในตัวเอง จนทำให้เกิดความกลัวสอบตก จริงๆ แล้ว การเตรียมตัวสอบเข้าที่ดีที่สุดก็คือการขยันเรียนหนังสือ และหมั่นทบทวนตำราเรียน ผมจะพยายามทำให้ได้ครับ

ผมชอบพระพุทธภาษิตที่หลวงลุงแนะนำมา ผมจะพยายามพึ่งตนเองในทุกๆ เรื่องที่ผมสามารถทำได้ ผมอยากให้หลวงลุงเขียนจดหมายมาสอนผมเกี่ยวกับเรื่องพระพุทธศาสนาบ้าง เพราะเมื่อผมถูกถามว่า พระพุทธศาสนาสอนว่าอย่างไร ผมก็ตอบไม่ได้ รู้สึกเขินอายมากเชียวครับ

ผมจะพยายามปรับปรุงตนเอง ให้เป็นคนดีของคุณพ่อคุณแม่และของหลวงลุงครับ ผมขอจบจดหมายแค่นี้ก่อนนะครับ

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

หลานโต

วัดเจดีย์ยอดทอง อ.เมือง
จ.พิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

ถึง หลานโต

หลวงลุงได้อ่านจดหมายของหลานแล้ว รู้สึกยินดีที่หลานรู้สึกเชื่อฟังคำสั่งสอนของคุณพ่อคุณแม่ ตลอดจนการจดจำความทุกข์ยากของคุณพ่อคุณแม่ในการก่อร่างสร้างตัวมาจนเป็นปึกแผ่นดังที่หลานได้เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ คุณพ่อคุณแม่ของหลานเป็นคนดีมาก พยายามทำงานเก็บเงินเพื่อสร้างกิจการเป็นของตนเอง และหวังว่าเมื่อลูกๆ โตขึ้นจะได้มีกำลังทรัพย์ส่งเสียให้เล่าเรียนจนจบระดับปริญญาตรี และมีความเป็นอยู่ที่ดีสะดวกสบายไม่ต้องทำงานหนักเหมือนกับที่ตนเองเคยประสบมาก่อน ดังนั้นหลานจึงควรจะตั้งใจเรียนให้มากๆ และไม่ควรทำตนเองให้เสื่อมเสียด้วยการไปคบคนพาล ซึ่งอาจจะชักนำไปติดยาเสพย์ติด หรือชักชวนให้หนีโรงเรียนไปเที่ยว เป็นอันขาด

ตามที่หลานถามหลวงลุงว่า พระพุทธศาสนาสอนว่าอย่างไร หลวงลุงขอยกพระโอวาทปาติโมกข์ ซึ่งเป็นแก่นของพระพุทธศาสนา มาแสดงให้หลานได้จดจำไว้ และจะได้นำไปใช้ปฏิบัติต่อไปได้ ดังนี้

๑. การไม่ทำบาปทุจริตทั้งปวง คือ ไม่ประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา ใจ

๒. การประกอบสุจริต คือ ประพฤติชอบด้วย กาย วาจา ใจ

๓. การอบรมจิตของตนให้บริสุทธิ์สะอาด ปราศจากกิเลส

คำสอนของพระพุทธเจ้า ทั้ง ๓ ข้อนี้ หลวงลุงหวังว่าเมื่อหลานถูกถามอีกครั้ง หลานคงจะตอบได้

คำสอนของพระพุทธเจ้า มักจะมีเรื่องเกี่ยวกับจิตอยู่มาก ดังพระโอวาทข้อที่ ๓ ก็มีการกล่าวถึงจิตด้วย จิตคืออะไร จิตมีความสำคัญอย่างไร ทำไมจิตเกษมจึงเป็นมงคลสูงสุด หลวงลุงจะพยายามอธิบายให้หลานได้เข้าใจ เพื่อที่หลานจะได้รู้จักและสามารถนำไปใช้ปรับปรุงตนเองได้ และเพื่อมอบเป็นของขวัญแก่หลาน ดังที่หลวงลุงได้ปรารภมาในจดหมายฉบับที่แล้ว

จิต โดยความก็คือ ความคิด เมื่อพูดว่า จิตของเรา ก็หมายถึงความคิดของเรา และความคิดนั้นจะพัฒนาไปตามขั้นตอนของการเรียนรู้ เหมือนอย่างที่หลานเรียนในโรงเรียน เมื่อเรียนชั้นอนุบาล หลานก็ถูกฝึกให้คิดในระดับอนุบาล เมื่อเรียนชั้นประถม หลานก็ถูกฝึกให้คิดในระดับประถม และเมื่อเรียนระดับมัธยมหลานก็จะถูกฝึกให้คิดในระดับมัธยม กลไกของความคิดก็จะเริ่มพัฒนาซับซ้อนมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น วิชาเลขคณิต ตอนเรียนอนุบาล คุณครูจะสอนให้หลานรู้จักกับตัวเลข สอนให้หลานรู้จักการนับ หนึ่ง สอง สาม สี่ เป็นต้น เมื่อหลานเรียนระดับประถม คุณครูก็จะสอนให้หลานรู้จักการบวก ลบ คูณ หาร และเมื่อเรียนในระดับมัธยม คุณครูจะสอนเลขทศนิยม การคูณที่ยากขึ้นไป หรืออย่างเช่น วิชาภาษาไทย คุณครูจะสอนหลานตอนเรียนอนุบาลเพียงให้ท่องจำ ก เอ๋ย ก ไก่ ซึ่งเป็นเพียงตัวอักษร เมื่อขึ้นชั้นประถมก็จะสอนให้รู้จักผสมคำ เช่น ก – า อ่านว่า กา เมื่อผสมคำเป็นก็จะสอนให้รู้จักอ่านหนังสือ จากคำอ่านง่ายๆ ก็จะพัฒนาไปสู่คำอ่านที่ยากขึ้น

หลานจะถูกฝึกให้รู้จักใช้ความคิดไปโดยไม่รู้ตัว จนในที่สุดหลานก็สามารถคิดเป็น มีความคิดเป็นของตนเอง สามารถเจรจาโต้ตอบได้โดยผ่านการคิดก่อน

การที่หลานจะรู้จักคิดได้ก็ต้องอาศัยกลไกภายในร่างกายเป็นสื่อนำสัญญาณจากภายนอกเข้าสู่กระบวนการแห่งความคิดหรือจิต สื่อที่นำสัญญาณเข้สู่จิตได้นั้นมีอยู่ ๖ อย่าง คือ

๑. ตา ดวงตาเมื่อมองเห็นภาพต่างๆ เช่น คน สัตว์ สิ่งของ ก็จะส่งสิ่งที่เห็นไปยังจิต

๒. หู หูเมื่อได้ยินเสียง เช่น เสียงคน เสียงวิทยุ เสียงสัตว์ ก็จะส่งสิ่งที่ได้ยินไปยังจิต

๓. จมูก จมูกเมื่อได้กลิ่น เช่น กลิ่นดอกไม้ กลิ่นหอม กลิ่นสัตว์ ก็จะส่งสิ่งที่ได้กลิ่นไปยังจิต

๔. ลิ้น ลิ้นเมื่อรับรสอาหาร เช่น รสหวาน รสเค็ม ก็จะส่งลักษณะของรสไปยังจิต

๕. กายหรือผิวหนัง เมื่อถูกต้องสัมผัสสิ่งใด อ่อนนุ่ม แข็งกระด้าง ก็จะส่งสัมผัสนั้นไปยังจิต

๖. ใจ ใจเมื่อรับรู้อารมณ์ เช่น สุข ทุกข์ โกรธ ก็จะส่งความรู้สึกนั้นไปยังจิต

จิตจะรับสัญญาณทั้งหมดที่ส่งเข้ามาสู่กระบวนการความคิด แล้วนำข้อมูลที่ได้เรียนรู้มาตริตรองดูว่า สิ่งนั้นเป็นเช่นไร เมื่อรู้แล้ว ก็จะสั่งการให้ร่างกายมีปฏิกิริยาตอบสนองทันที กลไกการเรียนรู้ของจิตจะพัฒนาไปตามวัยของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจและการเรียนรู้ของบุคคลแต่ละบุคคลด้วย ถ้าผู้ใดมีความสนใจ ตั้งใจเรียนรู้ จิตของเขาก็สามารถพัฒนาไปได้ดี

แต่ถ้าไม่มีความสนใจในการเรียนรู้ จิตของเขาก็จะพัฒนาไปได้ไม่ดี ความคิดหรือจิตที่บริสุทธิ์ย่อมมีการพัฒนาได้ดีกว่าความคิดหรือจิตที่ถูกรบกวนด้วยกิเลส

หลานคงจะเห็นรถยนต์ที่วิ่งอยู่บนถนน รถยนต์สามารถเล่นไปได้ก็ต้องอาศัยคนขับรถที่มีความเข้าใจในกลไกของรถยนต์ และต้องผ่านการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญก่อน จึงจะสามารถขับรถยนต์ได้ดี ไม่มีอุบัติเหตุ จิตของเราก็เหมือนกัน จิตจะต้องเรียนรู้ถึงกลไกต่างๆ ภายในร่างกายทุกระบบ จิตจึงสามารถบังคับร่างกายของเราให้ทำตามที่ตั้งใจได้โดยไม่มีอันตราย ดังนั้นจิตจึงมีความสำคัญต่อเรามาก ถ้าจิตของเราถูกครอบงำด้วยอำนาจกิเลส จิตก็ย่อมจะควบคุมร่างกายให้ไปก่อความประพฤติที่เสียหาย เหมือนกับคนขับรถยนต์ที่ดื่มสุราในขณะขับรถ เขาย่อมจะขับรถยนต์ไปประสบอุบัติเหตุในที่สุด ดังนั้นการป้องกันระวังไม่ให้จิตต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลสจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก หลวงลุงจะแนะนำวิธีป้องกันให้ทราบในฉบับต่อไป

การฝึกฝนจิตให้เกิดประโยชน์ที่สุด ก็คือการได้รับการเรียนรู้ให้มากขึ้น แต่ส่วนใหญ่หลานมักจะถูกสอนให้รู้จักคิดตามตำราเรียน เช่น รู้จักคิดเลข รู้จักการทดลองหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ แต่ในทางพระพุทธศาสนา การฝึกฝนจิตนั้น จะต้องเกิดจากการเรียนรู้พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเสียก่อน แล้วจึงนำไปทดลองปฏิบัติให้เป็นกิจวัตรประจำวัน จิตหรือความคิดของผู้ปฏิบัติก็จะถูกฝึกฝนให้เกิดความกลมกลืนกับธรรมชาติ รู้สึกถึงความละเอียดอ่อนของธรรมชาติ และสามารถรับสื่อที่ส่งจาก ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้อย่างถูกต้อง

หลานจงอ่านทบทวนอีกเที่ยวหนึ่งก่อน แล้วค่อยพิจารณาดูว่า จิตหรือความคิดของหลานเป็นอย่างไร หลวงลุงขอยุติจดหมายฉบับนี้แต่เพียงเท่านี้

ขอความเป็นผู้รู้จักจิตจงมีแก่หลาน
หลวงลุง

คำถามชวนตอบ

๑. จิต คืออะไร?

๒. จิตมีความสำคัญอย่างไร?

๓. จิตสามารถเรียนรู้ได้หรือไม่ และสามารถรับรู้สิ่งรอบกายได้อย่างไร?

บทที่ ๓
จิตที่ไม่บริสุทธิ์

๒ ถนนเฟื่องนคร แขวงราชบพิธ
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๘

กราบนมัสการหลวงลุงที่เคารพ

ผมได้อ่านจดหมายของหลวงลุงแล้ว พยายามอ่านทบทวนให้เข้าใจเรื่องจิตที่หลวงลุงบรรยาย ก็พอเข้าใจว่า จิตก็คือความคิดนั่นเอง แต่ผมสงสัยว่าจิตอยู่ตรงไหน ผมจึงไปเปิดสารานุกรมฉบับเยาวชนดูเกี่ยวกับการทำงานในระบบต่างๆ เช่น ระบบการมองเห็น จะเริ่มจากแสงไปกระทบวัตถุ และสะท้อนมาสู่กระจกตา ซึ่งจะผ่านไปยังจอรับภาพในดวงตา แล้วเซลล์ประสาทรับความรู้สึกในดวงตาจะส่งกระแสประสาทไปตามเส้นประสาทสู่สมอง สมองจะแปรสัญญาณให้ทราบว่าวัตถุนั้นเป็นอะไร กลไกการเรียนรู้ต่างๆ ก็จะอยู่ในสมองที่เป็นรอยหยักๆ ในสมอง ทุกระบบจะทำงานเหมือนกันหมด ไม่มีเพียงระบบเดียว คือ จิต ที่รับรู้เรื่องอารมณ์ต่างๆ ผมคิดว่า จิต ที่หลวงลุงอธิบายคงจะเป็นส่วนที่อยู่เหนือจากสมองใช่ไหมครับ ซึ่งนัก–วิทยาศาสตร์ก็ยังไม่สามารถค้นพบหรืออธิบายถึงกลไกได้ ถ้าเปรียบร่างกายของเราเป็นหุ่นยนต์คอมพิวเตอร์ ส่วนบัญชา

การให้หุ่นยนต์เคลื่อนไหวได้ก็คือ เครื่องคอมพิวเตอร์ แต่เครื่องคอมพิวเตอร์ก็ยังต้องมีคนคอยควบคุมอยู่อีกต่อหนึ่ง จิตของเราก็คงจะเป็นคนที่คอยควบคุมเครื่องคอมพิวเตอร์ใช่ไหมครับ เรื่องจิตนี่คงจะสำคัญมากนะครับเห็นเวลาผู้ใหญ่ที่ชอบไปปฏิบัติธรรมที่วัดมักพูดถึงจิตอยู่เสมอ

ผมขอขอบพระคุณหลวงลุงมากครับ ที่ช่วยให้มีคำตอบเวลาที่ถูกถามว่า พระพุทธศาสนาสอนว่าอย่างไร ตอนนี้ที่โรงเรียนได้จัดให้มีการเรียนธรรมศึกษา สัปดาห์ละ ๑ วัน มีพระจากวัดราชบพิธมาสอน ท่านสอนให้รู้ประวัติพระพุทธเจ้า สอนให้รู้หลักธรรมของพระพุทธศาสนา สอนให้รู้เบญจศีล เบญจธรรม นอกจากนี้ยังสอนให้เขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมด้วย ท่านมักย้ำในห้องเรียนเสมอว่า ให้พยายามตั้งใจเรียนวิชาธรรมศึกษา เพราะหลักธรรมในวิชานี้จะช่วยให้พวกผมเรียนได้ดีขึ้น และจะมีอนาคตที่ดีได้ เพื่อนผมหัวเราะกันตึง แต่ผมเชื่อว่า ที่พระอาจารย์พูดต้องเป็นความจริงแน่ เพราะท่านเป็นพระย่อมต้องนำหลักความจริงมาสอนพวกผม

ผมจะพยายามกระตุ้นตัวเองให้มีความขยันเรียน และจะพยายามนำหลักธรรมที่ได้เรียนมาปรับใช้เป็นหลักปฏิบัติสำหรับตนเอง เพื่อจะได้ทำคุณพ่อคุณแม่มีความสบายใจ และทำให้หลวงลุงดีใจที่มีหลานสนใจในการปฏิบัติธรรม

ผมขอจบจดหมายแต่เพียงเท่านี้นะครับ

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

หลานโต

วัดเจดีย์ยอดทอง อ.เมือง
จ.พิษณุโลก ๖๕๐๐๐
๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๘

ถึง หลานโต

ตามที่หลานได้ถามหลวงลุงว่า ความเข้าใจของหลานเกี่ยวกับจิตนั้นถูกต้องไหม โดยหลานนำจิตไปเปรียบเทียบกับระบบการทำงานของสมองตามหลักวิทยาศาสตร์ หลวงลุงคงตอบได้ว่า คงจะเปรียบได้อย่างนั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ววิชาพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต สามารถอธิบายได้ว่าผลต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาจากเหตุอย่างไร เช่น คนที่ประสบอุบัติเหตุถูกรถยนต์ชน แขนขาหัก ย่อมมาจากเหตุที่เขาได้กระทำกรรมไว้ ผลของกรรมที่ได้กระทำมา ชักนำให้เขาเกิดความประมาทจนประสบอุบัติเหตุ แต่ถ้าจะอธิบายตามหลักวิทยาศาสตร์ก็ต้องพูดว่า เขาได้รับอุบัติเหตุ แขนขาหัก เพราะถูกรถยนต์ชน นี่คือความแตกต่างระหว่างวิชาพุทธศาสนากับวิชาวิทยาศาสตร์

วิชาวิทยาศาสตร์จะยอมรับในข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และต้องมีเหตุผลที่พิสูจน์ได้ด้วย ดังนั้น วิชาวิทยาศาสตร์จึงมีข้อจำกัดอยู่มากในการค้นคว้าหาความจริงของธรรมชาติ ดังที่หลานได้เรียนรู้ว่า สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวิชาวิทยาศาสตร์จะถูกค้นพบตามลำดับขั้นตอน ไม่มีการลัดขั้นตอน และต้องมีเหตุผลที่พิสูจน์ได้เสมอ

วิชาพระพุทธศาสนา เป็นหลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงสั่งสอนพระภิกษุและพุทธบริษัท เป็นผลมาจากการ

ค้นคว้าหาสัจธรรม หรือความจริงของธรรมชาติ ที่พระองค์ได้ทรงทุ่มเทศึกษาและปฏิบัติจนได้พบกับความจริง แล้วนำสิ่งที่ทรงค้นพบมาสั่งสอนพุทธบริษัทผู้เลื่อมใส เมื่อผู้เลื่อมใสนำไปทดลองปฏิบัติตาม ก็จะสามารถบรรลุธรรมได้อย่างที่ตรัสสอนไว้ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความขยันและเอาใจใส่ในการศึกษาของแต่ละบุคคลด้วย

ในวิชาพระพุทธศาสนา ผลจากการปฏิบัติจะเหมือนกันและเข้าใจได้ตรงกัน แต่ในวิชาวิทยาศาสตร์ ผลจากการทดลองอาจจะไม่เหมือนกัน แม้จะทำการทดลองแบบเดียวกัน ซึ่งในที่สุดก็จะทำให้เกิดทฤษฎีใหม่ๆ ให้ต้องเรียนรู้กันมากขึ้น วิชาพระพุทธศาสนาเมื่อเรียนรู้แล้วสามารถที่จะสิ้นสุดได้ แต่วิชาวิทยาศาสตร์ เมื่อเรียนรู้แล้วอาจจะไม่มีที่สิ้นสุด นี่จึงเป็นความแตกต่างของวิชาทั้งสอง

ดังนั้น ความคิดของหลานที่ได้นำเอาระบบของจิตไปเปรียบกับระบบของสมอง เพื่อให้เข้าใจดีขึ้นนั้น หลวงลุงคงจะต้องอนุมานว่า ความคิดของหลานใช้ได้ เพราะบางสิ่งที่เป็นสิ่งเดียวกัน แต่คนเราก็อาจมองเห็นได้แตกต่างกัน เหมือนกลอนบทหนึ่งที่ว่า สองคนยลตามช่อง คนหนึ่งเห็นโคลนตม แต่อีกคนหนึ่งเห็นดวงดาว อาจจะจำผิดไปบ้าง แต่เนื้อความก็เป็นแบบนี้

สำหรับการเรียนธรรมศึกษาของหลาน หลวงลุงขอแนะนำว่าหลานควรจะตั้งใจฟังคำอธิบายของพระอาจารย์ในแต่ละหัวข้อแล้วนำมาพิจารณาดูว่า ถ้าหลานนำมาใช้ในชีวิตประจำวันจะเกิดประโยชน์อย่างไร เช่น พระอาจารย์สอนเรื่องบุคคลหาได้

ยากว่ามี ๒ อย่าง คือ **บุพพการี** ได้แก่ พ่อแม่ ครูอาจารย์ เป็นต้น **กตัญญู กตเวที** คือ ผู้ที่ได้รับพระคุณจากบุพพการีและตอบแทนคุณท่าน หลานก็พิจารณาดูว่าตั้งแต่เกิดจนถึงเดี๋ยวนี้ หลานได้รับพระคุณจากคุณพ่อคุณแม่มากน้อยเพียงใด และถ้าจะแทนคุณท่านในตอนนี้จะทำได้อย่างไร ซึ่งก็คงจะตอบได้ว่าต้องตั้งใจเรียนให้มาก เพียงเท่านี้ ก็จัดได้ว่าหลานได้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว

หลวงลุงจะบรรยายเรื่องจิตให้หลานได้ทราบต่อไป ดังได้กล่าวแล้วว่า จิตก็คือความคิด ปรกติความคิดของเราตอนยังเป็นเด็กเล็กๆ มักจะเป็นความคิดที่บริสุทธิ์ แต่เมื่อเติบโตขึ้น ได้เรียนรู้มากขึ้น ความคิดของเราก็จะเปลี่ยนไป ถูกความไม่บริสุทธิ์เข้าครอบงำ เปรียบจิตเหมือนกับน้ำที่ใสบริสุทธิ์อยู่ในแก้วน้ำ เมื่อมีคนหยดน้ำหมึกลงไปเพียงหนึ่งหยด น้ำที่ใสบริสุทธิ์นั้นก็เปลี่ยนเป็นน้ำที่ไม่บริสุทธิ์ จากที่ใสสะอาดก็จะมีสีของหมึกผสมอยู่ การที่เราต้องอยู่ในสังคม ต้องรู้จักคนจำนวนมาก ต้องทำงานหาเลี้ยงชีวิต หรือเรียนหนังสือ เราก็ย่อมถูกความคิดของสังคมรอบข้างเข้าครอบงำ เช่น ถ้าไปอยู่ในสังคมที่มีแต่การเอารัดเอาเปรียบกัน ความคิดของเราก็อาจคิดจะเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นเหมือนกัน

พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงมูลเหตุแห่งความไม่บริสุทธิ์ไว้ ๓ ประการ ทรงเรียกสิ่งนี้ว่า **อกุศลมูล** อันได้แก่

๑. **ความโลภ** หมายถึง ความอยากได้ ความเห็นแก่ตัว อยากได้สิ่งของของผู้อื่น

๒. **ความโกรธ** หมายถึง ความคิดที่จะประทุษร้ายผู้อื่น

ความคิดที่เดือดพล่านโหดร้าย

๓. **ความหลง** หมายถึง ความหลงผิด ไม่รู้จริงไม่เห็นจริงในข้อเท็จจริงต่างๆ

เมื่ออกุศลมูลเข้ามาถูกต้องกับจิต ย่อมจะทำให้จิตไม่บริสุทธิ์ แลเป็นมูลเหตุให้จิตคิดทำพฤติกรรมที่เป็นบาปทุจริตขัดต่อประเพณีและศีลธรรม นำมาซึ่งความเดือดร้อนและความทุกข์

หลานลองพิจารณาตัวอย่างที่จะยกมานี้ดู สมมุติว่า ถ้าหลานมีความอยากได้เกมกดที่ราคาแพงมากๆ หลานจะทำอย่างไร หลานจะขอเงินจากคุณพ่อคุณแม่ไปซื้อมาเป็นของตัวเองไหม ถ้าคุณพ่อคุณแม่ไม่ให้เงินไปซื้อ หลานก็คงจะไปขโมยเขามาใช้ไหม ถ้าไม่ขโมย หลานจะไปดักตีหัวเขาแล้วหยิบฉวยมาใช้ไหม ถ้าหลานได้กระทำการตามที่กล่าวมาแล้วนี้อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็แสดงว่าจิตของหลานไม่บริสุทธิ์แล้ว และเมื่อทำลงไปแล้ว จิตของหลานก็จะเศร้าหมอง ต้องคอยระวังภัยที่จะเกิดตามมา การดำเนินชีวิตประจำวันก็ไม่เป็นสุขเหมือนเดิม นี่เป็นผลแห่งการที่มีจิตไม่บริสุทธิ์

เมื่อจิตถูกความไม่บริสุทธิ์ ๓ อย่าง ครอบงำจิตก็จะมีพฤติกรรมที่เป็นบาปทุจริต ซึ่งจะแสดงออกทาง กาย วาจา ใจ จำแนกได้ ๑๐ ประการ คือ

๑. ทำบาปทางกาย ด้วยการเบียดเบียนผู้อื่น ตั้งแต่ทำให้บาดเจ็บไปจนถึงฆ่าคนตาย

๒. ทำบาปทางกาย ด้วยการประพฤติเป็นโจร ลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น

๓. ทำบาปทางกาย ด้วยการล่วงละเมิดทางเพศหรือประเวณี ทำการผิดประเวณี ฝืนจารีตนิยม ทำผิดกฎหมายบ้านเมือง

๔. ทำบาปทางวาจา ด้วยการพูดเท็จ หลอกลวงให้คนอื่นหลงเชื่อ หลบเลี่ยงความจริง

๕. ทำบาปทางวาจา ด้วยการพูดคำหยาบ เยาะเย้ย เสียดสี เพื่อให้ผู้ฟังเดือดร้อนและคับแค้นใจ

๖. ทำบาปทางวาจา ด้วยการพูดส่อเสียด พูดยุยงให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันในสังคม ทำให้สังคมแตกแยก

๗. ทำบาปทางวาจา ด้วยการพูดเพ้อเจ้อ ใช้ภาษาพล่อยๆ พูดจาเหลวไหล

๘. ทำบาปทางใจ ด้วยใจที่คิดโลภมาก คิดเห็นแก่ตัว พยายามจะครอบครองสิ่งของของผู้อื่น

๙. ทำบาปทางใจ ด้วยใจที่มีความพยาบาท คิดปองร้ายผู้อื่น ผูกอาฆาต จองเวร หมายจะล้างผลาญชีวิต และทำลายทรัพย์สมบัติของผู้อื่น

๑๐. ทำบาปทางใจ ด้วยใจที่มีทัศนคติผิดทำนองคลองธรรม มีความคิดเห็นขัดแย้งจากความจริง

เมื่อจิตตกอยู่ในความไม่บริสุทธิ์ ก็สั่งกายให้ประพฤติ-ทุจริต สั่งปากให้กล่าววาจาทุจริต สั่งใจให้มีอารมณ์ที่ทุจริต ก่อกรรมชั่วให้เป็นที่เดือดร้อนแก่สังคมและตนเอง คนที่มีจิตไม่บริสุทธิ์เช่นนี้ ถ้ามีน้อยก็จะถูกว่ากล่าวให้ขุ่นใจ ถ้ามีมากก็ย่อมจะถูกแช่งชักหักกระดูกเป็นที่เสื่อมเสียแก่ตนเองและวงศ์ตระกูล แม้ว่าคนคนนั้นจะเป็นคนที่มีฐานะดี มีเกียรติในสังคมก็ตาม

ดังตัวอย่างของพระเทวทัต ซึ่งก่อนบวชเป็นพระภิกษุในพระ–พุทธศาสนา เป็นถึงโอรสของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงเทวทหะ เป็นพี่ชายของพระนางพิมพา ผู้เป็นชายาของเจ้าชายสิทธัตถะ ที่ต่อได้เสด็จมาออกผนวชจนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระเทวทัต เมื่อบวชแล้ว สามารถปฏิบัติธรรมจนมีฤทธิ์พิเศษ แต่เมื่อถูกความไม่บริสุทธิ์เข้าครอบงำจิต ท่านก็ประพฤติตนผิดทำนองคลองธรรม ถูกสาปแช่งจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ดังมีเรื่องเล่าสืบกันมา ดังนี้

ในสมัยที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กรุงโกสัมพี พร้อมด้วยพระภิกษุผู้เป็นสาวกจำนวนมาก ประชาชนชาวเมืองต่างนำสิ่งของอันควรแก่การใช้สอยเข้าไปถวายแด่พระพุทธเจ้าและพระสาวกอย่างไม่ขาดสาย พระทุกรูปในวัดนั้นต่างได้รับสิ่งของทุกรูป ยกเว้นแต่พระเทวทัต ด้วยสาเหตุนี้ พระเทวทัตจึงเกิดความโกรธขึ้นในจิตของตน ท่านจึงทำการที่ผิดทำนองคลองธรรม โดยใช้ฤทธิ์ที่ตนเองมีอยู่ทำให้เจ้าชายอชาติศัตรูโอรสของพระเจ้าพิมพิสารเกิดความเลื่อมใส จนยอมฝากตนเป็นศิษย์ น้อมถวายสิ่งของให้แก่พระเทวทัต ต่อมาพระเทวทัตก็พูดหลอกลวงให้เจ้าชายอชาตศัตรูหลงเชื่อ ทำการยึดอำนาจจากพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชบิดาจนสำเร็จ เจ้าชายอชาตศัตรูจึงตั้งตนเป็นกษัตริย์ครองราชสมบัติสืบแทนพระราชบิดา อีกทั้งยังทรมานพระราชบิดาจนถึงสิ้นพระชนม์ พระเทวทัตอาศัยความเลื่อมใสที่พระเจ้าอชาตศัตรูมีต่อตนคิดทำการประทุษร้ายพระพุทธเจ้า ตั้งแต่ขออำนาจปกครองคณะสงฆ์จากพระพุทธเจ้า แต่พระ–พุทธเจ้าไม่อนุญาต พระเทวทัตก็โกรธ จึงวางแผนขอนายขมัง

ธนูไปดักยิงพระพุทธเจ้า แต่นายขมังธนูไม่สามารถยิงพระองค์ได้ กลับทูลขอบวช พระเทวทัตจึงทำการไม่สำเร็จ ต่อมาพระ–เทวทัตก็ขอให้คนมาช่วยย้ายก้อนหินใหญ่ไปไว้บนเนิน เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จผ่านก็ให้คนกลิ้งก้อนหินลงมาหวังจะให้ทับพระพุทธเจ้า แต่ก็ไม่สำเร็จ จึงไปขอช้างนาฬาคีรีที่กำลังตกมันดุร้ายมาปล่อยให้วิ่งชนพระพุทธเจ้า แต่ด้วยพระเมตตาธิคุณ ช้างไม่ยอมชนพระพุทธเจ้า ในที่สุดพระเทวทัตจึงวางแผนพูดจาหว่านล้อมให้พระสงฆ์เกิดความแตกแยกกัน แล้วพาพระสงฆ์กลุ่มที่เห็นด้วยกับตนไปอยู่ด้วยกัน ภายหลังพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะก็ไปแสดงธรรมสอนพระสงฆ์ที่หลงผิดไปอยู่กับพระเทวทัต จนในที่สุดพระสงฆ์กลุ่มนั้นก็กลับมาขออภัยโทษจากพระพุทธเจ้า และเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าเหมือนเดิม ต่อมาเมื่อจะถึงแก่มรณภาพ พระเทวทัตเริ่มรู้สึกตัวว่าตนได้ทำผิดไป จึงให้พระที่อยู่ด้วยหามไปเฝ้าพระพุทธเจ้า แต่เมื่อไปถึงประตูวัดที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ พระเทวทัตก็ถูกแผ่นดินสูบ

นี่เป็นตัวอย่างของคนที่มีจิตไม่บริสุทธิ์ เมื่อตายไปแล้วก็ยังถูกสาปแช่งอยู่เสมอ ในตัวอย่างนี้ หลวงลุงอยากจะฝากให้หลานระวังไว้ก็คือ การเลื่อมใสในบุคคลที่มีจิตไม่บริสุทธิ์ ดังเช่นที่พระเจ้าอชาตศัตรูเลื่อมใสในพระเทวทัต หลานเห็นไหมว่าผลเป็นอย่างไร พระเจ้าอชาตศัตรูต้องมาฆ่าพระราชบิดาของตนและยังร่วมมือกับพระเทวทัตทำร้ายพระพุทธเจ้า นี่จัดว่าเป็นบาปอย่างใหญ่หลวง แม้แต่ในการที่จะเลื่อมใสในบุคคลที่เราเข้าใจว่าเป็นผู้มีศีลนั้น หลานก็ต้องพิจารณาว่า ท่านเป็นผู้ที่มีศีลบริสุทธิ์ไหม ถ้าไม่บริสุทธิ์ก็ควรหลีกหนีให้ห่างไกลเสีย มิฉะนั้น

หลานจะได้รับภัยพิบัติไปด้วย

จดหมายฉบับนี้เขียนพรรณนามากไปนิด หวังว่าหลานคงจะยังไม่เบื่อที่จะอ่านนะ ต้องขอยุติการเขียนจดหมายแต่เพียงเท่านั้น

ขอความเป็นผู้มีจิตบริสุทธิ์จงมีแก่หลาน

หลวงลุง

คำถามที่น่าสนใจ

๑. อะไรเป็นเหตุให้จิตไม่บริสุทธิ์?

๒. จะทราบได้อย่างไรว่าคนไหนมีจิตไม่บริสุทธิ์?

๓. ทำไมพระเทวทัตจึงประพฤติผิดทำนองคลองธรรม?

๔. คนที่น่าเลื่อมใส สามารถมีจิตไม่บริสุทธิ์ได้ไหม?

บทที่ ๔
จิตที่ถูกยึดติด

๒ ถนนเฟื่องนคร แขวงราชบพิธ

เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๘

กราบนมัสการหลวงลุงที่เคารพ

หลานเริ่มจะรู้แล้วว่าการดำเนินชีวิตของคนเรานี่เป็นสิ่งที่ลำบากยากเย็น เต็มไปด้วยอันตรายมากมาย ทั้งภัยที่เกิดจากตนเองและผู้อื่น เมื่ออ่านจดหมายของหลวงลุงทบทวนดูหลายเที่ยว หลานพบว่าตัวของหลานเองก็มีจิตที่ไม่บริสุทธิ์อยู่เหมือนกัน หลานยังมีความอยากจะได้โน้นได้นี่อยู่ แต่ไม่ถึงกับว่าจะต้องเอาให้ได้ เพียงคิดว่าได้ก็ดีไม่ได้ก็ไม่เป็นไร แต่มีเพื่อนของหลานหลายคน ที่ถูกความหลงเข้าครอบงำ เห็นผิดเป็นชอบ เช่น ถูกรุ่นพี่หลอกว่า ถ้าสูบบุหรี่จะถือว่าโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว เขาก็หัดสูบบุหรี่ และเขาภูมิใจมากที่สูบบุหรี่ได้ บางคนก็ชอบหนีไปเที่ยวตามห้างสรรพสินค้า อ้างว่าจะไปจีบเด็กนักเรียนผู้หญิง ถ้าใครสามารถมีแฟนเป็นนักเรียนผู้หญิงโรงเรียนมีชื่อเสียงได้ก็คือคนเก่ง บางคนก็หนีโรงเรียนไปเล่นเกมคอมพิวเตอร์ โดยเสียเวลาไปทั้งวัน บางวันพบกันก็คุยอวดว่าตนเล่นเกมโน้นได้เกมนี้ได้ บางทีก็บอกว่าตอนนี้ที่ร้านชื่อนี้ กำลังมีเกมพิเศษ ถ้า

เล่นชนะจะเห็นภาพผู้หญิงเปลือย หลานเคยถามเขาว่า เงินที่นำไปใช้จ่ายเอามาจากไหน ส่วนใหญ่จะบอกว่าขโมยของพ่อแม่มา นี่ถ้าพ่อแม่เขารู้เข้าคงจะเสียใจมาก หลานโชคดีที่มีคุณพ่อคุณแม่คอยห่วงใย ดูแลใกล้ชิด เมื่อกลับถึงบ้านคุณพ่อคุณแม่ก็จะสอบถามถึงเรื่องการเรียน บางทีก็ชวนคุยชวนอ่านหนังสือดูรายการสารคดี บางครั้งคุณพ่อคุณแม่ก็ยกเอาสิ่งที่ไม่ควรประพฤติมาสั่งสอน

ส่วนที่โรงเรียน เพื่อนๆ หลายก็ยังคงห่วงแต่เล่นสนุกกัน ไม่ค่อยสนใจเรียนหนังสือ ถามว่าทำไมไม่สนใจเรียน เขาตอบว่าเรียนไปมากก็ทำข้อสอบได้ไม่ดี สอบตกก็ไม่เป็นไร สอบซ่อมอย่างไรครูก็ให้ผ่านอยู่แล้ว เวลาใครมีปัญหาไปปรึกษาครู บางทีก็ถูกครูว่ากล่าวอีก ถ้าครูจับได้ว่าใครหนีเรียน เมื่อกลับมาเรียนครูก็จะนำไปประจานหน้าเสาธงเพื่อนของหลานที่หนีเรียนบ่อยๆ จึงไม่ค่อยจะมาเข้าห้องเรียนนัก

หลานไม่เข้าใจว่าใครเป็นคนผิดกันแน่ในเรื่องเหล่านี้ หลวงลุงช่วยตอบให้หลานได้ทราบด้วนนะครับ

หลานต้องขอจบจดหมายก่อนจะครับ จะต้องทำการบ้านอีกมากครับ

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

หลานโต

วัดเจดีย์ยอดทอง อ.เมือง
จ.พิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๘

ถึง หลานโต

ในจดหมายที่หลานเขียนมาถึงหลวงลุง หลานได้ถามหลวงลุงว่า เพื่อนของหลานที่หนีโรงเรียน กับครูที่ทำโทษผู้ที่หนีเรียน ใครผิด หลวงลุงจะตอบว่าทั้ง ๒ ฝ่ายต่างก็ทำความผิดเหมือนกัน นักเรียนถ้าหนีโรงเรียนแสดงว่าไม่ทำหน้าที่ของตน ขาดความรับผิดชอบ สติปัญญาที่ควรจะพัฒนาก็ไม่ได้รับการฝึกฝนให้พัฒนา จัดได้ว่านักเรียนคนนั้นกำลังทำร้ายตนเองอย่างรุนแรง ซึ่งต่อมาเขาจะต้องได้รับผลแห่งการกระทำนั้น เช่น อาจจะเรียนไม่จบ อาจเรียนซ้ำชั้น อาจถูกไล่ออก อนาคตของเขาก็จะมืดมัวไป สำหรับคุณครู ที่ว่าผิด เพราะการนำเด็กไปประจานหน้าเสาธงทันที โดยไม่หาหนทางที่จะชักนำนักเรียนให้กลับเข้าห้องเรียนก็เท่ากับว่าครูกลายเป็นผู้สนับสนุนให้นักเรียนหนีโรงเรียนอีก ถ้าบทลงโทษกล่าวไว้ว่าให้ประจานหน้าเสาธง นักเรียนทุกคนต่างก็รับรู้ ดังนี้ ก็จะต้องอธิบายให้นักเรียนได้เข้าใจเสียก่อน แล้วจึงทำโทษ หลังทำโทษแล้ว จะต้องโน้มน้าวให้นักเรียนคนนั้นกลับเข้าห้อง เรียนหนังสือต่อไป นี่จึงเป็นความเมตตาของคุณครูอย่างแท้จริง

การที่เพื่อนของหลานถูกความหลงเข้าครอบงำ ทำให้จิตของเขาไม่บริสุทธิ์ ดังได้กล่าวมาแล้วในจดหมายฉบับก่อน ตอนนี้หลวงลุงจะอธิบายถึงผลที่ตามมาจากการมีจิตที่ไม่บริสุทธิ์ว่ามีผลอย่างไร

จิตเมื่อไม่บริสุทธิ์จะถูกครอบงำด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลง ชักนำให้หลงใหลไปในสิ่งอันให้โทษได้ เช่นเดียวกับที่เพื่อนของหลาน ซึ่งเพลิดเพลินกับการเล่นเกมคอมพิวเตอร์ เขาจะทุ่มเทจิตใจไปในการเล่นเกมโดยไม่สนใจในสิ่งอื่นๆ จิตของเขาจะถูกความหลงครอบงำ เขาจะทำร้ายตัวเองโดยที่เขาไม่รู้ตัว ดวงตาของเขาจะสูญเสียคุณภาพในการมองเห็น สมองของเขาจะไม่พัฒนาไปในทางที่ดี จิตจะหมกมุ่นอยู่แต่ในเกมคอมพิว–เตอร์ การสั่งงานของร่างกายจะเปลี่ยนไป เปรียบเหมือนคนที่ถูกวางยาพิษ ย่อมจะได้รับผลตามขนาดของยา ถ้าได้รับยาพิษร้ายปริมาณมากๆ ก็จะตายทันที แต่ถ้าได้รับยาพิษปริมาณน้อยๆ ก็จะสะสมทีละนิดๆ เมื่อพิษที่ได้รับเข้าไปมีการสะสมจนปริมาณมากขึ้นๆ ก็จะทำให้เขาตายในที่สุด

สำหรับคนที่หลงระเริงไปกับการเที่ยวเล่นตามห้างสรรพ–สินค้าจนเกินพอดี จิตของเขาก็พาให้เขาเข้าสู่หนทางแห่งอบายมุข เช่นคนที่เริ่มสูบบุหรี่ หนักเข้าก็จะถูกชวนให้สูบกัญชา ต่อมาจะถูกหลอกให้ฉีดเฮโรอีน เมื่อไม่มีเงินมาซื้อเพื่อเสพ ก็ต้องไปสู่อาชีพโสเภณี ซึ่งมีทั้งเด็กหญิงเด็กชาย นี่ก็จัดเป็นจิตที่ไม่บริสุทธิ์พาให้หลงระเริงจนเกินพอดีในสิ่งให้โทษ เปรียบได้กับของมึนเมา เช่น เหล้า ถ้าดื่มพอดีๆ ก็อาจไม่มีโทษ ถ้าดื่มมากๆ ก็จะทำให้เกิดโทษได้ ทั้งทำลายสุขภาพร่างกายด้วย

บางคนมีจิตที่ไม่บริสุทธิ์ตกอยู่ในอำนาจของความโลภ ชอบทานอาหารที่มีราคาแพงๆ อาหารที่มีการโฆษณาว่าสามารถบำรุงร่างกายเป็นพิเศษ ก็ต้องขวนขวายหามาบำเรอตนให้สุขสบาย แต่เขาไม่รู้ว่าเขากำลังทำร้ายตนเองด้วยอาหารที่พิเศษ

นั้นเอง จัดว่าเป็นการขวนขวายหาอาหารอันทำให้เกิดโทษ

เมื่อจิตไม่บริสุทธิ์ดังได้กล่าวมานี้ ย่อมเป็นเหตุให้ติดอยู่ในวงล้อมของกิเลสกาม ตกอยู่ในตัณหา ความทะยานอยาก ความกำหนัด ความขึ้งเคียด เป็นเหตุให้ล้างผลาญคุณความดีที่มี และในที่สุดก็ทำให้เสียคนเหมือนปลาที่หลงกินเหยื่อที่เกี่ยวติดอยู่กับเบ็ดย่อมจะถูกชักจูงไปในทิศทางต่างๆ และตนก็จะไม่มีความเป็นอิสระ

จิตที่ถูกยึดติดด้วยอำนาจของกิเลส ที่คอยบงการให้หลงใหล ตกอยู่ในวังวนแห่งวัฏฏะ ซึ่งเป็นอันตราย ภาษาพระเรียกว่า **โยคะ** แบ่งแยกจำแนกได้ ๔ อย่าง คือ

๑. จิตที่ติดอยู่ใน**กามโยคะ** ได้แก่จิตที่หลงใหลในความกำหนัดที่เป็นอารมณ์เครื่องผูกใจ ติดอยู่ในอำนาจแห่งมาร ซึ่งได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส (โผฏฐัพพะ) อันเป็นของที่น่าชอบใจ ดังเช่นจิตของหญิงสาวที่ไม่ยอมแก่ ยังหลงใหลในรูปโฉมของตนเอง อยากจะคงความสวยงามที่มีอยู่ให้คงอยู่ตลอดไป ยอมลงทุนทำศัลยกรรมพลาสติก เป็นต้น ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังมีพระชนม์ชีพ มีเรื่องเล่าว่า มีพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อติสสะ ได้ผ้าจีวรเนื้อละเอียดมาผืนหนึ่ง เป็นที่ชอบใจมากแต่ยังไม่ทันได้ใช้ก็ถึงแก่มรณภาพเสียก่อน ก่อนจะสิ้นลมจิตของท่านยังเป็นห่วงจีวรอยู่ ดังนั้นท่านจึงไปเกิดเป็นตัวเล็นอยู่ที่จีวร นี่เป็นตัวอย่างของจิตที่ยึดติดในกามโยคะ

๒. จิตที่ติดอยู่ใน**ภวโยคะ** ได้แก่จิตหลงใหลยินดีในการเจริญความสงบเป็นสมาธิในฌานที่เป็นรูปภพและอรูปภพ ดังเช่นอาจารย์ของพระพุทธเจ้า อาฬารดาบส และอุทกดาบส ที่มี

จิตยินดีในฌานที่เป็นรูปภพ และอรูปภพ เมื่อถึงแก่กรรมก็ไปเกิดในสวรรค์ชั้นรูปภพ และอรูปภพ อันนี้จะลึกซึ้งไปหน่อยนะหลาน ไม่เข้าใจไม่เป็นเป็นไร

๓. จิตที่ติดอยู่ใน**ทิฏฐิโยคะ** ได้แก่จิตที่หลงใหลในความเห็นที่ผิดจากความเป็นจริง เช่น มีความเห็นว่า เมื่อคนหรือสัตว์ตายไป ร่างกายเท่านั้นที่ตาย แต่เจตภูตยังอยู่ สามารถไปเกิดใหม่ได้ นี่ก็จัดว่าเป็นความเห็นที่ผิด

๔. จิตที่ติดอยู่ใน**อวิชชาโยคะ** ได้แก่จิตที่มีโมหะ ความหลง ปกปิด ทำให้ไม่มีจิตพิจารณาว่า อะไรที่ทำแล้วจะให้ผลเป็นความสุข อะไรที่ทำแล้วจะให้ผลเป็นความทุกข์ อยากจะทำอะไรก็ทำโดยไม่คำนึงถึงผลที่เกิดขึ้น ถือว่าตนเองได้เป็นพอใจ

จิตที่ถูกยึดติดด้วยโยคะ ย่อมจะชักนำให้เกิดภัยอันตรายทั้งจากภายในและภายนอก ดังตัวอย่างของคนที่เสพยาเสพย์–ติด จิตของเขาติดอยู่ในอวิชชาโยคะ เขารู้เพียงว่า ถ้าได้เสพยาชีวิตของเขาก็จะมีความสุข แต่ในความเป็นจริง ยาที่เขาเสพเข้าไปจะทำลายสุขภาพของเขาให้เสื่อมสภาพลง และยังเร่งให้ชีวิตของเขาตายเร็วขึ้น นี่จัดเป็นภัยอันตรายภายใน เมื่อไม่มีเงินซื้อยามาเสพ เขาก็ต้องไปลักขโมย ปล้นจี้ ถ้าทำรุนแรงมากก็อาจถึงกับฆ่าเจ้าทรัพย์ เขาก็จะถูกตำรวจตามล่า ถูกจับ ถูกประชา–ทัณฑ์ ถูกฆ่าได้ นี่จัดเป็นอันตรายภายนอก

หลานคงจะเห็นแล้วว่า เมื่อจิตไม่บริสุทธิ์แล้ว จิตก็จะถูกชักนำให้ไปยึดติดกับสิ่งที่ไม่ดีไม่งามในที่สุดก็จะเป็นภัยอันตรายต่อตนเอง ถ้ารุนแรงมากๆ ก็อาจทำให้เสียชีวิตได้

ขอยุติจดหมายฉบับนี้เพียงเท่านี้

ขอความเจริญในธรรมจงมีแก่หลาน

หลวงลุง

คำถามเพื่อผ่อนคลายจิต

๑. อะไรเป็นเหตุให้จิตถูกยึดติด?

๒. การหนีโรงเรียนไปเล่นเกมคอมพิวเตอร์ จัดว่าเป็นจิตที่บริสุทธิ์หรือไม่ เพราะเหตุใด?

๓. อะไรเป็นเหตุให้เกิดภัยอันตราย?

บทที่ ๕
จิตเกษม

๒ ถนนเฟื่องนคร แขวงราชบพิธ
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๘

กราบนมัสการหลวงลุงที่เคารพ

จดหมายฉบับสุดท้ายของหลวงลุง ได้เปิดจิตของผมให้พบกับความสว่าง ทำให้ผมได้เห็นถึงภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับจิตของผมได้ ผมพยายามหมั่นถามตัวเองบ่อยๆ ว่า ผมได้ทำให้จิตของผมเหมือนกับที่หลวงลุงบรรยายหรือเปล่า ผมพบว่าผมยังไม่ถึงกับยึดติดเหมือนตัวอย่างที่หลวงลุงยกมาอ้างถึง ผมเริ่มจะกลัวภัยจากจิตที่ไม่บริสุทธิ์และจิตที่ถูกยึดติดแล้วครับ เพราะจิตแบบนี้เองที่ทำให้เพื่อนของผมหนีโรงเรียน เหมือนกับคนที่จมน้ำแล้วยังไม่รู้ตัวว่าจมน้ำ ยังหลงระเริงคิดว่าสิ่งที่ตนทำไปนั้นถูกต้อง และเข้าใจว่าคนที่คอยตักเตือนห้ามปรามเขาคือคนที่มีความอิจฉาในความสุขของเขา ผมไม่โทษคุณครูแล้วครับว่าครูทำผิด ความจริงแล้วคนที่ทำผิดก็คือคนที่หนีโรงเรียนนั่นเอง

ตอนนี้ เมื่อเลิกเรียนแล้วผมจะรีบกลับบ้านทันที กลับไปช่วยคุณพ่อคุณแม่ทำงานบ้านและเฝ้าหน้าร้านหมั่นทบทวนทำความเข้าใจในตำราเรียน ถ้ามีเวลาผมจะดูหนังสารคดีทางโทร–

ทัศน์ ผมไม่อยากได้สิ่งของราคาแพงๆ อีกแล้วครับ เพราะเริ่มรู้ว่าเป็นอันตราย และยังทำให้ผมต้องผลาญเงินของคุณพ่อคุณแม่ด้วย

การได้เรียนรู้หลักธรรมเหมือนที่หลวงลุงศึกษาปฏิบัติอยู่คงจะเป็นการแสวงหาความสุขที่สงบในชีวิตนะครับ หลวงลุงจึงเข้าใจเรื่องของชีวิตมากมาย สามารถอธิบายได้ใจความ และมีความอดทนที่จะถ่ายทอดให้ผมได้รับรู้เรียนรู้ด้วย ผมจะพยา-ยามนำจดหมายทุกฉบับของหลวงลุงมาอ่านทบทวนเพื่อให้เข้าใจให้ดียิ่งขึ้นครับ

ตอนนี้ผมตั้งใจเพียงอย่างเดียวคือการทำตนเป็นลูกที่ดีของคุณพ่อคุณแม่ ไม่ทำตัวเป็นคนที่มีแต่ความอกตัญญู ผมจะทำให้ได้ผลมากที่สุดเลยครับ

ขอให้หลวงลุงเมตตาผมเสมอไปนะครับ ช่วยเป็นที่พึ่งให้ด้วยนะครับ

กราบนมัสการด้วยความเคารพ

หลานโต

วัดเจดีย์ยอดทอง อ.เมือง
จ.พิษณุโลก ๖๕๐๐๐
๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

ถึงหลานโต

หลวงลุงภูมิใจในตัวหลานมาก ที่หลานรู้จักพัฒนาตนเองไปในแนวทางที่ถูกต้อง ถ้าหลานรู้จักจิตของตนเอง หลานต้องหมั่นดูแลระมัดระวังไม่ให้สิ่งที่ไม่บริสุทธิ์เข้ามาครอบงำจิต ไม่ให้จิตยึดติดกับกิเลส ทำได้ดังนี้ หลานก็จะเข้าเรื่องจิตเกษมได้ดี การสังเกตดูพฤติกรรมของเพื่อนๆ ของหลานด้วยตัวของหลานเอง ทำให้หลานได้เห็นถึงจิตของเพื่อนที่ไม่บริสุทธิ์ ถูกครอบงำด้วยความหลง และทำให้หลานได้เห็นโทษของการมีจิตไม่บริสุทธิ์

จิตเกษม หมายถึงจิตที่ปราศจากการยึดติดกับโยคะทั้ง ๔ อย่าง อันได้แก่ กามโยคะ ภวโยคะ ทิฏฐิโยคะ และอวิชชา–โยคะ เป็นจิตที่ปราศจากกิเลส มีแต่ความสุขอันแท้จริง ถ้าพูดในด้านความคิด จิตเกษม เป็นความคิดที่เกิดด้วยอำนาจแห่งความรู้แจ้ง คือรู้ว่าอะไรเป็นความจริง อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ กระทำแต่สิ่งที่เป็นคุณ ปราศจากความโลภ ความโกรธ ความหลง มีความเชื่อมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

มีเรื่องเล่าสืบกันมาว่า เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว พระกุมารกัสสปะได้นำพระสงฆ์จาริกเผยแผ่พระธรรมไปจนถึงนครเสตัพยะ ได้เข้าพัก ณ สีสปาวัน ในเวลาต่อมา เจ้าผู้ครอง–นครพระนามว่า พระเจ้าปายาสิ ได้เข้ามาสักการะพระเถระและสนทนาธรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน พระเจ้าปายาสิเป็นผู้

ที่มีความเห็นผิด เป็นมิจฉาทิฏฐิ ก็แสดงแต่ความคิดเห็นที่ตนถืออยู่แก่พระเถระ ด้วยสำคัญว่าสิ่งที่ตนยึดถืออยู่นั้นถูกต้องแล้ว เช่นกล่าวว่า ปรโลกไม่มี เป็นต้น แต่ด้วยความเมตตาจิตของพระกุมารกัสสปะ ท่านจึงแสดงปายาสิสูตร เพื่อเปลี่ยนความคิดของพระเจ้าปายาสิจากมิจฉาทิฏฐิให้เป็นสัมมาทิฏฐิหรือความเห็นที่ถูกต้องตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเมื่อการแสดงธรรมจบลง พระเจ้าปายาสิก็เปลี่ยนความคิดเห็นจากมิจฉาทิฏฐิ เป็นความเห็นที่ถูกต้องหรือสัมมาทิฏฐิ และโดยที่หลักปฏิบัติธรรมของชาวพุทธจะมีการทำทานร่วมอยู่ด้วย เพื่อจะทำให้ความโลภไม่มีโอกาสได้เกิดขึ้นในจิต พระเจ้าปายาสิก็ได้ทำทานตามธรรมเนียมชาวพุทธ แต่ทานของพระองค์นั้นทำด้วยความไม่เคารพและไม่ตั้งใจจริง เช่น ให้ทานคนยากจนด้วยปลายข้าวและเศษผ้า ผิดกับนายอุตตระ ซึ่งเป็นชาวบ้านธรรมดาๆ ที่ตั้งใจทำทานด้วยจิตที่มีเมตตา เมื่อทั้ง ๒ คนถึงแก่กรรม นายอุตตระได้ไปเกิดบน สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในวิมานสูง ๑๒ โยชน์ที่พรั่งพร้อมด้วยสิ่งประดับตกแต่ง ส่วนพระเจ้าปายาสิได้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ในวิมานที่ว่างเปล่าเมื่อพระควัมปติขึ้นไปบนสวรรค์ ได้ไปพบพระเจ้าปายาสิและวิมานเปล่า ก็สอบถามจนได้ความดังบรรยาย พระเจ้าปายาสิจึงขอให้พระเถระนำความมาแจ้งแก่พุทธบริษัทด้วย นี่เพียงแค่พระเจ้าปายาสิเปลี่ยนจากมิจฉาทิฏฐิหรือทิฏฐิโยคะ มาเป็นสัมมาทิฏฐิมีจิตเกษมเพียงชั่วครู่ ก็ยังได้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชในวิมานที่ว่างเปล่าแล้ว

บุคคลที่มีจิตเกษม ย่อมจะไม่มีกิเลสทั้งหลายมาพ้องพาน

กระทบจิตได้ บุคคลนั้นย่อมจะถึงซึ่งความสิริสวัสดิ์ในทุกอิริยาบถทั้ง ยืน เดิน นั่ง นอน เขาย่อมมีความบันเทิงใจทั้งในโลกนี้และโลกหน้า จะอยู่ที่แห่งไหนก็ไม่มีภัยอันตรายมาแผ้ว-พาล จะทำการงานสิ่งใดก็ทำได้ด้วยความประณีตเรียบร้อย หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายก็จะเสร็จเรียบร้อย ไม่สร้างปัญหาแก่ผู้ร่วมงาน

ถ้านักเรียนมีจิตเกษม ย่อมจะสามารถเรียนรู้วิชาได้อย่างดีเยี่ยม อ่านหนังสือก็จะจดจำได้ดี การเรียนหนังสือจะมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาได้มากขึ้น สามารถจะเรียนต่อในชั้นสูงๆ ได้

ถ้าเด็กๆ มีจิตเกษม ย่อมจะพบกับความสุข รู้จักหน้าที่ที่ควรทำ ไม่เป็นเด็กที่ดื้อรั้น เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์

ถ้าพระสงฆ์รูปใดมีจิตเกษม พระสงฆ์รูปนั้นก็จะสามารถบรรลุอรหัตผล สำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้

ถ้าครอบครัวไหนมีบุคคลในครอบครัวปฏิบัติธรรมจนมีจิตเกษม ครอบครัวนั้นย่อมอยู่ร่วมกันโดยความผาสุก

ในที่สุด ถ้าประเทศชาติใดมีประชาชนประพฤติปฏิบัติธรรมจนมีจิตเกษม ประเทศชาตินั้นย่อมเป็นมหาอำนาจแห่งคุณธรรม คุกตะรางขังคนร้ายก็ไม่ต้องมี กฎหมายก็ไม่ต้องใช้ เพราะประชาชนต่างรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตน และคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงตรัสว่า จิตเกษมเป็นมงคลอันสูงสุด

หลานลองถามตนเองดูว่า อยากมีจิตเกษมหรือไม่ แล้ว

หลวงลุงจะบอกวิธีปฏิบัติธรรมให้เกิดจิตเกษมให้ทราบ

ขอยุติจดหมายแต่เพียงนี้

ขอความเป็นผู้มีจิตเกษมจงมีแก่หลาน

หลวงลุง

คำถามที่สุขใจ

๑. จิตเกษม คืออะไร?

๒. ทำไมพระเจ้าปายาสิจึงได้ไปเกิดบนสวรรค์ และมีวิมานส่วนตัว?

๓. บุคคลเช่นไรที่สามารถทำงานได้ด้วยความเรียบร้อย และมีความประณีต?

บทที่ ๖
วิธีปฏิบัติให้เกิดจิตเกษม
ว่าด้วยเรื่อง สัทธา และวิริยะ

๒ ถนนเฟื่องนคร แขวงราชบพิธ
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

กราบนมัสการหลวงลุงที่เคารพ

หลานได้อ่านเรื่องจิตเกษมแล้ว รู้สึกว่าเป็นผลงานอันประเสริฐจริงถ้าสามารถปฏิบัติธรรมจนเกิดผลเป็นจิตเกษมได้ แต่การจะลดละอกุศลมูล ๓ ประการ นี่เป็นเรื่องสำคัญที่สุด หลานคิดว่าคงจะทำได้ยาก เพราะสภาพแวดล้อมของหลานคงจะไม่อำนวยให้ปฏิบัติธรรมได้ หลวงลุงว่าหลานควรจะทำอย่างไร จึงจะเกิดจิตเกษมได้

เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคมซึ่งเป็นวันอาสาฬหบูชา โรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียนเข้าวัดฟังพระธรรมเทศนา สวดมนต์ไหว้พระ ถวายผ้าอาบน้ำฝนและเทียนพรรษา หลานเพิ่งทราบว่าประเพณีเข้าพรรษาของพระสงฆ์นั้น เป็นประเพณีที่เก่าแก่มากปฏิบัติรักษากันมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ที่พระพุทธเจ้ายังทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ก็คงประมาณ ๒๕๐๐ ปีแล้วนะครับ แต่หลานสงสัยว่าทำไมต้องถวายเทียนพรรษา เพราะในวัดก็มีไฟฟ้าใช้แล้ว

หลานจะตั้งใจเรียนหนังสือให้มากครับ จะพยายามรักษาจิตของหลานให้พ้นจากอำนาจของกิเลสให้ได้ครับ

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

หลานโต

วัดเจดีย์ยอดทอง อ.เมือง
จ.พิษณุโลก ๖๕๐๐๐
๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

ถึง หลานโต

ตามที่หลานถามหลวงลุงว่า ทำไมต้องถวายเทียนพรรษาแด่พระสงฆ์ จะขอตอบพอให้เข้าใจประดับเป็นความรู้ว่า การถวายเทียนพรรษานั้น มุ่งจะถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระประธานซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้าในอุโบสถหรือวิหาร อีกนัยหนึ่งก็เพราะชีวิตของคนเราล้วนแวดล้อมไปด้วยกิเลส อันบดบังให้เกิดความมืดมิด คือ อวิชชาที่ครอบงำจิต ดังนั้นแสงเทียนที่ถูกจุดขึ้นก็เปรียบเสมือนกับพระธรรมที่สว่างขึ้นเพื่อขับไล่ความมืดมิด คือ อวิชชาที่ครอบงำจิตให้หมดไป

วิธีปฏิบัติธรรมที่จะทำให้เกิดจิตเกษมนั้น หลวงลุงจะไม่แนะนำให้นั่งขัดสมาธิแล้วหลับตาภาวนาหรอก เพราะหลานยังมีกิจที่ต้องศึกษาเล่าเรียนอยู่ แต่ที่จะนำมาแสดงเป็นหลักสำหรับปฏิบัติธรรมก็คือ **พละ ๕** หรือ ธรรมอันเป็นกำลัง ๕ ประการ ได้แก่

๑. **สัทธา** ความเชื่อ
๒. **วิริยะ** ความเพียร
๓. **สติ** ความระลึกได้
๔. **สมาธิ** ความตั้งใจมั่น
๕. **ปัญญา** ความรอบรู้

ในจดหมายฉบับนี้จะบรรยายเพียง ๒ หัวข้อ คือ สัทธาและวิริยะ

สัทธา คือ ความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ การเชื่อแบบคนที่มีความรู้และมีเหตุผลสมควร แต่การเชื่อโดยฟังผู้อื่นเล่าต่อๆ กันมาเป็นสิ่งที่ผิด การเชื่อโดยปราศจากความรู้และเหตุผลก็เป็นสิ่งที่ผิด ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีคนไทยจำนวนมากที่หลงงมงายเชื่อในสิ่งที่ไม่มีเหตุผล จึงตกเป็นเหยื่อของคนหลอกลวงอยู่เสมอ เช่น เชื่อว่าถ้ากราบไหว้สัตว์ประหลาด ๒ หัว ๘ ขา แล้วจะมีมงคลดลบันดาลให้พบความสำเร็จ เชื่อว่าพระรูปนี้รูปนั้นเป็นพระอรหันต์ สามารถดลบันดาลโชคลาภให้ได้ จึงพากันไปกราบไหว้ขอพร

ในฐานะพุทธศาสนิกชน การจะเชื่อถือสิ่งใดควรพิจารณาไตร่ตรองดูเสียก่อน และทดลองปฏิบัติดูว่า ความเชื่อนั้นไปทำร้ายหรือสร้างความเดือนร้อนแก่ตนเองและผู้อื่นหรือเปล่า มีเหตุผลสมควรเชื่อหรือเปล่า เป็นต้น

สัทธา เป็นหัวข้อสำหรับการปฏิบัติธรรมที่สำคัญ ถ้าหลานไม่มีสัทธา ความเชื่อ เป็นเบื้องต้น ความหนักแน่นในการจะเชื่อว่ามีจิตเกษมจริงก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น หลานจะต้องฝึกจิตให้มีสัทธาก่อน สัทธา หรือ ความเชื่อที่เป็นหลักสำคัญของผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา มี ๔ อย่าง คือ

๑. **ความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า** เพราะถ้ามีความเชื่อเช่นนี้ จิตก็จะยอมรับพระธรรมคำสั่งสอนของพระ–พุทธเจ้ามาเป็นหลักปฏิบัติ เป็นหลักสำหรับดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นใจ

๒. **ความเชื่อในเรื่องของกรรม** กรรมคือการกระทำ เช่น การตั้งใจทำบุญให้ทาน อย่างนี้ เรียกว่า กรรมดี เพราะเป็นการ

ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น การฆ่าสัตว์ อย่างนี้เรียกว่า กรรมชั่ว เพราะเป็นการสร้างความเดือนร้อนและล้างผลาญชีวิตผู้อื่น ถ้าเชื่อเรื่องกรรม จิตก็ละเว้นเสียซึ่งการทำกรรมชั่ว และจิตก็จะหมั่นประพฤติปฏิบัติแต่กรรมดี

๓. **ความเชื่อในผลของกรรม** ผลของกรรมก็คือ ผลของการกระทำที่เราได้ทำลงไป ถ้าเราทำบุญ ทำทาน หรือทำแต่กรรมดี ผลของกรรมดีก็จะทำให้จิตของเราพบแต่ความสุขความเจริญ ถ้าเราฆ่าสัตว์ หรือทำแต่กรรมชั่ว ผลของกรรมชั่วก็จะทำให้จิตของเราเศร้าหมองไม่บริสุทธิ์ มีแต่ความเดือนร้อนทุกข์ยากลำบาก

๔. **ความเชื่อว่าคนหรือสัตว์ต่างก็มีกรรมเป็นของของตน** คือเชื่อว่าถ้าเราทำกรรมอะไรไว้ แม้จะไม่ได้รับผลทันที แต่ต่อไปเราจะเป็นผู้รับผลแห่งกรรมที่เราได้ทำไว้นั้น เช่น ถ้าเราทำกรรมชั่ว โดยการปล้นร้านทองและฆ่าเจ้าของร้านตาย แม้จะหนีรอดพ้นการถูกจับกุมไปได้ในช่วงนั้น แต่ต่อมาอีกหลายปีเมื่อถูกจับได้ก็ต้องถูกลงโทษตามกฎหมายของบ้านเมือง แม้ในช่วงที่ยังไม่ถูกจับ เราก็ชื่อว่ามีกรรมชั่วติดตัวแล้ว แต่ถ้าเราทำกรรมดี เช่น ช่วยเหลือคนตกน้ำจนปลอดภัยและไม่แสดงตัวให้คนคนนั้นรู้ แม้เหตุการณ์จะผ่านไปนานจนเราลืม แต่เมื่อคนที่เราช่วยรู้ว่าเป็นเรา เขาก็นำสิ่งของมามอบให้เป็นน้ำใจ นี่ก็เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า บางครั้งผลของกรรมจะไม่ให้ผลทันทีแต่จะติดตามผู้กระทำไป จนกว่าจะมีโอกาสส่งผลให้เห็นได้ในภายหลัง

เมื่อหลานสามารถสร้างสัทธาในหลักทั้ง ๔ ประการนี้ได้

แล้ว หลานย่อมจะมีความกล้าหาญ หนักแน่นในเวลาที่กระทำสิ่งต่างๆ หลานจะมีความเชื่อมั่นในพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าว่าเป็นจริง สามารถปฏิบัติให้เห็นผลได้ด้วยตนเอง หลวงลุงจะยกหัวข้อธรรมที่เป็นหลักประพฤติปฏิบัติเบื้องต้นในพระพุทธศาสนามาแสดงให้หลานได้ทราบ และจะบอกถึงวิธีการประพฤติที่ถูกระบบ นำตรงสู่เป้าหมาย คือ การกำจัดอกุศลมูล ดังนี้

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า บุคคลที่จะประพฤติปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา จะต้องฝึกตนให้มีศีลเป็นเบื้องต้นก่อน เพราะ**ศีลเป็นบรรทัดฐานที่จะรักษาผู้ประพฤติปฏิบัติให้ทำความดีคงที่สม่ำเสมอ**

ศีล หมายถึงการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยดีงาม ศีลจึงช่วยป้องกันความชั่วที่จะเกิดขึ้นทั้งทางกายและวาจาได้ บุคคลที่จะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล คือ บุคคลที่ไม่ประพฤติล่วงละเมิดศีล ๕ คือ

๑. การไม่ฆ่าสัตว์ หรือเบียดเบียนสัตว์ ซึ่งรวมถึงคนด้วย

๒. การไม่ลักทรัพย์ หรือหลอกลวงคนอื่นเพื่อจะแย่งชิงทรัพย์สินของเขา

๓. การไม่ประพฤติผิดในกาม หรือมีความมัวเมาในกาม

๔. การไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ

๕. การไม่ดื่มน้ำเมา มีสุราและเมรัย เป็นต้น รวมถึงการไม่เสพสิ่งเสพย์ติด เช่น ฝิ่น กัญชา เฮโรอีน ยาบ้า

เมื่อหลานตั้งมั่นเชื่อมั่นในศีล หลานก็จะมีเกราะป้องกัน

อันตรายชั้นหนึ่งแล้ว

การที่ศีลจะตั้งมั่นอยู่ได้ จะต้องมีกัลยาณธรรมกำกับจิตใจด้วย **กัลยาณธรรม หมายถึงความประพฤติที่ดีงาม** เป็นเครื่องอุดหนุนศีลให้บริสิทธิ์ผ่องใส บุคคลที่ตั้งใจจะรักษาศีล จะต้องตั้งจิตให้อยู่ในกัลยาณธรรม เพราะจิตที่มีกัลยาณธรรม ย่อมจะนำให้กายวาจาประพฤติแต่ความดีตลอดไป กัลยาณธรรมได้แก่

๑. เมตตา–กรุณา

๒. สัมมาอาชีวะ ความประพฤติเป็นธรรมในกิจการงานต่างๆ

๓. ความสำรวมในกาม หรือความซื่อสัตว์ต่อคนรัก

๔. ความมีสัตย์ ได้แก่ การมีความเที่ยงธรรม มีความซื่อตรง มีความสวามิภักดิ์ และมีความกตัญญู

๕. ความมีสติรอบคอบ ได้แก่ ความรู้จักประมาณในการรับประทานอาหาร ความไม่เลินเล่อในการทำงาน ความมีความรู้ตัวในการประพฤติปฏิบัติหน้าที่ และความไม่ประมาทในธรรม

เมื่อจิตมีกัลยาณธรรม กายก็ย่อมจะรักษาศีลได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ หลานยังต้องปฏิบัติจิตให้อยู่ใน **อปัณณกปฏิปทา** หรือข้อปฏิบัติที่ไม่ผิด ๓ ประการ เพราะการปฏิบัติที่ถูกระบบจะนำจิตของหลานตรงสู่เป้าหมาย คือ การมีจิตเกษม ซึ่งมีหลักดังนี้ คือ

๑. **อินทรีย์สังวร** ความระมัดระวังจิตไม่ให้ถูกกิเลสครอบงำ ด้วยการสำรวมอินทรีย์ อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และ

ใจ เมื่อได้รับ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และอารมณ์ อันน่าปรารถนา

๒. **โภชเน มัตตัญญุตา** ความสำรวมในการรับประทานอาหาร บริโภคอาหารเพียงเพื่อการดำรงชีวิตไม่เห็นแก่ความอร่อยในรสอาหาร

๓. **ชาคริยานุโยค** การปลีกตัวออกมาจากสังคม เพื่อทำจิตของตนให้สะอาดและสงบ

หลานจะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของธรรมดังกล่าวอันมี ศีล กัลยาณธรรม และอปัณณกปฏิปทา ด้วยความเชื่อมั่นศรัทธา

การจะทำความเชื่อมั่นให้เป็นจริงได้ตลอดเวลาจะต้องอาศัย **วิริยะ** คือ ความเพียร ความพยายาม ด้วยจิตที่บากบั่นจริงจัง ขยันประพฤติปฏิบัติอยู่เสมอ จนสามารถบรรลุถึงเป้าหมาย คือ การมีจิตเกษม

ทั้ง สัทธา และวิริยะ เป็นธรรมที่เกี่ยวเนื่องเกื้อหนุนกัน หลานจะต้องเริ่มทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ หลวงลุงจะเปรียบกับการเรียนหนังสือให้เห็น หลานเชื่อว่าการเรียนเป็นประโชน์ เพราะทำให้หลานได้รู้จักกับสิ่งต่างๆ ศีลก็จะเปรียบเหมือนกับข้อบังคับที่หลานสร้างขึ้น เช่น หลานตั้งใจจะอ่านหนังสือทุกวัน ทำการบ้านส่งคุณครูทุกครั้ง ตั้งใจเรียนหนังสือ นี่เป็นกรอบของการเรียนที่หลานสร้างขึ้นเอง ซึ่งก็คือศีล แต่หลานจะมั่นคงในการเรียนได้หลานจะต้องมีใจที่รักในการเรียน เช่นนี้ก็เท่ากับว่าหลานตั้งจิตอยู่ในการเรียนหนังสือ ก็คือการสร้างกัลยาณธรรรมนั่นเอง การสำรวมจิตให้ตั้งใจเรียนหนังสือ ก็คือการมีอปัณณกปฏิปทานั่น

เอง ถ้าหลานประพฤติและปฏิบัติได้เช่นนี้ และพยายามดำรงตนให้อยู่ในกรอบที่หลานได้สร้างขึ้นตามลำดับ ในที่สุดหลานก็ย่อมจะพบกับความสำเร็จ บรรลุจุดมุ่งหมาย คือ สำเร็จการศึกษา จะเห็นได้ว่า ในชีวิตประจำวันของเรา หลักธรรมก็สามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง ไม่ขาดตอน

ถ้าหลานทำได้ตามที่บรรยายมานี้ จิตของหลานก็จะถูกป้องกันไม่ให้ความไม่บริสุทธิ์หรือกิเลสเข้ามากระทบได้

ขอยุติจดหมายแต่เพียงนี้

ขอความเชื่อมั่นและความขยันในการปฏิบัติจงมีแก่หลาน

หลวงลุง

คำถามแห่งความเชื่อถือ

๑. สัทธาที่เป็นหลักสำคัญสำหรับพุทธศาสนิกชนคืออะไร?

๒. อะไรเป็นบรรทัดฐานเบื้องต้นแห่งการปฏิบัติธรรม?

๓. ทำอย่างไรจึงจะสามารถรักษาศีลให้คงที่และมั่นคง?

บทที่ ๗
วิธีปฏิบัติให้เกิดจิตเกษม
ว่าด้วยเรื่อง สติ สมาธิ และปัญญา

๒ ถนนเฟื่องนคร แขวงราชบพิธ

เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

กราบนมัสการหลวงลุงที่เคารพ

ผมเพิ่งจะทราบความจริงว่า การจะนับถือศาสนา เราจะต้องมีความเชื่อในหลักคำสอนด้วยการมีเหตุผลประกอบ ไม่ควรเชื่อด้วยความงมงาย เมื่อก่อนเมื่อมีคนถามว่าผมนับถือศาสนาอะไร ผมจะตอบว่านับถือพระพุทธศาสนา แล้วเขาจะถามต่อว่าทำไมจึงนับถือศาสนานี้ ผมจะตอบว่าเพราะคุณพ่อคุณแม่นับถือศาสนานี้ ผมจึงนับถือศาสนานี้ตามท่าน ตอนนี้ผมคงจะไม่ตอบอย่างนั้นอีกแล้ว ผมจะตอบว่า เพราะผมมีความศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งสามารถนำมาปฏิบัติให้เห็นผลได้ตามที่ได้ทรงแสดงไว้ ผมจะเชื่อมั่นในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ด้วยการนำคำสอนของพระองค์มาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ผมเชื่อเรื่องกรรม เรื่องผลของกรรมและเรื่องสัตว์ทั้งหลายรวมทั้งคนด้วยย่อมมีกรรมเป็นของของตน ซึ่งจะทำให้ผมไม่กล้าทำกรรมที่เป็นบาปทุจริต นอกจากนี้ผมจะรักษาศีลและเจริญกัลยาณธรรมให้เกิดขึ้น เมื่อก่อน เวลา

พระสงฆ์ให้ศีล ก็ได้แต่ท่องตามไปไม่รู้ความหมายหรือข้อที่ควรทำตาม แต่ตอนนี้ผมรู้แล้วว่า จะต้องทำอย่างไรศีลจึงจะคุ้มครองผมได้ ผมเริ่มรู้จักเหตุและผล ตั้งแต่ได้อ่านจดหมายของหลวงลุง บางครั้งก็ไม่เข้าใจ แต่ได้พยายามอ่านทบทวน และนำไปปรึกษาคุณพ่อคุณแม่ และอาจารย์ที่สอนธรรมศึกษา ก็ได้รับความกระจ่างเข้าใจได้แจ่มชัดมากขึ้น ผมจะปฏิบัติตามที่หลวงลุงแนะนำมาครับ เพราะผมอยากจะมีจิตเกษม เพื่อความสุขของผมและคุณพ่อคุณแม่ด้วย

ผมขอกราบขอบพระคุณหลวงลุงมา ณ โอกาสนี้ด้วย ที่เมตตาสั่งสอนผมให้รู้จักคุณค่าของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพ

หลานโต

วัดเจดีย์ยอดทอง อ.เมือง
จ.พิษณุโลก ๖๕๐๐๐
๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

ถึง หลานโต

การที่หลานจะรู้จักพระพุทธศาสนาโดยเข้าใจถึงหลักพระธรรมคำสั่งสอนที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้ จัดว่าเป็นเรื่องที่ยากเกินกำลัง แต่ไม่ใช่ว่าหลานจะเรียนรู้หลักธรรมไม่ได้ หลานสามารถเรียนรู้หลักธรรมของพระพุทธศาสนา เหมือนอย่างที่หลานได้เรียนวิชาธรรมศึกษาที่พระอาจารย์ได้นำหลักธรรมมาบรรยายให้หลานได้เรียนรู้ **ถ้าการเรียนเป็นเพียงแค่หวังว่าจะนำไปใช้ในการสอบเท่านั้น วิชาการทั้งหลายก็ย่อมไม่เกิดประโยชน์อะไรมากนัก แต่ถ้าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ก็จะเกิดประโยชน์มากมาย** ไม่เพียงแต่เฉพาะวิชาธรรมศึกษาแต่รวมถึงทุกวิชาที่หลานได้เล่าเรียนไป อย่าได้คิดว่าเรื่องของพระธรรมหรือหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นเรื่อง ที่ยากลำบาก สามเณรที่มีวัยใกล้เคียงกับหลานก็ยังสามารถเรียนรู้ได้ บางรูปสามารถนำหลักคำสอนไปปฏิบัติจนบรรลุธรรมชั้นสูงได้เหมือนกับผู้ใหญ่ และถ้าเราตั้งจิตอย่างมั่นคงว่าจะทำกิจการใดแล้ว เรามีสัทธา มีวิริยะ อย่างแท้จริง เราก็ย่อมจะประสบความสำเร็จในกิจการนั้นได้

เมื่อหลานเข้าใจในวิธีปฏิบัติให้เกิดจิตเกษม เรื่องสัทธาและวิริยะ แล้ว หลวงลุงจะบรรยาย ถึงหลักปฏิบัติข้อต่อไป คือ

สติ ความระลึกได้

จิตที่มีสติ คือจิตที่มีความระลึกถึงสิ่งที่ได้กระทำมาแล้ว

ได้ทั้งในส่วนที่เป็นอดีตและส่วนที่เป็นปัจจุบัน บุคคลที่ฝึกจิตจนมีสติได้ ย่อมจะทำกิจการใดด้วยความระมัดระวัง มีความรอบคอบ ไม่ประมาท ไม่เร่งรัดเวลาเพียงเพื่อให้กิจกรรมนั้นๆ แล้วเสร็จไปโดยไม่คำนึงถึงผลที่เกิดขึ้น งานของเขาก็ย่อมจะมีความประณีต และมีผลตอบแทนที่ทรงคุณค่า

ผลของการฝึกให้มีสติก็คือ จิตจะมีความละอายแก่ใจ ไม่กล้าทำบาปทุจริตทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่ยอมทำสิ่งที่ผิดกฎหมายและศีลธรรม มีความเกรงต่อบาปทุจริต กลัวต่อทุกข์ภัยที่จะเกิดจากการทำบาปทุจริต ผลของงานที่ได้กระทำ วาจาที่จะกล่าว และเรื่องที่คิดจะไม่ผิดพลาดบกพร่อง แต่จะได้ผลสมบูรณ์ มีความสุขุมรอบคอบ สุขภาพร่างกายแข็งแรง มีความคิดเฉียบแหลม มีสติปัญญาฉลาดเฉลียว สามารถจะสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน มีความก้าวหน้าในอาชีพ และเป็นคนดีที่ทุกสังคมต้องการ เพราะรู้จักสำนึกในหน้าที่ และมีความรับผิดชอบในการงาน ทั้งของส่วนตนและของส่วนรวม ทำงานด้วยความสุจริตใจ จริงใจ และชอบด้วยศีลธรรม ทำตนเป็นคนเปิดเผยตรงไปตรงมา ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อใครทั้งสิ้น ไม่ฝืนใจทำบาปทุจริตเองและไม่สนับสนุนให้ผู้อื่นทำบาปทุจริต ไม่เห็นแก่สินจ้างรางวัล ยึดมั่นอยู่ในสุจริตธรรมอยู่สม่ำเสมอ ชีวิตครอบครัวก็จะมีแต่ความผาสุก

นอกจากนี้คนที่ฝึกจิตจนมีสติ ย่อมจะเป็นผู้รู้จักบุญคุณที่บุคคลอื่นได้ทำแล้วแก่ตนและรู้จักทดแทนคุณเมื่อถึงโอกาส เช่น เขาย่อมรักษาสุขภาพร่างกายให้ดี เพราะเขารู้ว่าร่างกายนี้พ่อแม่เป็นผู้สร้างมา เขาจะไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจเลย

วิธีฝึกจิตให้มีสติ หลานจะต้องมีความหนักแน่น กล้าหาญแล้วปฏิบัติดังนี้

๑. ก่อนจะทำกิจกรรมใด จะพูดถึงสิ่งใด จะคิดถึงเรื่องราวใด หลานจะต้องใช้จิตไตร่ตรองหาเหตุผลอย่างรอบคอบและถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

๒. ขณะทำกิจกรรมนั้น ขณะพูดถึงสิ่งนั้น ขณะคิดถึงเรื่องราวนั้น หลานจะต้องมีจิตจดจ่อต่อสิ่งที่กำลังทำ กำลังพูด กำลังคิด อย่างสม่ำเสมอและมั่นคงต่อเนื่อง

๓. เมื่อทำกิจกรรมนั้นเสร็จ พูดถึงสิ่งนั้นจบ คิดถึงเรื่องราวนั้นจนสิ้นสุด หลานจะต้องใช้จิตตรวจทานถึงผลที่เกิดขึ้นจากการทำนั้น การพูดนั้น และการคิดนั้น ว่ามีข้อผิดพลาดที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนหรือกระทบต่อตัวหลานและบุคคลใกล้เคียงหรือเปล่า ถ้ามีข้อผิดพลาดก็ต้องปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมยิ่งขึ้น

๔. หลานต้องงดเว้นจากของมึนเมาและสิ่งเสพย์ติดให้โทษทุกอย่างโดยเด็ดขาย และสิ่งเหล่านี้จะพาให้จิตของหลานตกอยู่ในอำนาจกิเลสได้ง่าย

๕. หลานจะต้องฝึกให้จิตมีความเยือกเย็นเป็นนิสัย ฝึกจิตให้รู้จักกับความสงบ และรักในความสงบ เพื่อจะทำให้จิตของหลานไม่ฟุ้งซ่าน

ถ้าหลานทำได้ดังนี้ หลานจะพบกับความเจริญยิ่งขึ้นทุกวัน เมื่อจิตมีสติ อยู่ในกรอบของสัทธา อันมีศีลและกัลยาณธรรมเป็นเบื้องต้น และจิตมีความเพียรที่จะไม่ล่วงละเมิดศีลและรักษากัลยาณธรรมให้คงอยู่ จิตของหลานก็เริ่มเดินตรงสู่

ความเป็นจิตเกษมมากขึ้น

เมื่อจิตหลานมีสติพอสมควรล้ว หลานจะต้องฝึกจิตให้มี **สมาธิ ความตั้งใจมั่น** ทั้งนี้เพราะสมาธิเป็นการปฏิบัติธรรมที่ให้ผลสำคัญมาก พระพุทธเจ้าทรงชักนำพุทธบริษัทให้บำเพ็ญสมาธิ เพราะว่าจิตที่มีสมาธิย่อมจะเป็นประโยชน์อันใหญ่หลวง มีคำกล่าวว่า ถ้าจิตของบุคคลใดไม่มีสมาธิ จิตของบุคคลนั้นอาจจะทำให้เขาเสียหายได้มากยิ่งกว่าการที่เขาถูกโจรปล้นทรัพย์เสียอีก แต่ถ้าจิตของบุคคลใดมีสมาธิดี ก็อาจจะทำให้บุคคลนั้นเป็นคนดียิ่งกว่าบิดามารดาและญาติผู้รักใคร่ของเขา

สมาธิ แปลว่า ความตั้งจิตไว้มั่น หมายถึง การรู้จักทำจิตให้ปลอดจากนิวรณ์ ได้แก่ **กามฉันทะ** (ความกำหนัดพอใจรักใคร่ด้วยสำคัญหมายว่าเป็นของงาม) **พยาบาท** (ความงุ่นง่านด้วยอำนาจความโกรธด้วยอำนาจความหงุดหงิด) **ความท้อแท้** อันเป็นเหตุให้จิตหดหู่ เนื่องจากความไม่เพลิดเพลินยินดี **ความฟุ้งซ่าน** อันเป็นเหตุให้จิตเกิดความไม่สงบ **ความลังเล** ไม่แน่ใจอันเป็นเหตุมาจากความไม่รู้ชัด เมื่อจิตปลอดจากนิวรณ์ดังนี้ จิตย่อมจะเป็นจิตที่ควรแก่การงาน และย่อมสามารถรวบรวมกำลังความคิดหรือจิตให้แน่วแน่มั่นคง เพื่อให้บรรลุเหตุอันสุขุม สามารถเข้าใจหลักธรรมได้อย่างชัดเจน เปรียบเหมือนสายน้ำที่ไหลบ่าไปหลายทาง ย่อมทำให้กังหันวิดน้ำมีกำลังไม่พอที่จะปั่นเครื่องกำเนิดไฟฟ้า แต่ถ้าบังคับให้สายน้ำเหล่านั้นมารวมกันแล้วไหลลงทางเดียวเหมือนน้ำในเขื่อน ก็ย่อมมีกำลังแรงพอที่จะทำให้กังหันวิดน้ำสามารถปั่นเครื่องกำเนิดไฟฟ้าได้

วิธีฝึกจิตให้มีสมาธิ เมื่อหลานจะทำกิจการใด หลานจะ

ต้องตั้งจิตให้มั่นในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นไปด้วยความมีสติควบคุม แม้จะรู้สึกว่ายากในตอนแรกๆ แต่ถ้าหมั่นฝึกฝนบ่อยๆ สมาธิก็จะเริ่มเกิดขึ้นแก่จิต จิตก็จะมีกำลังมากขึ้น ทำกิจการได้ประ–โยชน์มากขึ้น เหมือนการเรียนหนังสือ ถ้าหลานตั้งใจเรียนด้วยความมีสติ หลานจะเกิดสมาธิในขณะที่เรียนได้ โดยที่หลานจะรู้ว่านี่คือสมาธิ บางทีก็อาจพบว่า เมื่อเราตั้งใจเรียนหนังสือจริงๆ เวลาช่างผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็ว

ถึงบัดนี้แล้ว จิตของหลานก็ตั้งมั่นคงอยู่ในสมาธิ มีสติคอยควบคุม มีวิริยะ ความเพียรพยายามที่จะทำจิตให้เป็นจิตเกษม ด้วยสัทธาความเชื่อมั่นอย่างหนักแน่น จิตของหลานจะเริ่มเรียนและสังเกตเห็นสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว จิตจะค่อยๆ เรียนรู้จากสิ่งหยาบๆ ไปหาสิ่งละเอียด ในที่สุดจิตของหลานก็จะเกิด**ปัญญา ความรอบรู้** เมื่อความรอบรู้เกิดขึ้น หลานจะเป็นผู้ที่รู้ด้วยตนเองว่า ขณะนี้จิตของหลานเป็นจิตเกษมหรือไม่ ถ้าเป็นก็จะทราบด้วยปัญญาว่าอะไรเป็นเหตุให้เป็นจิตเกษม แต่ถ้ายังไม่เป็นจิตเกษม ก็จะทราบด้วยปัญญาว่ายังต้องประพฤติปฏิบัติอะไรอีกจึงจะบรรลุจิตเกษมได้

เมื่อหลานได้บรรลุถึงความมีจิตเกษมแล้ว อกุศลมูลก็ย่อมจะไม่เข้าใกล้จิตของหลาน จิตของหลานจะกลายเป็นจิตที่บริสุทธิ์ ความมีสิริสวัสดิ์ ปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง ความเป็นอยู่ที่ผาสุกก็จะเกิดขึ้น

วิธีปฏิบัติให้เกิดจิตเกษมดังได้บรรยายมานี้ หลานจะต้องฝึกฝนด้วยตนเอง และหมั่นทำจนเป็นนิสัย แล้วหลานจะได้บรรลุจิตเกษมในที่สุด บางครั้งก็อาจใช้เวลานาน บางครั้งก็อาจ

จะบรรลุได้รวดเร็ว ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับตัวของหลานเอง หลวงลุงเป็นเพียงแต่ผู้บอกแนวทางให้เท่านั้น

หลวงลุงได้ทำตามที่กล่าวไว้แต่ต้นว่า จะมอบบทบรรยายเรื่อง จิตเกษม ให้เป็นของขวัญวันเกิดแก่หลาน ดังนั้น หลานจงเก็บรักษาไว้และหมั่นทบทวนดู แล้วนำมาปฏิบัติเถิด หลานจะพบกับมงคลอันประเสริฐสูงสุดในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้หลานยังจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่พบเห็นพระพุทธเจ้า เพราะพระ–พุทธเจ้าเคยตรัสกับพระวักกลิว่า **“วักกลิ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา”** ดังนั้น เมื่อจิตของหลานเป็นจิตเกษม หลานก็ย่อมจะบรรลุหลักธรรมของพระพุทธเจ้า เมื่อหลานได้บรรลุหลักธรรมของพระพุทธเจ้าก็เท่ากับว่า หลานได้พบกับพระพุทธเจ้าด้วย

บรรยายธรรมะเรื่องจิตเกษมมาจนถึงที่สุดแล้ว จึงขอยุติแต่เพียงนี้

ขอความเป็นผู้เจริญในธรรมจงมีแก่หลาน

หลวงลุง

คำถามสุดท้าย

๑. สติ คืออะไร มีประโยชน์ต่อผู้ฝึกอย่างไร?

๒. สมาธิ ใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง?

๓. เมื่อมีจิตเกษมแล้ว จะได้ประโยชน์อะไร?

จิตฺตํ คุตฺตํ สุขาวหํ.
จิตที่คุ้มครองแล้ว นำสุขมาให้

เนกขัมมบารมี

โดย

พระพจนารถ ปภาโส

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

บันทึกบทนำ

หนูแดง... ลูกรัก

มีหลายสิ่งหลายอย่างที่พ่อกับแม่อยากจะพูดกับลูก แต่ยังไม่ถึงโอกาสที่เหมาะสม จวบจนถึงวันนี้ วันที่ลูกมีอายุครบ ๑๐ ปีบริบูรณ์ กำลังศึกษาชั้นประถมปีที่ ๖ พ่อกับแม่สังเกตว่า ลูกเริ่มมีความคิดเป็นของตนเอง มีความสนใจแสวงหาความรู้ในสิ่งต่างๆ ลูกกำลังมีความสนุกในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ พ่อกับแม่คิดว่าถึงเวลาที่ควรจะแนะนำลูกเกี่ยวกับหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และสามารถที่จะนำลูกไปในแนวทางที่ถูกต้องได้

เพราะลูกเป็นที่รักยิ่งของพ่อกับแม่ ลูกเป็นประดุจแก้วตาและดวงใจของพ่อกับแม่ พ่อกับแม่มีความรักความห่วงใยในตัวลูกเสมอ ดังนั้นพ่อกับแม่จึงคิดว่าหลักการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าสำหรับลูก ไม่มีหลักการใดจะเสมอได้กับหลักการในพระพุทธศาสนา ซึ่งพ่อกับแม่ได้นำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตครอบครัวเสมอมา ลูกย่อมทราบดี

หลักการในพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมะ ที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นพื้นฐานที่เหมาะสำหรับการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิต หลักธรรมะมีความเหมาะสมกับคนในทุกวัย

ผู้ที่จะสามารถนำหลักธรรมะมาปฏิบัติได้ จะต้องเริ่มศึกษาพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาก่อน ทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้ปฏิบัติก็จะได้รับผลตามที่ตนตั้งใจไว้

พ่อกับแม่ได้เริ่มสอนให้ลูกได้คุ้นเคยกับพระพุทธศาสนามาตั้งแต่ยังเล็ก ลูกคงจำได้ว่า พ่อกับแม่ฝึกให้ลูกรู้จักการใส่บาตรพระสงฆ์ ฝึกให้ลูกรู้จักการกราบพระ สอนลูกให้รู้จักบทสวดมนต์ที่ลูกสามารถจำได้และมักจะใช้เป็นประจำที่โรงเรียนก่อนเข้านอน พ่อกับแม่สอนให้ลูกกราบพระและนั่งสมาธิที่ห้องพระเสมอ ลูกจึงมีความคุ้นเคยในธรรมเนียมปฏิบัติเหล่านี้และสามารถทำได้ดี เมื่อมีโอกาสได้ปฏิบัติพระสงฆ์

ลูกจำได้ไหม ทุกวันอาทิตย์ในตอนบ่าย พ่อกับแม่จะพาลูกไปนมัสการพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต) ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และมักจะพาลูกเดินชมภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ ที่เกี่ยวกับพุทธประวัติเพราะมีคติธรรมสอดแทรกด้วย และพ่อสังเกตเห็นว่า ลูกสนใจภาพเหล่านั้นเหมือนกัน

มีภาพจิตรกรรมภาพหนึ่ง เหนือประตูทางเข้าพระอุโบสถ เป็นภาพที่จิตรกรวาดไว้อย่างสวยงาม เบื้องบนสุดของภาพเป็นรูปพระพุทธเจ้า ตอนเป็นพระสิทธัตถราชกุมาร ครองเพศบรรพชิต ประทับนั่งสมาธิอยู่ในรัตนบัลลังก์ ต่ำลงมาเป็นภาพนางธรณียืนบิดมวยผมให้น้ำไหลท่วมทัพพระยามาร ทัพของพระยามารได้แก่ภาพยักษ์มารโดยรอบที่มีจำนวนมาก ภาพนี้เป็นเหตุการณ์ในวันที่พระสิทธัตถราชกุมารจะตรัสรู้เป็น

พระพุทธเจ้า พระองค์ประทับ ณ รัตนบัลลังก์ ทรงเจริญสมาธิ บำเพ็ญภาวนา มีพระยามารยกกองทัพมาขัดขวาง กลั่นแกล้งพระองค์ด้วยวิธีการต่างๆ ตามวิสัยของคนพาล แต่ไม่สามารถทำอันตรายพระองค์ได้ พระยามารจึงอ้างกรรมสิทธิ์ว่าตนเป็นเจ้าของรัตนบัลลังก์ที่ประทับ พร้อมกับอ้างพยานซึ่งเป็นบริวารของตน พระสิทธัตถราชกุมารอยู่ ณ ที่นั้นเพียงพระองค์เดียว จึงไม่สามารถหาพยานมายืนยันกรรมสิทธิ์ในรัตนบัลลังก์ได้ พระองค์จึงทรงตั้งจิตอธิษฐานขอให้นางธรณีเป็นพยานว่า รัตนบัลลังก์ที่ประทับนี้ เป็นกรรมสิทธิ์ของพระองค์ ซึ่งทรงได้มาด้วยพระบารมีที่สร้างสมมาหลายภพหลายชาติจนไม่อาจประมาณได้ นางธรณีจึงนิรมิตกายปรากฏดังในภาพ เพื่อเป็นพยานให้พระองค์ พร้อมทั้งบิดมวยผมที่มีน้ำปริมาณมากมาย อันเกิดจากการบำเพ็ญบารมีของพระสิทธัตถราชกุมารไหลท่วมกองทัพพระยามาร ในที่สุด พระยามารจึงยกทัพหนีกลับไป และพระสิทธัตถราชกุมารทรงบำเพ็ญภาวนาต่อไปจนได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าของเรา

จะเห็นได้ว่าภาพจิตรกรรมภาพนี้ เป็นภาพที่แฝงคติธรรมไว้หลายประการ พ่อจะยกตัวอย่างให้ลูกฟัง คติธรรมข้อที่ ๑ **การจะทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย ย่อมจะต้องมีอุปสรรค แต่ถ้าเราสามารถเอาชนะอุปสรรคได้ด้วยความเพียร เราก็จะพบความสำเร็จที่มุ่งหวังได้** คติธรรมข้อที่ ๒ การจะบรรลุธรรมเป็นพระพุทธเจ้าได้ บุคคลนั้นจะต้องบำเพ็ญบารมีเป็นเวลาต่อเนื่องหลายภพหลายชาติไม่ขาดตอน เหมือนกับ**การเป็นคนดีได้ ก็จะต้องทำความดีอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน**

คติธรรมข้อที่ ๓ **การทำความดีหรือความชั่ว แม้จะปกปิดไม่ให้ใครรู้ก็ตาม แต่ผลของการทำความดีความชั่วนั้นย่อมจะปรากฏแก่บุคคลทั่วไป** ดังที่นางธรณีเป็นพยานให้พระสิทธัตถราช–กุมาร นี่เป็นคติธรรมที่พ่ออยากให้ลูกจดจำไว้

พ่อกับแม่มีความเห็นร่วมกันว่า ควรจะสอนลูกให้รู้จักการสร้างสมบารมี ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา บารมีนี้มีอยู่ ๑๐ อย่าง แต่อย่างหนึ่งที่พ่อกับแม่พิจารณาเห็นว่า ลูกสามารถบำเพ็ญได้คือ **เนกขัมมบารมี** จึงอยากจะให้ลูกได้ศึกษาค้นคว้า ทำความเข้าใจ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อช่วยนำทางให้ลูกมีชีวิตที่ดีและมีอนาคตสดใส สามารถป้องกันตนไม่ให้ตกอยู่ในอันตรายจากสภาพสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบัน

พ่อกับแม่ไม่อยากให้ลูกเชื่อทุกคำที่บันทึกสอนลูก แต่อยากให้ลูกใช้วิจารณญาณพิจารณา ค้นคว้า แล้วนำไปทดลองปฏิบัติให้เห็นผลก่อน ถ้าเป็นจริงมีเหตุผลที่น่าเชื่อถือ ลูกจึงควรเชื่อ

รักลูกมาก

พ่อ

บันทึกบทที่ ๑
การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

หนูแดง... ลูกรัก

ตามธรรมเนียมปฏิบัติในตระกูลของเรา เมื่อครอบครัวใดมีบุตรธิดาอายุครบ ๑๒ ปี หรือเริ่มมีความคิดเป็นของตนเอง ครอบครัวนั้นจะต้องพาบุตรธิดาของตนไปเข้าพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ณ วัดที่ตนทำบุญอยู่ เพื่อประกาศตนว่าเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา

ธรรมเนียมนี้ เป็นข้อที่คุณทวดของลูกตั้งขึ้น และถือปฏิบัติมาโดยตลอดในหมู่ญาติพี่น้องที่สืบเชื้อสาย มูลเหตุแห่งธรรมเนียมนี้คือ ในสมัยก่อน ชาวไทยเรานิยมให้เด็กที่มีอายุครบ ๑๒ ปี ทำพิธีโกนผมจุก เพื่อประกาศว่าพ้นจากวัยเด็กเล็กแล้ว และให้บวชเป็นสามเณร ศึกษาพระธรรมวินัย อันเป็นหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ตลอดจนหลักความรู้สามัญทั่วไป ซึ่งเด็กจะรู้จักและคุ้นเคยกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตนได้ ต่อมาความนิยมนี้ก็ลดน้อยลง เพราะเริ่มมีความนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียน และส่งไปศึกษาต่อต่างประเทศ **พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่ ๕) ทรงปริวิตกว่า เด็กๆ จะไม่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา จึงทรงโปรดให้พระราชโอรส**

ที่มิได้ผนวชเป็นสามเณร ทรงปฏิญาณพระองค์เป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา ก่อนเสด็จไปทรงศึกษาในทวีปยุโรป พระราชโอรสพระองค์แรกที่ปฏิญาณพระองค์ตามธรรมเนียมนี้ คือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) ต่อมาทรงโปรดให้ใช้ธรรมเนียมนี้เป็นพระราชประเพณี คุณทวดของลูกตระหนักในคุณค่าแห่งธรรมเนียมนี้ จึงชักชวนให้ลูกหลานของท่านถือปฏิบัติมาโดยตลอด

พ่อกับแม่ คิดว่าถึงเวลาแล้วที่ลูกควรจะแสดงตนเป็นพุทธมามกะ เพราะสิ่งนี้เป็นการเริ่มต้นแห่งการศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เมื่อลูกได้ผ่านพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ลูกจะตระหนักถึงความเป็นชาวพุทธตลอดไป ลูกลองสังเกตดูเพื่อนๆ หรือเด็กที่มีวัยใกล้เคียงกับลูก เขาเหล่านั้นยังติดอยู่ในความสนุก ความเพลิดเพลินในสิ่งที่ยั่วยุ นิยมทำตนตามผู้ใหญ่บ้าง รุ่นพี่บ้าง ไม่รู้ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ พาชีวิตของตนเองไปสู่ความมืดมน นี้เป็นเพราะว่า เขาไม่มีหลักยึดเหนี่ยวในชีวิต แม้ว่าเขาจะบอกว่านับถือพระพุทธศาสนา แต่ก็ไม่รู้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นเช่นไร มีคำสอนว่าอย่างไร ไม่มีความสำนึกแห่งการเป็นชาวพุทธที่ดี เขาจึงก่อปัญหาให้แก่ครอบครัวและประเทศชาติ

พ่อกับแม่คิดว่าจะพาลูกไปทำพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ณ วัดเชิงเลน ที่อยู่ใกล้บ้านของเรา เพราะเป็นวัดที่พ่อกับแม่พาลูกไปทำบุญอยู่เสมอหลวงตาเจ้าอาวาสก็คุ้นเคยกับครอบครัวของเรา เมื่อตอนที่ลูกอายุได้ประมาณ ๓ เดือน พ่อกับแม่พาลูกไปให้ท่านตั้งชื่อและผูกสายสิญจน์ที่ข้อมือ ท่านได้สวด

อำนวยพรให้แก่ลูกด้วย นั่นเป็นครั้งแรกที่ถือเป็นมงคลอย่างยิ่งสำหรับลูก พ่อคิดว่า ท่านคงจะดีใจมากถ้าลูกได้เข้าพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

พ่อจำได้ว่า เมื่อครั้งพ่อเข้าพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ คุณปู่ได้พาพ่อไปทำพิธีที่อุโบสถวัดเชิงเลนแห่งนี้เหมือนกัน หลวงตาท่านเป็นประธานสงฆ์ในพิธี ก่อนวันทำพิธีคุณย่าได้สอนพ่อให้รู้จักการกล่าวคำนมัสการ คำปฏิญาณตน คำอาราธนาศีลและการสมาทานศีล ให้รู้จักการกราบแบบเบญ–จางคประดิษฐ์ที่ถูกต้อง คุณย่าดีใจมากที่พ่อจะเป็นพุทธมามกะเหมือนคุณปู่ ท่านจัดชุดไทยสีขาวสำหรับเด็กชายให้พ่อได้ใส่เข้าพิธี ลูกก็จะต้องมีการเตรียมตัวแบบพ่อ โดยแม่ของลูกจะเป็นคนสอน พ่อคิดว่าแม่ของลูกคงจะภูมิใจ ที่ลูกสามารถท่องคำกล่าวได้อย่างฉะฉาน แม่ของลูกได้จัดเตรียมชุดสีขาวไว้ให้ลูกแล้ว

ในคำนมัสการนั้น มีคำแปลว่า “ข้าพเจ้าขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้น”

ในคำปฏิญาณนั้น มีคำแปลว่า “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น แม้ปรินิพพานไปนานแล้ว ทั้งพระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะที่ระลึกนับถือ ขอพระสงฆ์ จงจำข้าพเจ้าไว้ว่า เป็นพุทธมามกะ ผู้รับเอาพระ–พุทธเจ้าเป็นของตน”

คุณปู่ของลูกได้จดบันทึกโอวาทที่หลวงตาได้กล่าวแก่พ่อไว้ เพื่อให้พ่ออ่านทบทวนก่อนเข้านอนเสมอ บันทึกนั้นเขียนไว้ว่า

บัดนี้ เธอมีศรัทธาเข้ามากล่าวคำปฏิญาณตนเป็นพุทธ–มามกะ ด้วยความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ยอมรับว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นที่เคารพนับถืออย่างสูงสุดของเธอ ในที่พร้อมหน้าแห่งคณะสงฆ์ซึ่งประชุมอยู่ ณ ที่นี้

ข้อนี้ จัดว่าเป็นลาภอันประเสริฐของเธอ เพราะทำให้เธอได้รับสิ่งที่ดีเลิศ คือ สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ ตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา,

แท้จริง พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ได้นามว่ารัตนะเพราะยังความยิดีให้เกิดแก่ผู้เคารพนับถือ เมื่อรวมกันเป็น ๓ จึงเรียกว่า **พระรัตนตรัย** แก้ว ๓ ประการ ซึ่งเป็นหลักอันสำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนา,

ส่วนข้อปฏิบัติ อันพุทธศาสนิกชนจะพึงยึดไว้เป็นบรรทัดแห่งความประพฤติย่นย่อกล่าวตามพระพุทธโอวาท สรุปลงได้ ๓ ประการ คือ

๑. **ไม่ทำบาปหรือความชั่วทั้งปวง** อันได้แก่ การไม่ประพฤติความชั่ว ด้วยกาย วาจา ใจ

๒. **พึงทำแต่กุศลหรือความดีให้เกิดมี** อันได้แก่ การประพฤติชอบสุจริต ด้วย กาย วาจา ใจ

๓. **ต้องทำใจของตนให้ผ่องใส สะอาดบริสุทธิ์** คือ ต้องทำใจของตน ไม่ให้ขุ่นมัว ด้วย ความโลภ(ความอยากได้) ความโกรธ ความหลง

ขอเธอตั้งศรัทธาให้มั่นคง ตรงต่อพระรัตนตรัย และหมั่นศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจกระจ่าง

แล้วน้อมนำพระธรรมนั้น มาเป็นหลักปฏิบัติสำหรับดำเนินชีวิตของเธอสืบไป เธอย่อมจะได้รับผลเป็นความสุขกายสบายใจไปตลอดชีวิต”

ในตอนนั้น พ่อยังไม่เข้าใจเหตุผลที่ต้องเข้าพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และในโอวาทของหลวงตา ต่อมา คุณปู่ได้พยายามแนะนำอบรมพ่อ พ่อจึงเริ่มมีความเข้าใจมากขึ้น และยอมรับเอาหลักโอวาทมาเป็นแนวทางดำเนินชีวิต ตลอดมา ส่วนพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ มีผลทำให้พ่อมีความเอาใจใส่ในการศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามากขึ้น เมื่อพ่อจบการศึกษา ได้รับพระราชทานปริญญาบัตรแล้ว พ่อได้อุปสมบท ณ อุโบสถ วัดเชิงเลน ได้ศึกษาและสนทนาธรรมกับหลวงตาทำให้พ่อได้รับประโยชน์ จนสามารถนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ที่ประสบในแต่ละวันได้ อีกประการหนึ่ง การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ทำให้พ่อเกิดความสำนึกในการเป็นชาวพุทธที่ดี ช่วยให้พ่อมีระเบียบวินัยและมารยาทซึ่งชาวพุทธที่ดีควรประพฤติปฏิบัติ ตามหน้าที่ตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ และยังช่วยป้องกันไม่ให้พ่อตกไปในวิถีทางแห่งการทำความชั่ว ความเดือดร้อนใจอีกด้วย

ในหลักพระพุทธโอวาทที่หลวงตานำมาแสดงไว้ พ่ออยากจะอธิบายด้วยคำพูดง่ายๆ ที่พ่อใช้เป็นประจำคือ

๑. ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ตนเอง และบุคคลอื่น ซึ่งตรงตามหลักธรรมที่ว่าไม่ทำบาปหรือความชั่วทั้งปวง

๒. ทำแต่สิ่งที่นำความสุขให้แก่ตนเอง และบุคคลอื่นซึ่งตรงตามหลักธรรมที่ว่าพึงทำแต่กุศลหรือความดีให้เกิดมี

๓. ไม่ทำสิ่งที่นำความสุขให้แก่ตนเอง แต่นำความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่นซึ่งตรงตามหลักธรรมที่ว่า ไม่ทำบาปหรือความชั่วทั้งปวง

๔. ทำสิ่งที่บางครั้งตนเองต้องเสียสละ แต่นำความสุขให้แก่บุคคลอื่น ซึ่งตรงตามหลักธรรมที่ว่า พึงทำแต่กุศลหรือความดีให้เกิดมี

๕. เมื่อพ่อทำได้ตามข้อที่ ๒,๔ พ่อจะมีความสุขใจ ความสบายใจ ในการทำความดี จิตใจของพ่อจะมีแต่ความสุข ตรงตามหลักธรรมที่ว่าต้องทำใจของตนให้ผ่องใส สะอาดบริสุทธิ์

พ่ออยากให้ลูกเข้าพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ เหมือนกับที่พ่อกับแม่ ได้เคยผ่านพิธีนี้ พ่อคิดว่า สิ่งนี้จะช่วยให้ลูกเป็นคนดี เป็นคนที่มีหลักธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจทั้งยังเป็นเกราะป้องกันไม่ให้ความชั่วมากล้ำกรายลูกโดยง่าย ปู่กับย่าตากับยายได้มอบมรดกที่มีค่ามหาศาลให้พ่อกับแม่ นั่นคือ “หลักธรรมในพระพุทธศาสนา” พ่อกับแม่จึงอยากจะฝากมรดกชิ้นนี้ให้ลูกได้สืบทอดเจตนารมณ์ต่อไปอีกนานแสนนาน

ลูกอ่านบันทึกนี้แล้ว คงจะเห็นด้วยกับพ่อ และเตรียมตัวเข้าพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ด้วยความเต็มใจ

รักลูกมาก

พ่อ

ข้อควรจำ

๑. ทำไมเราต้องเข้าพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ?

๒. เด็กในวัยไหนควรเข้าพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ? เพราะเหตุใด?

๓. หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่เป็นบรรทัดฐานของพุทธศาสนิกชน คืออะไร?

บันทึกบทที่ ๒
พระรัตนตรัย

หนูแดง... ลูกรัก

ลูกได้เข้าพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะแล้ว พ่อกับแม่ภูมิใจมาก ที่ลูกสามารถกล่าวคำนมัสการและคำปฏิญาณ ได้อย่างฉะฉานกังวาน หลวงตาท่านชมลูกว่ากราบพระได้งดงาม โอวาทที่ท่านมอบให้แก่ลูก ก็ใกล้เคียงกับโอวาทที่คุณปู่ได้จดบันทึกไว้ให้พ่อ พ่ออยากให้ลูกได้อ่านบันทึกบทที่ ๑ ทบทวนเสมอก่อนที่จะเข้านอน เหมือนกับที่คุณปู่ได้สอนให้พ่อปฏิบัติ

พ่อคิดว่าลูกควรจะรู้จักพระรัตนตรัยให้เข้าใจ และสามารถยอมรับมาเป็นหลักยึดเหนี่ยวของจิตใจได้อย่างจริงจัง พ่อได้ค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องพระรัตนตรัยมาจดบันทึกให้ลูกได้อ่านและศึกษา ตอนไหนที่ลูกไม่เข้าใจ ลูกควรไปถามแม่ เพราะแม่จะอธิบายให้ลูกเข้าใจได้

พระรัตนตรัย หมายถึง สิ่งที่มีคุณอันประเสริฐล้ำค่ามหาศาล ควรแก่การเคารพบูชาอย่างสูงสุดในพระพุทธศาสนา ชาวพุทธยอมรับและยึดถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งทางจิตใจไปตลอดชีวิต ดังที่ลูกจะพบเห็นในพิธีกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา ทุกครั้งที่พระสงฆ์ให้ศีล ท่านจะกล่าวคำนมัสการและไตรสรณคมน์ และให้ทุกคนที่อยู่ในพิธีกล่าวตามด้วยความ

เคารพ พระรัตนตรัยประกอบด้วยพระพุทธ พระธรรม พระ–สงฆ์ ดังมีรายละเอียดดังนี้

พระพุทธ หมายถึง พระพุทธเจ้า ทรงเป็นพระศาสดา ผู้ตรัสรู้ ค้นพบพระธรรมด้วยพระองค์เอง และนำพระธรรมนั้นมาสั่งสอนประชาชนให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรมด้วยความรู้เห็นจริงแล้ว จึงทรงสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลชัดเจนสมจริง จนเกิดการยอมรับ และนำไปปฏิบัติได้ผลจริงตามที่ทรงสอน พระองค์ทรงประกาศหลักธรรมโดยไม่เลือกเชื้อชาติเผ่าพันธุ์

พระคุณของพระพุทธเจ้ามีอยู่มากมาย แต่พอจะสรุปได้ ๓ ประการคือ

๑. **พระปัญญาคุณ** ทรงเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมทั้งปวง สามารถสอดส่องสภาวะธรรมอันลี้ลับ นำออกมาเปิดเผยกระทำให้กระจ่าง ทรงจำแนกธรรมสั่งสอนให้เหมาะแก่บุคคล บุคคลผู้ได้ฟังธรรมสามารถนำไปปฏิบัติให้เป็นผลได้

๒. **พระบริสุทธิคุณ** ทรงเป็นผู้บริสุทธิ์ หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองใจทั้งปวงด้วยความเป็นผู้รู้เท่าทันในธรรม ไม่หลงติดในสิ่งที่น่ารักใคร่ยินดี หรือในสิ่งที่น่าขุ่นเคืองยินร้าย ดำรงพระองค์อยู่ประมาณกลาง

๓. **พระมหากรุณาธิคุณ** ทรงประกอบด้วยความกรุณา (ความปรารถนาให้บุคคลหรือสัตว์ปราศจากทุกข์) อันไม่มีประมาณในสรรพสัตว์ทั้งปวง มุ่งแต่ทำประโยชน์แก่คนทั่วไป

แม้จะเสด็จปรินิพพานไปนานแล้ว พุทธศาสนิกชนทั้งหลายก็ยังระลึกถึงพระคุณของพระองค์อยู่มิเสื่อมคลาย คนโบราณที่

ฉลาดได้คิดสร้างพระพุทธรูป เพื่อให้เป็นสิ่งสมมุติ สำหรับการน้อมระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า

พระธรรม หมายถึง ธรรมชาติอันเป็นหลักความจริง ที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบด้วยพระองค์เอง แล้วนำมาสั่งสอนให้ผู้อื่นได้ทราบ ได้เข้าใจ แล้วนำไปปฏิบัติ จนได้ผลตามที่พระ–องค์ทรงสอน พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมคำสั่งสอน ด้วยมุ่งหวังให้เป็นข้อปฏิบัติที่บุคคลทุกระดับสามารถฝึกฝนได้ และได้รับผลตามขีดความสามารถ คือจากความสุขกาย สบายใจจนถึงพระนิพพาน พระธรรมเป็นคำสอนที่สมบูรณ์ เพราะทรงแสดงถึงเหตุแห่งธรรมวิธีปฏิบัติธรรมและผลแห่งการปฏิบัติธรรมนั้น ได้อย่างสอดคล้องกันไม่ขัดแย้ง พระธรรมสามารถจำแนกได้เป็นพระปริยัติธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็นระบบบุคคลผู้สนใจควรศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจว่าท่านทรงสอนเรื่องอะไรและทรงสอนไว้อย่างไร พระปฏิบัติธรรม การนำพระธรรมที่ตนได้ศึกษา มาปฏิบัติตามสมควรแก่ธรรมนั้น อันตนได้ตริตรองแล้ว พระปฏิเวธธรรม ผลอันเกิดขึ้นจากการปฏิบัติธรรมที่ตนได้ศึกษาและนำมาปฏิบัติ

พระคุณของพระธรรมมีอยู่ ๖ ประการ คือ

๑. พระธรรม เป็นคำสอนที่สมบูรณ์ ประกาศหลักการครองชีวิตอันประเสริฐ

๒. พระธรรม เป็นข้อปฏิบัติที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง

๓. พระธรรม ไม่ถูกจำกัดด้วยกาลเวลา ปฏิบัติเมื่อใดได้รับผลเมื่อนั้น

๔. พระธรรม เป็นสิ่งที่ควรเรียกให้มาดู **สามารถทนต่อการพิสูจน์จากผู้สนใจเสมอ**

๕. พระธรรม เป็นสิ่งที่ควรน้อมนำเข้ามาไว้ในใจด้วยการปฏิบัติ

๖. พระธรรม เป็นของเฉพาะบุคคล ผู้มีปัญญาจะพึงรู้ได้ด้วยตนเอง จะให้ผู้อื่นทำแทน หรือรู้แทนไม่ได้

ด้วยพระคุณของพระธรรมดังนี้ พุทธศาสนิกชนจึงระลึกถึงพระคุณของพระธรรมเสมอ ต่างพยายามขวนขวายศึกษาให้เข้าใจในพระธรรม แล้วน้อมนำมาเป็นข้อปฏิบัติประจำชีวิตของตน ซึ่งยังผลให้เกิดความสุข คนโบราณผู้ฉลาดได้คิดสร้างพระ–คัมภีร์จารึกพระธรรมไว้เป็นสิ่งสมมุติแทนพระธรรม

พระสงฆ์ หมายถึง หมู่สาวกผู้ประพฤติปฏิบัติตามพระ–ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตนถือพรหมจรรย์ตามสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เป็นผู้ศึกษาในพระธรรมคำสอนและนำมาปฏิบัติให้เห็นผลตามที่ทรงแสดงไว้เพื่อเป็นประจักษ์พยานในการตรัสรู้พระธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นผู้เผยแผ่พระธรรมของพระพุทธเจ้าให้แพร่หลาย อนุเคราะห์สงเคราะห์ประชาชนด้วยความกรุณามีเมตตา ชักนำให้ประชาชนมาศึกษาพระธรรมแล้วนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

พระคุณของพระสงฆ์มี ๙ ประการ คือ

๑. พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีคือปฏิบัติตนชอบตามพระธรรมวินัย, ปฏิบัติตนโดยมุ่งในการที่จะละความชั่ว และทำความดียิ่งๆ ขึ้นไป ปฏิบัติตนไม่ให้เป็นผู้สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม กำหนดรู้ธรรมที่ควรรู้

ละธรรมที่ควรละ

๒. พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติตรง คือปฏิบัติตนตรงตามหลักพระธรรมวินัย มุ่งทำแต่ความดี ละเว้นการทำความชั่ว ทั้งในที่ลับและในที่แจ้ง ปฏิบัติตนมุ่งต่อความดีอันเป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นเป็นที่ตั้ง

๓. พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติถูกทาง คือปฏิบัติตนเพื่อเข้าถึงพระธรรม อันนำให้เกิดความเข้าใจในสรรพสิ่ง ตามสภาพที่เป็นจริง ปฏิบัติตนเพื่อออกจากทุกข์ในปัจจุบันจนถึงที่สุดแห่งทุกข์ คือพระนิพพาน ปฏิบัติตนตามธรรม เพื่อขัดเกลากิเลสให้ออกไปจากจิต หรือความคิด

๔. พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติสมควร คือปฏิบัติตนให้เป็นผู้ถือเหตุผล ความถูกต้องตามธรรมเป็นประมาณ

๕. พระสงฆ์เป็นผู้ควรแก่ของคำนับคือเป็นผู้ควรรับสิ่งของที่เขานำมาถวาย เพื่อบูชาคุณความดี

๖. พระสงฆ์เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ คือเป็นผู้ควรได้รับการต้อนรับจากบุคคลในทุกสถานที่

๗. พระสงฆ์เป็นผู้ควรแก่ของทำบุญ คือเป็นผู้ที่บุคคลผู้มุ่งจะทำบุญอุทิศอานิสงส์แก่บุรพชนควรจะทำบุญด้วย

๘. พระสงฆ์เป็นผู้ควรแก่การกราบไหว้ คือเป็นผู้มีแต่คุณความดี มีคุณธรรม ที่บุคคลยอมรับ และต่างให้เกียรติท่านอยู่ในฐานะที่ควรทำความเคารพกราบไหว้

๙. พระสงฆ์เป็นแหล่งปลูกฝังและเผยแพร่ความดีที่ยอดเยี่ยมในโลก คือ บุคคลผู้ต้องการบุญโดยบริจาคทาน พระสงฆ์เป็นยอดแห่งผู้แห่งการรับทานนั้น

หมู่สาวกผู้มีพระคุณพร้อมทั้ง ๙ ประการนี้ จัดเป็นพระ–อริยสงฆ์ ถือว่าเป็นพระสงฆ์ในพระรัตนตรัย พุทธศาสนิกชนจึงระลึกถึงพระคุณของพระสงฆ์เสมอ ต่างพยายามศึกษาถึงประวัติชีวิตของท่าน แล้วนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของตน คนโบราณผู้ฉลาดนิยมยกย่องพระภิกษุ ผู้สืบพระ–พุทธศาสนาในปัจจุบัน ว่าเป็นสิ่งสมมุติแทนพระสงฆ์ และเรียกพระภิกษุเหล่านี้ว่าสมมุติสงฆ์

ลูกได้ทราบความหมายแห่งพระรัตนตรัยดังนี้แล้ว ก็จะตระหนักดีขึ้นว่า ทำไมชาวพุทธจึงยึดพระรัตนตรัยไว้เป็นที่พึ่งทางจิตใจ เพราะคุณความดีของพระรัตนตรัยย่อมจะหล่อเลี้ยงจิตใจของผู้นับถือ ให้ปฏิบัติตนเป็นคนดี กระทำแต่คุณความดีปกป้องบุคคลนั้นไม่ให้ตกอยู่ในความชั่ว บุคคลใด สามารถน้อมนำพระรัตนตรัยมาเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ บุคคลนั้นก็ย่อมพบแต่ความสุขทุกวัน

การปฏิบัติตนต่อพระรัตนตรัยเป็นสิ่งที่ลูกควรจดจำไว้ในฐานะเป็นพุทธมามกะ มีดังนี้

๑. ลูกควรแสดงความเคารพ ด้วยกิริยาวาจาที่สุภาพเรียบร้อย ในบริเวณที่ตั้งพระพุทธรูป เช่น ในห้องพระ ในวัด ในศาลาหอพระที่โรงเรียนเป็นต้น ไม่ควรเดินข้ามพระคัมภีร์หรือหนังสือที่บันทึกพระธรรมไว้ ไม่ควรกล่าววาจาที่ไม่สุภาพหรือกล่าวคำลบหลู่ต่อพระสงฆ์ ไม่ควรนำพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มากล่าวประชดเปรียบเทียบเชิงขำขัน

๒. ลูกควรแสดงความเคารพบูชา ด้วยดอกไม้ ธูปเทียน หรือของหอมกราบไหว้สิ่งสมมุติแทนพระรัตนตรัยอยู่เสมอ

เพื่อจักได้เป็นการระลึกถึงพระคุณของพระรัตนตรัย

๓. ลูกควรศึกษาหาความรู้ความเข้าใจในพระธรรมของพระพุทธเจ้า แล้วนำมาปฏิบัติประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อจักได้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของลูก

๔. ลูกควรช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่เพื่อน ชักนำให้เขาได้เห็นคุณค่าแห่งการศึกษาและปฏิบัติธรรม ทั้งต้องช่วยปกป้องและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาตามกำลังความสามารถของลูก

ลูกปฏิบัติได้ดังนี้ ลูกจะได้เห็นผลของการปฏิบัติด้วยตัวของลูกเอง วิถีชีวิตของลูกจะไม่ตกต่ำไปในทางที่ชั่ว ลูกจะพบแต่ความสุข ความสำเร็จตลอดไป และลูกจะภูมิใจในความเป็นพุทธมามกะของลูก

รักลูกมาก

พ่อ

ข้อควรจำ

๑. พระรัตนตรัย หมายถึงอะไร? ได้แก่อะไรบ้าง?

๒. พระรัตนตรัย เป็นที่พึ่งของเราได้อย่างไร?

๓. ถ้าเราไม่มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ชีวิตของเราจะเป็นอย่างไร?

บันทึกบทที่ ๓
เหตุ - ผล

หนูแดง... ลูกรัก

เมื่อลูกได้เข้าใจในพระรัตนตรัยแล้ว พ่อจะสอนให้ลูกได้รู้จักพระธรรมเป็นลำดับ แต่ก่อนอื่น พ่อขอแนะนำให้ลูกได้รู้ว่าความเข้าใจในพระธรรมจะเกิดมีแก่ลูกได้ ลูกจะต้องศึกษาพระธรรม เหมือนที่ลูกกำลังอ่านบันทึกของพ่อแล้วนำมาคิดพิจารณาหาเหตุผล ถ้าสงสัยติดขัดอยู่ ลูกต้องสอบถามหรือสดับตรับฟังจากผู้รู้ เช่น หลวงตา พ่อ แม่ ครู อาจารย์ เป็นต้น เมื่อทราบแล้วลูกต้องนำพระธรรมนั้นมาฝึกปฏิบัติให้เห็นผล ความรู้ความเข้าใจจึงจะเกิดมีขึ้น

การจะเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับวัยหรืออายุ แต่ขึ้นอยู่กับความคิดในการจำแนกถึงเหตุถึงผลของการกระทำ ผู้ที่สามารถเข้าใจในเหตุ ในผล แม้จะมีอายุน้อย ก็จัดได้ว่าเป็นผู้มีความคิดเป็นผู้ใหญ่ เด็กกับผู้ใหญ่ต่างกันตรงนี้ เด็กจะไม่รู้จักเหตุ ไม่รู้จักผล สนใจแต่จะเล่นสนุก มุ่งแต่อยากได้ในสิ่งที่ตนต้องการ ไม่คำนึงถึงความถูกความผิด ผู้ใหญ่ต้องรู้จักเหตุรู้จักผล เพราะผู้ใหญ่ย่อมต้องมีความคิดในการกระทำ รู้จักรับผิดชอบในการกระทำ ถ้าสิ่งไหนเป็นความถูก ก็กระทำ สิ่งไหนเป็นความผิด ก็ไม่กระทำ เหตุนี้ พ่อ

อยากให้ลูกรู้จักกับหลักแห่งเหตุ หลักแห่งผล

ในสมัยที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันมหา–วิหาร อุปติสสปริพาชก (ต่อมาได้บวชในพระพุทธศาสนาเปลี่ยนชื่อเป็นพระสารีบุตร) ได้พบเห็นพระอัสสชิเถระ ผู้ออกบิณฑบาตในยามเช้า เกิดความเลื่อมใสในจริยาวัตรของท่าน เมื่อได้โอกาส จึงเข้าไปสอบถามถึงคำสอนที่พระอัสสชิได้รับจากพระพุทธเจ้า พระอัสสชิเถระได้แสดงธรรมโดยย่อว่า **"ธรรมเหล่าใด เกิดแต่เหตุ พระพุทธเจ้าทรงแสดงเหตุและความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระพุทธเจ้า(พระศาสดา) มีปกติสอนอย่างนี้"** อุปติสสปริพาชกได้ฟัง ก็ได้ดวงตาเห็นธรรม บรรลุโสดาบันเป็นอริยบุคคล

พ่อยกเหตุการณ์นี้มาบันทึกให้ลูกได้ศึกษา เพราะธรรมที่พระอัสสชิเถระแสดงนี้เป็นหลักการที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุ–ผล พระธรรมที่พระพุทธเข้าทรงสอนไว้ ก็แสดงถึงเหตุ คือการกระทำทุกอย่าง ย่อมต้องจากมาจากเหตุเปรียบเหมือนแม่น้ำย่อมต้องมาจากต้นน้ำ พระพุทธเจ้าทรงอธิบายให้ทราบถึงลักษณะแห่งต้นน้ำ แสดงถึงผล หรือความดับ จุดสิ้นสุดของธรรมนั้น เปรียบเหมือนแม่น้ำ ย่อมไปสิ้นสุดที่มหาสมุทร พระพุทธเจ้าทรงอธิบายถึงลักษณะของมหาสมุทรดังนี้

การที่ลูกจะรู้จักหลักแห่งเหตุ–หลักแห่งผลได้ ลูกต้องเข้าใจในเรื่องศรัทธาความเชื่อก่อน เพราะศรัทธาเป็นธรรมเบื้องต้น ที่จะทำให้ลูกได้เข้าใจในหลักการปฏิบัติที่สูงขึ้นไปเป็นลำดับ พ่อจะอธิบายให้ลูกเข้าใจในศรัทธา พร้อมยกตัว

อย่างให้ลูกคิดเปรียบเทียบด้วย

ศรัทธา หมายถึงความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล พุทธ–ศาสนิกชนควรเชื่อในสิ่งที่มีเหตุผลเท่านั้น ไม่งมงาย เชื่อในสิ่งที่ไม่เป็นสาระ ไม่เป็นประโยชน์ ความเชื่อถือต่อสิ่งต่างๆ จึงต้องใช้ความคิดพิจารณาให้เหตุผลอย่างถูกต้องและสมควรแก่ธรรมเท่านั้น ศรัทธาในพระพุทธศาสนา จำแนกได้ ๔ ประการ คือ

๑. **ความเชื่อในพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า** แม้พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปนานแล้ว แต่พระปัญญาตรัสรู้ของพระองค์ก็ยังคงอยู่ ซึ่งได้แก่ พระธรรม ที่ทรงแสดงไว้ให้เป็นพยานถึงความมีอยู่จริงของพระองค์ เพื่อช่วยให้เรามีความมั่นใจว่าพระองค์ทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะผู้ทรงนำทางของเรา หากเราน้อมนำพระธรรมมาฝึกฝนตนด้วยดี เราก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมอันสูงขึ้นเป็นลำดับ จนถึงความบริสุทธิ์หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ดังที่พระองค์บำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง ลูกลองศึกษาพระธรรมสักบทหนึ่งให้เข้าใจ แล้วนำมาปฏิบัติจนเห็นผล ว่าเป็นจริงดังที่แสดงไว้หรือไม่ แล้วจึงค่อยเชื่อในพระ–ปัญญาตรัสรู้ อย่าเชื่อเพราะว่าพ่อแนะนำเป็นอันขาด ต้องเชื่อด้วยการพิจารณาของลูกเอง

๒. **ความเชื่อในเรื่องกรรม** เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง กรรม หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา จำแนกได้ ๓ ประการ คือ กายกรรม การกระทำทางกาย วจีกรรม การกระทำทางวาจา มโนกรรม การกระทำทางใจ เจตนาคือความคิดที่จะสั่งให้เราประพฤติดีหรือชั่ว ถ้าความคิดดี ก็ย่อมสั่งให้เราประพฤติดี เรียกว่า กรรมดี ถ้าความคิดชั่ว

ก็ย่อมสั่งให้เราประพฤติชั่ว เรียกว่า กรรมชั่ว

กรรมดี ย่อมเกิดจากความคิดหรือเจตนาที่ดี อันได้แก่ ความคิดที่ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น เช่น ความคิดที่ไม่โลภ ไม่อยากได้ของผู้อื่น ความคิดเผื่อแผ่สิ่งของแก่ผู้อื่น ความคิดที่ไม่มุ่งประทุษร้ายผู้อื่น ความคิดที่มุ่งปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข(เมตตา)ความคิดที่ไม่ให้หลงในวัตถุสิ่งของเป็นต้น

กรรมชั่ว ย่อมเกิดจากความคิดหรือเจตนาที่ชั่ว อันได้แก่ ความคิดที่สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น เช่น ความคิดที่มีความโลภ (อยากได้) ความคิดที่มุ่งประทุษร้าย ความคิดที่มีความหลง เป็นต้น

พ่อจะสมมุติตัวอย่างให้ลูกเห็นเรื่องกรรมอย่างชัดเจนดังนี้ ลูกไปร้านขายหนังสือลูกเห็นหนังสือการ์ตูนเล่มหนึ่งถูกใจมาก อยากจะได้มาไว้อ่านเล่นที่บ้าน ถ้าลูกมีเงินในกระเป๋า ลูกก็ซื้อหนังสือได้ ถ้าลูกไม่มีเงิน ลูกก็คิดจะหยิบฉวยหนังสือมาโดยไม่ให้เจ้าของร้านรู้เห็น กรณีแรกลูกซื้อด้วยเงินของลูก จัดว่าเป็นกรรมดี กรณีที่ ๒ ลูกมีความคิดจะหยิบฉวยด้วยความอยากได้ นี่เป็นเจตนาที่ชั่ว แล้วลูกก็หยิบฉวยมา จัดว่าเป็นการขโมย เป็นกรรมชั่ว เพราะทำให้เจ้าของร้านเดือดร้อนและลูกเองก็เดือดร้อนด้วย

เจตนาหรือความคิดนี้ จัดว่าเป็นเหตุแห่งการกระทำ หรือสร้างกรรมขึ้น ดังนั้นลูกจะต้องระมัดระวังความคิดของลูกอยู่เสมอ ไม่ควรให้ความคิดของลูกตกอยู่ในความชั่ว อันจะเป็นเหตุให้ลูกทำกรรมชั่ว ลูกต้องระลึกถึงพระพุทธโอวาท ที่หลวงตานำมาแสดงแก่ลูกว่า ไม่ทำบาปหรือความชั่วทั้งปวง ทำ

แต่กุศลหรือความดีให้เกิดมี ทำใจของตนให้ผ่องใส ถ้าความคิดของลูกเข้ากับหลักนี้ เท่ากับว่าลูกกำลังสร้างเหตุแห่งการกระทำหรือกรรมที่ดีอยู่เสมอ นี่เป็นหลักแห่งเหตุ

๓. **ความเชื่อในผลของกรรม** เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง เมื่อลูกได้ทำกรรมไปแล้ว ลูกย่อมได้รับผลจากกรรมนั้น ถ้ากรรมที่ลูกทำเป็นกรรมดีลูกจะได้รับผลเป็นความสุขกายสบายใจ ถ้ากรรมที่ลูกทำเป็นกรรมชั่ว ลูกก็จะได้รับผลเป็นความทุกข์ ความเดือดร้อนกายและใจ คนโบราณจึงมักสอนบุตรหลานอยู่เสมอว่า **ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว** เพื่อเตือนให้บุตรหลานตระหนักในเจตนา หรือความคิดก่อนที่จะกระทำการใดๆ

จากตัวอย่างที่พ่อสมมุติมา ถ้าลูกซื้อหนังสือมาด้วยเงินของลูก ผลที่ลูกได้รับก็คือลูกได้อ่านหนังสืออย่างมีความสุข จัดว่าเป็นผลจากกรรมดี ถ้าลูกไปขโมยมา ผลที่ลูกได้รับคืออ่านหนังสือไม่มีความสุข กลัวว่าเจ้าของร้านจะรู้ว่าลูกขโมยมาและนำมาฟ้องพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่รู้ก็จะทำโทษลูก ทำให้ลูกเสียชื่อเสียงเป็นคนไม่ดี จัดว่าเป็นผลจากกรรมชั่ว

นี้จัดว่าเป็นหลักแห่งผล พ่ออยากให้ลูกศึกษาถึงหลักแห่งผลดังนี้ แล้วย้อนจากผลไปหาเหตุ จนเกิดความเข้าใจแล้วลูกก็จะระมัดระวังการกระทำของตนเองได้ดีขึ้น

๔. **ความเชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของ ๆตน** เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรมจะต้องรับผิดชอบต่อผลที่เป็นไปตามกรรมของตน ลูกอาจจะแย้งพ่อในเรื่องผลของกรรมว่าไม่เห็นจะเกิดขึ้นทันทีที่ลูกทำกรรมเลย ในข้อ ๔ นี้ จะย้ำให้ลูกทราบว่า กรรมที่ลูกกระทำนั้นย่อมจะให้ผลเสมอ ช้าหรือเร็วเท่านั้น เปรียบ

เหมือนการปลูกต้นไม้ ถ้าลูกปลูกต้นผักชี ลูกก็จะได้ผลเร็ว เพราะผักชีมีอายุการเจริญเติบโตเร็ว ถ้าลูกปลูกต้นมะม่วง ลูกก็จะต้องใช้เวลานานกว่าต้นมะม่วง ออกผล กรรมก็เช่นเดียวกัน กรรมบางชนิดก็ให้ผลเร็ว บางชนิดก็ให้ผลช้า แต่กรรมทุกชนิดย่อมต้องให้ผลเสมอ

จากตัวอย่างกรรมชั่วที่พ่อสมมุติ ถ้าลูกขโมยหนังสือมาตราบใดที่เจ้าของร้านยังจับไม่ได้ ลูกก็คิดว่ามีความสุข แต่เมื่อเขาสืบได้ว่าเป็นลูก อาจจะใช้เวลานานหรือสั้นก็ตามลูกก็ย่อมได้รับความเดือดร้อนจากกรรมชั่วนั้น

เมื่อลูกเข้าใจในเรื่องศรัทธาดังนี้ ลูกก็จะเข้าใจหลักแห่งเหตุ หลักแห่งผล พ่อขอแนะนำว่า ลูกสามารถควบคุมและกำหนดเจตนาอันเป็นเหตุแห่งการกระทำได้ แต่ลูกไม่สามารถควบคุมผลแห่งการกระทำได้อย่างร้อยเปอร์เซ็นต์ ดังนั้น ลูกควรสร้างแต่เหตุแห่งกรรมดีเท่านั้น

พ่ออยากจะให้ลูกนำหลักแห่งเหตุมาประยุกต์ใช้ในการเรียนหนังสือของลูกด้วย เพื่อลูกจะได้มีผลการเรียนที่ดี และพ่อขอเป็นผู้หนึ่งที่อยากจะให้คำแนะนำ เพื่อให้ลูกรักของพ่อไปสู่จุดหมายนั้น:–

๑. ลูกต้องมีความคิดว่า ลูกจะเป็นนักเรียนที่ดี เมื่ออยู่ในห้องเรียน ลูกจะตั้งใจเรียนหนังสือ ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่เพื่อน ด้วยการชวนเพื่อนคุยหรือแหย่เพื่อน มีความตั้งใจฟังคุณครูสอน และจดบันทึกตามที่คุณครูแนะนำ

๒. ลูกต้องมีความคิดว่า ลูกจะเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เมื่อลูกกลับบ้านหลังเลิกเรียน ลูกจะช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านตามที่

มอบหมาย แล้วทบทวนวิชาที่เรียนมาในแต่ละวัน ทำการบ้านที่ครูมอบให้ เข้านอนตามกำหนดเวลาที่สมควร ไม่ดื้อดึง

๓. ลูกต้องมีความคิดว่า ลูกจะเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนร่วมชั้นเรียนเมื่ออยู่ในห้องเรียนลูกจะแนะนำให้เพื่อนตั้งใจเรียน ถึงเวลาเล่นลูกจะแนะนำให้เพื่อนเล่นสิ่งที่ไม่เป็นอันตราย มีสิ่งของก็แบ่งปันเพื่อน ถ้าเพื่อนไม่เข้าใจในวิชาที่เรียนลูกก็แนะนำเพื่อน ถ้าเพื่อนมีปัญหา กำลังจะกระทำสิ่งที่ผิด อันเป็นการทำความชั่ว ลูกก็ต้องตักเตือน หรือขอคำแนะนำจากครูอาจารย์

๔. ลูกควรระลึกอยู่เสมอว่า ลูกจะเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี สมกับที่ได้ปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ ลูกต้องทำแต่กรรมดี อันนำมาซึ่งความสุขแก่ตนเองและคนที่อยู่รอบข้าง

ถ้าลูกสามารถทำได้ดังนี้ พ่อเชื่อว่าลูกจะประสบผลแห่งการทำกรรมดี เป็นความสุข ความภูมิใจ พ่ออยากให้ลูกระวังรักษาสุขภาพด้วย เพราะพ่อกับแม่คงไม่สบายใจถ้าลูกเกิดเจ็บป่วยจากเหตุใดๆ ก็ตาม

บันทึกฉบับนี้ คงจะแทนความห่วงใยที่พ่อมีต่อลูกได้ ขอให้ลูกได้นำไปอ่านทบทวนยามว่าง ถ้าสงสัยตรงไหน ลูกควรปรึกษาแม่ เพราะแม่จะเป็นเพื่อนและเป็นที่ปรึกษาที่ดีของลูกเสมอ

รักลูกมาก

พ่อ

ข้อควรจำ

๑. หลักแห่งเหตุ หมายถึงอะไร?

๒. หลักแห่งผล หมายถึงอะไร?

๓. เราสามารถควบคุมหลักแห่งเหตุ หลักแห่งผลได้หรือไม่?

บันทึกบทที่ ๔
บารมี

หนูแดง... ลูกรัก

เมื่อลูกได้เข้าใจในหลักแห่งเหตุ–หลักแห่งผล แล้ว ลูกย่อมจะทราบว่าควรจะประพฤติตนเช่นไร พ่อเชื่อว่าลูกของพ่อจะทำแต่กรรมดี อันนำมาซึ่งความสุขใจ และความสำเร็จอยู่เสมอ

การที่ลูกทำแต่กรรมดีอยู่เสมอ ย่อมจะเป็นการสะสมความดีให้มีอยู่ในจิตใจมากขึ้นเป็นทวีคูณ การคุ้นเคยกับการทำความดีอยู่เสมอ จะช่วยสอนให้ลูกเป็นคนฉลาดมีความรู้ความเข้าใจว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ สิ่งใดที่จัดว่าเป็นกรรมดี ลูกก็รู้ว่าควรกระทำ สิ่งใดที่เป็นกรรมชั่ว ลูกก็รู้ว่าไม่ควรกระทำ

การสะสมความดีโดยตลอดและต่อเนื่องเช่นนี้จะนำให้ลูกไปสู่ความเป็นเลิศ เปรียบเหมือนการเดินขึ้นบันไดไปสู่ความสุข เมื่อขั้นแรกที่ลูกเหยียบเป็นความสุขเบื้องต้น ขั้นต่อมาก็จะอำนวยผลให้ลูกได้รับความสุขมากยิ่งขึ้น ถ้าลูกสามารถไปถึงขั้นสุดท้าย ลูกก็จะพบกับความสุขที่สมบูรณ์ ปราศจากความทุกข์ทั้งปวง ซึ่งเรียกว่า พระนิพพาน อันเป็นธรรมสูงสุดในพระพุทธศาสนา

ความเป็นเลิศ พระนิพพาน นี่จัดว่าเป็นผลที่เกิดจากการ

ทำกรรมดีจากน้อยไปจนถึงการทำกรรมดีมากขึ้น จนถึงที่สุด เราเรียกความเป็นเลิศและพระนิพพานว่า **บารมี**

เมื่อบารมี เป็นผลแห่งการทำกรรมดีจนถึงที่สุด อะไรเป็นเหตุให้เกิดบารมี พ่อขอแนะนำว่า เหตุที่ทำให้เกิดบารมี คือ ความคิดที่จะสร้างบารมีนั่นเอง เมื่อเรามีความคิดจะสร้างบารมี เราจึงจะสามารถกำหนดได้ว่า เราจะทำกรรมดีอย่างไร จึงจะให้ผลเป็นบารมีได้

พ่อขอยกตัวอย่างเกี่ยวกับการเรียนของลูกให้ลูกได้เข้าใจในเรื่องบารมีนี้ เริ่มต้น ลูกจะต้องมีความคิดว่า ลูกจะสร้างบารมีในการเรียน คือ ความเป็นเลิศในทางวิชาการนี่เป็นเหตุ ลูกจะต้องใช้ธรรมอันเป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จที่เรียกว่า **อิทธิบาท** มาประยุกต์ใช้ในการเรียน ดังนี้

๑. **ฉันทะ** ความต้องการที่จะสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ จะทำให้ลูกใฝ่ใจสนใจต่อการเรียนอยู่เสมอ และมีความปรารถนาที่จะทำให้ตนเองมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียนเพิ่มมากขึ้น เพื่อจะได้บรรลุผลสำเร็จในการเรียนที่ดียิ่งขึ้นไป

๒. **วิริยะ** ความเพียร ความขยันในการเรียน ลูกจะพยายามตั้งใจเรียนในวิชาการที่ครูสอน หมั่นทบทวนวิชาที่เรียนให้เกิดความเข้าใจ ไม่ท้อถอย มีการอ่านหนังสือ ทำการบ้าน เป็นต้น และทำเป็นกิจวัตร เมื่อไม่เข้าใจ ลูกควรขอให้คุณครูหรือคุณแม่อธิบายให้ฟัง ในขณะเดียวกัน ลูกต้องระมัดระวังสุขภาพของตนเองด้วย เพราะถ้าหักโหมเกินไป ก็จะเป็นผลเสียแก่ตนเอง ลูกต้องเล่น และออกกำลังกายให้เหมาะสมกับ

วัยของลูก

๓. **จิตตะ** ลูกควรคิดถึงเกี่ยวกับเรื่องการเรียน เอาใจฝักใฝ่ต่อการเรียนหนังสือ ไม่ปล่อยใจให้คิดฟุ้งซ่าน เลื่อนลอยไปในสิ่ง ที่เป็นเหตุให้ลูกละเลยต่อการเรียน

๔. **วิมังสา** ลูกควรหมั่นไตร่ตรอง ใช้ความรู้ที่มีอยู่พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบถึงข้อผิดพลาดในการเรียนที่เกิดขึ้น อันเป็นเหตุให้การเรียนของลูกล่าช้าหรือตกต่ำ เมื่อพบแล้ว ลูกต้องวางแผนและคิดค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

เมื่อลูกปฏิบัติได้ดังนี้ ลูกก็เกิดความฉลาดในการเรียน มีความรู้ในวิชาที่เรียนซึ่งจะพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศได้ จนถึงขั้นที่ว่าลูกสามารถแนะนำเพื่อนที่เรียนไม่เข้าใจให้เข้าใจในวิชานั้นๆ ได้ในระดับต้น

ถ้าลูกประพฤติเช่นนี้ตลอดไป เท่ากับว่าลูกกำลังสะสมความดี ความฉลาดในการเรียน และพัฒนาบารมีในตนเองให้มากขึ้น

บุคคลที่มีบารมีประจำตัว ย่อมจะเป็นที่รักของผู้อยู่ข้างเคียง ถ้าลูกสามารถสร้างบารมีในการเรียนได้ ลูกก็ย่อมเป็นที่รักของเพื่อน ของครูอาจารย์และพ่อแม่ เพราะบารมีเป็นผลแห่งการทำกรรมดีเท่านั้น ลูกจึงเป็นคนดีอยู่ตลอดเวลา ถ้าลูกปฏิบัติตนไปตามแนวทางแห่งการสร้างบารมี ตามหลักแห่งอิทธิบาท ที่ได้กล่าวมา

ถ้าลูกได้รับเลือกเป็นหัวหน้าชั้นเรียน ลูกก็จะต้องคิดสร้างบารมีในการปกครองเพื่อนร่วมชั้นเรียน ตามหลักอิทธิบาท ลูก

ย่อมจะได้รับความรักจากเพื่อน จากความดีในการสร้างบารมีของลูก

ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ถ้าผู้ปกครองคิดสร้างบารมีในการปกครอง ประเทศนั้นๆ ย่อมอยู่กันด้วยความผาสุก เพราะผู้ปกครองประเทศประพฤติแต่กรรมดี มุ่งหวังผลเป็นบารมี ประเทศนั้น ย่อมมีความเจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน ผู้คนย่อมจะหลั่งไหลไปอาศัยพึ่งบารมีของผู้ปกครองประเทศนั้น

เรามาพิจารณาถึงพระมหาบารมีของพระพุทธเจ้าของเราว่าเป็นเช่นไร

พระพุทธเจ้า เดิมมีพระนามว่า เจ้าชายสิทธัตถะ เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ และ พระนางสิริมหามายา แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ พระองค์ทรงได้รับการศึกษาศิลปวิทยาแห่งการเป็นกษัตริย์ในสำนักของครูวิศวามิตร ผู้มีชื่อเสียงเป็นที่ยกย่องในสมัยนั้น พระองค์เป็นนักเรียนที่ดี ทรงตั้งใจเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนของครูอาจารย์ สามารถเรียนจบหลักสูตรของสำนักเรียน ได้รับการยกย่องจากครูผู้สอนว่ามีความเป็นเลิศในวิชาการที่เรียน เมื่อเรียบจบทรงเข้าพิธีอภิเษกกับ พระนางพิมพา ต่อมามีพระโอรสนามว่า เจ้าชายราหุล

เหตุที่ทำให้พระองค์ออกบวชแสวงหาพระสัจธรรม ทางแห่งการพ้นทุกข์ เล่ากันว่าพระองค์ทรงเห็นเทวทูต ทั้ง ๔ คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และนักบวช ทรงเกิดความสลดสังเวชว่า **คนที่เกิดมาบนโลกนี้ ทุกคนย่อมประสบกับความทุกข์ เนื่องมาจากความแก่ ความเจ็บ ความตายเป็นธรรมดา ไม่มีใครสามารถจะล่วงพ้นสิ่งเหล่านี้ไปได้** เพราะโทษที่ไม่ได้ฟังคำสอน

ของนักปราชญ์ คนทั้งหลายจึงประมาทในความแก่ ความเจ็บ ความตาย มัวเมาอยู่แต่ในวัยว่า ยังอยู่ในวัยหนุ่มสาว มัวเมาอยู่แต่ในความไม่มีโรคว่า ฉันเป็นคนแข็งแรง สุขภาพดี ย่อมไม่เจ็บป่วย มัวเมาอยู่ในชีวิตว่า ฉันยังห่างไกลจากความตาย ทำให้คนเหล่านั้นหลงเพลิดเพลิน อยู่ในการแสวงหาสิ่งบำรุงความแก่ ความเจ็บ ความตาย ของตนเอง พระองค์เห็นดังนี้ จึงออกบรรพชา ละทิ้งราชสมบัติและพระราชโอรสพระมเหสี ตลอดจนราชวงศ์ทั้งปวง

เหตุแห่งการสร้างบารมีของเจ้าชายสิทธัตถะ ก็คือ การแสวงหาสัจธรรม อันเป็นทางแห่งการพ้นจากทุกข์

วิธีที่เจ้าชายสิทธัตถะ ปฏิบัติเพื่อสร้างบารมีคือ เมื่อออกบรรพชาแล้ว ทรงเข้าศึกษาในสำนักของอาฬารดาบส และอุทกดาบส อันเป็นสำนักที่สอนเกี่ยวกับการพ้นจากทุกข์ ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของคนในสมัยนั้น พระองค์ทรงพากเพียรศึกษาเล่าเรียนจนจบหลักสูตร ได้รับการยกย่องจากครูผู้สอนว่า มีความรู้เสมอกับครู และครูได้ชวนให้อยู่สอนในสำนัก แต่พระองค์ปฏิเสธ ต่อมาทรงเริ่มศึกษาและปฏิบัติตามความเชื่อในสมัยนั้นว่า ทุกรกิริยา สามารถทำให้พ้นจากทุกข์ได้ แต่เมื่อกระทำทุกรกิริยาจนถึงที่สุด ยิ่งกว่าผู้ใดในสมัยนั้น จะปฏิบัติได้ ก็ทรงพบว่าไม่ใช่ทางแห่งการพ้นจากทุกข์ พระองค์จึงมาบำเพ็ญเพียรทางจิตแทน ในที่สุดด้วยความพยายามอย่างใหญ่หลวง พระองค์ก็สามารถค้นพบสัจธรรม ทางแห่งการพ้นทุกข์ เมื่อพระองค์นำสัจธรรมที่ค้นพบ มาแสดงให้ปัญจวัคคีย์ผู้เคยดูแลพระองค์สมัยบำเพ็ญทุกรกิริยา ได้ฟัง โกฑัญญ

พราหมณ์ได้ดวงตาเห็นธรรม บรรลุโสดาบัน และยอมรับในสัจธรรมที่พระองค์ค้นพบ ยอมตนเป็นสาวกของพระองค์ นี่จึงเรียกว่า พระองค์ได้บรรลุสิ่งที่หวัง

ผลที่เจ้าชายสิทธัตถุได้รับ คือพระมหาบารมี อันได้แก่ธรรมอันเป็นเครื่องนำให้ถึงฝั่ง คือ พระนิพพาน การที่ทรงปฏิบัติจนบรรลุธรรมนี้ด้วยพระองค์เอง และสามารถสอนให้ผู้อื่นเข้าใจจนสามารถปฏิบัติตามและบรรลุธรรมได้เหมือนพระองค์ ทำให้พระองค์ได้ชื่อว่า เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระมหา–บารมีที่ทรงได้รับนี้ เปรียบได้ดังพระอาทิตย์ที่ฉายแสงกลางท้องฟ้ายามเที่ยงวัน ให้แสงสว่าง คือพระธรรม ส่องไล่ความมืด คือความไม่รู้ในหลักธรรมของคนทั้งหลาย พระมหาบารมีเป็นของที่นำมาซึ่งความร่มเย็น ให้ผลเป็นความสุขอันไพศาลอยู่เสมอไม่มีวันสิ้นสุด

พ่อได้นำเรื่องบารมีมาอธิบายให้ลูกได้เข้าใจ ทั้งในความหมายแห่งความเป็นเลิศ และในความหมายแห่งธรรมเครื่องถึงฝั่ง เพื่อให้ลูกเข้าใจในเรื่องบารมี เป็นเบื้องต้น

เราเป็นพุทธศาสนิกชน ผู้นับถือพระพุทธศาสนา ควรจะสร้างบารมีตามรอยแห่งพระพุทธเจ้า พ่อพิจารณาเห็นว่า ด้วยสภาพแห่งความเจริญทางวัตถุที่ชักนำให้เราเกิดความโลภอยากมีความร่ำรวย เพื่อแสวงหาความสุขในการจับจ่ายใช้สอย ซื้อสิ่งของมาบำรุงตนเอง เช่นนี้การสร้างบารมีที่ดีที่สุด เหมาะกับสภาพในปัจจุบันมากที่สุด ควรจะเป็นการสร้าง เนกขัมมบารมี อันได้แก่ การสร้างความเป็นเลิศด้วยการหลีกออกจากกาม

ลูกลองคิดดูสิว่า กามคืออะไร มีโทษอย่างไร แล้วพ่อจะ

อธิบายให้ฟังฉบับต่อไป

ขอให้ลูกได้อ่านทบทวนบันทึกฉบับนี้หลายๆ รอบ แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติดูว่าเป็นจริงอย่างที่พ่ออธิบายไหม ถ้าสงสัยก็นำมาถามพ่อหรือแม่ก็ได้

รักลูกมาก

พ่อ

ข้อควรจำ

๑. บารมี มีความหมายว่าอย่างไร?

๒. คนเช่นไร จึงสามารถสร้างบารมีได้?

๓. ถ้าเราเป็นนักเรียนเราสามารถสร้างบารมีได้ไหม? อย่างไร?

บันทึกบทที่ ๕
โทษของกาม

หนูแดง...ลูกรัก

ลูกได้เข้าใจเรื่องบารมีแล้ว ธรรมดาที่ทุกคนผู้มุ่งหวังจะสร้างบารมี มักจะต้องพบกับอุปสรรคขัดขวางอยู่เสมอ อุปสรรคที่ขัดขวางนี้ก็คือ **กาม**

กาม หมายถึง ความใคร่, ความอยาก, ความปรารถนาในสิ่งที่คนยกย่องกันว่า เป็นของที่น่าใคร่ น่าปรารถนา จำแนกได้ ๒ ประการ คือ วัตถุกาม และกิเลสกาม

วัตถุกาม หมายถึง สิ่งของที่คนทั้งหลายกำหนดว่า เป็นของน่าใคร่ น่าปรารถนา ซึ่งเมื่อเราได้พบเห็น ก็เกิดความอยากได้ในของสิ่งนั้น พ่อจะยกตัวอย่างวัตถุกามให้ลูกได้เข้าใจดังนี้

๑. สิ่งที่ลูกเห็นด้วยตา แล้วทำให้ลูกอยากได้ เพราะรูปที่คนนิยมว่าสวยงาม เช่น กระเป๋านักเรียนสวยๆ รูปดารานักร้องที่นิยมว่าหล่อหรืองาม เป็นต้น

๒. สิ่งที่ลูกได้ยินด้วยหู แล้วทำให้ลูกอยากฟัง ด้วยความนิยมว่าทันสมัย เช่น เสียงเพลงไทยแนวต่างประเทศ ที่ใช้ภาษาไทยอย่างผิดเพี้ยน แต่วัยรุ่นนิยมว่าไพเราะ เป็นต้น

๓. สิ่งที่ลูกได้กลิ่นด้วยจมูก แล้วเกิดความอยากดมด้วยความนิยมว่าหอม เช่นน้ำหอม สบู่ที่มีกลิ่นหอม เป็นต้น

๔. สิ่งที่ลูกได้รับประทาน แล้วติดในรสอันนิยมว่าอร่อย แม้จะไม่ได้คุณค่าทางโภชนาการ เช่น อาหารสำเร็จรูปจานด่วน แฮมเบอเกอร์ เป็นต้น

๕. สิ่งที่ลูกได้สัมผัสทางผิวหนัง แล้วเกิดความรู้สึกอยากได้ ด้วยนิยมว่าทันสมัย เช่น กางเกงยีนส์สีซีดๆ ขาดๆ เสื้อผ้าราคาแพง ที่ผลิตจากต่างประเทศ ตุ๊กตาขนสัตว์จากต่างประเทศ เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้ เมื่อลูกได้ประสบเข้า ลูกเกิดความอยากได้ทันที ไม่ว่าจะเป็นการได้ยิน หรือคำแนะนำจากเพื่อนๆ ก็ตาม สิ่งเหล่านี้ ต่างมีผลทำให้อารมณ์ลูกไปยึดติดอยู่เสมอ

กิเลสกาม หมายถึง ความอยากที่เป็นตัวทำให้จิตใจเราเกิดความเศร้าหมอง อันนำมาซึ่งโทษคือการทำลายคุณความดีที่เรามีอยู่ กิเลสกามย่อมทำให้ใจของเราเร่าร้อนดิ้นรนไปตามอำนาจของมัน เบื้องต้นกิเลสกาม เกิดจากความโลภ (อยากได้) ต่อมาก็พัฒนาไปสู่ความประทุษร้าย และความหลง เมื่อจิตใจของเราถูกกิเลสกามครอบงำ ย่อมเป็นเหตุชักนำให้เราทำกรรมชั่วได้ในที่สุด

นี่เป็นความหมายของกาม โดยย่อๆ เพื่อให้ลูกได้เข้าใจมากขึ้น พ่อจะยกตัวอย่างให้ลูกได้เห็นอย่างชัดเจน เมื่อลูกได้ทราบว่า กามคืออะไรแล้ว สำหรับตอนนี้ พ่อจะอธิบายให้ลูกได้เห็นโทษของกามก่อน

ลูกคงจำได้ว่า เมื่อวันก่อน แม่ได้ทอดไก่ไว้ ๒ ชิ้น เพื่อเป็นอาหารมื้อเย็นของครอบครัวเรา พ่อจำได้ว่าลูกชอบกินไก่ทอดมาก วันนั้น ลูกคงอยากกินไก่ทอดทั้ง ๒ ชิ้น ไก่ทอด ที่

ลูกอยากกิน จัดเป็นวัตถุกาม ความอยากกินไก่ทอด จัดเป็นกิเลสกาม นี่เป็นตัวอย่างแรก

เมื่อแม่พาลูกไปเที่ยวที่ห้างสรรพสินค้า ขณะเดินผ่านไปในแผนกของเล่นเด็ก ลูกเห็นของเล่นชิ้นหนึ่ง น่ารัก ลูกเกิดความอยากได้ในของเล่นชิ้นนั้น ของเล่นจัดเป็นวัตถุกาม ความอยากได้ของเล่น จัดเป็นกิเลสกาม

เมื่อความอยากได้เกิดขึ้นในความคิดของลูก ถ้าได้รับการตอบสนองในทางที่ดี ลูกก็คงคิดว่าไม่เกิดโทษ เช่น ถ้าแม่ยอมให้ลูกกินไก่ทอดทั้ง ๒ ชิ้น หรือยอมซื้อของเล่นชิ้นนั้นให้ลูก ลูกมีความสุขที่ได้กินไก่ หรือมีความสุขในการได้เล่นของเล่นชิ้นนั้น แต่ลูกคงจะไม่ได้นึกว่า ลูกกำลังสร้างความเดือดร้อนให้แม่ กล่าวคือ แม่อาจจะตั้งใจทอดไก่ให้พ่อกับลูกคนละ ๑ ชิ้นก็ได้ เมื่อลูกนำไปกินทั้ง ๒ ชิ้น แสดงว่าลูกได้เบียดเบียนไก่ชิ้นที่เป็นของพ่อ หรือในการซื้อของเล่น ถ้าเงินที่แม่นำไปซื้อเป็นเงินที่ต้องซื้อสิ่งของที่จำเป็นสำหรับครอบครัวของเรา ก็เท่ากับว่าลูกสร้างความเดือดร้อนแก่ครอบครัว นี่เป็นโทษของกามประการแรก คือ สร้างความเดือดร้อนให้แก่บุคคลที่อยู่ใกล้เคียง

ถ้าลูกไม่ได้รับการตอบสนอง เช่นแม่ไม่ให้ลูกกินไก่หรือไม่ซื้อของเล่นให้ พ่อคิดว่า ในใจของลูกคงจะโกรธแม่มาก ลูกจำได้ไหม ทุกครั้งที่พ่อกับแม่พาลูกไปกราบนมัสการพระ–พุทธมหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต) พ่อมักจะชี้ให้ลูกดูตัวยักษ์ ที่ปฏิมากรปั้นขึ้น ในบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดาราม คนที่มีอารมณ์โกรธ หน้าตาจะเหมือนกับยักษ์เหล่านั้น คือมี

หน้านิ่วคิ้วขมวด โทษของกามประการที่สอง คือ สร้างความขุ่นมัวให้แก่จิตใจผู้นั้น

ถ้าลูกอยากได้ของเล่นมาก ลูกก็คงจะคิดหาทางหยิบฉวยโดยไม่ให้เจ้าหน้าที่ของห้างสรรพสินค้าได้รู้ นี่เป็นกรรมชั่วอย่างที่พ่อได้เคยอธิบายมาแล้ว ผลของกรรมชั่ว ลูกก็คงจะทราบดี โทษของกาม ประการที่สาม คือ ย่อมจะทำให้ผู้นั้นทำกรรมชั่วได้

นี่เป็นตัวอย่างของการตกอยู่ในอำนาจของกาม เพียงแค่อยากกินไก่ทอด หรืออยากจะได้ของเล่น ยังให้โทษถึง ๓ ประการ ถ้าสิ่งของนั้นมีค่ามากยิ่งขึ้น ก็ย่อมจะให้โทษที่รุนแรงมากขึ้น

บุคคลใดถ้าตกไปอยู่ในอำนาจของกาม บุคคลนั้นย่อมทำแต่กรรมชั่ว ซึ่งจะนำเขาไปสู่ทางแห่งความพินาศ ไม่สามารถเป็นคนดีของสังคมได้ เขาย่อมสะสมแต่ความชั่ว สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเอง และผู้อยู่รอบข้างตลอดเวลา จะไปที่ไหน ก็มีแต่คนรังเกียจและหวาดกลัว เขาจะทำแต่อกุศลกรรม ๑๐ อย่างอยู่เป็นนิจ คือการทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่วง โดยการฆ่าสัตว์ หรือฆ่าคน ทำร้ายร่างกายคน หรือกลั่นแกล้งสัตว์ ๑ การถือเอาสิ่งของที่ตนอยากได้ ซึ่งไม่ใช่ของตนด้วยการขโมย ๑ ความประพฤติผิดในกาม เช่น พรากผู้เยาว์ ที่ตนหลงรัก เป็นต้น ๑ ชอบพูดเท็จ ๑ ชอบพูดวาจาส่อเสียด ๑ ชอบพูดวาจาที่เป็นคำหยาบ ๑ ชอบพูดเพ้อเจ้อ ๑ จิตใจของเขาเพ็งเล่งแต่อยากได้ของเขา ๑ จิตใจเขามีแต่ความคิดประทุษร้ายผู้อื่น ๑ จิตใจของเขาย่อมเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ๑ เขาไปที่ไหน ก็

ร่วมกลุ่มแต่คนที่ทำกรรมชั่วเสมอ สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคม ที่เรามักเรียกกันว่า คนพาล หรือถ้ามีลูกน้องทำแต่กรรมชั่วเหมือนกัน เราเรียกว่า ผู้มีอิทธิพล นี่ก็จัดเป็นโทษของกาม

ถ้าผู้บริหารครอบครัว ประเทศชาติ ตกอยู่ในอำนาจของกาม ครอบครัวนั้น ประเทศนั้น ก็ไม่มีความเจริญ มีแต่การฉ้อราษฎร์บังหลวง มีแต่ความขัดแย้ง สร้างความเดือดร้อนไปทั่ว มีปัญหาไม่รู้จบ เช่น ปัญหาโสเภณี ปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

ถ้าประชาชนในประเทศนั้น ตกอยู่ในอำนาจของกาม ประชาชนเหล่านั้นจะขวนขวายแสวงหาสิ่งของที่นิยมว่าหรูหรา ผลิตจากต่างประเทศ มีราคาแพง ผลที่ตามมาคือ ทำให้ประเทศนั้นๆ ยากจนมากขึ้น มีช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมากขึ้น ในที่สุดก็นำมาซึ่งการจลาจลในประเทศ

ย้อนมาพิจารณาในเรื่องการเรียน ถ้าลูกตกอยู่ในอำนาจของกาม ลูกก็จะขาดความสนใจในการเรียน มุ่งแต่แสวงหาสิ่งของที่เป็นวัตถุกาม สร้างความฟุ้งเฟ้อในการโอ้อวดสิ่งของกับเพื่อนๆ โทษของกาม ย่อมตกอยู่กับลูกเอง คือทำให้ลูกกลายเป็นคนโง่ ทำให้ครอบครัวเรายากจน ที่สุดลูกก็อาจจะกลายเป็นโจรก็ได้

เมื่อลูกได้ตระหนักในโทษของกามและมองเห็นภัยที่ตามมา ลูกลองถามตัวเองดูว่า ลูกตกอยู่ในอำนาจของกามหรือยัง ถ้ายัง ก็เป็นการดี แต่ถ้าตกอยู่ในอำนาจของกามแล้ว ลูกควรรีบถอนตัวให้หลุดพ้นเสีย ด้วยตระหนักในโทษของกามดังกล่าวแล้ว

อ่านบันทึกแล้วย้อนมาดูตัวเอง ให้แม่ช่วยวิจารณ์ตัวลูก และหาวิธีแก้ไขข้อบกพร่อง นี่จึงจะเป็นวิธีของพุทธมามกะอย่างแท้จริง

รักลูกมาก

พ่อ

ข้อควรจำ

๑. กาม หมายถึงอะไร?

๒. กาม ให้ประโยชน์ หรือให้โทษอย่างไร?

๓. คนที่ตกอยู่ในอำนาจของกามจะเป็นเช่นไร?

บันทึกบทที่ ๖
เนกขัมมบารมี

หนูแดง...ลูกรัก

ลูกคงจะตระหนักถึงโทษของกามแล้ว คงจะเห็นผลแห่งการตกอยู่ในอำนาจของกาม เพราะเหตุแห่งความอยากได้สิ่งของที่น่าปรารถนา จึงทำให้กระทำกรรมชั่ว พ่อจึงอยากให้ลูกได้หลีกออกจากกามเสีย การหลีกออกจากกามเรียกว่าเนกขัมมะ

เนกขัมมะ คือการนำตนให้ออกจากอำนาจแห่งกาม บุคคลที่จะนำตนให้ออกจากอำนาจแห่งกามได้ ย่อมจะต้องทำแต่กรรมดีเท่านั้น จำแนกได้ ๒ จำพวกคือ

๑. บุคคลที่มีกายอยู่ในท่ามกลางวัตถุแห่งกาม แต่จิตใจออกจากกาม เปรียบเหมือนคนที่แม้จะอยู่ในบ้าน ในสังคมเช่นคนทั่วไป แต่ว่าสามารถทำจิตใจไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจของกาม จิตใจของเขาเป็นอิสระจากกาม ไม่มีความหวั่นไหว เมื่อสัมผัสกับวัตถุกาม ไม่มีกิเลสกามเฟื่องฟูในจิตใจ บุคคลเหล่านี้ได้แก่ พุทธศาสนิกชนที่เข้าใจในหลักพระธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างถ่องแท้ และสามารถนำหลักธรรมนั้นมาไว้ประจำจิตใจตนเองได้ เมื่อถึงวันธรรมสวนะ หรือวันพระ ก็เข้าวัดฟังพระธรรมเทศนา น้อมนำพระธรรมที่พระภิกษุแสดงมากล่อมเกลารักษาจิตใจให้ห่างไกลจากกาม รักษาตนดำรงมั่นอยู่ในศีล

และรักษาใจให้มั่นคงอยู่ในกัลยาณธรรม นี่เป็นพุทธมามกะที่แท้จริง

๒. บุคคลที่นำกายและใจของตนให้ออกจากกามหมายถึงบุคคลที่สละบ้านเรือน ทรัพย์สมบัติทั้งหลาย และครอบครัว ไม่มีความอาลัยในวัตถุกาม ออกบวชประพฤติพรหมจรรย์ตามรอยของพระพุทธเจ้า เพื่อแสวงหาทางหลุดพ้นจากอำนาจได้อย่างเด็ดขาด ปฏิบัติธรรมจนรู้แจ้งเห็นจริงในหลักสัจธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ บุคคลประเภทนี้เป็นบุคคลที่มีเป้าหมายสูงสุดตามหลักพระพุทธศาสนา คือการบรรลุพระนิพพาน

ตอนนี้ลูกยังเป็นเด็ก อายุเพียง ๑๐ ปี เพิ่งได้ศึกษาพระพุทธศาสนา พ่อจึงอยากจะสอนให้ลูกสร้างความดีด้วยวิธีเนกขัมมะตามแบบที่ ๑ ซึ่งลูกสามารถจะทำได้ด้วยตนเองตลอดเวลา

การที่จะสร้างเนกขัมมะได้ นอกจากลูกจะต้องปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทแล้ว ลูกจะต้องสร้างเหตุแห่งการทำกรรมดีอยู่เสมอ จนเป็นปกตินิสัย จุดเริ่มต้นของการสร้างเนกขัมมะให้เกิดขึ้น คือ ลูกต้องตั้งใจมั่นและเด็ดเดี่ยว วางจุดมุ่งหมายแห่งความประพฤติเพื่อการปลีกตัวปลีกใจออกจากกามอย่างหนักแน่น แล้ววางวิธีปฏิบัติเพื่อจะดำเนินให้บรรลุจุดมุ่งหมาย (นี่เป็นการอธิษฐาน) เมื่อลูกได้วางวิธีปฏิบัติแล้ว ลูกต้องมีความเพียร ความกล้าหาญที่จะปฏิบัติตามวิธีที่กำหนดไว้ โดยไม่เกรงกลัวต่ออุปสรรค มุ่งแสวงหาแต่ความก้าวหน้าของจิตใจที่จะออกจากกาม ไม่ทอดทิ้งความตั้งใจที่วางไว้ (นี่เป็นความเพียร) ลูกต้องรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย มีความประพฤติ

ที่ดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย (นี่เป็น ศีล) ลูกต้องใช้ความรู้หยั่งรู้ถึงเหตุผล เข้าใจถึงสภาวะของสิ่งที่มากระทบเป็นอุปสรรคและสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน (นี่เป็นปัญญา) ลูกต้องมีความอดทนต่ออำนาจยั่วยวนให้ลุ่มหลงของกาม สร้างความทนทานต่ออำนาจของกามในจิตใจ ใช้ปัญญาควบคุมความคิดของตนให้อยู่ในอำนาจของเหตุ–ผล และในแนวทางความประพฤติ ที่ตั้งไว้ (นี่เป็น ขันติ) ลูกต้องทำจริง พูดจริงและมีความจริงใจในการประพฤติ (นี่เป็น สัจจะ) เพื่อไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจของกาม ลูกต้องรู้จักการให้สิ่งของ และการเสียสละสิ่งของที่ตนมีแก่ผู้อื่น (นี่เป็น ทาน) ลูกต้องสร้างความปรารถนาดี มีไมตรี มีความคิดเกื้อกูลแก่ผู้อื่น เช่นเพื่อนที่โรงเรียน และเพื่อนร่วมโลกทั้งปวง ให้เขามีความสุขความเจริญ (นี่เป็นเมตตา) สุดท้ายไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นหรือผลแห่งการกระทำในแต่ละช่วงจะเป็นเช่นไร ลูกต้องวางใจเป็นกลาง วางใจให้สงบราบเรียบ และเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงไปด้วยความยินดียินร้ายในกาม (นี่เป็นอุเบกขา) ถ้าลูกทำได้ดังนี้ ย่อมเป็นที่เชื่อแน่ว่า ลูกย่อมได้รับผล เป็นเนกขัมมะความสามารถที่หลีกออกจากกาม เมื่อสะสมไว้มากขึ้นเรื่อยๆก็จะกลายเป็น เนกขัมมบารมี ในที่สุด

พระพุทธเจ้าทรงแสดงวิธีปฏิบัติเพื่อยังให้เกิดเนกขัมมะไว้ในพระธรรมเทศนาที่แสดงต่อยสกุลบุตร ผู้เบื่อหน่ายในกามทรงแสดงธรรมเป็นลำดับ พรรณนาเนื้อความเพื่อขัดเกลาอัธยาศัยของยสกุลบุตรให้ประณีตขึ้น ห่างไกลจากอำนาจกามเป็นชั้นๆ จนจิตใจคลายจากอำนาจกาม จึงทรงแสดงธรรมที่ลึก

ซึ่ง ทำให้ยสกุลบุตรได้ดวงตาเห็นธรรม พระธรรมบทนี้ชื่อ **อนุปุพพิกถา**

พ่อจึงนำมาอธิบายประยุกต์เพื่อให้ลูกนำไปเป็นวิธีปฏิบัติ นำจิตใจให้ออกจากกาม ดังนี้

๑. ทานกถา การให้ การเสียสละเผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๒. สีลกถา ความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม มีระเบียบวินัย

๓. สัคคกถา ความสุขความเจริญ และผลที่น่าปรารถนา เนื่องมาจากการให้ทานรักษาศีล

๔. โทษแห่งกาม กามที่เกิดขึ้นจากการติดอยู่ในสุขที่ได้จากการให้ทาน และรักษาศีล ชวนให้หมกมุ่นอยู่แต่ความสุขอันเกิดจากความหลง ก่อให้เกิดโทษคือ ชักนำให้จิตใจติดอยู่ในความสุข ไม่สามารถพัฒนาไปสู่ความสุขที่ยิ่งขึ้นไปได้

๕. อานิสงส์แห่งการออกจากกาม ผลดีที่จะได้รับเมื่อไม่หมกมุ่นเพลิดเพลินในความสุข จนตกอยู่ในความหลงใหลติดข้องอยู่กับกาม ย่อมทำจิตใจให้เกิดความพอใจแสวงหาความดีงามที่ประณีตยิ่งขึ้นไปอีก

เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ลูก และสมกับวัยของลูก พ่อจะนำอนุปุพพิกถา มาเปรียบเทียบกับการเรียนหนังสือของลูก

ลูกได้ตั้งใจจะหลีกออกจากกาม เพื่อหวังผลคือความเป็นเลิศในการเรียน หรือเรียกว่า จะสร้างบารมีในการเรียน ลูกควรปฏิบัติดังนี้

๑. ลดความโลภ (ความอยาก) ด้วยการให้ทาน ซึ่งได้แก่

การแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้ที่มีอยู่แก่เพื่อน เช่น ดินสอ ยางลบ สมุด แม้กระทั่งเงินที่พ่อกับแม่ให้ลูกไว้ทานขนมที่โรงเรียน ตามโอกาสอันควร เมื่อลูกนำมาแจกให้แก่เพื่อนได้ดังนี้ ลูกก็จะไม่ยินดียินร้ายในสิ่งเหล่านี้อีก ลูกใช้เวลาในห้องเรียนสนใจวิชาที่ครูสอน ทำความเข้าใจ ตั้งใจเรียน แล้วนำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดให้เพื่อนเข้าใจด้วย จัดเป็นวิทยาทาน คือการให้ความรู้ ซึ่งจะช่วยให้ลูกเข้าใจวิชาที่เรียนมากยิ่งขึ้น ลูกได้อ่านบันทึกของพ่อมาโดยตลอด จนสามารถทำตนให้เป็นพุทธมามกะที่ดีได้ ถ้าลูกนำหลักธรรมเหล่านี้ไปอธิบายแนะนำเพื่อนๆ จนเพื่อนสามารถมีพระธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ไม่ประกอบกรรมชั่ว จัดได้ว่า ลูกให้ธรรมทานแก่เพื่อน ให้สิ่งที่ประเสริฐแก่เพื่อน ผลการตั้งใจให้ธรรมทานแก่เพื่อน จะทำให้ลูกเข้าใจในพระธรรมมากขึ้น

๒. ลดความโลภ (ความอยาก) ความประทุษร้าย ความโกรธ ด้วยการรักษาศีล ศีลเป็นบรรทัดให้คนประพฤติความดีคงที่ ทำให้ผู้รักษาศีล ไม่สร้างเหตุแห่งการเบียดเบียนผู้อื่น ผู้มีศีลย่อมเป็นผู้มีวินัย มีกรอบในความประพฤติของตนเอง พ่ออยากให้ลูกสร้างวินัยในการเรียน ด้วยการสร้างตารางเวลาในการเรียนไว้ เช่น ตอนไปโรงเรียน ลูกก็มีตารางเรียนในชั้นเรียน เมื่อกลับมาบ้าน ลูกก็มีตารางเวลาสำหรับอ่านหนังสือ เมื่อถึงเวลาที่กำหนด ลูกก็ตั้งใจเรียน ตั้งใจอ่านหนังสือ ไม่ปล่อยเวลาให้เปล่าประโยชน์ ไม่ส่งจิตใจไปคิดถึงเรื่องอื่น ที่จะนำลูกให้ตกอยู่ในอำนาจของกาม

๓. ความสุขแห่งการให้ทาน และสร้างวินัย ลูกจะรู้สึก

ถึงความดีที่ลูกได้กระทำ ผลที่ลูกได้รับคือความสุข เบื้องต้นได้รับการยอมรับ ยกย่องชื่นชมจากเพื่อนและครู การพัฒนาในการเรียนที่เพิ่มขึ้นจะทำให้จิตใจของลูกมีความสุขและอาจจะทำให้ลูกเพลิดเพลินอยู่กับความสุขได้ หรือไม่ก็ยิ่งให้ทานและรักษาวินัย เพื่อให้ได้ความสุขเช่นนี้

๔. ลดความหลงในความสุข ด้วยตระหนักว่าความสุขนั้นเป็นอำนาจส่วนหนึ่งของกาม ลูกจะรู้ด้วยตัวของลูกเองว่า ลูกกำลังติดอยู่ในความสุขที่ได้รับ และกำลังมีความถดถอยในการเรียน ทำให้ความสุขที่มีอยู่หมดไป ซึ่งจะทำให้ลูกได้เห็นโทษแห่งความสุข อันเป็นความหลง

๕. การหลีกออกจากกามสุข ถึงจุดนี้ ลูกคงทราบว่าสิ่งที่ลูกปรารถนาคือความเป็นเลิศในการเรียน ดังนั้น สิ่งขัดขวางไม่ให้ลูกได้พัฒนาการเรียน ลูกจึงไม่ควรสนใจ แต่ควรมุ่งมั่นอยู่แต่การเรียนของลูกเท่านั้น เพียงเท่านี้ลูกก็จะฉลาดและมีความเข้าใจในวิชาที่เรียน เพราะจิตใจของลูกได้ออกจากกามไม่ยอมให้กามเข้ามาครอบงำจิตใจลูก

เมื่อลูกทำดังนี้อยู่เสมอ ลูกก็จะสะสมความดีด้วยการออกจากกามได้ในที่สุด และลูกก็จะบรรลุความเป็นเลิศในการเรียนได้ นี่จึงเป็นเนกขัมมะบารมีของลูก

พ่ออยากให้ลูกได้อ่านทบทวนทำความเข้าใจบันทึกบทนี้ให้มากขึ้น และขอให้แม่ช่วยสังเกตและตักเตือน ถ้าเห็นว่า

ลูกกำลังจะเบี่ยงเบนไปจากความตั้งใจที่มุ่งหวังไว้ถ้าทำได้ดั่งนี้แล้ว ความสำเร็จที่ลูกปรารถนาก็จะเป็นของลูกเอง

รักลูกมาก

พ่อ

ข้อควรจำ

๑. เนกขัมมบารมี หมายถึงอะไร

๒. เราสามารถสร้างเนกขัมมบารมีให้เกิดขึ้นแก่เราได้หรือไม่?

๓. เราจะได้ประโยชน์อะไร จากการบำเพ็ญเนกขัมม–บารมี?

บันทึกบทที่ ๗
พระเตมิยกุมาร

หนูแดง...ลูกรัก

เพื่อให้ลูกได้เข้าใจในเรื่อง เนกขัมมบารมี ได้ดียิ่งขึ้น พ่อจะนำเตมิยชาดก อันเป็นพระชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้า ตั้งแต่สมัยยังเป็นพระโพธิสัตว์ บำเพ็ญสะสมพระบารมี เพื่อการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ในเตมิยชาดกนี้ เป็นพระชาติที่ทรงบำเพ็ญเนกขัมมบารมีอันยิ่งใหญ่

ในสมัยที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันวิหาร วันหนึ่งภิกษุทั้งหลายประชุมอยู่ในโรงธรรมสภา พรรณนาถึงการเสด็จออกบวชเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่ (มหาภิเนกขัมมบารมี) ของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงสดับด้วยทิพยโสต เสด็จออกจากที่ประทับ มายังโรงธรรมสภา ทรงซักถามภิกษุจนทราบความที่ภิกษุพรรณนากันอยู่ จึงตรัสว่า เรามีบารมีเต็มแล้ว ทิ้งราชสมบัติออกบวชเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่ในกาลนี้ ก็หาอัศจรรย์ไม่ เมื่อญาณยังไม่แก่กล้า เราได้บำเพ็ญบารมี ละราชสมบัติ ออกบวชเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่ในกาลก่อนนั้นน่าอัศจรรย์ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลให้ทรงแสดงถึงกาลครั้งนั้น พระองค์จึงนำมาแสดงดังนี้

ในอดีตกาล มีพระราชานามว่า พระเจ้ากาสิกราช ครอง

ราชสมบัติอยู่ ณ เมืองพาราณสี พระองค์มีสนมนารีประมาณ ๑๖,๐๐๐ นาง แต่ก็ยังไม่มีพระราชโอรสหรือพระราชธิดา ชาวเมืองพาราณสีพากันมากราบทูลขอให้พระเจ้ากาสิกราชจงทรงปรารถนาพระโอรส

พระเจ้ากาสิกราชทรงฟังคำกราบทูลของชาวเมืองแล้วจึงตรัสเรียกสนมนารีทั้งหมดมาพบและตรัสว่า "เจ้าทั้งหลายจงปรารถนาบุตรเถิด" เหล่านางสนมนารีจึงพากันไปวิงวอนเทวดาที่ตนนับถือ เพื่อขอให้มีบุตร แต่ไม่มีใครสมปรารถนา

ฝ่ายอัครมเหสีแห่งพระเจ้ากาสิกราช ผู้มีนามว่า พระนางจันทเทวี เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีลาจารวัตร พระนางสมาทานอุโบสถศีลในวันเพ็ญ บรรทมเหนือพระยี่ภู่น้อย ทรงรำลึกนึกถึงศีลที่ได้บำเพ็ญมาโดยตลอด กระทำสัจกิริยาว่า "ถ้าข้าพเจ้ารักษาศีลไม่ขาด ขอบุตรแห่งข้าพเจ้าจงเกิดขึ้นด้วยสัจวาจานี้"

ด้วยอำนาจแห่งศีลของพระนางจันทเทวี ทำให้ปัณฑุกัมพลศิลาอาสน์แห่งท้าวสักกเทวราชแสดงอาการร้อน ท้าวสักกะทรงพิจารณาทราบถึงเหตุที่เกิดขึ้นแล้ว เสด็จไปยังสำนักแห่งพระโพธิสัตว์ ผู้กำลังจะเคลื่อนจากดาวดึงส์ ไปหาความสุขในสวรรค์ชั้นเบื้องบน ท้าวสักกะทูลพระโพธิสัตว์ว่า "ข้าแต่ท่านผู้นิรทุกข์ เมื่อท่านไปเกิดในมนุษยโลก บารมีทั้งหลายของท่านจักเต็มเปี่ยม ความเจริญจักมีแก่มหาชนและแก่พระชนกพระชนนีของท่าน ขอท่านจงอุบัติในพระครรภ์แห่งพระนางจันทเทวีเถิด" พระโพธิสัตว์ทรงพิจารณาคำของท้าวสักกะเห็นจริงตามที่ทูลจึงรับปฏิญญามาจุติพร้อมเหล่าเทวบุตรจำนวน ๕๐๐ องค์ เทวบุตรเหล่านี้จุติในครรภ์แห่งภรรยาอมาตย์ทั้ง

หลายในเมืองพาราณสี

พระนางจันทเทวีทรงทราบว่าตั้งพระครรภ์ จึงกราบทูลพระเจ้ากาสิกราชให้ทรงทราบ พระราชาจึงพระราชทานครรภ์บริหารแก่พระนาง ครั้นครบกำหนด พระนางก็ประสูติพระราชโอรส ผู้สมบูรณ์ด้วยบุญลักษณะอันอุดม วันนั้นเหล่าภรรยาอมาตย์ทั้งหลายก็คลอดบุตรพร้อมกัน ๕๐๐ คน พระราชาทราบข่าว ความรักในพระโอรสเป็นครั้งแรกก็เกิดขึ้น เกิดปีติซาบซ่านในพระกมล ทรงพระราชทานนางนมที่สมบูรณ์แก่พระราชโอรส ๖๔ นาง และพระราชทานพรแก่พระนางจันท-เทวี พระนางจันทเทวีรับพระพรแล้วถวายคืนไว้ก่อน

ในวันขนานพระนามพระโอรส พราหมณ์ผู้รู้พยากรณ์เห็นลักษณะพระโอรส ต่างพากันทำนายว่า พระโอรสจะได้เป็นพระราชาธิราชในมหาทวีปทั้ง ๔ มีทวีปน้อย ๒,๐๐๐ ทวีปเป็นบริวาร อันตรายแม้น้อยหนึ่งก็ไม่ปรากฏแก่พระโอรส พระราชาทรงขนานนามพระโอรสว่า **เตมิยกุมาร** เพราะในวันประสูติ มีฝนตกทั่วกาสิกรัฐ และพระราชโอรสยังพระหฤทัยของพระราชาและหมู่อมาตย์ตลอดจนประชาชนให้ชุ่มชื่น

เมื่อพระเตมิยกุมารอายุได้๑เดือน นางนมได้นำพระองค์เข้าเฝ้าพระราชา พระราชาทรงอุ้มพระองค์ไว้บนพระเพลา ในขณะนั้นราชบุรุษนำโจร ๔ คนมาที่หน้าที่ประทับ พระราชาได้ตัดสินลงอาญาโจรเหล่านั้น คือให้เอาหวายที่มีหนามเฆี่ยนโจรคนหนึ่ง ๑,๐๐๐ ที ให้จองจำโจรคนหนึ่งด้วยโซ่ตรวน แล้วส่งเข้าเรือนจำ ให้เอาหอกแทงร่างกายโจรคนหนึ่ง ให้เอาหลาวเสียบโจรคนหนึ่ง

พระเตมิยกุมารได้ฟังคำตัดสิน ก็เกิดอาการทั้งกลัวทั้งสะดุ้ง ทรงจินตนาการว่า "โอ พระชนกของเรา อาศัยราชสมบัติทำกรรมอันหนักเกิน อันจะนำไปสู่นิรยาบาย (นรก)"

วันต่อมา นางนมได้นำพระเตมิยกุมารไปบรรทมภายใต้เศวตฉัตร พระองค์บรรทมได้หน่อยหนึ่ง ก็ตื่นบรรทมทอดพระเนตรเห็นเศวตฉัตร เห็นสิริราชสมบัติ ก็เกิดความกลัวขึ้น ทรงดำริพิจารณาก็ทรงทราบโดยระลึกชาติได้ว่า พระองค์มาจากเทวโลก เคยเป็นพระราชาครองราชสมบัติในเมืองพาราณสีแห่งนี้ ๒๐ ปี แล้วไปรับความทุกข์อันทรมานในอุสสุทนรกถึง ๒๐,๐๐๐ ปี จึงได้ไปจุติบนเทวโลก ทรงเห็นภัยของการเป็นพระราชา จึงทรงคิดหาทางนำพระองค์ให้พ้นจากภัยนั้น

ลำดับนั้น นางเทพธิดาผู้สถิตอยู่ที่เศวตฉัตร เคยเป็นพระมารดาของพระโพธิสัตว์ในอดีตชาติ ได้นิรมิตร่างให้ปรากฏปลอบให้พระเตมิยกุมารสบายพระหฤทัย และแนะนำว่า "ถ้าพระองค์ปรารถนาจะพ้นจากภัยนี้ พระองค์ต้องทำตนเป็นคนง่อยเปลี้ย เป็นคนหูหนวก เป็นคนใบ้ เถิด อย่าประกาศความเป็นคนฉลาดให้ผู้อื่นรู้ คนทั้งหลายจะคิดว่าพระองค์เป็นคนเขลา แล้วจะดูหมิ่นพระองค์ว่าเป็นคนกาลกรรณี ความปรารถนาของพระองค์จักสำเร็จด้วยอุบายดังนี้" พระเตมิยกุมารได้ฟัง ก็ตั้งจิตอธิษฐานตามคำของนางเทพธิดา แล้วนางเทพธิดาก็อันตรธานหายไป

นับแต่วันนั้นเป็นต้นมา พระเตมิยกุมารทรงดำริว่า แม้กายของเราเหือดแห้งตายไปเสียยังประเสริฐกว่า เราจะไม่ร้องไห้

ปรารถนาในสิ่งต่างๆ" พระราชาได้จัดให้บุตรของอมาตย์ทั้ง ๕๐๐ คน มาเป็นบริวารแห่งพระเตมิยกุมาร ครั้งถึงเวลาหิวนม เด็กเหล่านั้นต่างร้องไห้เป็นสัญญาณว่าหิวนม นางนมก็มาป้อนนมให้ดื่ม แต่พระเตมิยกุมารไม่กันแสงแสดงอาการหิวนมเลย นางนมป้อนนมให้ก็เสวย ไม่ป้อนให้ก็เฉยๆ นางนมเห็นผิดปกติ ก็นำความไปแจ้งแก่พระนางจันทเทวี พระนางเสด็จมาทอดพระเนตรด้วยความห่วงใย และให้พระเตมิยกุมารดื่มน้ำนมจากพระถันของพระนางเอง

พระราชาทรงทราบก็ปรึกษาอมาตย์ อมาตย์แนะนำอุบายให้ทดลองประพฤติตามความเชื่อ ว่าเด็กในวัยนั้นจะชอบสิ่งนั้น ในวัยนั้นจะกลัวสิ่งนี้ พระราชาก็โปรดให้ทดลองตามอุบายเหล่านั้นตลอดมา ผลปรากฏว่า เด็กที่เป็นบริวารแสดงอาการตามอุบายที่กำหนด แต่พระเตมิยกุมารไม่มีอาการใดๆ เลย ตั้งแต่อายุเพียงเดือนกว่าๆ จนถึงพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา การทดลองทุกชนิดไม่ประสบผลสำเร็จ ยังความทุกข์ใจ ความเศร้าใจ ให้บังเกิดแก่พระราชบิดาและพระราชมารดาตลอดมา

ในที่สุด พระราชาได้ปรึกษากับพราหมณ์ผู้ทำนายลักษณะพระราชโอรสในวันขนานพระนาม พราหมณ์เหล่านั้นทูลว่า "พระราชากุมารเป็นกาลกรรณี ย่อมนำมาซึ่งอันตราย ๓ ประการคือ อันตรายแห่งชีวิต อันตรายแห่งเศวตฉัตร อันตรายแห่งพระอัครมเหสี ขอพระองค์จงสั่งให้นำพระราชกุมารไปฝังในป่าเถิด เพื่อความผาสุกแห่งพระนคร" พระราชาได้ฟังดังนั้นก็กลัวแต่ภัยที่จะบังเกิดขึ้น จึงโปรดให้ทำตามคำแนะนำนั้น ฝ่ายพระนางจันทเทวีทรงทราบ ด้วยความเป็นแม่ ย่อมมีความ

รักผูกพันในตัวบุตร พระนางจึงไปทูลขอพรจากพระเจ้ากาสิกราช ขอพระราชทานสมบัติให้พระเตมิยกุมารปกครอง พระราชาไม่ทรงยินยอมแม้เพียงวันเดียวก็ตาม ทรงสั่งให้นำพระเตมิยกุมารไปฝังในวันรุ่งขึ้น ความทุกข์อันใหญ่หลวงจึงบังเกิดขึ้นแก่พระนางจันทเทวี ผู้เป็นพระราชมารดา

วันต่อมา สารถีได้นำพระเตมิยกุมารขึ้นราชรถ ไปสู่ป่า เมื่อถึงที่หมายแล้ว สารถีก็ลงมือขุดดินเพื่อฝังพระเตมิยกุมาร พระเตมิยกุมารซึ่งประทับอยู่บน ทรงดำริว่า "บัดนี้ ความตั้งใจของเราสำเร็จแล้ว" จึงทรงลุกขึ้นขยับแขนขา ทรงทดสอบกำลังของพระองค์โดยยกราชรถขึ้น สารถีได้เห็นดังนี้ ก็คิดว่าเป็นเทวดา ก็ตกใจ พระเตมิยกุมารทรงแสดงพระองค์ให้สารถีรู้จักและให้สารถีนำความไปแจ้งแก่พระราชบิดาและพระราชมารดาทราบ แล้วพระองค์ก็ถือเพศเป็นฤาษี อยู่ ณ ป่าแห่งนั้น

ต่อมา พระราชาและพระนางจันทเทวี พร้อมอมาตย์ต่างพากันมาทูลเชิญให้กลับไปครองราชสมบัติ พระองค์ได้แสดงธรรมแก่พระราชาและคนทั้งปวง ผู้ได้รับฟังธรรมทั้งหมดต่างตระหนักถึงโทษแห่งกาม จึงพากันออกบวชในสำนักของพระเตมิยกุมาร และต่อมาชาวเมืองทยอยออกบวช จนเหลือแต่เมืองร้าง แม้พระราชาต่างเมืองยกทัพมารุกราน ก็พบแต่เมืองร้าง เมื่อสอบถามถึงเหตุ ได้ฟังพระธรรมเทศนาจากพระเตมิยกุมาร ต่างพากันออกบวชจนเมืองของพระราชาองค์นั้นก็ร้างในที่สุด

พระพุทธเจ้าทรงแสดงเตมิยชาดก ที่พ่อนำมาเล่าไว้โดยย่อ เพียงเท่านี้

พ่ออยากให้ลูกได้เห็นถึงความตั้งใจจะนำตนให้พ้นจากภัยของพระเตมิยกุมารว่า พระองค์จะต้องใช้ความพยายามมากเพียงใด และต่อเนื่องเพียงใด จึงจะประสบผลสำเร็จตามที่ทรงประสงค์ ลูกของพ่อจะสร้างเนกขัมมบารมีตามที่พ่อได้บันทึกให้อ่านแล้ว คิดว่าจะทำได้ไหม ถ้าปราศจากความตั้งใจจริง และมีความอดทนเพื่อความสำเร็จ

พ่อได้แนะนำให้ลูกเข้าสู่แนวทางที่ประเสริฐ ให้ผลสำเร็จเป็นความสุขกายสบายใจ ตั้งแต่นำลูกเข้าแสดงตนเป็นพุทธมามกะ แนะนำให้ลูกรู้จักพระรัตนตรัย เพื่อจักได้ยอมรับเป็นที่พึ่งของจิตใจอย่างแท้จริง สอนให้ลูกรู้จักหลักแห่งเหตุ–ผลอันจะช่วยป้องกันไม่ให้ลูกทำกรรมชั่ว แนะนำให้ลูกเข้าใจในเรื่องบารมี ชี้ให้ลูกเห็นโทษของกาม แนะนำวิธีปฏิบัติสร้างเนกขัมมบารมี และยกตัวอย่างพระประวัติของพระเตมิยกุมารมาแสดง พ่อหวังว่าลูกจะอ่านบันทึกทุกบท ทบทวนให้เกิดความเข้าใจ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดผลเป็นเนกขัมมบารมีตามความตั้งใจที่ลูกประสงค์

พ่อกับแม่รักและห่วงใยลูกเสมอ ทุกย่างก้าวที่ลูกเดินไปสู่จุดมุ่งหมาย พ่อกับแม่พร้อมจะเดินไปเป็นเพื่อนลูก และยินดีให้คำปรึกษาแก้ไขปัญหาให้ลูกทุกเวลา

อยากบอกลูกว่า **“ลูกคือดวงใจของพ่อแม่”**

รักลูกมาก

พ่อ

ข้อควรจำ

๑. ทำไมพระเตมิยกุมานจึงเห็นภัยในราชสมบัติ?

๒. ทำไมพระเตมิยกุมารจึงยินดีในการออกบวช?

๓. ถ้าลูกเป็นพระเตมิยกุมาร ลูกคิดว่าจะทำอย่างท่านได้ไหม? เพราะเหตุใด?

ขนฺติ หิตสุขาวหา.
ความอดทน นำมาซึ่งประโยชน์สุข

เถรธรรมโอวาท
คามวาสี

สุโข หเว สปฺปุริเสน สงฺคโม.
สมาคมกับสัตบุรุษ นำสุขมาให้

คติพจน์ของ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

คำว่าสมบัติผู้ดีมี ๑๐ ประการ

๑. ผู้ดีย่อมเป็นคนเรียบร้อย พูดจาไพเราะ ใจดีด้วย

๒. ผู้ดีย่อมช่วยเหลือผู้อื่นและญาติที่ทุกข์ยากตามความพอดีของตน

๓. ผู้ดีย่อมไม่มีใจทำลามก อุจาดในที่ต่างๆ

๔. ผู้ดีย่อมมีกิริยาสุภาพ เป็นที่รักของคนทั่วไป

๕. ผู้ดีย่อมเป็นคนโอบอ้อมอารีในพระพุทธศาสนาและคนทั่วไป

๖. ผู้ดีย่อมประพฤติการงานดี ไม่ประพฤติชั่ว

๗. ผู้ดีย่อมเป็นคนดี รักษาศักดิ์ศรี ไม่ใฝ่ต่ำในอบายมุข

๘. ผู้ดีย่อมไม่เห็นแก่ตัวฝ่ายเดียวยอมเสียสละเพื่อส่วนรวมเสมอ

๙. ผู้ดีย่อมประพฤติดี ไม่คิดชั่ว ผิดบุตรธิดาภรรยาสามีใครให้มีราคิน

๑๐.ผู้ดีย่อมรักษาความสุจริต ซื่อตรงต่อคนทั่วไป

คนจนหรือคนมีเป็นผู้ดีได้ทั้งนั้น คนมีบางคนเป็นผู้ดีไม่ได้ เพราะเป็นคนเห็นแก่ตัวโดยไม่ละอายคนอื่น คนจนบางคนเป็นคนมักน้อยไม่เห็นแก่ตัว ไม่อยากได้ของใคร เจียมเนื้อเจียมตัว พูดจาไม่เหลาะแหละ รู้จักฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ ใจเป็นกุศล ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น รู้จักอภัยซึ่งกันและกัน จนหรือมีเป็นผู้ดีได้

ทั้งนั้น เว้นแต่จะปฏิบัติอย่างไร คนเขาจึงจะเรียกว่า ผู้ดี นี่แหละ คือผู้ดีต้องเป็นคนดีตามข้อที่อ้างไว้ข้างต้นนี้

"บุญเราไม่เคยสร้าง...
ใครที่ไหนจะมาช่วยเจ้า...!

ลูกเอ๋ย ก่อนจะเที่ยวไปขอบารมีหลวงพ่อองค์ใด เจ้าจะต้องมีทุนของเองคือบารมีของตนลงทุนไปก่อน เมื่อบารมีของเจ้าไม่พอ จึงค่อยไปขอยืมบารมีคนอื่นมาช่วย มิฉะนั้นเจ้าจะเอาตัวไม่รอด เพราะหนี้สิน ในบุญบารมีที่เที่ยวไปขอยืมมาจนพ้นตัว... เมื่อทำบุญทำกุศลได้บารมีมา ก็ต้องเอาไปผ่อนใช้หนี้เขาจนหมด ไม่มีอะไรเหลือติดตัว... แล้วเจ้าจะมีอะไรไว้ในภพหน้า หมั่นสร้างบารมีไว้... แล้วฟ้าดินจะช่วยเอง...!"

"จงจำไว้นะ... เมื่อยังไม่ถึงเวลา เทพเจ้าองค์ใดจะคิดช่วยเจ้าไม่ได้...ครั้นถึงเวลา...ทั่วฟ้าจบดิน ก็ต้านเจ้าไม่อยู่... จงอย่าไปเร่งเทวดาฟ้าดิน เมื่อบุญเราไม่เคยสร้างไว้เลย จะมีใครที่ไหนมาช่วยเจ้า..."

นี่คือคำเทศนาของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) พรหมรังษี ที่ได้โปรดชี้ธรรมไว้ในนิมิต หลังจากที่ท่านล่วงลับไปแล้ว เมื่อ ๑๐๐ กว่าปี อันเป็นปฐมเหตุที่ต้องสร้างความดีอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ธรรมโอวาทของ
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
(เจริญ ญาณวโร)

คนดีนั้นมีดี ๒ อย่าง คือ ดีนอก ๑ ดีใน ๑ ดีนอกนั้น คือดีด้วยของข้างนอก เช่น มีตึกบ้านที่ดินไร่นาเรือกสวนเรือ รถเกวียน ทรัพย์สินเงินทองเพชรพลอย ช้างม้าโคกระบือและแพะแกะสุกรไก่ เป็นต้น หรือได้พึ่งมารดาบิดาเจ้านายช่วยอุปการะสนับสนุนและมีญาติมิตรสหายที่เป็นคนดีช่วยอุปถัมภ์บำรุงรวมเป็น ๒ สิ่งที่ไม่มีวิญญาณ ๑ มีวิญญาณ ๑ เหล่านี้เรียกว่า **ดีนอก** คนบริบูรณ์ด้วยดีนอกเหล่านี้ เรียกว่าคนดีอย่างหนึ่ง

ดีใน นั้น คือดีด้วยส่วนข้างใน เช่น มีวิชาความรู้ศิลปศาสตร์ต่างๆ และประพฤติตัวดี พร้อมทั้งกายวาจา ทั้งอัธยาศัยใจคอสุภาพเรียบร้อยสมกับหน้าที่ของตัว รวมเป็น ๒ คือ วิชาความรู้ ๑ จรรยาความประพฤติ ๑ เหล่านี้เรียกว่า ดีใน คนบริบูรณ์ด้วยดีในเหล่านี้ ก็เรียกว่าคนดีอย่างหนึ่งฯ

ดีนอกกับดีในนั้น ถ้าจะเทียบน้ำหนักกันเข้า ดีในดีกว่าดีนอก คือว่าถ้าตึกบ้านพังไฟไหม้เสียก็หมดดี ที่ดินไร่นาเรือกสวน ถ้ายากจนลงขายหรือให้ไปเสียหมด ก็หมดดี รถเกวียนเก่าชำรุดหักพังเสียก็หมดดี ทรัพย์สินเงินทองเพชรพลอยใช้หมดไปหรือถูกขโมยลักไปเสียก็หมดดี ช้างม้าโคกระบือและ

แพะแกะสุกรไก่ล้มตายหมดไปเสียก็หมดดี มารดาบิดาเจ้านายผู้เป็นที่พึ่งช่วยอุปการะอุดหนุนและญาติมิตรสหายที่รักใคร่ช่วยอุปถัมภ์ล่วงลับแตกดับตายไปเสียก่อน ก็หมดดี อาศัยดีนอกประกอบก็ดีได้จริง เช่น ลิงเอาเครื่องประดับเงินทองเพชรพลอยตกแต่งเข้าก็ดูน่าเอ็นดู ถ้าเอาเครื่องประดับออกเสียแล้ว ก็ลิงนั่นเอง ไม่น่าเอ็นดู เพราะไม่มีดีในฯ

ส่วนดีในนั้นไม่หมดสิ้นไปเหมือนดีนอก เช่น วิชาความรู้และศิลปศาสตร์ ซึ่งได้ศึกษาฝึกหัดในช่ำชอง จนวิชาและศิลปศาสตร์นั้นๆ เป็นคุณสมบัติเป็นขึ้นในตัวแล้ว ก็ติดตัวไปจนตาย ไม่สูญหายไปไหน จะไปที่ใดๆ ก็ติดตัวไปด้วยทุกแห่ง ช่วยให้ประกอบการเลี้ยงชีพและให้ทำกิจการสำเร็จตามกำลังของวิชาและศิลปนั้น ทำให้เห็นสง่ากล้าหาญ และเกิดความนิยมนับถือของประชุมชน ได้พึ่งอาศัยดีในไปจนตาย ไม่หมดเปลืองสิ้นสูญหายไปเหมือนดีนอกฯ

ธรรมโอวาทของ พระเทพสิทธาจารย์ (จันทร์ เขมิโย)

อัคคสุภาษิต

คนทุกคนย่อมอยากดี เราทำดีเป็นแล้วหรือยัง ถ้ายังไม่เป็นให้เตรียมตัวไว้ ระฆังดังเองต้องเสียเคราะห์ ถ้าคนอื่นตีดีแล แต่ห้ามเราตี จะถามคนต้องมองดูหน้า พร้ามีดเล่มไหนคมๆ ผู้เจ้าของอย่าฟันแรง ของอันใดแพงๆ ให้พากันอุปัฏฐาก ของเขาฝากอย่าลักมากิน จอบสับดินอย่าเอาไปฟันไม้ คนอื่นเขาร้องไห้ อย่าไปหัวเราะเยาะ ผู้หญิงผู้ชาย มีผัวมีเมียอย่าว่ามีโชค โบราณท่านว่าเคราะห์สะเดาะไม่ตก

คนดีรับประทานอาหารไป ไม่ย่อย ไม่ดี มีบุตราบุตรีไม่ต้องด่า มีภรรยาตั้งอยู่ในโอวาท เจ้าของไม่เกิดพยาธิภายในภายนอก คนโบราณท่านว่าดี

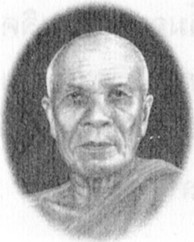
คนเราอยากดี ต้องตั้งตนอยู่ในองค์ของพระขีณาสพ ๔ ประการคือ

๑. อนุฏฐินิ ไม่โกรธตอบต่อบุคคลโกรธให้เรา
๒. อนนุคิทฺโธ ไม่ยินดีในเครื่องสักการะผู้อื่นที่ทำแล้วแก่เรา
๓. อเนญฺโช หาโลภมิได้
๔. สพฺพธิสโม ท่านไม่รักใครชังใคร มีจิตใจเสมอเหมือนกันหมด

ผู้ที่ตั้งตนอยู่ในองค์ดังกล่าวมานี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นผู้สวยผู้งามตามไปพร้อมทุกอิริยาบถ และเป็นผู้ควร แก่ปวงชนที่ได้ทัสสนา พูดจาก็นับว่านิ่มนวลควรโสตแก่ บุคคลที่ได้ฟัง ดังนี้ฯ

ตุฏฺฐี สุขา ยา อิตรีตเรน.

ความสันโดษด้วยปัจจัยตามมีตามได้ นำสุขมาให้

ธรรมโอวาทของ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

สิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญมี ๓ ประเภทคือ **สามีทาน** คือ การทำบุญให้ทานในสิ่งที่ดีกว่าที่ตนเองใช้อุปโภคบริโภค **สหายทาน** คือ สภาพของที่ให้เป็นทานนั้นดีเท่าที่ตนใช้อุปโภคบริโภค **ทาสทาน** คือ การให้สิ่งของที่ด้อยกว่าตนเองอุปโภคบริโภคเป็นทาน

ทานที่จะให้ จะต้องถึงพร้อมด้วยเจตนา ๓ ประการคือ

บุรพเจตนา คือ เจตนาก่อนที่จะให้ ต้องถึงพร้อมด้วยความเต็มใจและตั้งใจที่จะบริจาคทาน

มุญฺจนเจตนา คือ เจตนาขณะที่กำลังบริจาคทาน ยังคงเต็มใจและตั้งใจอย่างไม่เปลี่ยนแปลง

อปราปรเจตนา คือ หลังจากที่บริจาคทานแล้ว ยังคงความเต็มใจชื่นชมยินดีในทานที่บริจาคแล้ว

ฉะนั้น การที่จะทำบุญให้ทานไม่ว่าจะเป็นอาหารหรือสิ่งของ จะถวายพระสงฆ์สามเณรผู้ทรงศีล หรือให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใด เราควรจะให้สามีทาน คือถ้าเป็นอาหารก็เป็นอาหารที่มีรสชาติดี ทำอย่างประณีต บรรจุภาชนะที่สวยงาม และถึงพร้อมด้วยเจตนาทั้ง ๓ ประการ ถ้าอาหารนั้นปรุงรสชาติอร่อย ทำอย่างประณีต แต่บรรจุในภาชนะที่ไม่เหมาะสม อาหารนั้นก็จะลด

คุณค่าลงไปสำหรับผู้รับ เพราะผู้รับยังไม่ได้ลิ้มอาหารว่าเลิศรสเพียงใด เท่ากับเป็นการทอนอานิสงส์ของการบริจาคทาน ผู้รับและผู้ให้ ต้องมองสิ่งนั้นด้วยเจตนาตรงกัน ผลและอานิสงส์ของการบริจาคทานจึงจะยิ่งใหญ่ไพศาล

ปุญฺญนิ กยิราถ สุขาวหานิ.
ควรทำบุญซึ่งนำสุขมาให้

ธรรมโอวาทของ ธมฺมวิตกฺโก (พระยานรรัตน์ราชมานิต)

สมาธิ

สมาธิ หมายความว่า การตั้งใจมั่นอยู่ในสิ่งเดียวที่เราทำ คนที่มีสมาธิย่อมสามารถขับไล่ความคิดอื่นๆ ที่ไม่ต้องการนั้นออกไปเสียหมด และรวมกำลังปัญญามาใช้ในเรื่องเดียวในครั้งหนึ่ง อาศัยอิทธิบาท เหตุที่ทำให้ไม่เป็นสมาธิและใจลอยนั้นมีอยู่ ๒ อย่าง คือ

๑. ร่างกายไม่แข็งแรง มีโรคประจำตัวหรือเหน็ดเหนื่อย

๒. ที่สำคัญที่สุดคือเหตุทางใจ ๔ ประการ คือ

๒.๑ ขาดความสนใจ

๒.๒ สนใจมากเกินไปจนตื่นเต้น

๒.๓ สนใจในเรื่องหลายเรื่องในเวลาเดียวกัน

๒.๔ มีปัญญาดี เฉลียวฉลาด ความคิดแล่นเร็ว เล่าเรียนจดจำอะไรได้รวดเร็ว แต่เป็นคนใจลอยมีความคิดฟุ้งซ่าน ได้เร็วเสียเร็ว เลยไม่สามารถทำประโยชน์อะไรให้สำเร็จได้เพราะขาดสมาธิ

พระคัมภีร์วิสุทธิมรรคกล่าวถึงท่านอาฬารดาบสว่า เมื่อเวลาเข้าสมาบัตินั้นมีสติมั่น หัวใจเป็นสมาธิถึงกับไม่ได้ยินเสียงเกวียน ๕๐๐ เล่ม ที่ผ่านมาข้างๆ เหตุนี้จึงไม่ควรโทษเหตุเอ็ดอึง

ยุ่งเหยิงภายนอกว่าทำใจไม่ให้เป็นสมาธิ ควรพิจารณาหาทางแก้ไขแต่ภายในตัวเราเอง

วิธีแก้ไขใจเลื่อนลอยไม่เป็นสมาธิมีอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. เมื่อรู้ตัวว่า ความคิดเลื่อนลอยไปจากวัตถุที่ประสงค์จะคิด จงพยายามดึงเอาดวงจิตกลับมาสู่ที่ที่ประสงค์เสมอ อย่าปล่อยให้เลื่อนลอยต่อไปเลยเป็นอันขาด ถ้าเราทำเช่นนี้บ่อยๆ จะมีผลถึง ๒ ทางคือ

๑.๑ ใจของเราจะเป็นสมาธิได้ทันที ในเมื่อต้องการให้เป็น

๑.๒ เราจะมีลักษณะเป็นคนแข็งแรงข่มใจตนเองได้ด้วย

๒. พยายามกำหนดเวลาว่าตั้งแต่ชั่วโมงนั้นถึงชั่วโมงนั้นจะทำการอย่างนั้นๆ แล้วทำให้ได้จริง ตามที่กำหนดไว้

วิธีทั้งสองอย่างนี้ดูเป็นของง่าย แต่เป็นผลดียิ่งนักและการอบรมสมาธินั้น มีข้อที่ควรใส่ใจอยู่อีก คือ

๒.๑ อย่าลืมว่าคนเรามีสมาธิไม่ได้เป็นอันขาดถ้าไม่หัด

๒.๒ ก่อนที่จะลงมือทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง พึงกำหนดใจไว้เสมอว่าจะต้องมีสมาธิ

๒.๓ เวลาอ่านหนังสือ อย่าอ่านเลยไปแม้แต่ประโยคเดียว ถ้าเรายังไม่เข้าใจความในประโยคนั้นดี

๒.๔ อย่าท้อถอยในเมื่อขืนใจให้เป็นสมาธิไม่สำเร็จ การฝึกหัดบ่อยๆ จนเคยชินนั้น จะทำความสำเร็จมาให้ ไม่ว่าในเรื่องสมาธิ หรือเรื่องอะไรๆ ทั้งสิ้น

เถรธรรมโอวาท
อรัญญวาสี

น หิ ตํ สุลภํ โหติ   สุขํ ทุกฺกฏการินา.

สุขไม่เป็นผล อันคนทำความชั่วจะได้ง่าย

ธรรมโอวาทของ
หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล

- **“ให้พากันละบาป และบำเพ็ญบุญ** อย่าให้เสียชีวิต ลมหายใจไปเปล่า ที่ได้มีวาสนามาเกิดเป็นมนุษย์”
- “เราเกิดเป็นมนุษย์ มีความสูงศักดิ์มาก แต่อย่านำเรื่องของสัตว์มาประพฤติ มนุษย์ของเราจะต่ำลงกว่าสัตว์ และจะเลวกว่าสัตว์อีกมาก เวลาตกนรก จะตกหลุมที่ร้อนกว่าสัตว์มากมาย อย่าพากันทำ”

คัดจากหนังสือ ***ประวัติท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถระ***
ฉบับ พระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน

ธรรมโอวาทของ หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

❖ **ดีใดไม่มีโทษ ดีนั้นชื่อว่าดีเลิศ...**

❖ ได้สมบัติทั้งปวง ไม่ประเสริฐเท่าได้ตน เพราะตัวตนเป็นที่เกิดแห่งสมบัติทั้งปวง

❖ อัธยาศัยของสัตว์ เป็นมาแล้วต่างๆ คือ ดี เลว และกลางๆ วาสนาก็เป็นไปตามอัธยาศัย คือ วาสนาที่ยิ่งกว่าตัว วาสนาเสมอตัว วาสนาที่เลวทราม บางคนเป็นผู้มีวาสนายิ่งในทางดีมาแล้ว แต่คบกับคนพาล วาสนาก็อาจเป็นเหมือนคนพาลได้ บางคนวาสนายังอ่อน แต่คบกับบัณฑิต วาสนาก็เลื่อนขึ้นไปเป็นบัณฑิต บางคนคบมิตรเป็นกลางๆ ไม่ดี ไม่ร้าย ไม่หายนะ ไม่เสื่อมทราม วาสนาก็พอประมาณสถานกลาง ฉะนั้น บุคคลพึงพยายามคบบัณฑิต เพื่อเลื่อนภูมิวาสนาของตนให้สูงขึ้นไปโดยลำดับ

❖ แก้ให้ตกเน้อ แก้บ่ตกคาพกเจ้าไว้ แก้บ่ได้แขวนคอต่องแต่ง แก้บ่พ้นคาก้นย่างยาย คาย่างยายเวียนตายเวียนเกิด เวียนเอากำเนิดในภพทั้งสาม ภพทั้งสามเป็นเฮือนเจ้าอยู่

คัดจากหนังสือ ***ประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ***

ฉบับ พระอริยคุณาธาร (เส็ง ปุสฺโส)

ธรรมโอวาทของ พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล)

❖ กิเลสทั้งหมดเกิดรวมอยู่ที่จิต ให้เพ่งมองดูที่จิต อันไหนเกิดก่อน ให้ละอันนั้น

❖ จิตที่ส่งออกนอก เป็น**สมุทัย**
ผลอันเกิดจากจิตที่ส่งออกนอก เป็น**ทุกข์**
จิตเห็นจิต เป็น**มรรค**
ผลอันเกิดจากจิตเห็นจิต เป็น**นิโรธ**

❖ **ขายอะไรก็ดีทั้งนั้นแหละ ถ้ามีคนซื้อ**

❖ **ศีล** คือปรกติจิตที่อยู่ปราศจากโทษ เป็นจิตที่มีเกราะกำบังป้องกันการกระทำชั่วทุกอย่าง **สมาธิ** เป็นผลสืบเนื่องมาจากการรักษาศีล คือจิตที่มีความมั่นคง มีความสงบเป็นพลัง ที่จะส่งต่อไปอีก **ปัญญา** ผู้รู้ คือจิตที่ว่าง เบาสบาย รู้แจ้งแทงตลอดตามความเป็นจริงอย่างไร **วิมุติ** คือจิตที่เข้าถึงความว่างจากความว่าง คือละความสบาย เหลือแต่ความไม่มี ไม่เป็น ไม่มีความคิดเหลืออยู่เลย

❖ เพื่อดำรงชีพอยู่ได้ ทุกคนจึงต้องมีอาชีพการงาน และอาชีพการงานทุกสาขาย่อมมีความถูกต้อง ความเหมาะความควรอยู่ในตัวของมัน เมื่อทำให้ถูกต้อง พอเหมาะพอควรแล้ว ก็เป็นอัพยากตธรรม ไม่เป็นบาป ไม่เป็นบุญ แต่ประการใด

ส่วนการประพฤติธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะผู้ประพฤติธรรมเท่านั้น ย่อมสมควรแก่การงานทุกกรณี

- ทุกอย่างรวมอยู่ที่ความประพฤติ คือ ฤกษ์ดี ฤกษ์ร้าย โชคดี โชคร้าย เรื่องเคราะห์ กรรม บาป บุญ อะไรทั้งหมดนี้ ล้วนออกไปจากความประพฤติของมนุษย์ทั้งนั้น
- เมื่อหิวก็กิน เมื่อง่วงก็นอน และทำงานตามหน้าที่ ด้วยความเอาใจใส่ และรับผิดชอบเป็นอย่างดี เท่านี้ก็ทำให้สุขภาพแข็งแรงได้

คัดจากหนังสือ ***หลวงปู่ฝากไว้*** และ ***อตุลเถระ***

สติมา สุขเมธติ.
คนมีสติ ย่อมได้รับความสุข

ธรรมโอวาทของ
พระราชนิโรธรังสีฯ
(หลวงปู่เทสก์ เทสฺรงฺสี)

การสร้างพระ

คนเราชอบสร้างพระทองเป็นส่วนมาก การสร้างพระทองต้องหาวัตถุหาโลหะมา หาช่างฝีมือดีๆ มาทำหุ่น ทำเบ้าให้เป็นรูปทรง การสร้างพระแบบนี้ง่าย ใครมีเงินทองก็สร้างได้ สร้างเสร็จแล้วก็ตั้งไว้อยู่กับที่ ไม่มีกุฏิก็ได้ ท่านไม่มีกิริยาอาการใดๆ ใครว่าร้ายว่าดีอย่างไร ท่านก็เฉย เพราะท่านไม่มีจิตใจ ไม่อิจฉาริษยาใคร แท้จริงการสร้างพระแบบนี้ไม่เป็นประโยชน์ต่อศาสนามากนัก เพราะเป็นพระทองอยู่กับที่ ไม่สามารถเผยแพร่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา

การสร้างพระอีกแบบหนึ่ง คือ การสร้างคนให้เป็นพระนี้ยากนัก สร้างได้ ๒–๓ พรรษาก็สึกไป เพราะอดทนต่อธรรมวินัยไม่ได้ การสร้างคนให้เป็นพระนั้น ที่จริงไม่ลำบาก เพราะไม่ต้องหาเบ้า หาโลหะวัตถุเครื่องใช้ต่างๆ ขอแต่ให้สร้างให้ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การบวชที่สมบูรณ์บริบูรณ์ คือ ผู้บวชจะต้องเป็นเพศชายมีอวัยวะสมบูรณ์ เว้นจากโทษในการบวชต่างๆ และเป็นผู้ที่ถึงพระไตรสรณาคมน์เสียก่อน ได้แก่

๑. **นับถือพระพุทธเจ้า** ว่าเป็นสรณะที่พึ่งอย่างแท้จริง

ตลอดชีวิต

๒. **นับถือพระธรรม** ว่าเป็นสรณะที่พึ่งอย่างแท้จริง ตลอดชีวิต

๓. **นับถือพระสงฆ์** ว่าเป็นสรณะที่พึ่งอย่างแท้จริงตลอดชีวิต

๔. **ไม่ถือมงคลตื่นข่าว ไม่ถือฤกษ์ดียามดี ของศักดิ์สิทธิ์ เครื่องรางของขลัง อยู่ยงคงกระพันชาตรีต่าง ๆ เชื่อกรรมเชื่อผลของกรรม ทำดีได้ดีด้วยตนเอง ทำชั่วได้ชั่วด้วยตนเอง ไม่มีใครรับแทนได้ ให้ตั้งมั่นในคุณงามความดีตลอดไป**

๕. **ไม่แสวงหาบุญนอกพุทธศาสนา**

ผู้จะบวชเป็นพระภิกษุสามเณร ต้องเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในพระไตรสรณาคมน์ทั้ง ๕ ข้อนี้ จึงบวชได้ ถ้าหากไม่ถึงไตร-สรณาคมน์ทั้ง ๕ นี้ เมื่อบวชมาก็เหมือนกับไม่ได้บวช

อุบาสกอุบาสิกาก็ต้องตั้งมั่นอยู่ในเกณฑ์ ๕ ข้อนี้เช่นเดียวกัน จึงจะได้ชื่อว่าเป็นอุบาสกอุบาสิกในพระพุทธศาสนาโดยแท้ ถ้าปฏิบัติไม่ครบทั้ง ๕ ข้อ เรียกว่าเป็นทายกทายิกาคือผู้ทำบุญทำทาน ผู้ให้สิ่งของ มิใช่อุบาสกอุบาสิกา

๖. **มีศีล ๕ เป็นนิจ** (สำหรับฆราวาส)

ผู้ที่ถึงธรรม ๖ ข้อนี้ประจำเป็นนิสัย ได้ชื่อว่า *อริยบุคคล* หรือ *โสดาบันบุคคล* พระพุทธศาสนาจะถาวรรุ่งเรืองต่อไป ก็ต้องอาศัยหลักธรรม ๖ ประการนี้ ถ้าหากชาวพุทธเราไม่มั่นคงในพระไตรสรณาคมน์แล้ว พระพุทธศาสนาก็จะเหลวเลอะไปหมด **ข้อที่สำคัญคือ เชื่อกรรมเชื่อผลของกรรม จะละเว้นพระ**

ไตรสรณาคมน์ข้อใดข้อหนึ่งเพื่อประโยชน์ของสังคมไม่ได้ ถ้าเราเชื่อมั่นในกรรมในผลของกรรมต้องแน่วแน่เต็มที่แล้วไม่ยอมขาดในธรรม ๖ ข้อนี้ ชีวิตแม้จะดับสูญดีกว่าขาดไตร-สรณาคมน์ เพราะชีวิตเป็นของได้ง่าย ผู้ใดมีกิเลสก็ต้องเกิดทั้งนั้น ส่วนผู้ที่จะมีพระไตรสรณาคมน์เป็นหลักใจ หรือผู้ที่จะเข้าถึงพระพุทธศาสนาเป็นของหาได้ยากแท้ เพราะว่าการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ที่เรียกว่า พุทธันดรนั้น เป็นของยากนักหนา พระพุทธเจ้าของเราทรงมีพระชนม์เพียง ๘๐ พรรษา ก็ปรินิพพานแล้ว ยังเหลือไว้แต่พระธรรมคำสอนของพระองค์ ซึ่งเป็นสิ่งเกิดยากอีกเหมือนกัน พระองค์ได้ทรงคิดค้น ทรงปฏิบัติทำความเพียรอยู่ถึง ๖ ปี จึงได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ และด้วยพระเมตตากรุณาธิคุณ จึงทรงเปิดเผยพระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้ให้ชาวโลกได้ทราบ และนำมาปฏิบัติตาม เมื่อพระพุทธองค์ได้ทรงประทานมรดกอันล้ำค่าคือพระธรรมแล้ว ถึงเช่นนั้นแล้ว ผู้ที่จะอบรมสั่งสอนถ่ายทอดพระธรรมก็เป็นการหายากเช่นเดียวกัน

นอกจากนั้น ชีวิตคนเราย่อมผ่านอุปสรรคนานัปการ บางคนตายตั้งแต่อยู่ในครรภ์ บางคนเกิดมาแล้วต้องดับสูญไปก่อนวัยอันควร เหตุนั้นคนที่มีอายุยืนนานและยังมีโอกาสได้พบคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าด้วย จึงเรียกว่าเป็นผู้มีบุญ ดังนั้น พวกเราที่รู้จักผิดชอบชั่วดีมิได้มัวเมาประมาท ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า นับเป็นโชคลาภอันประเสริฐ

พระธรรมสอนให้เราละชั่วทำดี ผู้ที่ให้คำแนะนำตักเตือน

แบบนี้ เรียกว่า พระธรรม ทั้งสิ้น พระธรรมไม่มีตัวตน พระธรรมย่อมตามรักษาผู้ปฏิบัติธรรมมิให้ตกไปในที่ชั่ว คือ มีพระธรรมเตือนอยู่เสมอ ที่คนเราดื้อด้านเห็นผิดแล้วไม่ยอมรับผิด ถือว่าลบหลู่พระธรรม ถ้าผู้ใดเห็นผิดรู้จักผิด แล้วละผิด ละชั่วนั้นเสียได้ ผู้นั้นถึงซึ่งพระธรรมแท้ นี่คือการสร้างพระในพระพุทธศาสนาที่แท้จริง

การสร้างคนให้เป็นพระ ถือว่าเป็นการสร้างที่มีคุณค่าอเนกอนันต์ มีประโยชน์ครบสมบูรณ์อยู่ในตัวของมัน หากเป็นฆราวาสถ้าสร้างตนเองให้เป็นพระ ย่อมถือว่าสมบูรณ์ในตัวของเราเองเช่นเดียวกัน

สพฺพตฺถ ทุกฺขสฺส สุขํ ปหานํ.
ละเหตุแห่งทุกข์ได้ เป็นสุขในที่ทั้งปวง

ธรรมโอวาทของ หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ

❖ **กล้วย ๔ หวี สำรับอาหาร ๔ สำรับ สามเณรนั่งเฝ้า พระเจ้านั่งฉัน** ปัญหานี่เป็นปัญหาธรรมะ เปรียบเทียบกับการปฏิบัติของบุคคล **กล้วย ๔ หวี** ได้แก่ ธาตุ ๔ **สามเณรนั่งเฝ้า** ได้แก่คนที่โง่เขลาเบาปัญญา ไม่รู้เท่าทันตามหลักของธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม นั่งเฝ้าตัวเองอยู่ ไม่รู้ว่าในตัวของตนนั้นมีอะไรบ้าง กินแล้วนอน เลี้ยงร่างกายให้อ้วนท้วนสมบูรณ์ ไม่ได้ทำอะไรที่ดีให้เกิดขึ้นแก่ตนเองเลย อันนี้แหละชื่อว่าโง่เขลาเบาปัญญา ได้แต่นั่งเฝ้าตัวเองอยู่ สามเณรนั่งเฝ้าสำรับที่มีอยู่แล้ว โดยไม่ฉัน ก็หมายถึง บุคคลที่ไม่รู้จักธาตุ ๔ ตามความเป็นจริงว่า ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม เป็นอย่างไร ไม่ยอมกำหนดรู้แบบชนิดที่ให้เกิดปัญญา **พระเจ้านั่งฉัน** หมายความว่า พระอริยเจ้าทั้งหลายที่รู้หลักความจริงอันประเสริฐ เมื่อภาวนาได้ที่แล้ว ก็ยกธาตุ ๔ มาพิจารณาตามหลักแห่งความเป็นจริง จนท่านเหล่านั้นสำเร็จคุณเบื้องสูง คือพระอรหันต์

พวกท่านทั้งหลาย อย่าได้นั่งเฝ้าร่างกายอยู่เฉยๆ มันไม่เกิดปัญญา ปัญญามันเกิดจากการภาวนา คือการอบรมจิต เพื่อจะทำลายกิเลสให้หลุดหายไปในที่สุด แต่ถ้าจะทำลาย

กิเลสจริงๆ จังๆ นั้น จะต้องดำเนินตามหลักขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงสั่งสอนพวกเราเอาไว้ ...ไม่ว่าพระ ไม่ว่าฆราวาส ท่านสอนให้รู้บ้างแล้ว ลงมือประพฤติปฏิบัติตามทันที และอุบายวิธีที่พระองค์สอนไว้นั้น ล้วนแต่เป็นอุบายวิธี เพื่อที่จะถอดถอนกิเลสให้หลุดหายไปทั้งนั้น

การทำความเพียรเพื่อทำลายกิเลส ต้องเป็นผู้รักษาสัจจะ คือให้มีสัจธรรม ตั้งใจอย่างไรแล้ว อย่าทำลายสัจจะ อย่าไปท้อถอย จงอดทนต่อสู้อุปสรรคต่างๆ

พระพุทธเจ้าสอนพวกเราว่า ถ้าใครละความโลภ ความโกรธ ความหลง หรือกำจัดความโลภ ความโกรธ ความหลงเสียได้ ผู้นั้นจะพบเห็นพระนิพพาน พระนิพพานอยู่เหนือความโลภ ความโกรธ ความหลง

เราอย่าประมาทในคำพูดแต่ละคำของครูบาอาจารย์

คัดจากหนังสือ ***อนุสรณ์งานถวายเพลิงศพหลวงปู่อ่อน ญาณสิริ***

ธรรมโอวาทของ หลวงปู่ชอบ ฐานสโม

- **ให้พิจารณาความตาย** นั่งก็ตาย นอนก็ตาย ยืนก็ตาย เดินก็ตาย
- **พิจารณา เกิด–ดับ**
- **ดูตัวเจ้าของ**
- **วาง**
- **เอาใจใส่**
- บ่ต้องดีใจ บ่ต้องเสียใจ ดีก็ช่าง ร้ายก็ช่าง

คัดจากหนังสือ ***ฐานสโมปูชา***

ธรรมโอวาทของ
หลวงปู่หลุยส์ จนฺทสาโร

❖ **ถึงอายุยืนก็ต้องเจ็บแก่ตาย อายุสั้นก็จะต้องตาย** ความสะดุ้งกลัวในตอนนี้ การแก่ เจ็บ แต่ละอย่างมันเป็นทุกข์ มันเจ็บมันร้อนสารพัดทุกอย่าง มีเหตุเรื่องพระอริยเจ้า *ผู้ที่ครองเรือนรีบขวนขวายหาที่พึ่ง หาสวรรค์ หานิพพาน* ไม่นอนใจ รีบชวนกันออกจากตระกูล ผู้หญิงบวชเป็นนางภิกษุณี ผู้ชายออกบวชเป็นพระ รีบเร่งทำความเพียร ให้เกิดมรรคเกิดผล อย่านอนอกนอนใจ วันเวลาเป็นเงินทอง *ไม่ทำแต่ยังเป็นมนุษย์ เมื่อตกนรกแล้วจึงคิดได้ทีหลัง* นั่นแหละมันสายเกินไป ไม่มีทางที่จะแก้ไขตนได้ จนต้องรับเวทนาอันใหญ่อยู่เช่นนั้น และธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นสาธารณะ ไม่ว่าบรรพชิตและคฤหัสถ์ พากันปฏิบัติให้ถึงมรรคถึงผลได้ ไม่อ้างกาลอ้างเวลาเหมือนผลไม้ต่างๆ ซึ่งให้ผลตามฤดูกาล ไม่ถึงฤดูกาลไม่ให้ผล ข้อนี้ควรคิด ควรตะเกียกตะกายขวนขวายให้เกิดให้มีขึ้นในตน *เกิดมาแล้วดุจมาค้าขาย จะขาดทุนหรือได้กำไรก็พึงดูในชาติที่เป็นมนุษย์* ฉะนั้น ให้รักษา ให้ขวนขวายประโยชน์ใส่ตัว อย่าให้วันเวลาล่วงไปเสียเปล่า วันเวลาเป็นเงินเป็นทอง กรรมชั่วที่ทำลงไปแล้วให้ผลเป็นทุกข์ โดยไม่ได้ดูหน้าใครไม่ว่าพราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร ต้องได้รับ

ผลของกรรมนั้น นี้แหละเรื่องศาสนา มีทั้งเหตุทั้งผล เราทำดีได้ดี เราทำชั่วได้ชั่ว ไฉนเอาชีวิต วันเวลา อายุไปทำความชั่ว ไปสร้างความทุกข์ใหญ่อันนั้นให้เกิดมีในตน ต้องเอาอัตภาพเป็นมนุษย์มาขาดทุนใหญ่ *อคฺคํ ฐานํ มนุสฺเสสุ อัตภาพมนุษย์เป็นของเลิศ* **ธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นของเลิศ ปฏิบัติให้ถึงชั้นสวรรค์นิพพานได้** ฉะนั้น อย่ามีความประมาท ทำกายวาจาใจให้ตกไปในทางที่ชั่ว กล่าวคือ อบายภูมิทั้ง ๔ ให้ระลึกถึงกายวาจาใจสมบัติ เพราะปลูกอริยทรัพย์ไว้ในศาสนา อันเป็นมหากุศลอย่างยิ่ง เราได้เกิดมา ได้กายสมบัติ วาจาใจสมบัติ อย่าทำลายสมบัติอันนี้ให้ตกต่ำถึงทุคติ

แก้ภพทั้ง ๓ นั้น แก้ในดวงจิต ต้นเหตุอย่างเดียว ไม่ใช่แก้ทางอื่น

คัดจากหนังสือ ***จันทสาโรบูชา***

ธรรมโอวาทของ
หลวงปู่ขาว อนาลโย

การเกิดในสกุลสูง ๆ ต่ำ ๆ ตลอดภพชาติต่างๆ กันนั้น สัตว์โลกเกิดตามวาระกรรมของตนมาถึง แม้จะทรงบุญหนักศักดิ์ใหญ่ แต่เมื่อถึงวาระกรรมของตนที่ควรจะเสวยอย่างไร ก็จำต้องเสวยตามรายทาง คือภพชาตินั้นๆ เท่าที่ปู่มาเกิดในสกุลชาวนา ปู่ก็ไม่เสียอกเสียใจ ไม่น้อยเนื้อต่ำใจ เพราะปู่ถือว่าปู่เกิดมาตามวาระกรรมของปู่เอง ปู่จึงไม่ตำหนิติเตียนบิดามารดาผู้ให้กำเนิด ตลอดญาติมิตรพี่น้องที่เกิดร่วมและใกล้ชิดสนิทกัน ว่ามาให้โทษปู่ มันเป็นกรรมของเรา ดังธรรมท่านสอนไว้ไม่มีผิด ไม่มีที่คัดค้าน ปู่ยอมรับธรรมท่านอย่างซึ้งใจไม่มีวันถอนเลย

สกุลชาวนานั้นมันต่ำต้อยที่ตรงไหน คนทั้งโลกได้อาศัยข้าวในท้องนาของชาวนาตลอดมา จึงพยุงชีวิตร่างกายมารอดมิใช่หรือ ที่ถูกตามความจริง ควรชมเชยว่า สกุลชาวนาคือสกุลเลี้ยงโลก คือสกุลพ่อสกุลแม่ของมนุษย์ทั้งโลก ด้วยความเป็นคนกตัญญูรู้บุญรู้คุณของสิ่งเลี้ยงดูของผู้เลี้ยงดู แล้วสกุลชาวนานั้นต่ำตรงไหนลองว่ามาซิ งานในโลกนี้ งานอะไรจะทุกข์ลำบากยิ่งกว่างานทำนา คราด ไถ ตกกล้า ปักดำ เก็บเกี่ยว รักษานาด้วยการเปิดน้ำปิดน้ำ ทำคลองส่งน้ำ ไม่ได้หลับตื่น

ลืมตาตลอดฤดูกาลทำนา นับแต่เริ่มลงคราดไถ จนถึงตีถึงฟาดนวด ตลอดขนขึ้นใส่ยุ้งฉาง อันเป็นวาระสุดท้ายแห่งมหันตทุกข์ของสกุลชาวนา ใครจะอดจะทน ขยันหมั่นเพียรบึกบึน ยิ่งกว่าชาวนาชาวไร่ชาวสวนเล่า งานใดที่ดีเด่นพอจะนำมาคุยอวด งานทำนา ทำไร่ ทำสวน การเพาะปลูกต่างๆ ซึ่งล้วนเป็นงานที่ต้องใช้ความอดความทนความบึกบึนกว่างานใดๆ ของโลกมนุษย์ หิวก็ยอมทน กระหายก็ยอมทน ทุกข์ขนาดไหนก็ยอมอดยอมทน หลังสู้ฟ้า สู้ฝน หน้าสู้ตมสู้โคลนทนร้อนทนหนาวทนแดดทนฝน ชนิดตกนรกทั้งเป็น กว่าจะได้ข้าวเปลือกเผือกมันมาเลี้ยงคนทั้งโลก ร่างกายแทบบรรลัย จิตใจห่อเหี่ยวชนิดพูดไม่ออก บอกไม่ถูก ทั้งสิ้น แล้วจะไปชมใครผู้ใดว่าเก่งกว่าพวกชาวนาชาวไร่เหล่านี้ จะควรตำหนิว่าชาวนาเป็นสกุลต่ำที่ตรงไหน ถ้าตำหนิว่าเขาต่ำจริง เราคนสกุลสูงๆ ก็อย่ากินข้าวและเผือกมันของเขาซิ มันจะเสียเกียรติของคนลืมตนเย่อหยิ่ง ปล่อยให้ตายเสีย จะได้ไม่หนักโลกของชาวนาที่หาข้าวมาให้กิน กินแล้วไม่รู้จักบุญคุณ ยกย่องส่งเสริมกัน นี่คือมนุษย์ประเภทลืมตัวมั่วความเย่อหยิ่งจองหองลำพองตน อย่าถือมาเป็นอารมณ์ให้หนักใจ จงถือท่านผู้ดีมาเป็นคติตัวอย่าง จะไม่เสียทางเดินเพื่อความเป็นคนดีของโลกที่ยังต้องการคนดีอยู่มากมาย **ถ้ามีแต่คนประเภทลืมตัวมั่วสุมกับสิ่งทำลายสังคม โลกต้องโกลาหลวุ่นวายและฉิบหายวายปวงได้ไม่สงสัย**

คัดจากหนังสือ ***อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ หลวงปู่ขาว อนาลโย***

ธรรมโอวาทของ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร

ต่อไปนี้ต้องเข้าวัดฟังธรรมทุกวันนะ จำไว้ ที่พึ่งของเรามี พุทโธ...พระพุทธเจ้า ธัมโม...พระธรรม สังโฆ...พระอริยสงฆ์ ต้องกราบทุกวัน ที่พึ่งของเรามีเท่านี้ นอกนั้นพึ่งไม่ได้ พุทโธ ธัมโม สังโฆ รวมลงแล้วเป็นพุทโธคำเดียว พุทธะคือผู้รู้ ให้กราบทุก ๆ วัน กราบแล้วจะไปไหนก็ต้องระลึกอยู่ในใจของเรา ต้องเข้าวัดดูจิตใจของเรา เพ่งดู พุทโธ พุทโธ วัดดูทุก ๆ วัน ถ้าไม่ได้วัด ขาดวันสองวันก็ไม่ได้ ต้องวัดอยู่เสมอ นั่งก็ให้วัด นอนก็ให้วัด ยืนก็ให้วัด เดินก็ให้วัด วัดเพื่อเหตุใด ให้มันรู้ไว้ วัดแล้วเราเห็นว่า อ้อ จิตใจเราดี นั่งก็ดี ยืนก็ดี เดินก็ดี ไปไหน ๆ ก็ดี ไม่มีภัย ไม่มีเวร ไม่มีความชั่ว ไม่มีอันตราย มันก็ดี ถ้าเราไม่วัด มันก็ไม่รู้จัก มันมืดครือกลางคืนนี้

❖ ศาสนา ท่านไม่ได้หมายอื่นเป็นศาสนา ในโอวาทปาฏิโมกข์ ท่านให้ละความชั่ว ทำความดี ทั้งกาย วาจาและดวงใจ ท่านไม่ได้ว่าอื่นเป็นศาสนา ผู้ใดมาชำระดวงใจให้ผ่องใส เอตัง พุทธานะสาสนัง นั่นเป็นศาสนา สมาธิคือจิตตั้งมั่น นายช่างเขาตั้งเสาเขาตั้งยังไง เขาตั้งแล้วเขาก็มองดูข้างหน้าข้างหลัง เอาระดับจับดูมันเที่ยงหรือไม่เที่ยง มันเอนเอียงไปข้างไหน เขาก็ผลักขึ้นมาแล้วเขาก็เล็งดู จนมันเที่ยงตรง เขาก็ฝังไว้ให้

มันแน่น นี่เรียกว่า ฐีติภูตัง เราก็ตั้งใจของเราให้มันเป็นของเที่ยง วิญญาณของเรามันไม่เที่ยง เดี๋ยวนี้เราจะต้องให้มันเที่ยง มันจึงจะเป็นพระนิพพานได้ เรื่องมันเป็นยังงั้น

❖ คนเดี๋ยวนี้ไม่มีศรัทธาความเลื่อมใส เพราะไม่รู้จักบาปบุญ ไม่เห็นตัวมัน ทำบาปก็ไม่เห็นตัวบาป ทำบุญก็ไม่เห็นตัวบุญ มันเป็นยังไง ตัวบาปตัวบุญ คือตัวเรานั่งอยู่เดี๋ยวนี้เองล่ะ ไม่ใช่อื่นไกล ศีรษะดำๆ คอกิ่วๆ คือคนนี่ล่ะตัวบาปตัวบุญ

❖ **อาการบาปเป็นยังไง** คือเราประพฤติไม่ดีทำไม่ดี มันให้ทุกข์ให้โทษแก่เรา มันให้เจ็บให้ปวด ให้เป็นทุกข์เป็นยาก เป็นลำบากรำคาญ ให้อดให้จน ให้เป็นใบ้เป็นบ้า หูหนวกตาบอด ปากกืดกระจอกงอกง่อย ขี้ทูดกุดถังตกระกำลำบาก ทำมาหากินไม่พอปากพอท้อง ข้าวขาดแล่งแกงขาดหม้อ เสื้อขาดหน้าผ้าขาดหลัง นี่ล่ะตัวบาป

❖ นิมนต์พระไปชักบังสุกุล ว่าชักให้คนตาย แท้จริงน่ะให้พวกเราดู แต่ก่อนเขาก็เป็นเหมือนอย่างเรานี่ล่ะ ห่วงนั่นห่วงนี่คานั่นคานี่ มาเดี๋ยวนี้ตายแล้วเป็นอย่างไรล่ะ ไม่คาอะไรซักอย่าง เคยว่าเจ็บว่าปวด ยุงกัดก็ดี ปวดนั่นปวดนี่ ทีนี้เอาไปเผาไม่เห็นว่าอะไรเลย ไม่เห็นอุ๊ยซักคำเดียว แข้งขาหูตาจมูกเขาก็มีครบเหมือนเราหมด ดูซิ พวกเราทั้งหลายมันต่างกันตรงไหน

คัดจากหนังสือ ***อาจาราภิวาท***

ธรรมโอวาทของ
หลวงปู่พรหม จิรปุญฺโญ

❖ เราทั้งหลายเกิดมาเป็นมนุษย์ในชาติหนึ่ง และมนุษย์นี่เอง ที่สามารถยังประโยชน์แก่ตนเอง ตลอดถึงวงศาคณาญาติ กว้างไปไกลถึงสังคมชุมชนน้อยใหญ่ ให้มีแต่ความเจริญสุข สถาพร ยิ่งได้สร้างประโยชน์ให้แก่สังคมพลเมืองด้วยแล้ว ย่อมนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประเทศชาติบ้านเมือง ต่างก็อยู่ดีมีสุขทุกเรือนชาน เพราะมนุษย์มีสติปัญญา มีธรรมะประจำจิตใจด้วยกัน ก็มนุษย์นี้แหละกระทำขึ้นให้เกิดคุณ–ประโยชน์ทั้งสิ้น

❖ คนเราเกิดมาทุกรูปทุกนาม **รูปสังขารเป็นของไม่เที่ยง เกิดขึ้นแล้วล้วนตกอยู่ในกองทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น** ไม่ว่าพระราชามหากษัตริย์ พระยานาหมื่น คนมั่งมี เศรษฐี และยาจก ล้วนตกอยู่ในกองทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น **มีทางพอจะหลุดพ้นทุกข์ได้ คือทำความเพียร เจริญภาวนา** อย่าสิมัวเมาในรูปร่างสังขารของตน มัจจุราชมันไม่ไว้หน้าผู้ใด ก่อนจะดับไป ควรสร้างความดีเอาไว้

ให้พากันเจริญภาวนาทำความเพียร จึงจะพ้นทุกข์

คัดจากหนังสือ ***ประวัติหลวงปู่พรหม จิรปุญฺโญ***

ธรรมโอวาทของ หลวงปู่แหวน สุจิณโณ

ของดีที่หลวงปู่ให้แก่ผู้ขอ

ของดีอะไร? อะไรคือของดี? ของดีก็มีอยู่ด้วยกันทุกคนแล้ว การมีร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บไข้ได้พยาธินั้น ก็มีของดีแล้ว การมีร่างกายแข็งแรง มีอวัยวะครบถ้วน ไม่บกพร่องวิกลพิการ อันนี้ก็มีของดีแล้ว ของดีมีอยู่ในตน ก็ไม่รู้จะไปเอาของดีที่ไหนอีก ของดีก็ต้องทำให้มันเกิดมันมีขึ้นใจจิตในใจของตน กายของเรานี้ ก้อนสมบัติของพ่อแม่ เป็นที่ตั้งของดีๆ แขนสอง ขาสอง หัวหนึ่ง นี่ของดี รักษาเอาอันนี้แหละให้มันดี รักษาตนของตนนี่แหละให้มันดี ให้ดีอยู่ในศีลธรรม ศีลก็คือการรักษาความชั่ว ไม่ให้เกิดไม่ให้มีทางกาย ทางวาจา รักษาศีล อย่าไปรักษาที่อื่น ให้รักษากาย รักษาวาจาของตนนี่แหละ ไม่ให้ล่วงละเมิดความดี จนความชั่วความเลวเกิดขึ้นทางกาย เกิดขึ้นทางวาจา จะไปรักษาอย่างอื่นมันไม่เป็นศีลนะ ต้องรักษาที่กายวาจานี้

ธรรมนั้นคือความดีอันใดที่ยังไม่มี จะเป็นทานก็ดี เป็นภาวนาก็ดี เป็นเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาก็ดี อันใดก็ตามถ้ายังไม่มี ก็ทำให้เกิดให้มีขึ้นในจิตในใจนี่ ทำให้มันมีในตนของตนนี่ ความดีอันใดที่มันมีอยู่แล้ว เราก็รักษาไว้ให้มั่นคง ความดีอันใดที่ยังไม่มี ต้องเพียรพยายามทำให้เกิดให้มีขึ้น

นี่แหละของดี ของดีมีอยู่แล้วในตัวของเราทุกๆ คน มองให้มันเห็น หาให้มันเห็น เห็นในภายในตนของตนนี่แหละ จึงใช้ได้ ถ้าไปมองแสวงหาของดีภายนอกแล้ว ใช้ไม่ได้ ศีล ธรรม นี่แหละคือของดี **ศีลคือการนำความผิดความชั่วออกจากกาย ออกจากวาจา ธรรมะ คือความดีที่ป้องกันไม่ให้ความผิดความชั่วเกิดขึ้นในกาย วาจา ใจ** ทั้งศีลทั้งธรรมก็อันเดียวกันนั่นแหละ แต่เราไปแยกสมมตเรียกไปต่างหาก กาย วาจา ใจ ของเรานี้ เป็นที่ตั้งของธรรม เป็นที่เกิดของธรรม เป็นที่ดับของธรรม ความดีก็เกิดจากที่นี่ ความชั่วก็เกิดจากที่นี่ สวรรค์ก็เกิดจากที่นี่ นรกก็เกิดจากที่นี่ เราจะรักษาศีล ภาวนา ให้ทาน ก็ต้องอาศัยกายวาจาใจนี้เป็นเหตุ เราจะทำความผิดความชั่วไปนรกอเวจี ก็ต้องอาศัยกายวาจาใจนี้เป็นเหตุ เราจะรักษาศีล ทำสมาธิ ภาวนา ให้เกิดปัญญา ทำมรรคผลนิพพานให้แจ้งให้เกิดขึ้น ก็ต้องอาศัยกายวาจาใจนี้เป็นเหตุ ธรรมทั้งหลายไหลมาจากเหตุ เราต้องทำเหตุให้ดี ทำเหตุดีก็ไปสวรรค์ ไปนิพพานก็ได้ ทำเหตุไม่ดี ก็เป็นทุกข์ไปนรกอเวจีนั่นแหละ เข้าใจแล้วยัง นี่แหละของดี จะมาขอของดีกับผู้เฒ่า ก็ไม่มีให้แล้ว ตาผู้เฒ่าก็ไม่ดี หูผู้เฒ่าก็ไม่ดี จมูกผู้เฒ่าก็ไม่ดี กาย ขาผู้เฒ่าก็เดินไม่แข็งแรงเหมือนก่อนแล้ว ผู้เฒ่ามีแต่ของไม่ดีแล้ว จะเอาหรือของไม่ดี มันเตือนอยู่ทั้งวัน เมาประมาทไม่ได้ รักษาเอาหนาของดี รักษาเอากายวาจาใจของตนนี่แหละ รักษาที่อื่นไม่ได้ เข้าใจแล้วหรือยัง เข้าใจแล้วก็เอาล่ะ ของดีก็ให้แล้ว พากันรักษาเอา

คัดจากหนังสือ ***บันทึกชีวประวัติฯ ธัมโมวาท***
ของ พระอาจารย์แหวน สุจิณโณ

ธรรมโอวาทของ
พระอาจารย์ตื้อ อจลธมฺโม

มงคลหมา

สุนักขัดตัง สุมังคะลัง มงคลหมามี ๒๐ ประการ คือ ๑.แล่นไว (วิ่ง) ๒. เดิน (กลางคืน) ไม่ต้องจุดไฟ ๓.เข้าป่าหนามไม่ปักตีน ๔. จมูกเป็นทิพย์ ๕. กินอาหารไม่เลือก ๖. เยี่ยวยกขาไหว้ธรณี ๗. เวียนสามรอบ (กิริยาตอนที่หมาติดกัน) ๘. เป็นสามีภรรยากันดี ไม่ต้องอาย ๙. รู้จักเจ้าของ ๑๐. แขกมาเห่า ๑๑. ออกลูกไม่ต้องหาแม่หมอ ๑๒. กินอาหารก้างไม่ติดคอ ๑๓. ไม่ต้องห่มผ้า ๑๔. ไม่หนุนหมอน ๑๕. ไม่ปูที่นอน ๑๖. กินข้าวแล้วไม่ต้องกินน้ำ ๑๗. ไม่ต้องติดบุญติดบาป ๑๘. นอนตากแดดได้ ๓ ชั่วโมง ๑๙. ไม่ถึงฤดูกาลไม่ไปหาหมาตัวเมีย ไปหาตัวเมีย หมาตัวเมียตดใส่มันไม่รับ ตดใส่แผ่นดิน เป็นหญ้าตดหมา เป็นยาชาวเชียงใหม่ ตดมนุษย์ตดที่ไหนเขาว่า ไปตดในป่า ชาวอีสานเขาเรียกว่าหญ้าตุ๊ดตู่ ชาวภาคกลางเรียก ผักตะหญ้า ๒๐. ตกน้ำลอยข้าวดี (ข้าวดี แปลว่าดีแท้ๆ ดีจริง) หมาตกน้ำไม่ตาย มนุษย์ตกน้ำตาย มนุษย์ร้ายกว่าหมา พระเจ้าอชาตศัตรูจับพระราชบิดาเข้าตะราง ไม่ให้พระราชบิดากินข้าว พระเจ้าอชาตศัตรูตายแล้ว ตกนรก ๘๔,๐๐๐ ปี บาปที่ฆ่าพ่อ มนุษย์ทุกวันนี้ดุร้ายยิ่งกว่าหมา

ดุร้ายกันเพียงไรแค่ไหนนั้น ทุกท่านย่อมจะทราบได้ดีจากเหตุการณ์ในปัจจุบัน ประเภทมือถือสากปากถือศีล เข่นฆ่าล้างผลาญซึ่งกันและกัน ขาดศีลขาดธรรมไปทุกที

หมามีคุณสมบัติที่ดี ๒๐ อย่าง มนุษย์เราถ้ามีดีสัก ๓ อย่าง คือ ดีทางกาย ดีทางวาจา ดีทางใจ ก็จะชนะหมา แต่ที่เขาด่าว่า ไอ้คนชาติหมา เลวกว่าหมานั้น เพราะคนเรามีดีไม่ถึง ๓ อย่าง จึงชนะหมาไม่ได้ ในบรรดาสัตว์ที่มนุษย์นำมาเลี้ยง ก็มีความประพฤติ นิสัยความเคยชิน เป็นธรรมดาของมันเอง **เราเป็นคนแท้ ๆ ควรจะปรับปรุงตนของตน มิให้สังคมตระหนักได้ว่า มีการกระทำแบบถอยหลังเข้าคลองหรือต่ำเยี่ยงสัตว์ดิรัจฉาน ควรจะมีหิริ ความละอาย โอตตัปปะ ความเกรงกลัว โลกนี้ก็จะดีโสภาน่าอยู่ขึ้นอีกมาก**

โอวาทที่ท่านชอบปรารภแก่ศิษย์อยู่บ่อยๆ

ธรรมโอวาทของ
พระครูญาณทัสสี
(หลวงปู่คำดี ปภาโส)

ถ้าจะพูดถึงมนุษย์ในโลกนี้ แบ่งออกเป็น ๒ พวกใหญ่ๆ คือ

๑. **บัณฑิตหรือนักปราชญ์ จะเป็นพวกที่เชื่อตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า**

๒. **คนพาล จะไม่เชื่อในเรื่องของศีลธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า** ไม่เชื่อว่ามีนรก มีสวรรค์ มีชาติหน้า มีบุญ มีบาป เป็นต้น พวกคนพาลเหล่านี้ เชื่อว่าคำสั่งสอนทั้งหลายเหล่านี้ บัญญัติขึ้นมาเพื่อหลอกลวงให้คนกลัวเท่านั้น

ท่านทั้งหลายก็ลองพิจารณากันดูเอาเองว่า ระหว่างคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้นั้น กับคำพูดของคนพาล สิ่งไหนสมควรเชื่อกว่ากัน? ท่านก็ลองตริตรองดูกัน นักปราชญ์ท่านกล่าวว่า การที่จะเชื่ออะไรนั้น จะต้องเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ และเชื่อบุคคลที่ควรเชื่อ และพวกเราทั้งหลายที่นับถือศาสนาพุทธ ถ้าไม่เชื่อคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว เราจะไปเชื่อคำสั่งสอนของผู้ใดในโลก

ถ้าใจของบุคคลใด ไม่เชื่อในเรื่องกรรมและผลของกรรมแล้ว ใจก็จะพาให้เจ้าของทำบาปต่อไปเรื่อยๆ จะต้องเป็นผู้ไม่

มีศีล ไปจนกระทั่งวันตาย ในแบบแผนตามตำนานท่านกล่าวว่า ถ้าผู้ใดไม่มีศีลห้าแล้ว ก็เหมือนกับว่าจับตัวเองไปมัดไว้กับนรกอบายภูมิ หรือเปรต หรืออสุรกาย หรือสัตว์เดรัจฉาน ภูมิใดภูมิหนึ่ง คือเอาตัวเองไปจองไว้แล้ว ตามแต่โทษของใครจะหนักหรือเบา ตามสถานที่นั้นๆ

คัดจากพระธรรมเทศนาเรื่อง *ศีลและผลกรรมที่ไม่รักษาศีล*

สุขํ ยาว ชรา สีลํ.
ศีลนำสุขมาให้ ตราบเท่าชรา

ธรรมโอวาทของ
พระญาณสิทธาจารย์
(หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร)

***อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ* ตนแลเป็นที่พึ่งของตน** คือที่เราทำดี พูดดี คิดดี ภาวนาดี อยู่ ไม่ต้องหาที่พึ่งที่อื่น ที่พึ่งคือเราทำดี พูดดี เราคิดดีนี่แหละ เป็นที่อยู่อาศัย เหมือนบ้านเรือนที่มั่นคง วิหารเป็นที่อยู่อาศัย เย็นสบายดี ความดีที่เราทำนั้นแหละมันปรากฏในจิตนั่นแหละ ตัวเองก็รู้ได้เข้าใจว่าความดีนั้น ใครทำใครได้ ผู้ใดไม่ทำ ผู้นั้นก็ไม่ได้ และความดีในภายในนี้ ไม่เหมือนความดีภายนอก ความดีภายนอก ผู้อื่นว่าดีให้ก็เหมือนจะดีไป แต่ความดีภายในนั้น ถ้าเราไม่ทำไม่ปฏิบัติไม่ภาวนา "พุทโธ" อยู่ในจิตใจของเรา มัวคิดฟุ้งซ่านรำคาญไปอยู่ใต้อำนาจกิเลสความโกรธความลุ่มหลงแล้ว ก็มีแต่ความลุ่มหลงมัวเมาไป

ท่านจึงสอนว่า พระพุทธเจ้าก็อยู่ที่ใจของเรานี้ พระธรรมก็อยู่ที่ใจของเรานี้ พระอริยสงฆ์สาวกก็อยู่ที่ใจของเรานี้ ฉะนั้น เราต้องทำใจของเราให้มีสติสัมปชัญญะ สติคือความระลึกได้ ก็มาจากจิตใจในดวงผู้รู้ผู้ฟังอยู่นี่แหละ เราต้องนึกต้องเจริญอยู่เสมอ อะไรผิด อะไรถูก ก็ให้รู้ในตัวในใจของเรา สิ่งใดผิดเราก็รีบละทิ้งเสีย สิ่งใดดีมีประโยชน์ ก็รีบเจริญรีบตั้งอกตั้งใจประกอบให้คุณงามความดีอันนั้น เจริญงอก

งามที่กาย ที่วาจา ที่ดวงจิตดวงใจของเราทุกคนให้ได้

วันเวลาที่หมดไปสิ้นไป โดยไม่ได้ทำอะไรที่เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ตัวเองบ้าง ในชีวิตที่เกิดมาในโลก และได้พบพระพุทธศาสนานี้ ช่างเป็นชีวิตที่น่าเสียดายยิ่งนัก เวลาแม้เพียงหนึ่งนาทีที่ผ่านเลยไปนั้น แม้ว่าจะทุ่มเงินจำนวนมหาศาลสักสิบล้านร้อยล้านบาท ก็ไม่สามารถซื้อกลับคืนมาได้ ฉะนั้นสิ่งที่น่าเสียดายในโลกนี้ จะมีอะไรน่าเสียดายเท่ากับปล่อยให้วันเวลาผ่านเลยไปโดยเปล่าประโยชน์ แม้ว่าจะเพียงแค่นาทีเดียว

คัดจากหนังสือ ***พุทธาจารบูชา***

ธรรมโอวาทของ พระอุดมสังวรวิสุทธิเถร (พระอาจารย์วัน อุตฺตโม)

❖ **กิเลสเป็นของเก่าของดั้งของเดิม** ใครจะเกิดยุคไหนสมัยไหน กิเลสก็กิเลสอันเดียวนี่เอง ไม่เห็นว่าเป็นของใหม่ เราก็มาหลงของเก่า เกิดแล้วเกิดอีก ก็หลงอยู่ตามเดิม แล้วเกิดมากี่ภพ กี่ชาติ เราก็ยังมาหลงอยู่อย่างเดิม มันไม่ใช่เรื่องใหม่เรื่องเก่า ร่างกายของเราทุกคน ก็เป็นร่างกายอันเดียวกันนี่แหละ จะเกิดภพใดชาติใด ก็ร่างกายอันเดียวนี่เอง ไม่มีทางจะสิ้นสุด โทษภัยที่เกิดจากกิเลสก็รับกันมา ผ่านความทุกข์ความลำบากกับเรื่องของกิเลสนี้มาแล้ว กี่ภพกี่ชาติ เราระลึกไม่ได้ เฉยๆ ก็คิดว่าเป็นชาติเดียว

❖ **นี่เราต้องพิจารณาให้เห็นโทษของกิเลส** เพราะว่าเราปฏิบัติศีลธรรม ธรรมวินัย เราหวังเอาผลประโยชน์ ถ้าเราไปเห็นแก่กิเลสที่มีอยู่ในจิตของเรา ทำอะไรก็บูชากิเลส เรายิ่งบูชามันเท่าใด มันก็ยิ่งใหญ่โตขึ้นเท่านั้น เหมือนกันกับเราถือผีเพราะเราไปเซ่นสรวงบูชาอ้อนวอนมันอยู่ ผีมันก็เลยมีอำนาจขึ้นมา จะต้องเล่นงานกับเราเท่านั้น เพราะเราไปบูชามัน ทีนี้เราบูชากิเลสก็เช่นเดียวกัน กิเลสก็ยิ่งมีอำนาจขึ้นมา

❖ ธรรมะเหล่าใด เป็นไปเพื่อความสะสมกิเลส ไม่ใช่ธรรมะไม่ใช่วินัยที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ธรรมเหล่าใด เป็นไป

เพื่อความประกอบไว้ซึ่งความทุกข์ ก็ไม่ใช่ธรรมะ ไม่ใช่วินัย ไม่ใช่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ฉะนั้นเราจะต้องคิดถึงว่า ข้อปฏิบัตินี้เป็นไปเพื่อความละ ความถอนกิเลส เอาที่มันจะละ จะถอนกิเลสได้ถูก เพราะเราจะต้องเก็บความดี ความชอบทุกสิ่งทุกอย่าง ความดีที่มันมีอยู่ในคนใด เราก็พยายามศึกษาเอาความดีจากคนนั้น

คัดจากธรรมเทศนาเรื่อง ***การภาวนากำจัดนิวรณ์***

ปาปานํ อกรณํ สุขํ.
การไม่ทำบาป นำความสุขมาให้

ธรรมโอวาทของ พระอาจารย์จวน กุลเชฏฺโฐ

คนเราก็อย่างนี้แหละ เมื่อเป็นเด็กก็สนุกสนานเพลิดเพลินเป็นอยู่อย่างหนึ่ง พอเป็นผู้ใหญ่นิสัยบารมีก็แก่กล้าได้คิดขึ้นมาเอง

จะเล่าให้ฟัง มีนิทานอยู่เรื่องหนึ่ง ตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้า มีอุบาสกคนหนึ่ง เขาเป็นหัวหน้าพ่อค้าเกวียน มีเกวียนเป็นบริวาร ๕๐๐ เล่ม อุบาสกคนนั้นเขามีนิสัยมีวาสนาบารมีจะได้บรรลุพระโสดาบัน แต่ยังไม่ได้สำเร็จ เมื่อขณะที่เขาไปค้าขายเอาสินค้าบรรทุกเกวียนไป ๕๐๐ เล่ม พวกเทวดาก็ปรึกษากันว่า พวกเราต้องตามไปรักษาพ่อค้าคนนี้ เพราะว่าพ่อค้าคนนี้เขามีนิสัยที่จะได้บรรลุโสดา ต้องตามรักษาเพื่อไม่ให้พ่อค้านั้นเกิดอันตราย ถ้าเราไม่ตามไปรักษาแล้วมีอันตรายเกิดขึ้นศีรษะของเราจะแตกออกเป็นเจ็ดเสี่ยง เทวดาจึงต้องตามไปรักษาให้ความปลอดภัยทุกสิ่งทุกอย่างจนตลอดทาง ครั้นเมื่ออุบาสกคนนั้นกลับมาบ้าน ได้มาฟังเทศน์พระพุทธเจ้า จึงได้สำเร็จโสดาบัน นี่อย่างนี้แหละ พวกมีนิสัย เทวดาต้องตามรักษาเสมอ ไม่ถึงคราวถึงกาลก็ไม่เป็นไร

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ

บุคคลใดยึดถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง

บุคคลนั้นย่อมเป็นไปสู่สุคติตลอดแสนกัปป์ เมื่อละอัตภาพร่างกายของมนุษย์ไปแล้ว จะได้เป็นผู้ถือว่ามีกายทิพย์ กายเทวดา กายเทพบุตร และบุคคลผู้นั้นเป็นผู้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยความมั่นแม่นแล้ว สำหรับอันตรายต่างๆ เป็นต้นว่า ยาพิษ ศาสตราวุธ หรือไฟไหม้ บุคคลผู้นั้นจะไม่ตายเพราะสัตว์กัดต่อยหรือสงคราม ไม่ตายด้วยยาพิษยาเบื่อ เว้นเสียแต่ผลกรรมของบุคคลผู้นั้น ซึ่งทำไว้แต่สมัยก่อนจะตามมาทันเอง นั่นเป็นสิ่งที่เหลือวิสัย ถ้าตายไปแล้วก็ไปเกิดบนสวรรค์ ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก ก็เป็นมนุษย์ที่ดี มีตาดี มีหูดี ปากดี จมูกดี ลิ้นดี กายดี ใจดี และบำเพ็ญคุณงามความดีให้เกิดขึ้น บำเพ็ญทาน ศีล ภาวนาให้เกิดขึ้น มีนิสัยบารมีสร้างไว้ บำเพ็ญไปเรื่อยๆ พอแก่กล้าก็สำเร็จพระนิพพาน

ผู้มีศรัทธาความเชื่อ ความเลื่อมใส บำเพ็ญ ทาน ศีล ภาวนา ผู้นั้นจะได้บุญ ได้กุศล ถ้าตายไปแล้ว บุญกุศลจะให้ความสุขแก่ผู้นั้น ให้ไปสู่สุคติ มนุษยสุข สวรรคสุข นิพพานสุข ถ้ายังไม่ถึงพระนิพพาน บุญกุศลที่ตนเองได้ทำไว้ ก็จะเป็นอุปนิสัยที่ตามรักษาคุ้มครองบุคคลนั้น ให้ประสบแต่ความสุขความเจริญในสุคติ มีมนุษยสุข สวรรคสุข นิพพานสุข ถ้าบุคคลผู้นั้นหมั่นขยันเพียรบำเพ็ญไม่หยุดหย่อน อาจถึงนิพพานสมบัติในชาติปัจจุบัน หรือในชาติต่อๆ ไป เพราะฉะนั้นผู้บำเพ็ญบุญกุศล บำเพ็ญคุณงามความดี ท่านจึงว่ามีเทวธรรมเทวดาคอยอภิบาลรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุข ให้ปราศจากอันตรายทั้งปวง **"ธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติธรรม"** ไม่ให้มี

อันตราย ไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว ผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม ไปอยู่ที่ไหนย่อมไม่มีอันตราย ปลอดภัย

ดังนั้นเราจึงไม่ควรสงสัยเรื่องเทวดาตามมาอภิบาลรักษาหรือไม่ คุณงามความดีของเรานี่แหละ เป็นเทวดารักษาเรา เทวธรรมคุ้มครองเรา เทวดาก็คุ้มครอง เทวธรรมคืออะไร **"หิริ"** คือความละอายสิ่งที่ชั่ว สิ่งที่เป็นบาป **"โอตตัปปะ"** คือความสะดุ้งกลัว ความเกรงกลัวในสิ่งที่ชั่ว สิ่งที่เป็นบาป เมื่อเราไม่ทำความชั่ว คุณงามความดีของเรานั่นแหละรักษา ภายในเรามีคุณงามความดีรักษา ภายนอกเราก็มีเทวดารักษาเหมือนนิทานที่เล่ามานั่นเอง เราไม่ต้องสงสัย

คัดจากหนังสือ ***กุลเชฏฐาภิวาท***

ธมฺมปีติ สุขํ เสติ.

ผู้มีปีติในธรรม ย่อมอยู่เป็นสุข

ธรรมโอวาทของ
พระอาจารย์สิงห์ทอง ธมฺมวโร

❖ การฝึกจิตเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องการความสุข จะต้องฝึกต้องปฏิบัติ

❖ **ศีล** เป็นของรักษาง่าย เพราะมีอยู่ในกายในวาจาของตน จิตเป็นผู้ดูแลรักษาว่า อันนี้ถ้าทำไปจะผิดจากศีลหรือไม่ เข้าใจอยู่ในตัว

❖ **สมาธิ** คือความสงบของจิต ...เมื่อเป็นสมาธิ จะเป็นขณิกะ อุปจาระ หรืออัปปนาก็ตาม เราเองทราบได้ เพราะเหตุใด? เพราะก่อนที่เรายังไม่ฝึก ไม่สงบ ไม่อบรม ไม่กระทำ จิตของเราเคยได้รับสัมผัส (สมาธิ) อย่างนี้ไหม ถึงระยะนิดหน่อยก็ตาม ก็ได้รับความสุข ความสบาย ผิดแปลกแตกต่างจากจิตธรรมดาที่เคยเป็นมาแต่เก่าก่อน นี่คือความเป็นของสมาธิในใจ

❖ ถ้าจิตไม่ได้สัมผัสในอรรถธรรมด้วยตนเอง ไม่ได้ฝึกจิตรู้เห็นเด่นชัด มันเป็นสัญญา (ความจำ) ไม่เป็นปัญญา ไม่สามารถที่จะตัดความสงสัยของใจให้ขาดออกไปได้

❖ **ถ้าเราเชื่อมาร ก็ไปตามพระพุทธเจ้าไม่ได้**

❖ อริยสัจทั้ง ๔ มีสมบูรณ์ ไม่ว่า นักบวช หรือฆราวาส จึงเป็นหน้าที่ของทุกคน ผู้ต้องการมรรคผล ต้องการความสุข

จะประพฤติปฏิบัติ

❖ การประพฤติปฏิบัติจิตใจทางพระพุทธศาสนา เป็นการแก้ปัญหาความชั่วเสียต่างๆ สงสัยต่างๆ ให้หมดไป

❖ การประพฤติปฏิบัติ มีสติรักษา มีปัญญาแนะสอน รักษาจิต ฝึกจิต อบรมจิตของตัว จิตที่เคยชั่วเคยเสีย เคยฟังเคยปรุง จะสงบระงับ เห็นประจักษ์ชัดเจนภายในตัวของตัว ไม่ได้ตำหนิชีวิตของตัวเป็นโมฆะ ไม่ได้เสียใจให้ตัวว่า วันเวลาผ่านไป ไม่มีอะไรเกิดขึ้น นี่คือการฝึกการปฏิบัติกายใจของพวกเรา

❖ ถ้าห่วงโลก ยินดีโลก เพลิดเพลินอยู่ในโลก ธรรมะจะไม่เกิดขึ้น

คัดจากคำอบรมเรื่อง ***จิตที่ฝึกดีแล้ว นำสุขมาให้***

ธรรมโอวาทของ
หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต

ฝากไว้ให้ลูกหลาน

❖ **วัดก็ต้องเป็นวัด อย่าไปจัดเป็นสนามเลข** มาผูกเอาเลข ก็ไม่ผิดกับมาเขกหัวพระ กับเอาขี้มาทาสำนัก ซึ่งเป็นแนวความคิดที่เหยียบย่ำทำลายพระศาสนาและดูหมิ่นปฏิปทาของสำนัก ก็มีความหมายอันเดียวกันนั้นแล

❖ การเอาอบายมุขมาคลุกเคล้ามอมเมาในพระพุทธศาสนา กับการสร้างมหาอเวจีมหานรก ก็มีความหมายอันเดียวกัน

❖ อบายมุขทุกประเภท กับโลกาวินาศ ก็มีความหมายอันเดียวกัน

❖ อบายมุขทุกประเภท กับมนุษย์วิบัติ สวรรค์วิบัติ พรหมวิบัติ นิพพานวิบัติ ก็มีความหมายอันเดียวกัน

❖ ส่งเสริมอบายมุข กับส่งเสริมให้คนปีนเกลียวออกนอกพระพุทธศาสนา ก็มีความหมายอันเดียวกัน

❖ ผู้ไม่เห็นโทษในอบายมุข จะเป็นผู้ถึงไตรสรณาคมน์แท้ย่อมเป็นไปไม่ได้ ฟ้าขาวดาวสว่างไม่มีเมฆหรอก แต่มองไม่เห็นดาว จะเห็นพระจันทร์พระอาทิตย์ได้อย่างไร ผู้ไม่ถึงไตรสรณาคมน์ก็อย่างนั้น อนิจจาเอ๋ย

❖ บางท่านอ่านแล้วนึกโกรธ จงเอาโกรธแบกไปขายพระ

นิพพาน ในโลกนี้มันเต็มแล้ว ขายไม่ออก

❖ พระนิพพานดับจากสิ่งเหล่านี้ไปแล้ว ไม่ควรเอามากล่าวตู่เลย

❖ หลวงพ่อ หลวงตา หรือหลวงปู่หล้า เขมปตฺโต มุ่งดี อย่าได้มีเวรภัยเทอญ

คัดจากปกหลังหนังสือ ***ชีวประวัติหลวงปู่หล้า***

โกธํ ฆตฺวา สุขํ เสติ.
ฆ่าความโกรธได้ อยู่เป็นสุข

อุปสนฺโต สุขํ เสติ.
ผู้สงบระงับ ย่อมอยู่เป็นสุข

ธรรมสำหรับผู้ใหญ่
(ที่เด็กควรศึกษา)

สุขา สทฺธา ปติฏฺฐิตา.
ศรัทธาที่ตั้งมั่นแล้ว นำสุขมาให้

ไม้อ่อนดัดง่าย*

สมเด็จพระสังฆราช
(วาสนมหาเถระ)

คำว่า *"ไม้อ่อนดัดง่าย"* เข้าใจว่าเป็นภาษิตที่เจนหูขึ้นใจอยู่ทั่วไป ทั้งความหมายก็บ่งชัดตามพยัญชนะแล้ว และมีภาษิตข้อความคู่กันก็คือ *"ไม้แก่ดัดยาก"* ที่ยกขึ้นว่าเป็นภาษิต ก็หมายเป็นข้อเตือนใจให้สำนึกในความหมายของถ้อยคำ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามถ้อยคำ ก็มีความชัดแล้วว่าธรรมดาไม้อ่อนที่เกิดใหม่หรือแตกเป็นแขนงออกใหม่ ย่อมจะดัดแปลงหรือโน้มน้อมไปได้ง่ายตามต้องการ ที่จะให้คงรูปลักษณะอย่างไรในขณะเป็นไม้แก่ เพราะความอ่อนของไม้นั้นๆ ไม่ลำบากเหมือนไม้ที่เป็นลำต้นแก่หรือแขนงแก่ จะดัดน้อมได้ยาก เพราะมีความแข็งมากแล้ว หากฝืนดัดเร่งเกินไป อาจหักรานถึงเสียประโยชน์ก็ได้ เพราะความอ่อนจึงดัดง่าย สะดวกตามความต้องการนี้แล แม้เหล็กหรือโลหะอื่นซึ่งเป็นธาตุแข็ง ก็ยังอ่อนเพราะไฟเผารน ทำให้ดัดแปลงรูปลักษณะได้ตามปรารถนาเหมือนกัน

ไม้อ่อนดัดง่าย เป็นความจริง ที่ยากจะหาข้อค้าน เป็นเครื่องเตือนใจให้นำมาเทียบกับของอ่อนประการอื่นๆ ซึ่งจะดัดแปลงแต่งแก้ให้เป็นลักษณะต่างๆ ตามปรารถนาอย่างง่ายสะดวกเช่นเดียวกัน แต่เมื่อง่ายในส่วนที่ต้องการดัดให้เป็น

---

*พระนิพนธ์ ขณะดำรงสมณศักดิ์ ที่ พระธรรมปาโมกข์

อย่างไร ก็ย่อมง่ายในส่วนที่ไม่ต้องการเหมือนกัน ฉะนั้นเพื่อให้ภาษิตนี้ได้ผลสมกับที่ท่านกล่าวเป็นเชิงเปรียบเทียบให้เห็นว่าเช่นเดียวกับการฝึกฝนอบรมเด็ก จึงนำมาตั้งเป็นหัวข้อบรรยายความต่อไป

เด็กของเราท่านเปรียบเช่นเดียวกับไม้อ่อน จะฝึกหัดอบรมสั่งสอนให้โน้มเอียงอัธยาศัยไปในทางไหน ย่อมทำได้ง่าย เพราะนิสัยความรู้สึกนึกคิดยังอ่อน ส่วนนี้เป็นการเรียนรู้สภาพอัธยาศัยของเด็กในเบื้องต้น คือเด็กเป็นฝ่ายที่ควรจะได้รับการฝึกหัดอบรมอย่างดีที่สุด จะเพิกเฉยละเลยมิได้ เพราะกำลังมีอัธยาศัยไร้เดียงสา อ่อนในความสำนึกตน แต่ยังไม่สำคัญเหมือนผู้ใหญ่ ซึ่งจะเป็นผู้อบรมฝึกปรืออัธยาศัยเด็ก ไม้อ่อนดัดง่าย จึงไม่เพียงเป็นคำเปรียบเทียบกับเด็กเท่านั้น **ยังมีนัยเตือนสติผู้ใหญ่มีบิดามารดาเป็นต้นอีกชั้นหนึ่งด้วย ว่าควรรีบเร่งฝึกฝนอบรมดัดนิสัยลูกหลานเสียแต่ยังเยาว์ ซึ่งกำลังเปรียบเหมือนไม้อ่อน** และจะดัดอย่างไร จะให้โน้มเอียงเติบโตติดอัธยาศัยไปในทางไหนก็ควรมีแผนการเตรียมไว้ให้พร้อม เพราะเด็กจะเติบโตขึ้นทุกวันคืน จะคอยเรียนแบบจากสิ่งที่พบเห็นอยู่รอบตัวเป็นลำดับมา อายุของเด็กไม่อ่อนแอรอคอยเวลาตรึกตรองของผู้ใหญ่อยู่ที่เดียว ต้องเจริญวัยใหญ่กล้าขึ้นตามวันเวลาเสมอไป

ขณะที่พวกผู้ใหญ่มัวโต้แย้งในวิธีการฝึกฝนเด็กบ้างเปลี่ยนแปลงแก้ไขวิธีการฝึกฝนอบรม ตัดส่วนนั้นออก เพิ่มส่วนนี้เข้าแทน กำลังวุ่นตระเตรียมอยู่บ้าง หรือเพิกเฉยเลยละ เพราะมุ่งในทางกิจการส่วนอื่นซึ่งเห็นว่าสำคัญกว่าเสียบ้าง เหล่านี้ เด็ก

ก็ค่อยเจริญเติบโตทยอยกันขึ้นมาทุกระยะเวลา และไม่เจริญเพียงชีวิตร่างกายเท่านั้น อาการต่างๆ ของพวกผู้ใหญ่ที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้น ก็แสดงออกมาให้เห็นตัวอย่างอบรมฝึกสอนเป็นเหมือนดัดอัธยาศัยเขาไปในตัวด้วย โดยผู้ใหญ่มักจะเผลอไม่ทันนึกเสมอ

ผู้ใหญ่ที่จะปกครองทรัพย์สมบัติตลอดวงศ์ตระกูลของเราต่อไปนั้น ก็คือเด็กที่กำลังเป็นทารกอยู่ในอ้อมอกมารดาเวลานี้นั่นเอง เราต้องการรักษาทรัพย์สมบัติตลอดวงศ์ตระกูลให้เจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไปนั้น ก็ชอบแล้ว แต่ถ้าไม่พยายามอบรมฝึกสอนเตรียมหาตัวผู้จะปกครองไว้เสียแต่เวลาปัจจุบันนี้ จะไม่ได้ผลสมปรารถนาเลย ไม้แก่ดัดยากเป็นข้อค้านอยู่แล้ว เด็กในวันนี้ คือผู้ใหญ่ในวันหน้า ผู้ใหญ่ในวันนี้จึงควรรีบดัดไม้อ่อนคือเด็กของตนเสียแต่วันนี้ให้ได้เค้าโครงตามต้องการเตรียมพร้อมไว้

วิธีการฝึกหัดอบรมเด็ก ไม่ใช่เพียงแต่คอยส่งเข้าโรงเรียน อย่างที่ทราบกันทั่วไป กว่าที่เด็กจะมีอายุพอส่งเข้าโรงเรียนได้นั้น เด็กก็ได้รับการฝึกหัดอบรมนิสัยใจคอจากบิดามารดามามิใช่น้อย แล้ว ยิ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่า มารดาบิดาเป็นอาจารย์คนแรกของ บุตรธิดา ดังนี้ ก็หมายว่า เด็กย่อมได้รับการอบรมฝึกสอนมา แต่สายเลือดทีเดียว

ความประพฤติปฏิบัติตลอดกิริยามารยาทของบิดามารดาตามปรกติทุกวันนั้น เป็นบทเรียนฝึกหัดอบรมบุตรธิดาอย่างสำคัญยิ่ง เหมือนกล้องถ่ายภาพ ย่อมติดภาพที่อยู่เบื้องหน้าในระยะพอดีเท่าเทียมกันหมด ทั้งภาพที่ต้องการและไม่ต้องการ การกินอยู่หลับนอน กิริยามารยาท สถาพบ้านเรือน ตลอด

อาชีพ ที่บิดามารดาประพฤติอยู่เป็นปรกตินั้นแล เด็กจะคอยจดจำนำมาเป็นแบบสำหรับทำตามอยู่ทุกอย่าง อัธยาศัยทั้งที่ดีงามและที่ไม่ดีงามของฝ่ายผู้ใหญ่ที่แสดงปรากฏให้เด็กเห็นนั้นเป็นการฝึกสอนดัดนิสัยเด็กให้จดจำอย่างง่ายที่สุดโดยขาดความระวังของผู้ใหญ่ เมื่อผู้ใหญ่คอยประพฤติในสิ่งที่เลวทรามต่ำช้าผิดศีลธรรมอยู่เสมอ จะไม่น่าสงสารเด็กที่ได้ผู้ฝึกหัดอบรมที่เลวเช่นนี้ ทั้งที่ปากก็พร่ำว่า รักลูกดังแก้วตาบ้างหรือ และเด็กที่เติบโตมาด้วยการดัดที่เลวเช่นนี้ จะไม่เหมือนป้ายโฆษณาความเลวทรามของผู้ฝึกหัดอบรม คือผู้ใหญ่ชั้นบิดามารดาจนตลอดชีวิตเขาหรือ

ได้รับทราบจากท่านแม่บ้านผู้หนึ่งว่า ได้นำเด็กชายอายุเพียง ๔ ขวบมาอุปถัมภ์เลี้ยงดู จากถิ่นตำบลที่ชาวบ้านมีนิสัยดุร้าย ชอบทุบตี ฆ่าฟันกันเสมอ เวลานี้เด็กนั้นอายุได้ ๒๐ ปีเศษแล้ว ทั้งที่อบรมด้วยคุณงามความดีของตระกูลเป็นประจำทั้งให้การศึกษาวิทยาการพอควร นิสัยลักษณะอื่นๆ นับว่าพอใช้ได้ แต่นิสัยโกรธง่ายใจน้อยฉุนเฉียว ยังอบรมไม่หาย แม้เจ้าตัวเขาเองก็เสียใจในนิสัยเช่นนี้ อย่างนี้ก็ต้องนับว่าอาจารย์คนแรก คือ บิดามารดาได้อบรมมาแน่นหนาเสียก่อนแล้ว จึงยากจะแก้คืนให้ฟื้นดีได้

ในเรื่องการฝึกหัดอบรมนี้ ผู้ใหญ่ชั้นบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย มักจะไม่ยอมย้อนมาดูตนเองบ้าง คอยแต่ซัดโทษเด็กอยู่เสมอ ว่าเด็กโง่ เด็กดื้อ ว่ายากสอนยาก ถ้าเด็กสามารถย้อนถามว่า ความโง่ ความดื้อ ว่ายากสอนยากนั้น ใครสอนให้เขาจำมาจะว่าอย่างไร เพราะเด็กเป็นเพียงผู้คอยรับฝึกหัดจากผู้

ใหญ่ นิสัยใจคอเด็กเป็นไปในทางไรนั้น ย่อมอยู่ที่ผู้ใหญ่ผู้ฝึกหัดต่างหาก ไม่ควรจะหาทางแก้ตัวกับเด็กเช่นนี้ เด็กที่เติบโตได้รับการศึกษาพอควร ย่อมมีสติปัญญาย้อนพิจารณาดูการอบรมสั่งสอนของผู้ใหญ่ มีบิดามารดาเป็นต้นได้ตามสามารถ เมื่อผู้ใหญ่วางแผนการอบรมอย่างเลว คือประพฤติตัวเองในทางเสเพล เช่นเป็นนักเลงอบายมุข กล่าวคำหยาบคาย ทะเลาะวิวาท ให้เป็นตัวอย่างตำหูตำตามาแต่อ้อนแต่ออก ยังจะคอยทวงบุญคุณให้เด็กเคารพนับถืออยู่อีกหรือ

ทางพระศาสนา ยกย่องบิดามารดาว่าเป็นบุพการี คือมีอุปการคุณแก่บุตรธิดามาก่อนนั้น ได้แก่ก่อกำเนิดให้เกิดมีชีวิตร่างกายมาตอน ๑ อุปการะเลี้ยงดูอบรมฝึกสอนในระยะเติบโตอีกตอน ๑ ตอนให้กำเนิด เป็นการสุดวิสัยที่จะอบรมแก้ไขได้ตามปรารถนา แต่ตอนอุปการะเลี้ยงดูอบรมฝึกฝนนี้ควรถือเป็นหน้าที่อย่างสำคัญยิ่ง ที่จะต้องประพฤติตนของตนให้เจริญด้วยคุณธรรมความดี รักลูกรักหลานมากเท่าใดก็ควรตั้งตนไว้ในความดีจนสุดสามารถเท่านั้น อย่าให้ลูกหลานได้เห็นได้ยินตัวอย่างที่เลวทรามตามลักษณะอบายมุขด้วยเห็นแก่ความสนุกเพลิดเพลินของตัวเอง ถ้าฝ่ายบุพการีประพฤติบกพร่องในหน้าที่ผู้อบรมด้วยคุณความดีแล้ว ความเป็นบุพการีก็บกพร่องไปด้วย บุญคุณที่มีแก่บุตรธิดาก็อาจลดจำนวนเหลือน้อยเต็มทีควรกระดากใจ ที่จะทวงบุญทวงคุณจากบุตรธิดา เพราะหน้าที่ของตนบกพร่องอยู่มากเหมือนกัน บุพการีผู้ทำอุปการคุณมาก่อน เป็นหน้าที่ของบิดามารดา กตัญญู รู้คุณท่าน กตเวทีตอบแทนพระคุณนี้เป็นหน้าที่ของบุตรธิดา ย่อมหาผู้ที่ปฏิบัติ

หน้าที่ของแต่ละฝ่ายให้ดีสมกันทั้ง ๒ ฝ่ายได้ยาก ท่านจึงว่าเป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลก คือยากที่คุณธรรม มิใช่ยากที่ตัวบุคคล

เพราะฉะนั้น ผู้ใหญ่คือผู้ที่อยู่ในฐานะบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย หรือผู้ใหญ่ในฐานะตำแหน่งการงาน ควรสำนึกถึงภาษิตว่า *ไม้อ่อนดัดง่าย* ให้เป็นข้อเตือนใจสำหรับตนเองไว้ เพราะผู้อ่อนเช่นดังไม้อ่อนนั้น มีหลายชนิด โดยตรงได้แก่เด็กผู้อ่อนเดียงสา โดยอ้อมได้แก่ผู้อ่อนศิลปวิทยาความรู้ ผู้อ่อนด้วยสติปัญญา ผู้อ่อนในทางทรัพย์สมบัติ ผู้อ่อนในหน้าที่การงาน ผู้อ่อนเหล่านี้จำเป็นที่จะต้องรับการฝึกฝนอบรมกันตลอดกาล ไม่มีเวลาหยุดพักผ่อนการดัดแปรแก้ไขได้เลย ด้วยสิ่งแวดล้อมที่จะชวนผู้อ่อนให้นิยมติดนิสัยไปในทางเสื่อมทราม มีทั้งในบ้านนอกบ้าน เข้ามาช่วยดัดได้ทั้งทางหู ทางตา ทางปาก ทางร่างกาย ตลอดทางจิตใจ เมื่อได้เริ่มต้นวางระเบียบการดัดไม้อ่อนคือเด็กในตระกูล หรือเด็กในหน้าที่การงานเป็นต้น ของแต่ละท่านให้รัดกุมตามหลักแห่งศีลธรรม ด้วยวิธีการดำรงตนให้อยู่ในหลักธรรมของบุพการี ในหลักธรรมของผู้ใหญ่ในหน้าที่การงาน ตามแบบแผนอันดีงามน่าเคารพนับถือ ให้เป็นแนวทางอบรมฝึกสอนเป็นตัวอย่างอันดีงามแก่อนุชน ซึ่งท่านเปรียบดังไม้อ่อนให้ถือเป็นตัวอย่าง เมื่อผู้ใหญ่ทุกท่านต่างสนใจที่จะดัดอนุชนด้วยคุณงามความดีของตนๆ ทั่วถึงกันแล้ว ก็จะเป็นที่เบาใจว่า เราได้สร้างผู้ใหญ่สำหรับปกครองทรัพย์สมบัติ ชาติตระกูลที่ดีน่ามั่นใจไว้แทนตัวแล้ว จะได้หมดห่วง นอนตาหลับสมกับภาษิตโบราณที่เตือนใจว่า *ไม้อ่อนดัดง่าย*

มรณสติ*

สมเด็จพระสังฆราช

(วาสนมหาเถระ)

เมื่อเอ่ยถึงคำว่าตาย แทบทุกคนนับแต่รู้เดียงสามักแสดงอาการสยดสยองอย่างไม่ขอพบเห็น และต่างก็พยายามหาทางหลบหลีกเพื่อให้ห่างพ้นจากความตาย หรือจะพูดอีกทีว่า เพื่อจะไม่ให้ตาย ก็ดูเหมือนจะตรงความประสงค์ของคนเราทั่วไป ทำไมเราจึงกลัวความตาย นี่ก็คงเป็นด้วยรู้สึกว่าจะต้องจากคนและของที่ตนรักใคร่ไปอย่างไม่มีวันกลับมาพบเห็นกันอีกนั่นเอง จึงทำให้เกิดความอาลัยเสียดายที่จะด่วนพรากไปเสีย ความตายมีอาการอย่างไร และคนที่ยังเป็นอยู่เขาทำกับคนที่ตายแล้วอย่างไร เห็นจะไม่ต้องอธิบาย เชื่อว่าคงรู้จักกันดี เพราะคงได้พบเห็นเขาทำกันมา หรืออย่างน้อยก็คงได้เคยปฏิบัติกับคนตายมาด้วยตนเองบ้างแล้ว จึงไม่จำเป็นจะต้องกล่าวในที่นี้

หากลองย้อนมาพิจารณาดูว่า ความตายที่ใครๆ หวาดเกรง ไม่อยากพบเห็น แต่เราก็หลีกพ้นไปมิได้ ถ้าพูดอย่างเล่นสำนวนก็ว่า เพราะพวกเราเรียกหากันอยู่เสมอนั่นเอง ความตายจึงยังไม่พ้นไปจากพวกเราได้ อย่างไรหรือ? ลองนึกดูในเวลาที่เราหลงลืมกิจธุระสำคัญ พอมีใครมาทักท้วงขึ้น

---

*พระนิพนธ์ ขณะดำรงสมณศักดิ์ ที่ พระธรรมปาโมกข์

ทำให้สำนึกตัวยั้งคิด ก็มักอุทานว่า "ตายจริงลืมสนิท" หรือ "ตายห่ะ–" ยิ่งในหมู่สตรี ดูเหมือน จะเรียกหาความตายบ่อยด้วยอุทานกันพร่ำเพรื่อว่า "อุ๊ย–ตายๆ" ดูเหมือนเป็นการแสดงว่าเราชอบตาย บ่นถึงตายกันเสมอๆ ความจริงคงเป็นเพราะกลัวมาก หวาดเสียวมาก จนขึ้นอกขึ้นใจ เมื่อเผลอสติจึงอุทานขึ้นโดยพลันเช่นนั้น มิใช่อย่างคนปลงตก คือแน่ชัดกับใจแล้วว่า ตนมีความตายประจำ ต้องตายคราวหนึ่งแน่แท้แต่เมื่อไรนั้นยังเอาแน่นอนมิได้ เพราะมีตนก็ต้องมีตาย อย่างนี้น่าสรรเสริญ ทางพระศาสนาต้องการนัก หรืออย่างบางคนไม่กลัวตาย แล้วทำอะไรอย่างบ้าบิ่น ไม่คิดถึงทางถูกทางควรอย่างนี้ก็หาชอบไม่ หากถึงคราวตายเข้าจริง ก็นับว่าตายอย่างไร้ค่า หรือตายอย่างไม่สมควร

ด้วยความกลัวว่าจะตายเสียเร็ว ไม่ได้อยู่ชมโลกจนอิ่มจนเบื่อ จึงเป็นเหตุให้แสวงหาเครื่องป้องกัน เครื่องต้านทานความตายกันต่างๆ นานา ยาแก้โรคต่างชนิด ยาอายุวัฒนะมากขนาน วิธีบริหารร่างกาย สิ่งเหล่านี้พอนึกเห็นได้บ้างว่าสามารถช่วยต้านทานความตายได้บ้าง เพราะร่างกายได้รับอาหารบำรุงเพียงพอ ส่วนที่น่าคิดน่านึกก็อยู่ที่เครื่องต่อต้านป้องกันชนิดเป็นคาถาอาคมหรือวัตถุต่างอย่างที่สำเร็จมาจากคาถาอาคมที่ปลุกเสกมาแล้วจากอาจารย์ต่างๆ ล้วนเป็นที่นิยมนับถือกันอยู่มิใช่น้อย จนวัตถุที่เสกสรรกันว่าขลัง ป้องกันโภยภัยพิบัติต่างๆ นั้น ใช้เป็นรูปลักษณะที่เด็กเห็นแล้วหัวเราะขบขันเอาก็มี ถ้าจะรวบรวมรูปวัตถุเหล่านี้ ซึ่งรวมเรียกว่าเครื่องรางแล้ว เหลือคณานับทีเดียว

ผู้เขียนเอง ในสมัยคะนอง ได้เคยร่วมขวนขวายแสวงหาเครื่องรางของขลังมาแล้ว ขอกระซิบว่า ในคราวหนึ่งได้ไปหาพระอาจารย์ ขอให้ลงอักขระในผ้าเช็ดหน้า เพื่อเป็นเมตตามหานิยมจนพอต้องการแล้วแถมอีกผืนหนึ่ง ขอให้ลงอักขระเพื่อแก้โรคภัยไข้เจ็บ พระอาจารย์แหวขึ้นมาทันทีว่า **"ไม่เอาใครจะไปแก้ไม่ให้เจ็บไข้ได้อย่างไร"** ทำเอาหน้าม้าน รู้เห็นจริงตามท่าน เมื่อกราบลามาแล้ว คำพูดของพระอาจารย์นั้น ยังคงก้องอยู่ในใจ ทำให้ได้สำนึกว่า จะแก้สิ่งที่มีอยู่เป็นธรรมดาแก่ตนเองนั้น แก้ไม่ได้แน่ เป็นแต่ว่า ทำให้ใจดี เพราะมั่นใจว่าตนมีเครื่องป้องกันแล้วขวัญค่อยดีขึ้นบ้าง ด้วยความอิ่มใจว่าตนมีของดี ทำให้ลืมความตายได้บางครั้งบางขณะ ก็นับว่าพอเป็นคุณได้ส่วนหนึ่งเท่านั้น

เรื่องเครื่องรางของขลังจะนิยมนับถือกันมาแต่สมัยไหนครั้งไหน ยกไว้เถิด ลองมาย้อนพิจารณาดูในสมัยมหาสงครามครั้งที่ ๒ นี้ ที่ประเทศบ้านเมืองเราได้รับรสของสงครามมิใช่น้อย จนเป็นที่คุ้นกับความรู้สึกในสำเนียงของหวอ หวอคือเสียงสัญญาณภัยทางอากาศอันโหยหวนชวนสะท้านใจ ผู้ขวัญอ่อน ดูเหมือนจะหวาดกลัวเสียงหวอมากกว่าเสียงลูกระเบิดหรือเสียงลูกปืนเสียอีก มีตัวอย่างมากมาย บางท่านเสียงหวอเป็นการรับทานยาถ่ายอย่างรวดเร็วก็มี บางท่านเสียงหวอทำให้เป็นลมอ่อนเพลียก็มี ทำให้ต้องจองที่ประจำในห้องส้วมก็มี หนาวสั่นเป็นไข้ก็มี ใส่กุญแจห้องไม่ติดก็มี เพราะสัญญาณนั่นเอง เหมือนเป็นเสียงบอกว่าอันตรายที่จะทำลายชีวิต บ้านเรือน กำลังมุ่งหน้าใกล้เข้ามาแล้ว เตรียมตัวหลบภัยโดยเร็ว

เถิด แทบจะทุกท่านต่างเตรียมหาของขลังให้มีไว้ประจำตัว หากไม่มีเครื่องราง ก็มักมีคาถาอาคมบริกรรม พิธีบริกรรมคาถาเช่นนี้ บางท่าน ในยามปกติก็ภาวนาได้ถูกต้องว่า นโม-พุทธายะ ครั้นเสียงหวอสัญญาณดังขึ้น เสียงเครื่องบินกระหึ่มใกล้เข้ามา ทำไมจึงกลายเป็นภาวนาว่า พิบูลสงคราม ไปได้? บางท่านบรรจุเครื่องรางของขลังเป็นกระเป๋าๆ (ไม่ใช่กระเป๋าเสื้อเป็นกระเป๋าชนิดใส่ของเดินทาง) มิหนำซ้ำที่ยังสอดสวมอยู่ในตัว เป็นชนิดเสื้อยันต์ ผ้าประเจียด สังวาลย์ เข็มขัด ตะกรุดอีกมิใช่น้อย ดูเหมือนจะตั้งเป็นข้อสังเกตได้ทีเดียวว่า **ผู้ที่ขวนขวายหาเครื่องรางของขลังไว้มากมายเพียงไร มักเป็นผู้พาเครื่องรางเหล่านั้นหลบภัยก่อนผู้อื่น เพราะความไม่ปลงใจเชื่อมั่นว่าเครื่องรางชนิดไหนขลังศักดิ์สิทธิ์มากสามารถป้องกันภัยได้จริงนั่นเอง** จึงต้องหอบหิ้วกันเต็มกระเป๋าอย่างว่าเป็นการเผื่อเลือก และยิ่งกว่านี้ เมื่อหลบภัยอยู่ ได้ยินเสียงเครื่องบินกระหึ่มอยู่ในอากาศ ใครจะพูดกระซิบกระซาบอะไรมิได้ กลัวว่านักบินข้าศึกจะได้ยินเสียงพูด ทำให้รู้ตำแหน่งหลบภัยแล้วจะทิ้งลูกระเบิดลงมา นี่ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้ใช้เครื่องรางของขลังคาถาอาคมที่ควรสนใจอีกประการหนึ่ง

ส่วนในด้านที่เครื่องรางของขลังได้ช่วยบำรุงขวัญให้เข้มแข็งต่อสู้ภัยทางอากาศหรือเสียงหวอได้เป็นอย่างดีก็มี เช่นเจ้าบ้านผู้หนึ่ง ได้จัดหลุมหลบภัยไว้ภายในบริเวณบ้านของตน มีขนาดเพียงพอกับครอบครัว เพราะไม่สามารถจะอพยพหลบภัยจากบ้านของตนไปได้ ทุกคราวที่มีเสียงสัญญาณภัยทางอากาศบุตรธิดาที่ยังเล็ก อายุอย่างสูงเพียง ๑๑-๑๒ ขวบ ต่างตระหนก

ตกใจ รีบเข้าหาหลุมหลบภัยด้วยความสะทกสะท้านเกรงกลัว ก่อให้เสียขวัญอยู่ทุกครั้ง ยิ่งได้พบเห็นบุตรธิดาของเพื่อนบ้านใกล้เคียง ซึ่งมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับบุตรธิดาของตน ซึ่งพอได้ยินเสียงหวอ ก็มีอาการชักเป็นลมแน่นิ่งทุกคราว เป็นเหตุให้ต้องจำใจเสี่ยงภัยอพยพไปต่างตำบล สิ้นเปลืองทุนทรัพย์ ได้รับความลำบากมิใช่น้อย หากจะไม่อพยพก็เกรงบุตรธิดาจะเป็นอันตรายถึงสิ้นชีวิต เมื่อความจำเป็นบังคับเช่นนี้ จึงต้องอพยพไป ผู้เป็นเจ้าบ้าน เมื่อได้เห็นความเป็นไปของเพื่อนบ้านเช่นนี้ จึงวิตกถึงตนว่า ถ้าเหตุจำเป็นเช่นนั้นมาถึงตนเข้าบ้าง จะเป็นอย่างไร ก็มองเห็นความลำบากอยู่แล้ว จึงมาได้คิดว่า จะต้องหาทางป้องกันบำรุงขวัญครอบครัวไว้เสียชั้นหนึ่งก่อน อยู่มาวันหนึ่ง จึงเรียกบุตรภรรยามาพร้อมกันที่หน้าบูชาพระประจำบ้าน แล้วเล่าประวัติของพระพุทธรูปโบราณซึ่งได้ประดิษฐานบูชาเป็นประจำ ว่าเคยได้ช่วยคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายที่น่าหวาดเสียวมาหลายคราวแล้ว ถึงในเวลาสงครามนี้ ก็ได้บูชาและอธิษฐานขอบารมีท่านคุ้มครองภัยอันตรายอยู่ทุกวัน จึงได้ปลอดภัยเป็นลำดับมา ขอให้ทุกคนจงเชื่อมั่นบูชาและขอบารมีท่านคุ้มครองให้ทุกวัน แล้วอภินิหารของท่านคงป้องกันได้เป็นแน่นอน ต่อจากนั้น ได้แจกพระพุทธรูปขนาดเล็กบ้าง เหรียญรูปปฏิมากรบ้างเท่าที่มีอยู่ให้แขวนผูกคอบุตรธิดาทั่วกันทุกคน กำชับว่าเวลามีหวอจงนึกขอบารมีพระพุทธรูปบนบ้าน และพระที่แขวนคอให้ช่วยปัดเป่าอันตรายทั้งหลายให้แคล้วคลาดไปจากบ้านของเรา นับแต่นั้นมา ถึงคราวมีหวอ แทนที่บุตรธิดาจะตกใจหวาดเสียวรีบเข้าหลุม

หลบภัยอย่างเคย กลับมายืนบนปากหลุมเที่ยวชะเง้อมองดูเครื่องบิน มองดูแสงไฟฉาย จะบังคับให้หลบอยู่ในหลุมก็ไม่ใคร่ยอมทำตาม กลับพูดอวดว่า **"หนูมีพระ หนูไม่กลัวเครื่องบิน"** เมื่อเห็นว่าอุบายของตนได้ผล บำรุงขวัญให้ได้ดีถึงเพียงนี้ ก็เป็นอันเบาใจคลายวิตกกังวล แม้ความศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ตนโอ้อวดไว้นั้นจะเป็นเท็จไปบ้าง ก็ยังได้ผลทางบำรุงขวัญให้เข้มแข็งไม่ต้องอพยพหลบภัยอย่างเพื่อนบ้าน

ทั้งนี้เป็นการแสดงถึงว่า **การที่จะต่อต้านหลบหลีกความตาย ด้วยคาถาอาคมหรือเครื่องรางของขลังนั้น ไม่มีทางจะแก้ไขอย่างใดได้เลย เพียงแต่บำรุงขวัญของผู้อ่อนการศึกษา** นับว่าพอมีผลอยู่บ้าง ส่วนจะยึดเป็นจริงจัง ป้องกันต่อต้านได้เด็ดขาดเป็นการฝืนความจริง ทางพระศาสนามิได้สอนให้ฝืนความจริงที่มีอยู่เป็นธรรมดา ต้องการสอนให้รู้ความจริงตามเป็นจริงส่วนนี้ ให้ตระหนักใจแล้ว จะได้ใช้ชีวิตให้มีประโยชน์มากกว่าจะปล่อยวันเวลาให้ล่วงเลยไปเสียเปล่า หรือมัวแสวงหาเครื่องป้องกันการเจ็บการตายจนแล้วจนรอด ถ้าพิจารณาในส่วนละเอียดแล้ว ขณะที่ยังพะวงหาทางแก้ป้องกันอยู่นั่นเอง ความตายก็กำลังสิงอยู่ในตน ครอบงำตนอยู่มิได้ทอดทิ้ง จะหลบหลีกซ่อนเร้นไปในสารทิศไร ย่อมไม่มีทางพ้นไปได้เลย เพราะความตายประจำติดตัวอยู่แล้ว มีเรื่องนิทานที่เป็นคติเตือนใจอยู่เรื่องหนึ่ง จะขอนำมาเล่าสู่กันฟัง เพื่อย้ำในเรื่องหาเครื่องแก้ตาย เป็นการเตือนใจให้สำนึกในความจริงข้อนี้

สมัยหนึ่ง มีพระภิกษุสมาทานธุดงค์กำลังเดินผ่านมาในย่านกลางทุ่ง ท่ามกลางแสงแดดที่ดวงอาทิตย์จะลับทิวไม้ มือ

ขวายกขึ้นจับประคองกลด (ร่มผ้าสำหรับกางกันแดดและน้ำค้าง เมื่อติดผ้ามุ้งรอบชายแล้ว คลุมลงมากันยุงอีกก็ได้) ซึ่งแบกไว้บนบ่า มือซ้ายหิ้วหม้อดินใส่น้ำเย็น ครองจีวรสีคล้ำ ไหล่เบื้องซ้ายสะพายบาตร เท้าสวมรองเท้าหนัง องค์เดียวโดด กำลังเดินมุ่งหน้าสู่ต้นไทรใหญ่แผ่สาขาร่มครึ้ม สูงเด่นอยู่ท่ามกลางท้องทุ่ง ห่างจากหมู่บ้านสมควร เมื่อเดินมาถึงต้นไทร ปรากฏว่าอยู่ริมแม่น้ำอีกด้านหนึ่ง จึงเป็นการสะดวกที่จะลงสนานกาย พระภิกษุนั้น ปลดวางบริขาร ๒-๓ สิ่งไว้ใกล้ต้นไทร แล้วเปลื้องจีวรออกผึ่งแดด นั่งพักหายเหนื่อยจึงลงสนานกายในแม่น้ำ เสร็จแล้วเที่ยวตรวจดูบริเวณโดยรอบสาขาไทรนั้น เมื่อได้สถานที่พอใจแล้ว จึงทำพิธีปักกลด (คือเอาด้ามไม้ต่อเข้ากับตัวกลดปักลงที่พื้นเช่นเดียวกับด้ามร่มกระดาษขนาดใหญ่ มีสายโยงจากยอดกลดอีก ๓ สาย จึงช่วยด้ามให้มีกำลังแน่นขึ้นอีก) ครั้นเรียบร้อยแล้ว ตลบมุ้งเหน็บไว้เบื้องบน นั่งสำรวมอิริยาบถพักผ่อนอยู่ภายในกลดนั้น

ต่อจากนั้นครู่หนึ่ง ก็มีชาวบ้านทั้งหญิงชายอยู่ในวัยชราประมาณ ๗-๘ คน ได้เดินออกจากหมู่บ้าน มุ่งหน้ามาทางต้นไทรที่พระธุดงค์ปักกลดอยู่ ฝ่ายพระธุดงค์เมื่อได้เห็นชาวบ้านมุ่งหน้ามาหาตนเช่นนั้น ก็เตรียมห่มจีวรเรียบร้อยคอยต้อนรับ ด้วยเป็นธรรมเนียมของชาวชนบท เมื่อมีพระธุดงค์มาปักกรดอยู่ใกล้บริเวณที่อยู่ของตน ก็มักถือโอกาสบำเพ็ญกุศลกันคราวหนึ่ง พอฝ่ายพวกชาวบ้านมาถึง กราบไหว้นมัสการถวายพานหมากพลูธูปเทียนแล้ว ก็ปราศรัยไต่ถามพระภิกษุรูปนั้นว่า

“ท่านมาจากวัดไหน?”

“มาจากในกรุงจ้ะ โยม”

“ท่านจะไปทางไหนต่อไป”

“เที่ยวหาวิเวกและเสาะแสวงหาความรู้ต่อไปจ้ะโยม”

“ท่านย้ายไปปักกลดที่อื่นเถิด อย่าอยู่ที่ต้นไทรนี่เลย”

“ทำไมจึงให้ไปปักกลดที่อื่นเล่าโยม ปักอยู่ที่นี่ก็เหมาะดีแล้ว”

“เชื่อพวกฉันเถิด อยู่ที่นี่มักมีอันตราย”

“ไม่เป็นไรจ้ะโยม ฉันก็เป็นศิษย์มีอาจารย์เหมือนกัน ศึกษากับอาจารย์มาตั้ง ๒ ปีแล้ว จนท่านอาจารย์ไว้ใจ และฉันก็ได้ออกธุดงค์มาเป็นครั้งที่ ๓ เข้าปีนี้ ไม่เคยพบปะอันตรายอย่างไรเลย ที่พวกโยมว่ามีอันตรายนั้น เป็นอย่างไรเล่า?”

“โอ ท่านเชื่อพวกโยมเถิด พวกโยมอยู่ในตำบลนี้ รู้ดีว่ามีอันตรายอย่างไร ขืนพูดมากไปก็รู้สึกขนลุก คิดสงสารท่านมาก”

“ขออนุโมทนาแก่พวกโยมทุกคนที่สงสารอาตมา แต่ยังสงสัยที่ว่ามีอันตรายนั้นเป็นอย่างไร อาตมารู้และคิดว่าจะได้ทดลองวิชาอาคมที่เรียนมาดูบ้าง เคยผจญมาหลายครั้งแล้ว ได้ผลดีเสมอ เป็นสัตว์ร้ายหรือภูตผีปีศาจอะไร วิชาฉันได้เรียนมาเตรียมป้องกันพร้อมและลงได้ปักกลดแล้วเช่นนี้ ถอนย้ายไปที่อื่นไม่ได้จนกว่าจะถึงอรุณพรุ่งนี้”

“พวกโยมสงสารท่านมาก จึงได้พากันแนะนำ ความจริงก็ได้เขียนหนังสือติดป้ายบอกไม่ให้พระธุดงค์มาปักกลดอยู่ที่ร่มไทรนี้แล้ว แต่คงเป็นด้วยเด็กๆ ทิ้งถอนไปเล่นเสีย ท่านจึงไม่ทราบ พวกโยมเคยเห็นพระธุดงค์มาอยู่ที่นี่ เป็นต้องมีอันตราย

ทุกองค์ ปีกลายนี้ก็ ๒–๓ รูป เริ่มต้นปีนี้ก็ ๑ รูปแล้ว เชื่อพวกโยมสักครั้งเถิด”

“อันตรายร้ายแรงอย่างไรหรือ?”

“จะเป็นอันตรายชนิดไหนก็บอกไม่ถูก แต่ทุกรูปที่มาปักกลดอยู่ที่นี่แล้ว พอรุ่งเช้า พวกชาวบ้านเป็นต้องมาช่วยกันเป็นสัปเหร่อนำศพพระนั้นไปฝังทุกครั้ง เห็นที่คอมีสีดำคล้ำคล้ายถูกอะไรบีบ ตามร่างกายที่อื่นไม่มีบาดแผลอะไรเลย”

“ขอบคุณมาก ที่พวกโยมสงสารฉัน เกรงจะเอาชีวิตมาทิ้งเสียที่นี่ แต่อาตมาได้เล่าเรียนวิชามาพอตัวแล้ว ทั้งเคยผจญกับอันตรายเอาตัวรอดมาได้หลายครั้ง ก็คงจะต่อสู้รักษาตัวให้ปลอดภัยได้เป็นแน่”

เมื่อชาวบ้านเหล่านั้นได้พยายามอ้อนวอนขอให้ถอนกลดไปที่อื่นสักเท่าไรๆ พระธุดงค์รูปนั้น ก็มิได้ยอมเชื่อตาม ด้วยถือตัวว่ามีคาถาอาคมเครื่องรางป้องกันตัวพร้อมมูล จึงไม่ยินยอมปฏิบัติตามคำแนะนำด้วยน้ำใจดีของชาวบ้าน ก็เป็นอันสุดวิสัยที่ชาวบ้านเหล่านั้นจะทนอ้อนวอนอยู่ได้ ครั้นถึงเวลาค่ำมืดลงแล้ว จึงต่างก็ลาพระธุดงค์นั้นกลับไปด้วยหัวใจเศร้าสลดเป็นอันมาก

ส่วนพระธุดงค์นั้น ครั้นชาวบ้านกลับไปหมดแล้ว ก็รู้สึกตัวว่า น่าจะมีอันตรายสำคัญสักอย่างหนึ่งตามที่ชาวบ้านบอกแนะนำ จึงเริ่มทำพิธีต่างๆ เป็นการป้องกันตามความรู้ที่เคยศึกษามา มีการสวดมนต์ บริกรรมคาถาอาคม เสกดินขว้างและเสกน้ำประพรมโดยรอบกลด แถมนั่งบริกรรมตามพิธีป้องกันอยู่อีกเป็นเวลาจนประมาณ ๒ ยามต้นผ่านไปแล้ว จึงได้เอน

กายลงพักผ่อน ส่วนใจก็ยังระแวงภัยตามคำบอกเล่าของชาวบ้านอยู่ จนกระทั่งม่อยหลับไปด้วยความอ่อนเพลียเนื่องจากการเดินทางมาเกือบครึ่งวัน

ในบริเวณนั้นเงียบสงัด ปราศจากเสียงอันใดรบกวน นอกจากเสียงสัตว์เล็กๆ มีจิ้งหรีดเป็นต้น กรีดเสียงเป็นเพื่อนอยู่เท่านั้น น่าวังเวงใจมิใช่น้อย พร้อมกับอากาศเยือกเย็นลงปกคลุมทั่วบริเวณ ทำให้สงัดเงียบเยือกเย็นน่าวังเวงใจ

เมื่อพระธุดงค์รูปนั้นตกใจตื่นจากการงีบหลับ ๒-๓ ชั่วโมง เพราะปรากฏว่ามีพายุพัดมาอย่างแรง คล้ายฝนจะตก แต่เมื่อมองดูท้องฟ้าข้างแรม ก็เห็นดาวสุกระยับอยู่ทั่วไป ไม่มีเค้าฝนเลย สาขาของต้นไทรแกว่งไกวสะบัดโยก ประหนึ่งจะถอนต้นให้ล้มเอน ด้วยกระแสแห่งพายุพัดอยู่รุนแรงเช่นนั้น ถึงกับพัดมุ้งตลบขึ้น ตัวกลดก็กวัดไกวแทบจะล้มพังลง เป็นเหตุให้พระธุดงค์รูปนั้นต้องลุกขึ้นนั่งมองซ้ายมองขวาสังเกตการณ์อยู่ในความมืดมัว และใจก็ระทึกนึกถึงคำเตือนของชาวบ้านอยู่อีกมิวาย

ทันใดนั้นเอง ก็ปรากฏเห็นเป็นแสงเขียวคู่อย่างดวงตาสุนัขในที่มืด เมื่อกระทบแสงไฟออกจากโคนต้นไทร กลอกส่ายอยู่ไปมา ทำให้พระธุดงค์ต้องชะงักเพ่งพิจารณาดูให้แน่ใจว่าจะเป็นดวงแสงอะไร ครั้นแสงนั้นค่อยเขยิบใกล้เข้ามา ก็พอเห็นได้อย่างมัวๆ ว่าเป็นดวงตาของคนที่มีรูปลักษณะสูงใหญ่ดำเมื่อม เดินทื่อตรงมาหาตน ทำให้นึกว่าเป็นปิศาจมาหลอกหลอน จึงหลับตาภาวนาอาคมขับภูตผีปิศาจ และทั้งมั่นใจว่าได้เสกก้อนดินขว้างไปกั้นไว้ทั้ง ๔ ทิศ และประพรมน้ำมนต์ไว้

โดยรอบแล้ว เจ้าปิศาจนั้นคงไม่ข้ามเขตเข้ามาถึงตนได้ สักครู่ลืมตาฝ่าความมืดออกดู ก็ทำให้ตกใจพิศวงแทบจะกระโจนหนี เพราะเจ้าปิศาจหาได้อยู่นอกเขตตามความเข้าใจของตนไม่ กลับย่างก้าวช้าๆ ตรงที่อเข้ามา จนห่างกลดประมาณ ๒ วา ทำให้เห็นลักษณะของปิศาจชัดเจนยิ่งขึ้น ด้วยอาศัยแสงสว่างของดวงดาวยามดึก มองเห็นตาลุกวาว ปากแสยะ นุ่งผ้าหยักรั้ง รูปร่างใหญ่โตกว่าคนธรรมดาสัก ๒ เท่า เมื่อเห็นว่าอำนาจก้อนดินเสก น้ำมนต์ประพรมคุ้มกันไม่ได้แล้ว จึงเริ่มบริกรรมคาถาพร้อมกับล้วงห่อข้าวสารปลุกเสกที่ติดตัวออกมาเสกเป่าแล้วซัดไปยังปิศาจนั้นอีก เพื่อเป็นทางป้องกัน แล้วก็ข่มใจหลับตาบริกรรมต่อไป ด้วยความเชื่อมั่นว่า อย่างไรเสียปิศาจถูกเม็ดข้าวสารเสกนี้แล้ว ต้องไม่กล้าเข้ามาอีกเป็นแน่ ครั้นลืมตาขึ้นดูอีก ที่ไหนได้ เจ้าปิศาจนั้นได้ลุกประชิดเข้ามานั่งยองๆ อยู่ตรงหน้าแล้ว ขวัญไม่ดี คาถาอาคมที่ได้เล่าเรียนก็นำออกใช้จนหมดแล้ว ไม่สามารถปราบปิศาจตนนี้ให้ถอยห่างได้ ยิ่งขับไล่ ยิ่งเขยิบเข้ามาใกล้ มองดูตัวปิศาจที่นั่งยองๆ อยู่นั้น ศีรษะสูงเท่ายอดกลด ค่อยเขยิบเคลื่อนใกล้ตัวเข้ามาทุกที พร้อมกันนั้น เจ้าปิศาจก็เอื้อมมือขวาเข้ามาค้ำคอจนหงายหลัง ซ้ำกดนิ่งไว้กับพื้น มือซ้ายก็รวบขาทั้ง ๒ ไว้มิให้ดิ้นรน เมื่อพระธุดงค์ถูกกระทำร้ายจากปิศาจเช่นนี้ จะดิ้นรนหรือร้องขอความช่วยเหลือใคร ก็เป็นอันหมดหวัง เพราะถูกมือที่หยาบและแข็งแกร่งกดค้ำติดแน่นกับพื้นดิน แทบจะหายใจไม่ออกอยู่แล้ว จะนึกถึงคาถาอาคมบทอื่นๆ อย่างไรก็นึกไม่ออก ด้วยเสียขวัญ คงนึกได้แต่ว่า “เราเห็นจะตายคราวนี้แน่ อาคมต่างๆ

เสื่อมแล้ว จึงไม่สามารถคุ้มกันปิศาจได้ เราคงตายอย่างไม่มีใครช่วยเราให้รอดพ้นได้เลย โธ่ เราต้องตายแน่คนเดียวอย่างนี้ละหนอ **ตาย–ตาย**"

พอพระธุดงค์นึกคิดถึงตัวได้เพียงนี้ รู้สึกว่ามือที่ค้ำคออยู่นั้นค่อยคลายการกดรัดลงบ้าง พร้อมกันนั้นก็ได้ยินเสียงคำรามจากปิศาจนั้นว่า "รู้สึกสำนึกตัวละหรือ ไหนว่าเป็นคนมีคาถาอาคมเก่ง ทำไมไม่ภาวนาให้ช่วยตัวได้เล่า" แล้วปิศาจนั้นก็ตะคอกอีกว่า **"คาถาอาคมน่ะกันตายได้หรือไม่?** เห็นหรือยังว่ากันได้หรือไม่ได้"

พระธุดงค์แสนกลัวแสนประหลาดใจในน้ำเสียงของปิศาจจะพูดตอบ ก็ไม่มีเสียง คงได้แต่นึกในใจว่า **"จริงแล้ว คาถาอาคมอะไรที่ไหนจะมาป้องกันความตายได้ เราหลงเรียนหลงเข้าใจเสียเป็นนาน เพิ่งมาเห็นจริงแท้คราวนี้เอง"**

ลำพังความนึกคิดของพระธุดงค์เพียงนี้ มือปิศาจที่ค้ำคออยู่นั้น ก็ขยายคลายออกเพียงกุมไว้เฉยๆ พลันเสียงปิศาจก็เอ่ยต่ออีกว่า "นี่แหละ คนทั้งหลายมักหลงเห็นไปว่าคาถาอาคมนั้นป้องกันความตายได้ จึงทะนงกันนัก เฝ้าแสวงหาอาจารย์ผู้แสดงตนว่าวิเศษ มีเครื่องรางของขลัง สามารถทำให้ได้ลาภผลสมประสงค์บ้าง ป้องกันภยันตรายต่างๆ ตลอดโรคภัยไข้เจ็บบ้าง ที่สมปรารถนาก็ชมว่าอาจารย์เก่ง ที่ไม่สมประสงค์ ก็โทษตนว่าเคราะห์ร้ายมาก ท่านช่วยไม่ได้ ถึงกระนั้น ถ้าท่านไม่ช่วยจะหนักยิ่งกว่านี้ หลงกันทั้งอาจารย์ทั้งศิษย์ทีเดียว"

"จริงแท้ เราเองก็พลอยหลงเป็นเหมือนอย่างว่า" พระ

ธุดงค์นึกในใจ และนึกต่อไปอีกว่า "เรานี่ก็เป็นพระ บวชในพระพุทธศาสนา แต่ไม่ทำกิจของศาสนาให้ถูกตรงกับประพฤติ เหมือนเอาพระศาสนาบังหน้า การมาธุดงค์ ก็เพื่อพรากจากหมู่หาความสงัดสงบ จะได้มีโอกาสเจริญกัมมัฏฐานให้รู้แจ้งเห็นจริง นี่กลับมาธุดงค์เพื่อทดลองคาถาอาคม ซึ่งเป็นความงมงายอย่างน่าละอายที่สุด เราเกิดมาเป็นคนแล้ว จะหาอะไรมาป้องกันเจ็บไข้ตายได้ เป็นอันหาไม่ได้โดยแท้ ความเจ็บไข้ตายมีมากับร่างกายของเราเอง ถ้าจะแก้เจ็บไข้ตาย หน้าที่เราเองจะต้องแก้ ไม่ต้องให้ใครอาจารย์ที่ไหนมาแก้ เมื่อความจริงแก้ไม่ได้ด้วยกันทั้งนั้นเราจะมัวหลงอย่างที่เขาหลงกันมาเป็นจำนวนมากเช่นนี้ไม่ควรเลย ถ้าเรารอดชีวิตคราวนี้ จะพยายามบากบั่นหาความรู้แจ้งเห็นจริงในธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เต็มสติกำลังจนกว่าชีวิตจะหาไม่"

"สาธุ สาธุ สาธุ" เสียงปิศาจอนุโมทนาด้วยรู้ความคิดของพระธุดงค์แล้ว ทั้งมือที่จับร่างกายอยู่ ก็คลายออกหมดพร้อมกับร่างปิศาจหายวับไป คงมีเสียงพายุพัดกระโชก ทำให้สาขาของต้นไทรกวัดแกว่งอยู่ชั่วครู่ แล้วก็สงบพร้อมด้วยแสงเงินแสงทองจับขอบฟ้า

รุ่งอรุณแล้ว ชาวบ้าน ๔–๕ คน พร้อมด้วยจอบเสียมต่างเดินมุ่งหน้ามาสู่ที่ปักกลดของภิกษุธุดงค์ด้วยดวงหน้าสลด เมื่อมาถึงเห็นพระธุดงค์นอนสงบเฉยอยู่ ก็เข้าใจว่ามรณภาพแล้ว จึงพึมพัมปลงสังเวชว่า "ท่านไม่ควรจะดื้อดึงเลย ต้องเอาชีวิตมาทิ้งเสียเปล่าๆ" ฝ่ายพระธุดงค์ลืมตาขึ้นมองด้วยความอ่อนเปลี้ยในอาการที่นอนอยู่ เห็นชาวบ้านอยู่ใกล้ๆ เช่นนั้น จึง

เอ่ยพูดด้วยเสียงกระเส่าๆ ว่า “โยม โยม ฉันยังไม่ตายดอก แต่อ่อนใจเต็มที ขอน้ำฉันสักนิดเถิด”

เมื่อได้ฉันน้ำพอชุ่มชื่นมีกำลังแล้ว จึงขยับตัวลุกขึ้น จัดเครื่องนุ่งห่มให้เรียบร้อย แล้วเล่าความเป็นไปที่ผ่านมาให้ชาวบ้านฟัง หัวหน้าชาวบ้านเมื่อทราบเรื่องแล้ว จึงรีบส่งชาวบ้านคนหนึ่งให้เร่งกลับ เพื่อนำเอาอาหารมาถวาย จากนั้นก็ไต่ถามความละเอียดของเหตุการณ์ที่ผ่านมาด้วยความสนใจ

สักครู่ใหญ่ไม่ทันสาย ก็มีกลุ่มชาวบ้านทั้งหญิงชายผู้ใหญ่เด็กร่วม ๑๐๐ คน บ้างก็หาบสำรับกับข้าวติดตัวมาด้วย ต่างมุ่งหน้ามาที่พระธุดงค์ ด้วยความคิดว่าท่านศักดิ์สิทธิ์มาก ไม่มรณภาพอย่างองค์ก่อนๆ เมื่อได้อังคาสภัตตาหารเรียบร้อยกล่าวกถาอนุโมทนาแล้ว พระธุดงค์รูปนั้นก็ถือโอกาสกล่าวชี้แจงเปลื้องความเข้าใจผิดของชาวบ้าน ซึ่งเข้าใจว่าตนเป็นผู้วิเศษ มีชีวิตรอดมาได้ผิดกว่าภิกษุรูปอื่นๆ ที่ต้องเสียชีวิตเป็นตัวอย่างมาแล้ว

“ญาติโยมทั้งหลาย อาตมาขอชี้แจงให้ทราบว่า อาตมามิใช่ผู้วิเศษอย่างพวกญาติโยมทั้งหลายเข้าใจเลย ความจริงที่รอดชีวิตมาได้นี้ เพราะพระคุณของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนไว้ว่า คนเราทุกคนมีความเกิดเป็นตัวตนแล้ว ต้องแก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดาเหมือนกันหมด ไม่มียกเว้นใครไว้เลย มีเกิดเป็นเบื้องต้น ก็ต้องมีตายเป็นที่สุด ใครจะมีวิธีแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างไร ตามความเข้าใจหรือลัทธิอาจารย์ของใครอย่างไร ล้วนแต่ป้องกันไม่ได้ทั้งนั้น ฉันเองเดิมก็หลงเข้าใจว่าคาถาอาคมที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจะแก้ความแก่ เจ็บ ไข้ ตายได้ จึง

สนใจแสวงหายิ่งนัก จนถึงกับทำให้ทะนงตัวว่าเป็นผู้สามารถ ไม่ยอมเชื่อคำแนะนำของพวกโยมเมื่อเย็นวานนี้ ครั้นได้ประสบเหตุการณ์เมื่อคืนนี้ ทำให้ได้สำนึกรู้สึกตัวว่าตนหลงเข้าใจในทางผิดเสียแล้ว มารู้สึกตัวตามความจริงก็เมื่อใกล้ตายว่าเรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ เว้นแต่จะถึงช้าหรือเร็วเท่านั้น คาถาอาคมเครื่องรางของขลังอย่างไรนั้น คุ้มกันไม่ได้เลย นอกจากบำรุงขวัญให้ดีได้บ้างเท่านั้น พระธุดงค์รูปอื่นที่ต้องมรณภาพไปนั้น ฉันเข้าใจว่า เพราะยังหลงเข้าใจว่าคาถาอาคมช่วยตัวได้ จึงต้องตายไปเพราะหลง ส่วนฉันก็จวนมรณะเต็มที หากแต่มาหวนคิดกลับตัวได้ จึงรอดชีวิตมาเล่าเหตุการณ์ให้ญาติโยมทั้งหลายฟังในเวลานี้ ปิศาจนั้นแลคงเท่ากับผู้ตรวจตราภิกษุที่ธุดงค์ผ่านมาในแดนของตน ถ้าเห็นว่ารูปใดยังหลงเชื่อคาถาอาคมอยู่ ก็ควรไปตายเสีย จะได้ไม่มีชีวิตอยู่ชักจูงผู้อื่นให้หลงใหลไปตามอีก เท่ากับคอยเตือนภิกษุผู้ปฏิบัติไม่ตรงตามคำสอนของพระพุทธเจ้าให้กลับทิฏฐิความเห็นเสียใหม่ ฉะนั้น จึงขอเตือนญาติโยมทั้งหลายในที่ประชุมนี้ จงเชื่อตามที่อาตมาชี้แจงมานี้ ซึ่งล้วนเป็นความจริงที่ได้พบเห็นมาด้วยตนเองเถิด ส่วนอาตมาก็ตั้งใจเด็ดเดี่ยวที่จะไม่เชื่อเรื่องคาถาอาคมต่อไป และจะแสวงหาวิเวกเพื่อความสงบกายวาจาใจให้ตรงกับจุดประสงค์ของการธุดงค์โดยแท้”

ชาวบ้านทั้งหลายต่างยกมือประนมรับ สาธุ สาธุ สาธุ พร้อมกัน แล้วต่างลากลับไปสู่ที่อยู่ของตนๆ

นิทานนี้สอนให้รู้ว่า คาถาอาคมทั้งหลายมิใช่เป็นเครื่อง

แก้ไข ป้องกัน ห้ามปรามหรือช่วยบรรดาสิ่งที่ตนประสงค์เสมอไป เพียงช่วยบำรุงขวัญของผู้งมงายเท่านั้น ความจริงแล้ว จงพิจารณาหาความจริงในตัวเองให้ประจักษ์ชัดแก่ใจว่า **"เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้"** ดังนี้แล้ว จะได้เร่งทำคุณประโยชน์ให้แก่ตนและผู้อื่นจนสุดสามารถ อย่ามัวหลงปล่อยวันเวลาและชีวิตให้ล่วงเลยไป ด้วยการคิดแก้ไขเปลี่ยนแปลงเอาตามใจหลงของตน ก็จะบรรลุประโยชน์สมกับนับถือพระพุทธศาสนาแล

อพฺยาปชฺฌํ สุขํ โลเก.
ความไม่เบียดเบียน เป็นสุขในโลก

คาถาอุณหิสวิชัย

พระครูวิจิตรธรรมคุณ*
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

อตฺถิ อุณฺหิสฺสวิชโย ธมฺโม โลเก อนุตฺตโร
สพฺพสตฺตหิตตฺถาย ตํ ตฺวํ คณฺหาหิ เทวเต
ปริวชฺเช ราชทณฺเฑ อมนุสฺเสหิ ปาวเก
พยคฺเฆ นาเค วิเสภูเต อกาลมรเณน วา
สพฺพสฺมา มรณามุตฺโต ฐเปตฺวา กาลมรณํ
ตสฺเสว อานุภาเวน โหนฺตุ เทวา สุขี สทา
สุทฺธสีลํ สมาทานํ ธมฺมํ สุจริตํ จเร
ตสฺเสว อานุภาเวน โหนฺตุ เทวา สุขี สทา
สิกฺขิตํ จินฺติตํ ปูชา ธารณํ วาจนํ ครุํ
ปเรสํ เทสนํ สุตฺวา ตสฺส อายุํ ปวฑฺฒตีติ

คำแปล

พระธรรมชนะซึ่งความ (เร่า) ร้อนอันยอดเยี่ยมมีอยู่ในโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวง ดูก่อนเทวดา เธอจงเรียนพระธรรมนั้น

ด้วยอานุภาพแห่งพระธรรมนั้นบุคคลพึงเว้นจากราชทัณฑ์ อมนุษย์ ไฟป่า เสือ และนาค ซึ่งเป็นสัตว์มีพิษหรือจาก

*ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่พระราชรัชมงคลเมธี (เจียร เขมาจาโร)

อกาลมรณะเสีย พ้นจากความตายทุกอย่างได้ เว้นแต่กาลมรณะ ขอเทวดาทั้งหลาย จงมีความสุขในกาลทุกเมื่อ ด้วยอานุภาพแห่งการสมาทานศีลอันบริสุทธิ์ ประพฤติธรรม อันสุจริต ขอเหล่าเทวดา จงมีความสุขในกาลทุกเมื่อ การศึกษา การคิด การบูชา การทรงจำท่องบ่น การเคารพ และฟังการแสดงของผู้อื่น เขาย่อมมีอายุยืน

สรรพคุณ : สวดภาวนาทุกวัน อายุยืนไม่ตกนรก

คาถานี้ตามชนบทท้องถิ่นนิยมนับถือกันอยู่ว่ามีสรรพคุณมาก ในบางแห่งพระสงฆ์ใช้สวดในงานมงคลทำบุญอายุ นัยว่ามีสรรพคุณมากดังกล่าว บางรายยืนยันว่า ตายก็ไม่เน่าไม่เหม็น ตามแต่จะเชื่อมากเชื่อน้อย เข้าใจว่าพระอาจารย์ในชั้นหลังแต่งขึ้น ทำนองเดียวกับคาถาชินบัญชรของ **สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต)** นั้นเอง บางตอนเป็นพุทธภาษิต เช่น **ธมฺมํ สุจริตํ จเร** เป็นต้น ตำนานที่เกี่ยวกับเรื่องนี้อ้างว่าตรัสแก่พระสารีบุตร ทรงปรารภสามเณรน้อย ผู้เป็นศิษย์ของท่านก็มี ที่ว่าตรัสแก่เทวดาชื่อสุประดิษฐเทพบุตรก็มี หลักฐานที่เล่าไม่ตรงกันเฉพาะที่อ้างว่าตรัสแก่เทวดานั้น มีเรื่องว่า สมัยที่พระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นไปโปรดพระพุทธมารดาบนดาวดึงส์ ครั้งนั้นตรัสพระสัตตัป–กรณาภิธรรม ๗ คัมภีร์ โปรดเทพยดาตลอดไตรมาส สุประ–ดิษฐเทพบุตรเสวยทิพยสมบัติเพลินไป ถึงกาลกำหนดสิ้นอายุขัยไม่รู้สึกตัว สหายเทพบุตรด้วยกัน ชื่ออากาศจารี มาเตือนว่า **'เพื่อนเอ๋ย! เพื่อนไม่รู้หรือว่าอายุสังขารของเพื่อนนั้น จะสิ้นสุดหมดสมาชิกภาพลงภายในเจ็ดวันนี้แล้ว เพื่อนจะต้องไปเสวย**

ทุกข์ในอเวจีมหานรกละคราวนี้'

สุประดิษฐเทพบุตร ได้ฟังคำของเพื่อนเทวดาบอกดังนั้น ก็มีจิตใจหวั่นไหว เป็นทุกข์เป็นร้อน กระสับกระส่ายอยู่ คิดว่า **'อะไรเล่า จะเป็นที่พึ่งของเราในคราวนี้'** มองไปมองมาไม่เห็นช่องทาง จึงไปเฝ้าพระอินทร์ผู้เป็นจอมแห่งทวยเทพ กราบทูลวิงวอนให้เป็นที่พึ่ง พระอินทร์ตรัสว่า **'เราจะเป็นผู้ประเสริฐในโลกทั้งสามก็หาไม่ อนึ่ง เราไม่อาจกีดกันบาปกรรมลามกของใคร ๆ ได้ เว้นไว้แต่องค์พระสัมมาสัมพุทโธพระองค์เดียวเท่านั้น จงไปเฝ้าพระพุทธเจ้าด้วยกันเถิด'** ดังนี้แล้ว ทรงพาสุประดิษฐเทพบุตรไปเฝ้ากราบทูลให้ทรงทราบความปริวิตกของตนจึงตรัสประทานคาถานี้

ในเรื่องส่อให้เห็นว่า เทวดานั้นก็มีทุกข์มีร้อนเหมือนมนุษย์ธรรมดาสามัญ ไม่แตกต่างอะไรกัน ในบางกรณีก็อาจมีทุกข์หนักยิ่งกว่า ผู้ที่ทำบุญให้ทานแล้วหวังไปเป็นเทวดา ก็ควรจะไตร่ตรองดูเสียให้ดีก่อน

ส่วนเรื่องหลักฐานที่มา บางทีจะฟังไม่ได้สำหรับนักศึกษาค้นคว้า แต่เมื่อพิจารณาเนื้อหาดูแล้วก็เห็นว่าสาระในเรื่องนี้ยังมีอยู่ คืออย่างน้อยก็เป็นเครื่องหน่วงเหนี่ยวจิตใจไม่ให้เหินห่างจากคุณพระรัตนตรัย ห้ามกันมิให้ประพฤติไม่ชอบ ประกอบแต่กรรมสุจริต เป็นเหตุให้เจริญงอกงามในสัมมาปฏิบัติได้ เช่นศีลห้ามีปาณาติบาตเป็นต้น อันเป็นเรื่องงดเว้นเวรภัยอันตรายการผิดศีลท่านแสดงไว้ว่า ผู้ที่เคยฆ่าสัตว์ตัดชีวิตมาในชาติก่อนกลับมาในชาติใหม่เป็นคนมีอายุสั้นพลันตายง่ายๆ เคยลักฉวยหรือฉกชิงทรัพย์สินของคนอื่นที่เขาไม่ได้ให้ ย่อมเป็นคนยากจน

ขัดสน หาเช้ากินค่ำ เคยประพฤติผิดในกามล่วงละเมิดประเวณี ย่อมมีศัตรูคู่อาฆาตมาก เคยโกหกมดเท็จ ย่อมจะถูกกล่าวหากล่าวตู่ด้วยเรื่องที่ไม่เป็นจริงบ่อยๆ เคยเป็นคนคอสุรา นัยว่ามักบ้าๆ บอๆ สติสตังไม่สมประกอบ หรือไม่ก็พิกลพิการ ดูเป็นเรื่องที่ออกจะน่ากลัวอยู่ เมื่องดเว้นเสียได้ เวรภัยอันตรายทั้งปวงก็ไม่มี ผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์น้อยใหญ่ มีใจเปี่ยมด้วยเมตตากรุณา คนทั้งหลายก็ไม่ต้องหวาดเกรงหรือรังเกียจ ผู้ไม่ลักไม่ฉ้อทรัพย์สินที่เขาไม่ได้ให้ คือไม่ไวว่องหยิบ คนทั้งหลายก็ไว้วางใจสนิท ไม่ประพฤติล่วงละเมิดในกามของผู้อื่น ไม่กล่าวคำเท็จคำไม่จริง ไม่ดื่มสุราเมรัย เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุให้เกิดความเชื่อถือไว้วางใจได้สนิทสนม จะไปยังทิศใดก็ห่างไกลภัยอันตราย ไม่ต้องกลัวเกรงหรือหวาดระแวง นี้เป็นอานิสงส์ของศีลเพียงห้าข้อที่ประพฤติได้จริง ผู้ประพฤติได้ก็ควรมีอายุยืนและมีความสุข

สำหรับการประพฤติสุจริตธรรมนั้น ก็เป็นเรื่องที่มองเห็นได้ง่าย คนสุจริตย่อมจะอยู่ได้ตามปรารถนาไม่ว่าในที่ใด ไม่มีขอบเขตจำกัด เป็นอิสรเสรีแก่ตนเอง ตรงกันข้ามคนทุจริตอยู่ที่ไหนก็บ่อนแตกที่นั่นอยู่ไม่เป็นสุข ต้องหลบต้องซ่อนหัวซุกหัวซุน ถิ่นที่เหมาะที่นับเป็นปฏิรูปเทศของคนทุจริต ก็เห็นมีแต่คุกตะรางหรือค่ายกักขัง เป็นขุมนรกเราดีๆ นี่เองที่เห็นได้ในปัจจุบัน ต้องจำกัดเขตตนเอง กักขังตนเอง ทำตนให้หมดอิสรภาพเสรีด้วยน้ำมือน้ำพักน้ำแรงความประพฤติของตนเอง บรรทุกเข้าไว้แต่เวรภัยร้ายกาจจะเอาอายุยืนและความสุขมาจากไหน

ส่วนเรื่องความตายนั้นเป็นธรรมดาโลก ข้อแตกต่างก็เพียงแต่ตายช้าตายเร็วกว่ากันเท่านั้น การตายแบ่งได้เป็น ๒ อย่าง ตายเพราะสิ้นอายุขัยตามปกติธรรมดา เรียกว่า ***กาลมรณะ*** การตายด้วยอุปัทวะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างก่อนวัยที่สมควร เรียก อกาลมรณะ นับเป็นเรื่องยากทั้งสองมรณะ เพราะอายุขัยของแต่ละคนแตกต่างกันไปตามกำลังเวรกรรมของตน กำหนดหมายไม่ได้ว่า อายุขัยของใครเท่าไร และเมื่อไรจึงจะถึงอายุขัย เพราะฉะนั้น จึงมีคำว่า **'ถึงที่'** ขึ้นมาใช้ ตายเมื่อใด **'ถึงที่'** เมื่อนั้น ยังไม่ตายก็ยังไม่ **'ถึงที่'** เช่นคำที่ว่า **"ไม่ถึงที่ก็ไม่ตายวายชีวาต ใครพิฆาตเข่นฆ่าไม่อาสัญ แม้นถึงที่ก็ต้องตายวายชีวัน ใครไม่ทันทำร้ายก็ตายเอง"** หนทางที่ดีในเรื่องนี้ก็คือความไม่ประมาท ผู้ประมาทท่านเรียกว่าคนตายแล้ว คือตายทั้งเป็น การตายอย่างไรชนิดไหน เห็นจะไม่เจ็บปวดเท่าตายทั้งเป็น เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรประมาทในเรื่องศีลเรื่องธรรม อย่างน้อยก็เป็นเครื่องป้องกันไม่ให้เราต้องตายโดยไม่จำเป็น

ความเป็นผู้มีอายุยืนก็ดี การไม่ต้องตกนรกก็ดี สามารถทำให้มีให้เป็นขึ้นได้ ด้วยคาถาอุณหิสวิชัยนี้โดยความประพฤติดีปฏิบัติชอบ และสวดภาวนาเป็นประจำวัน แต่ที่ให้ผลแน่นอนที่สุดนั้นอยู่ที่การประพฤติ ไม่ประมาทในศีลธรรม ส่วนการภาวนาให้ผลเพียงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นเครื่องเตือนสติ ไม่ให้พลั้งเผลอไปในทางที่ผิด แต่ถึงกระนั้นก็ยังนับว่าเป็นความดีความงาม ดีกว่าร้องเพลงเป็นไหน ๆ

❊ ❊ ❊ ❊ ❊

คาถานี้มีผิดเพี้ยนกันหลายแห่ง เช่น เทวา บางแห่งว่า เทโว คำว่า กาลมรณํ บางแห่งว่า กาลมาริตํ อุณฺหิสฺส นั้น บางแห่งก็ว่า อุณฺหสฺ ไม่ยุติคงเพี้ยนเพราะความทรงจำหลายทอด

สุขํ สุปติ พุทฺโธ จ เยน เมตฺตา สุภาวิตา.
ผู้เจริญเมตตาดีแล้ว ย่อมหลับและตื่นเป็นสุข

❋ ❋ ❋ ❋ ❋

ถาม-ตอบปัญหาธรรมะ
หลวงปู่หล้า เขมปัตโต

การจบของทำบุญ (สิ่งของ ปัจจัย) ที่ถูกควรทำอย่างไร ควรจบ (อธิษฐาน) ทุกครั้งหรือไม่ อย่างไรครับ เห็นบางครั้งจบตั้งนาน ส่วนผมบางทีก็จบว่าขอถวายเพื่อบูชาคุณพระพุทธ พระธรรม พระอริยสงฆ์สาวก หรือขอให้พบแต่สิ่งที่ดีงาม และขอให้พ้นทุกข์ (บางทีเผื่อบิดา มารดา ผู้มีพระคุณ บางทีก็ขอให้มีปัญญาสติ)

การทำบุญต้องให้รู้จักเจตนาของตนว่าทำเพื่ออะไรเป็นเจ้าหัวใจ ทำเพื่อพ้นทุกข์ในวัฏฏสงสารคือพระนิพพาน อันนี้เป็นคิวสำคัญมาก คิวก็ดี ความประสงค์ก็ดี เจตนาก็ดี ความสัจที่ตั้งไว้ก็ดี ความอธิษฐานที่ตั้งไว้ก็ดี ก็มีความหมายอันเดียวกัน ส่วนสิ่งของที่เราจะเอาไปบริจาคทานนั้น ถ้าหากว่าทำกับพระปฏิบัติเคร่งครัดในธุดงควัตร หากว่าเป็นเกี่ยวกับจีวร เราก็ต้องบังสุกุล การบังสุกุลมีหลายอย่าง แบบหนึ่งบังสุกุลไว้ที่ทางจงกรมของท่านหรือที่บริเวณกุฏิของท่าน หรือที่บันไดท่าน แล้วเอาใบไม้เป็นพาดไว้เพื่อให้เป็นเครื่องหมายว่า "บังสุกุล" ...อีกแบบหนึ่ง เอาไปบังฯ ไว้ในศาลาประชุมสงฆ์และหนทาง (บิณฑบาต) หรือประตูเข้าวัด ส่วนอาหารนั้นท่านผู้ถือธุดงค์เคร่ง ท่านก็ยินดีอันตกลงในบาตร ส่วนโรงครัว

นั้น ถ้าวัดใหญ่โตรโหฐาน มีพระมากก็เว้นในการทำอาหารไม่ได้ แต่ท่านก็มีขอบเขตอยู่ ฉันหนเดียวด้วย ที่เรียกว่านั่งอาสนะเดียว ฉันในบาตรด้วย ผู้ที่ฉันในบาตรเคร่งเอารวมลงทั้งหวานและคาวด้วย ไม่ได้ใส่ฝาบาตร...ทีนี้ การอธิษฐานมันก็ต้องเอาเจตนาของเราเป็นประมาณ เป็นภาษาไทยภาษาใจเราก็ได้ เพราะสิ่งเหล่านี้มันอยู่ต้นมือที่เราจะมุ่งบริจาคแล้ว ส่วนปัจจัยนั้น ถ้าจะให้สะดวกกับองค์ท่านแท้ เราก็ต้องเอาธนาณัติ, ตั๋วฯ หรือเช็คฯ ส่วนจะน้อยหรือมาก มันก็ขึ้นอยู่เท่าที่เราศรัทธา อันเป็นเจตนาของเรา ส่วนมีเจตนาเพื่อพ้นทุกข์ในวัฏฏสงสารไม่มาเกิดอีกนั้น คำว่าไม่มาเกิด คือไม่มาเกิดในวัฏฏสงสาร คำว่าวัฏฏสงสารหมายเอาพรหมโลกลงมาจนถึงสัตว์เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย สัตว์ในนรก และเพื่ออุทิศให้บิดามารดา ตลอดทั้งผู้มีพระคุณหรือทั่วทั้งไตรโลกธาตุ อันนั้นเป็นเจตนาดีแล้ว ถึงแม้ของบริจาคทานเราเล็กน้อย ก็ไม่ขัดข้องต่อธรรมะ ยิ่งได้บุญทวีคูณเหมือนเดิม ถ้าทำมากก็ยิ่งได้มาก การอุทิศบุญให้แด่ท่านผู้อื่น บุญไม่ได้หมดไป มีแต่ได้ทวีมาก แม้ข้าวเมล็ดเดียวจะอุทิศถึงไตรโลกธาตุก็ได้ ไม่ว่าทำบุญประเภทไหน ชั่วลัดนิ้วมือเดียวก็ตาม ขณะจิตเดียวก็ตาม อุทิศให้ไตรโลกธาตุได้ทั้งนั้น ท่านเหล่านั้นจะได้รับหรือไม่ได้รับ แต่ผู้อุทิศให้ท่วมไม่เสียแล้งไม่เสีย และการทำบุญส่วนตัวก็ดี หรือบุญอุทิศก็ดี ทำเพื่อรู้แจ้งพระนิพพานโดยด่วนนั้น มีอานิสงส์มาก หาประมาณไม่ได้ และก็เป็นปัญญาไปทางลัดด้วย แต่ผู้สร้างบารมีแก่กล้ามาแล้ว จึงพอใจต้องการอย่างนั้น

การสร้างพระพุทธรูป แล้วอุทิศแก่เจ้ากรรมนายเวร แก้กรรมหนักให้เป็นเบาหรือหมดเลยได้จริงไหมครับ คนที่รับทำพิธีนี้เขาให้ข้อคิดว่า มีการทำบุญอะไรล่ะที่จะดีกว่าการสร้างพระพุทธรูปให้คนกราบไหว้บูชา หลวงปู่มีความเห็นอย่างไรครับ ที่เขาพูดจริงเท็จประการใด?

การสร้างพระพุทธรูป อุทิศแก่เจ้ากรรมนายเวร แก้กรรมหนักให้เป็นเบาหรือหมดเลยนั้น... ส่วนแก้กรรมหนักให้เป็นกรรมเบาก็เป็นการยากอยู่ เพราะไม่ได้ทำวัตรขอขมาโทษกันตอนที่ต่างคนต่างมีชีวิตอยู่ ส่วนกุศลผลบุญนั้นได้อยู่ แต่ก็ไม่พอที่จะลบล้างได้ การที่จะลบล้างได้บ้างก็เพราะต่างคนต่างมีชีวิตให้อภัยกัน ในระหว่างคู่เวรกันยังไม่ตาย ยกอุทาหรณ์ที่พระบรมศาสดาขอความลดหย่อนเวรภัยต่อพระเทวทัต เพราะพระเทวทัตโกรธผูกเวรแต่ครั้งสร้างบารมีอยู่ในปฐมฤกษ์ ส่วนพระเทวทัตนั้นไปกำเอาดินทรายมาสองกำ ขอผูกเวรพระองค์เท่าเม็ดทรายสองกำที่กำอยู่ พระองค์วิงวอนว่าขอให้วางเสียเถิดเพื่อน อย่าผูกเวรเลย แต่พระเทวทัต วางกำมือเดียวเหลือกำมือหนึ่ง ฉะนั้น เวรภัยทั้งหลายจึงตามพระองค์มาหลายภพหลายชาติ จนชาติสุดท้ายที่เข้าสู่พระนิพพาน แต่ขอให้เข้าใจว่า พระเทวทัตเป็นคนพาล ไม่สมฐานะที่จะผูกเวรเพราะพระองค์ไม่ได้ทำผิด พระเทวทัตทำผิดเองแล้วโกรธให้พระองค์ เรื่อง...คือพระเทวทัตไปซื้อถาดทองเก่าเขา เข้าไปพบก่อนไปเห็นถาดทองเก่าเขาแล้วเอาเหล็กไปกรีดดูก็รู้ว่าเป็นทองแท้ แต่โกหกเจ้าของเขาว่าเป็นของเก๊ แล้วตีราคาลงต่ำ แต่จะต้องเอาไว้นี่เสียก่อน แล้วแกก็ลาจากไป แกนึกในใจว่าเวลา

ขากลับจึงจะมาเอาแบบราคาถูกๆ แต่อนิจจาเทวทัตผ่านไปนานพอควรประมาณเข้าถึงกลางบ้านแล้ว พระโพธิสัตว์ก็หาซื้อทองด้วยเหมือนกัน มาเจอเข้าทีหลังแต่เป็นวันเดียวกัน เขาบอกว่ามีทองเก่าใบเดียวนี่เอง มีชายคนหนึ่งไปห่างจากนี้พอสมควรแล้ว แต่คงอยู่ในบ้านนี้ เพราะยังไม่ทันข้ามวันข้ามคืน แกบอกว่าถาดทองใบนี้เป็นของเก๊ แล้วพระโพธิสัตว์ตอบว่า "โอ้...ถาดทองใบนี้ เงินที่ข้าพเจ้าถือมาเดี๋ยวนี้นั้นไม่ได้เสี้ยวถาดทองใบนี้เลย ถาดทองใบนี้เป็นถาดทองร้อยเปอร์เซนต์ เงินข้าพเจ้ามีอยู่เพียงเปอร์เซ็นต์เดียวเท่านั้น" เจ้าของถาดทองเมื่อได้ฟังแล้วเกิดสลดสังเวชมากนัก และเคารพพระโพธิสัตว์มากยิ่ง พร้อมทั้งรักด้วย จึงว่า "อ้ายตัวนั้นมันขี้โกง มันกดข่มจะให้ท่านซะ ถึงมีเสี้ยวเดียวเราก็จะเอา เพราะเราเอาคุณธรรมของท่านที่ซื่อตรง" ครั้นพระโพธิสัตว์ได้ถาดทองใบนั้นแล้วก็ออกไปนอกบ้าน จะไปทางอื่น พระเทวทัต (สมัยนั้นชื่ออะไรไม่ทราบ) พอกลับมาถึง ถาดทองใบซึ่งจะเอาแบบขี้เท็จ เจ้าของเขาก็บอกว่าเป็นทองที่มีค่ามาก ผู้นั้นมีความสัตย์ซื่อเราก็เอามูลค่าท่านเพียงเสี้ยวเดียว แล้วเทวทัตโกรธหน้าแดงหน้าดำ ถามว่าเธอคนนั้นออกไปทางไหน ออกไปตรงนี้แหละ คงพอใจแล้ว ไม่ไปถามที่อื่น พระเทวทัตก็ตามไปโดยด่วน ก็ไปเจอกันอยู่นอกบ้านไม่ไกลนัก แล้วก็ขอแบ่งส่วนด้วยมิหนำซ้ำจะไปแย่งเอามาเลย พระโพธิสัตว์ไม่ยอม จึงได้ผูกเวรดังกล่าวมาแล้ว

การทำบุญนี้คนรวยที่ทำบุญแต่ละครั้งด้วยเงิน ๑ ล้านบาท กับคนจนๆ ที่ทำบุญแต่ละครั้งด้วยเงินครั้งละ ๑๐ บาทนั้น บุญกุศล และอานิสงส์แห่งบุญที่จะได้รับนั้นเท่าเทียมกันหรือไม่

การทำบุญทำน้อยทำมากก็ดี ได้บุญเสมอกันหรือไม่ ข้อนี้ได้ตอบยาวเหยียดดังต่อไปนี้...

ผู้ที่รวยเป็นล้านๆ แต่บริจาคทานเพื่อประชดแดกดันท่านผู้อื่นเพื่อโล่ห์อันนั้นเป็นเกียรติเป็นอำนาจ เพื่ออวดคนอันนี้บุญก็ไม่ได้มาก ถ้าไม่มีเจตนาอย่างนั้น มีเจตนาทำเพื่อให้สมเกียรติของตน อันนี้ก็ได้บุญมากกว่าบ้างและการให้ทานอธิบายมาเรียกว่าทักขิณาวิสุทธิ ๔

๑. ทักขิณาบางอย่างบริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหก แต่ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก
๒. ทักขิณาบางอย่างบริสุทธิ์ฝ่ายทายก แต่ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหก
๓. ทักขิณาบางอย่างไม่บริสุทธิ์ทั้ง ๒ ฝ่าย
๔. ทักขิณาบางอย่างบริสุทธิ์ทั้ง ๒ ฝ่าย

ยกอุทาหรณ์อีก กล้าดี นาไม่ดี ก็พอได้รับผลบ้าง กล้าไม่ดี นาดี ก็ได้รับผลบ้าง นาไม่ดี กล้าไม่ดี ก็ไม่ได้รับผล (เลวมาก) นาก็ดี กล้าก็ดีนี้ เป็นชั้นหนึ่งมีผลมาก

เรื่องติณบาลในครั้งพุทธกาลของพระกัสสปะสัมมาสัมพุทธเจ้า ชายคนหนึ่งเป็นคนยากไร้มาก ไม่มีวิชาจะทำอะไร มีผ้านุ่งผืนเดียว เอากาบไม้มาทำต่างเสื่อ แล้วก็เอาใบไม้มาปูอีก เพื่อให้พอนอนได้ เศรษฐีให้นอนเฝ้าสวนหญ้าคา เศรษฐีให้ข้าวกินวันละ ๑ ทะนาน แล้วก็แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ส่วน

หนึ่งไว้กิน ส่วนหนึ่งให้กระยาจกพวกขอทาน ส่วนหนึ่งใส่บาตรให้พระเณร เมื่อเศรษฐีได้ทราบก็ให้ขึ้นอีกเป็น ๒ ทะนาน แกก็แบ่งอย่างนั้นอีก แล้วเศรษฐีให้ขึ้นอีกเป็น ๓ ทะนาน แกก็แบ่งอย่างนั้นอีก ครั้นอยู่มาเศรษฐีก็สร้างกฐิน อะไรก็ครบหมดในกฐิน ก็ยังเหลือแต่ด้ายจะเย็บผ้า ชายคนจนคนนั้นได้ทราบเข้า ก็นึกสังเวชตนเองว่า ผ้านี้กว่าจะเป็นผืนก็ต้องเย็บเสียก่อน เออ...ดีละ ทีนี้เรามีโอกาสจะได้ทำบุญ จะไปขอเอากับเศรษฐี ในส่วนด้ายนี้ จะรับรองหามาเอง ขอให้คนจนได้ทำบุญด้วย เพราะแต่ชาติก่อนๆ ชะรอยจะไม่ได้สร้างกุศลเลยจึงเกิดมาเป็นคนจนถึงเพียงนี้" ว่าแล้วก็เย็บใบไม้มานุ่งแทนผ้าผืนที่นุ่งอยู่ แล้วเอาไปซักให้สะอาดเสร็จแล้วก็พับเรียบร้อยเอาไปขายในตลาด คงจะเป็นชายหนุ่ม เพราะหญิงสาวพูดล้อเล่นว่า "คุณพี่เอ๋ย ผ้าของคุณพี่นั้น ทำไมถึงไม่นุ่งเล่า จะนุ่งใบตองทำไม ดูแล้วขี้เหร่เหลือเกิน" ทีนี้แกก็ตอบเขาว่า "มันจะขี้เหร่แต่ชาตินี้ ชาติหน้ามันจะสวยดอกคุณน้องเอ๋ย คุณพี่ไม่โกรธดอก" ว่าแล้วก็เอาไปขายได้เงินมา ๑ มาสก ถ้าเทียบในปัจจุบันของเราก็คงจะเพียงราคาบาทเดียวเท่านั้น แกก็ไปซื้อด้ายมาในกองกฐิน พอแกเอาไปถวายร่วมกองกฐินแล้ว เศรษฐีก็ให้ผ้านุ่งอันสวยงาม เทวบุตรเทวดาก็บันลือในสรวงสวรรค์ใครก็อยากจะมาซื้อเอากองบุญของแก แกก็บอกว่า "ธรรมดาบุญแล้ว ไม่เป็นหน้าที่จะซื้อขาย จะให้เท่าใดก็ไม่เอา" นี้พูดแบบย่อเกินไป แล้วตอนสุดท้ายก็ได้เป็นเศรษฐีด้วยผลทานอันนั้น เพราะเศรษฐีแบ่งมรดกให้ด้วยอำนาจวาสนาผลบุญอันนั้นเอง นี้อย่างไรเล่าผู้เขียนเข้าใจว่า แกมีเจตนาดี เชื่อบุญ

และผลของบุญ เห็นโทษในตนที่ไม่ได้ให้ทานในชาติก่อนๆ โดยหวนคิดด้วยเจตนาอันคาดคะเน ศรัทธาแก่กล้าก็เชื่อผลบุญผลบาปอย่างเต็มภูมิ เพราะไม่ได้บริจาคทานเพื่อจะแข่งดีกับใคร และก็ไม่ได้อวดอ้างว่าเป็นผู้ใจถึง และพระที่รับทานนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ด้วยส่อแสดงให้เห็นว่า กล้าก็ดี นาก็ดี ก็ได้รับผลมาก ดังนี้ คำว่ากล้าหมายถึงเจตนาผู้บริจาคบริสุทธิ์

พระเครื่องต่างๆ ที่เกจิอาจารย์ดังๆ ทั่วไปได้จัดทำขึ้น บ้างก็ทำมาหลายร้อยปีแล้ว บ้างก็เป็นพันปี บ้างก็เพิ่งทำขึ้น เต็มท้องตลาดเต็มประเทศไปหมด จนไม่ทราบว่าจะเลือกแขวนองค์ไหน รุ่นไหนดี นั้นมีอิทธิฤทธิ์ให้ผลในแง่อยู่ยงคงกระพันเมตตามหานิยม หรือโชคลาภต่างๆ จริงหรือไม่ครับ และพระบางรูปที่ทำขึ้น ผมสังเกตดู ท่านก็เป็นพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแล้วทำไมท่านยังทำสิ่งเหล่านี้ออกมาอีก ถือเป็นเรื่องผิดพระวินัยหรือไม่และมีความสมควรแค่ไหน เพียงใด ในอดีตพุทธกาลมีการทำพระเครื่องขึ้นมาหรือไม่ มีผลเป็นที่น่าอัศจรรย์จริงหรือไม่

พระเครื่องต่างๆ ทำขึ้นมาแล้วตั้งร้อยปีก็ตาม มันก็ผิดมาตั้งแต่ร้อยปีนั่นเอง ไม่สมควรในทางพระพุทธศาสนา แต่มันก็สมควรกับเขา เพราะเขาเห็นอยู่ในระดับนั้น ให้เข้าใจว่า ดีกับชั่วนี้ มืดกับสว่างนี้ มันประชันขันแข่งกันมาในตัวกี่ล้านๆ ปีแล้วก็ไม่ทราบ บัณฑิตกับคนพาลก็สืบโลกมาอย่างนี้ ไม่รู้ว่าอันใดเกิดก่อนเกิดหลัง

ในพระวินัยของพระภิกษุ ในพรหมชาลสูตรก็ดี ใน

พระวินัยปิฎกโดยตรงๆ ก็ดี ในวินัยมุขเล่ม ๒ ของนักธรรมโท ก็ดี มิได้ส่งเสริมไสยศาสตร์ใดๆ ทั้งสิ้น มิได้ส่งเสริมติรัจฉานคาถาใดๆ ทั้งสิ้น เรื่องเหล่านี้หลวงปู่ไม่ได้หนักใจเลย ไม่ได้พยายามทิ้งยากเพราะมันชอบเว้นอยู่แล้ว ที่หลวงปู่สักยันต์ที่แขนในปัจจุบันนี้อยู่ เดี๋ยวนี้ก็ไม่ได้หมายความว่ามันอยู่ยงคงกระพันอันใดเลย ทำตามธรรมเนียมประเพณีของเขาในสมัยนั้นเฉยๆ แต่หลวงปู่เห็นตัวเองทุกวันนี้อาเจียนก็จะออกอยู่แล้วและทำมาตั้งแต่ฆราวาส ๒๔๖๕ และ ๒๔๗๐

ในครั้งพุทธกาล พระเครื่องไม่มี แต่ไสยศาสตร์ต่างๆ เขาก็มีอยู่ทุกๆ สมัย จนนับไม่ไหวเสียแล้ว นานาจิตตัง นานาธัมมัง เพราะพระพุทธศาสนาไม่เป็นฐานะของผู้สร้างบารมีต่ำจะมาเลื่อมใสได้โดยง่าย แม้ถึงจะมาเลื่อมใสก็กลายเป็นนิกายต่างๆ แผกเพี้ยนไปด้วย ยกอุทาหรณ์ เช่น นโมตัวเดียวกันก็แปลไปต่างกัน นโม แปลว่า ความนอบน้อมพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ กลมกลืนกัน ส่วนเขาผู้อยู่ระดับต่ำ เขาก็ตีความหมายว่า นโมเลข นโมผา นโมบัตร นโมเบอร์ และสุราเมระยะนี้ ถ้ากินเป็นระยะๆ มันไม่เป็นไรหรอก ดูเขาก็พูดอย่างนี้ เพราะเขามีความเห็นอย่างนี้ กินเป็นระยะ ก็เมาเป็นระยะ ก็เสียทรัพย์เป็นระยะ มันก็เกิดโรคเป็นระยะ มันก็ต้องติเตียนเป็นระยะ มันก็ก่อการทะเลาะวิวาทเป็นระยะ มันก็ไม่รู้จักอายเป็นระยะ มันก็ทอนกำลังปัญญาเป็นระยะ เขาไม่ว่าซะ... มันก็ถูกของเขา แต่มันไม่ถูกของบัณฑิต

ปัจจุบันมีเกจิอาจารย์จำนวนมาก ที่สร้างพระเครื่อง ปลุกเสกพระ ทั้งเพื่อประโยชน์แก่ศาสนาและอื่น ๆ ไม่ทราบว่าผิดหลักพระพุทธศาสนาหรือไม่ ในความเห็นของหลาน ๆ คือการสร้างพระขายนี้ อย่างน้อยคนก็ได้ทำบุญโดยมีสิ่งของตอบแทน มีพระเป็นที่ยึดเหนี่ยวประกอบกุศลกรรม (ถ้าไม่ทำแบบขายพาณิชย์) ติดพระเครื่องก็ยังดีกว่าติดเหล้า ติดยา ติดการพนัน ฯลฯ ข้อเสียติดวัตถุจนลืมธรรม ซึ่งมีค่าประมาณมิได้ หลานอยากทราบทัศนคติธรรมเกี่ยวกับเรื่องนี้ครับ เพราะคนทุกวันนี้ติดวัตถุกันมากเหลือเกิน (รวมทั้งหลาน) ครับ

เรื่องพระเครื่องที่ปัจจุบันเกจิอาจารย์ทำมากเป็นการผิดหรือไม่ และปลุกเสกพระทั้งเพื่อประโยชน์คือการสร้างพระขาย... ในข้อนี้หลวงปู่ไม่พอใจอธิบาย จะว่าเป็นคำถามที่ไม่ควรตอบก็ถูก แต่ในชีวประวัติของหลวงปู่ได้เล่าเรื่องขององค์หลวงปู่มั่นแล้ว หลวงปู่มั่นกล่าวว่า "องค์ท่านเป็นพระพุทธเจ้าอย่างเต็มที่แล้ว เราดีอย่างไรจึงจะไปเสกให้ท่านขลัง" เหล่านี้เป็นต้น แต่นิสัยของหลวงปู่ไม่นึกอยากเสียแล้ว เพราะหลวงปู่ถือว่าคุณพุทธ ธรรม สงฆ์ ระลึกได้ไม่ระลึกได้ก็ดี อธิษฐานและตั้งสัจจะผูกขาดจองขาดไว้ที่ดวงใจให้เป็นข้าเป็นทาสพุทธ ธรรม สงฆ์อยู่ทุกเมื่อแล้ว จะตีความหมายว่ายอมเอาจิตใจผูกไว้กับน้ำมูกน้ำลายของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์แล้ว และก็น้อมเข้ามาใส่ใจไว้อย่างนี้แน่นหนาแล้ว และก็น้อมใจไปผูกไว้อย่างนี้แน่นหนาแล้ว ไม่ได้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เพียงทุติฯ ตติฯ เท่านั้น อธิษฐานไว้ถึงทุกเมื่อ ระลึกได้ไม่ระลึกได้ก็ดีจนถึงที่สุดทุกข์โดยชอบในปัจจุบันโดยด่วนด้วย

อนึ่ง การที่ครูบาอาจารย์บางท่าน บางหมู่ ท่านทำเช่นนั้นก็ขอมอบให้เป็นเรื่องของท่านซะ (แต่หลวงปู่ไม่ทำ) สำหรับหลวงปู่ ซื้อก็ไม่ซื้อ ขายก็ไม่ขาย ที่อยู่ในศาลาของหลวงปู่มีทั้งองค์เล็กองค์ใหญ่มากมาย เกือบจะพาศาลาหักก็ว่าได้ แต่หลวงปู่ไม่ได้เผดียงในทางตรงหรือทางอ้อมให้ญาติโยมเอามาให้ ท่านเหล่านั้นเอามาเอง และก็ไม่บอกวันจะมาด้วย เรื่องเหล่านี้พูดน้อยไม่พออธิบาย พูดหลายก็เป็นโทษสมัยโลกจรวด สมัยโลกดาวเทียม เดี๋ยวนี้ก็ถูกหาว่ากีดขวางรายได้ แต่หลวงปู่พิจารณาว่า ผู้เรียนหนังสือ ก สระ า กา ข สระ า ขา ก็พออนุโลมบ้าง แต่ถ้าจะตั้งจนเป็นพุทธพาณิชย์ก็ดูว่าจะเฟ้อเกินไป และมีคำที่คนชอบแย้งว่า แต่การ์ตูน เขาก็ยังขายได้ จะห้ามปรามไม่ให้ซื้อให้ขายนั้น ย่อมเป็นอจิณไตยเสียแล้ว แต่หลวงปู่ขอปลีกตัวไม่เอาด้วย แต่มีผู้จะให้เอามาเป็นของสงฆ์ ไม่เอาไปในทิศทั้ง ๔ เพราะการเอาพระพุทธรูปไปด้วย ไม่รู้จะเอาไว้ที่ไหน ถ้าเอาไว้ย่ามก็ไม่รู้ว่าอะไรต่ออะไรระคนปนกันอยู่ ถ้าหากว่าเอาแขวนคอ บางทีก็ลอดใต้ถุนก็มีมานึกดูในครั้งพุทธกาล ก็ไม่ได้ยินกล่าวว่าองค์ไหนๆ เอาพระพุทธรูปไปด้วย เป็นส่วนตัว แต่ปรากฏว่ากวาดลานวัดไปเห็นพระพุทธรูปแต่โบราณ (คงจะเป็นรูปเล็ก) เห็นคอหักอยู่ก็นึกเป็นอารมณ์ในอนุสติ พุทธา ธัมมา สังฆา ก็ได้สำเร็จพระอรหันต์ มีปัญหาว่า ศาสนาพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ที่มาเป็นยุคๆ ก็ต้องมีพระพุทธรูปมาทุกยุคทุกสมัย แต่จะถือเป็นเรื่องของขลังของรางไปทางไสยศาสตร์ ก็คงจะน่าควรคิดอยู่ ตั้งเป็นกองๆ ไว้ขายเหมือนผักเหมือนปลา ก็คล้ายกับ

ว่า พ่อของเราถูกขาย หรือยังไงก็ขอเรียนไว้กับท่านผู้รู้ ถ้าจะพูดในที่สุดแล้วก็ยังดีกว่าที่เขาถือศาสดาอื่น ซึ่งเป็นอนันตริย–ธรรม ๖... ไม่ทรงสรรเสริญ

หลวงปู่ครับ ขณะที่กระผมอาราธนาพระเพื่อสวมใส่คอ เมื่อจะออกจากบ้าน ไปประกอบอาชีพการงานนอกบ้าน กระผมจะเริ่มด้วยนำพระมาไว้ในมือก่อน กล่าว นะโม ๓ จบ จึงกล่าวคำอาราธนาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ กระผมจะมีความรู้สึกว่าคุณพระพุทธท่านอยู่รอบ ๆ ตัวของกระผม เพราะขณะที่กล่าวอยู่ จะรู้สึกว่ามีสิ่งที่อยู่รอบกายรวมเข้ามาตลอดเวลา ไม่ทราบว่ากระผมมีความเข้าใจผิดไปหรือเปล่าครับ

ที่มีความรู้สึกว่าคุณพระพุทธอยู่รอบตัวนั้น ถูกต้องแล้ว ไม่ผิดเลย หรือจะว่าเพิ่มขึ้นไปอีกว่าอยู่รอบตัวรอบใจก็ถูก หรือจะว่ามีทั้งธรรมสงฆ์รวมกันอยู่ก็ถูก หรือจะว่าทั่วทั้งสรรพไตรโลกธาตุ คุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ยัดเยียดอยู่ทุกกาลทุกเวลา ไม่มีที่จะขยายออกได้ ใครจะเคารพหรือไม่เคารพก็ตามยัดเยียดอยู่ในสรรพไตรโลกธาตุแล้ว จึงตรงกับคำว่า "เมื่อไม่มีประมาณ ก็เท่ากับว่าเต็มยัดเยียดอยู่ในสรรพโลกทั้งปวงและสรรพจักรวาลทั้งปวงอีกด้วยและยัดเยียดอยู่ในพระนิพพานอีกด้วย ดังนี้" ขอให้เข้าใจอย่างนี้เพิ่มปัญญาขึ้นกว่าแต่ก่อนให้กว้างขวางขึ้น

ด้วยเดชพระพุทธศาสนา พวกเราทั้งหลาย จงพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวงโดยไม่เหลืออยู่ทุกเมื่อเทอญ

พระผู้มีอภิญญาสูง เมื่อเป่าขมับจับหัวโดยแผ่บารมีเมตตาช่วยได้จริงเพราะท่านมีฤทธิ์เดช ถูกต้องเพียงใด

สุขวิปัสสโกนั้น ท่านแก้ปัญหาผู้อื่นด้วยปัญญาโต้งๆ ไม่ได้แสดงฤทธิ์เดช อันเป็นปุคคลาธิษฐาน เรียกว่าตอบด้วยปัญญาโต้งๆ และผ่านพ้นเครื่องรางของขลังไปแล้วไม่กลับคืนมาเสพอีก แต่ผู้ที่บริจาคทานกับท่าน รักษาศีลกับท่าน ภาวนากับท่านก็มีอานิสงส์เท่ากัน ให้เข้าใจว่าสุขวิปัสสโกทำประโยชน์ให้ท่านผู้อื่นด้วยพระปัญญาโต้งๆ ส่วนเตวิชโช ฉฬภิญโญ อภิสัมภิทัปปัตโตก็ทำประโยชน์ให้ได้เหมือนกัน หมายความว่าผู้มีนิสัยประสงค์อย่างนั้น ก็ไปลงเอยกับพระพวกนี้สนิท ทำให้พวกนี้เลื่อมใสพระพุทธศาสนาได้ การสงเคราะห์กันเพื่อทำให้เลื่อมใสพระพุทธศาสนาได้ ก็ถือว่าทำประโยชน์ให้ท่านผู้อื่นได้ทั้งนั้น ส่วนผู้มีวาสนาและนิสัยไม่ตรงกัน ก็ทำประโยชน์ให้กันไม่ได้ เพราะขาดความเคารพนับถือ การทำประโยชน์ให้ท่านผู้อื่น เราจะหมายในทางอามิสส่วนเดียว ความหมายอันนั้นก็เห็นแก่วัตถุเกินไป เพราะวัตถุภายนอกมันไม่จีรังยั่งยืน เพราะเกิดขึ้นแล้วก็แปรดับไป ผู้ถือธรรมแท้จะเป็นคนจนในทรัพย์ภายนอกก็ตาม ไม่สำคัญอะไร กับผู้ที่รวยเท่าแผ่นฟ้าแผ่นดินในอามิส เนื่องด้วยอานิสงส์มาแต่ชาติก่อน ถ้าไม่ทำบุญต่อในชาตินี้ กุศลเหล่านั้นก็เป็นอันไม่แน่นอน มีภพมีชาติอยู่ในชาติหน้าก็ต้องอับจน

อนึ่ง ท่านผู้มีฤทธิ์เดชดับไฟนรกได้ เช่น พระโมคคัลลานห์รือพระบรมศาสดาก็ดับได้เป็นครั้งคราวชั่วลัดนิ้วมือเดียวก็ว่าได้ แต่เมื่อท่านหนีออกจากนรกแล้ว นรกก็เกิดขึ้นตามเดิม

เพราะนรกเกิดขึ้นตามกรรมของสัตว์แต่ละรายๆ แม้สวรรค์และพรหมโลกก็เช่นกัน ขอให้เข้าใจว่า เขตบุญของโลกนี้พระบรมศาสดาบัญญัติไว้ขาดตัวแล้ว คือพระโสดาปัตติมรรคและโสดาปัตติผล สกทาคามิมรรค สกทาคามิผล อนาคามิมรรค อนาคามิผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล นับเป็นคู่ได้ ๔ คู่ คือ

๑. โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล เป็นคู่ที่ ๑
๒. สกทาคามิมรรค สกทาคามิผล เป็นคู่ที่ ๒
๓. อนาคามิมรรค อนาคามิผล เป็นคู่ที่ ๓
๔. อรหัตตมรรค อรหัตตผล เป็นคู่ที่ ๔

ตามคำบาลีว่า จัตตาริ อัฏฐปุริสปุคคลานิ นับเรียงองค์เป็น ๘

๑. โสดาปัตติมรรค ๒. โสดาปัตติผล
๓. สกทาคามิมรรค ๔. สกทาคามิผล
๕. อนาคามิมรรค ๖. อนาคามิผล
๗. อรหัตตมรรค ๘. อรหัตตผล

แต่ละพวกๆ ก็ดี นับเป็นจำนวนล้านๆ พระองค์ และมากไปกว่านั้นด้วย พระองค์ยืนยันว่า "อนุตตรัง ปุญญักเขตตังโลกกัสสาติ" อันนี้แหละเป็นเขตบุญของโลก เป็นเนื้อนาบุญของโลก เป็นบุคคลผู้ควรกราบไหว้ ควรเคารพ ควรบูชา ควรของทำบุญ ตามสติกำลังของผู้ให้ เป็นเขตบุญของโลกโดยเด็ดขาด อนุตตรัง ปุญญักเขตตัง โลกกัสสาติ เมื่อพิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้ว พระอริยบุคคลจำพวกใดๆ ก็ตาม จะดำดินบินบนได้หรือไม่ได้ ก็ไม่เป็นปัญหา เป็นเขตบุญในทางโลกุตรทั้งนั้น เป็นเขตบุญในทางโลกีย์นับแต่ต่ำที่สุด เห็นน้ำจะแห้งออกจาก

ปลา แล้วไปเทน้ำเพิ่มให้มันมีอายุอยู่ ๑ วินาที ถือว่าเป็นบุญทั้งนั้น แต่เป็นบุญโลกีย์ ถ้าผู้บุญหวังโลกุตรเช่นหวังพระอริยจำพวกใดจำพวกหนึ่ง ก็กลายเป็นบุญโลกุตรไปในเจตนา หรือจะเรียกว่าเจตนาโลกุตรก็ได้ เมื่อเป็นดังนี้ก็ไม่น่าจะลำเอียงว่าพระอริยบุคคลจำพวกใดๆ เพราะจำพวกใดๆ ก็ตาม ก็สามารถเป็นที่พึ่งของชาวโลกได้ทั้งนั้น เปรียบเหมือนน้ำที่สะอาดหรืออาหารที่ไม่มีโทษ ใครท่านผู้ใดยอมรับประทานและยอมดื่มก็เป็นการอิ่มได้ทั้งนั้น หรือเปรียบเหมือนคนยอมกั้นร่ม ร่มก็กั้นท่านผู้นั้น และอีกประการหนึ่ง เราไม่สามารถจะรู้ได้ว่าท่านผู้ใดเป็นพระอรหันต์หรือไม่เป็นพระอรหันต์ หรือพระอริยบุคคลดังกล่าวแล้วชั้นใดชั้นหนึ่ง เราจะไม่ยอมทำบุญด้วย ก็เป็นความผิดของเราอีก เพราะอริยบุคคลทั้งหลายเหล่านั้นไม่ได้มีบัญชีติดไว้ว่าอยู่ระดับใด เรามัวไปเลือกอยู่ ชีวิตของเราไม่รู้ว่าจะไปได้ขนาดไหน ข้อนี้แหละเป็นข้อสำคัญมาก เรามัวแต่เลือกอยู่ เรามรณะไปก่อนเสียก็ได้ จึงเป็นของอธิบายยาก

ทำไมปัจจุบัน คนจึงเชื่อว่าทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป ทำอย่างไร เขาจึงจะเห็นว่าทำดีได้ดีคะ

บางท่านกล่าวว่า เราลงมือทำดีจะตาย แต่ได้รับผลไม่คุ้มค่า ข้อนี้ขอแซงว่า เราได้ระลึกถึงใจเราที่ได้ทำมาแล้ว นึกมาแล้วทุกขณะจิตบ้างหรือไม่ บางรายในอดีตเราได้นึกอิจฉาริษยาเขาด้วยใจล้วนๆ ก็มี ได้เปล่งวาจาออกมาบ้างก็มี แต่กายยังไม่ได้ลงมือทำก็ตาม ผลของการนึกอิจฉาริษยาเขา ก็สามารถตามมาหาเราได้ ผลที่วาจากล่าวอิจฉาเขาก็ดี ก็

สามารถมาตัดรอนเราได้เป็นยุคๆ เป็นสมัยๆ ผลของความชั่ว เหตุความชั่วที่เราได้ปลูกพืชไว้ในดวงใจคือกิเลสในชาตินี้ และชาติก่อนตั้งล้านๆ ๆ ๆ ชาติที่ล่วงมาแล้ว มันไม่จบเกษียณ ได้โดยง่าย เหมือนคดีดำคดีแดงในโรงในศาลภายนอก

ธรรมดาคนเรา ไม่ว่าแต่ผู้เขียนอยู่เดี๋ยวนี้ ผู้อ่านผู้ฟังอยู่เดี๋ยวนี้ก็ดี โดยมากแล้วมักจะไม่ทวนดูใจของตนเป็นส่วนมาก ใจท่านผู้อื่นเหลวไหลกว่าตนทั้งนั้น โทษท่านผู้อื่นเห็นง่าย ฝ่ายตนเห็นยาก หาโขนสวมหัวตนเองหาได้ง่าย สวมให้ท่านผู้อื่นนั้น ไม่อยากจะสวมให้โดยง่าย เพราะเกรงเสียเปรียบ เพราะมีกิเลสเป็นเจ้าใหญ่นายโต เป็นนายคุมนักโทษอยู่ในหัวใจ หรือรอบเมืองใจ เส้นผมบังภูเขาก็ว่า ขนตาบังแผ่นดินก็เรียก

คนผู้จะเลือกเหตุดีกรรมดีพืชดีก่อนลงมือทำได้ ท่านผู้นั้นกลุ่มนั้นจำนวนนั้นพรรคนั้น ต้องเป็นผู้มีใจสูงธรรมสูงอยู่ในเขตของพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งมีหิริ ละอายบาป โอต–ตัปปะ สะดุ้งกลัวต่อบาปทั้งที่ลับและที่แจ้ง เป็นต้นทุนของใจเสียก่อน ของเจตนาเสียก่อน มิฉะนั้นแล้วก็ไม่มีพระพุทธเจ้าองค์ใดๆ จะมาทุ่มเทเมตตากรุณาสั่งสอนได้ เพราะเขาเรียนและสอบวิชาปัญหาโลกแตกได้เทียบกับปริญญาเอกแล้ว เหนือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายไปอีกด้วยซ้ำ เพราะเขาสำคัญตัวใหญ่เกินไปจนไม่มีที่วางได้ เพราะโลกมันแคบ ปรารภน้อย ไม่พออธิบาย ปรารภหลาย ท่านผู้อ่านผู้ฟังก็เบื่อหู แต่อาศัยว่าเจตนาดีก็เขียนไป เมื่อเจตนาดีแล้ว แม้จะบกพร่องบ้าง ก็คงไม่ห่างจากประตูแบ่งเบาได้ จะให้ถูก

จริตนิสัยกันไปหมดเป็นของทำได้ยาก แต่ก็เอาธรรมะของพระพุทธศาสนาเป็นแว่นดวงใจแว่นดวงธรรมอยู่ มิได้เลยเถิดและความพอดีในโลกนี้มีอยู่ระดับใดโดยแท้ ขอให้พระธรรมฝ่ายความจริงไม่หนีไปจากความจริงในชั้นนี้ เป็นศาลอัยการ

ความอยากได้ประจำขันธสันดานอยู่ทุกท่านที่ยังไม่พ้นจากกิเลสทั้งหลายโดยสิ้นเชิง (เว้นพระอรหันต์เสีย) เหลือนั้นแล้วจะปฏิเสธไม่ได้ ต้องใช้ปัญญาดูตาม้าตาเรือเสียก่อนอะไรๆ ก็จะคว้าเข้าปากเคี้ยว เคี้ยวไม่ละเอียดแล้วกลืนเจอก้างยาพิษโต้งๆ ก็มี ยาพิษเคลือบน้ำตาลก็มี (อบายมุขทุกประเภทพิษโต้งๆ เน้อ) กัดปลา ขนไก่ สิ่งไหนๆ ที่ขัดต่อศีลห้าเป็นยาพิษทั้งนั้น ยาแก้หรือหมอดีวิเศษที่วางยาถูกก็คือ เว้นเสียไม่ล่วงละเมิด

พระบรมศาสดาเป็นห่วงโลก ก็ไม่ใช่ว่าจะไปทำไร่ไถนาปลูกปอปลูกมันเผือกอะไรๆ ให้ องค์ท่านแนะนำให้ทำมาหากินเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ ให้เสบียงทางอามิสเป็นต้นทุนก่อนต้นทุนด้านจิตใจโต้งๆ ให้มีความเห็นชอบ เห็นว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วเป็นต้น แต่เมื่อมีความไม่เห็นชอบแล้ว พระองค์ท่านจะเห็นชอบแทนเราก็ไม่ถูกอีก เป็นเพียงชี้บอกทางดีชี้บอกทางเสื่อมเท่านั้น

ครั้นทรงสั่งและทรงสอนด้วยพระมหาเมตตากรุณาจบสิ้นเชิงบริบูรณ์ ไม่บกพร่อง คือผู้ปฏิบัติตามได้ประโยชน์โดยสมควรแก่การปฏิบัติ มี โสดา, สกทา, อนาคา, อรหันต์แต่ละประเภทก็หลายๆ ล้าน ทั้งเพศหญิงและเพศชายด้วยเทียบหยาบๆ คล้ายกับเกลือ ใครจิบก็เค็มทั้งนั้น เว้นประสาท

พิการเสียคือชิวหาประสาทพิการ เปรียบเหมือนบ้าใบ้เสียจริต ผิดมนุษย์ไม่สามารถจะรู้ความหมายของธรรมะได้ลึกซึ้ง หรือไม่รู้เลยก็ว่าได้ ก็หมดหนทาง พระองค์วางอุเบกขาเสีย เพราะกรรมเก่าของเขายังหนักมาก ช่วยไม่ได้ ต้องรอคิวพระพุทธเจ้าองค์อนาคต ไม่อยากรอก็เป็นการจำเป็นรออยู่ในตัวตามกรรมของสัตว์ต่อไป

ส่วนบรรดาท่านผู้ล่วงละเมิดพระพุทธเจ้าอย่างหนักมีพระเทวทัต เป็นต้น และฝ่ายโยมมีสุปปพุทธะ เป็นต้น จนถึงกับแผ่นดินสูบเอาทั้งเป็นเหล่านี้ ผู้ล่วงอย่างกลางอย่างเพลาก็มีมากหลายจนจะนับไม่ไหวเสียแล้ว กรรมก็นำสนองตามให้เห็นประจักษ์แก่ตาทุกรายไป การที่มีทั้งผลของความดีและผลของความชั่วบริบูรณ์นี้ ย่อมเป็นพยานเอกของคำสอนของพระพุทธเจ้าเต็มภูมิแล้ว

ฉะนั้น ก่อนหน้าที่พระองค์จะเข้าสู่อนุปาทิเสสนิพพาน คือก่อนหน้าพระองค์จะสิ้นลมปราณ จึงได้เปล่งอุทานสั่งเสียว่า ท่านทั้งหลายทุกถ้วนหน้าอย่าได้พากันประมาท รีบพากันด่วนปฏิบัติธรรมชิงเวลาของความตาย เพราะสังขารทั้งหลายที่มีใจครองและไม่มีใจครองเกิดขึ้นแล้ว มีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดาทุกข์ อย่าได้ถือว่าสนุกจนลืมเนื้อลืมตัวลืมใจลืมธรรมเน้อ ธรรมคำสอนที่เราสอนแล้วนั่นเองจะเป็นศาสดาแทนเราอยู่ตามเคย ไม่ลดละ ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นเรา ถ้าไม่เห็นธรรมแล้ว จะจับชายจีวรเราอยู่ ก็เรียกว่าไม่เห็นเรา เราเทศนาสั่งสอนไว้บริบูรณ์ เปิดเผยไม่มีลี้ลับแล้ว เราใช้หนี้พวกท่านทั้งหลายหมดแล้ว เราไม่เป็นห่วงพวกท่านทั้งหลาย

อีกแล้ว เราจะขอลาพวกท่านทั้งหลายไปล่ะ มีใจความและความหมายในพระมหาปรินิพพานสูตร ปัจฉิมโอวาทคำสั่งและคำสอน

หลวงปู่คะ มีการพูดกันว่า เขาได้เลขจากองค์หลวงปู่ จริงหรือไม่คะ

เพื่อให้คำนึงในธรรม อันความหมายและเจตนาที่จำนงจงใจของหลวงปู่ผู้ปฏิบัติธรรมะ เพื่อละเว้นให้ไกลไปจากกิเลสอันเป็นเหตุให้ปีนเกลียวธรรมะ สิ่งใดๆ ที่ฝืนธรรมวินัยแล้วเป็นต้นว่าอบายมุข หลวงปู่จะส่งเสริมไม่ได้เลยเป็นอันขาดตัว เพราะมันเป็นความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรมของพระสัมมา–สัมพุทธเจ้า และก็เป็นเสี้ยนหนามศัตรูต่อทรัพย์สิน (ศีลด้วย) เป็นของฉิบหายผูกขาดไม่มีศาลอุทธรณ์ด้วย

หลวงปู่เทศน์ข้อใดคำใด หวังให้ลูกๆ หลานๆ เข้าใจในธรรมะของพระศาสนาแท้ๆ แต่แล้วก็หน้ามือกลายเป็นหลังมือไปเสีย หลวงปู่ก็ระอา ไม่อยากจะปรารภอะไรๆ ต่อไป เพราะพากันผูกเอาเลข เป็นการตีคุณค่าของพระศาสนาลงต่ำต้อยด้อยเกียรติ ถ้าพระพุทธศาสนาส่งเสริมประชาชนให้ล่วงละเมิดอบายมุขแล้ว พระพุทธศาสนาก็พาชาวโลกไปตกเหว ไม่เป็นที่พึ่งของชาวโลกได้เท่าเมล็ดงา

พวกลูกๆ จะเอาพุทธศาสนามาเป็นสนามเลขแล้ว ก็เท่ากับว่าเป็นการทำลายชาติและพระพุทธศาสนาอยู่ในตัวโดยตรงโดยไม่รู้ตัวอีกด้วย และก็ไม่รู้จักความหมายของพระพุทธศาสนาอีกด้วยซ้ำ เมตตาในทางพระพุทธศาสนา เมตตาให้เว้น

อบายมุข ทุกประเภททั้งสิ้น ถ้าส่งเสริมให้ล่วงละเมิดอบายมุขข้อใดก็ดี ไม่ใช่เมตตาเสียแล้ว กลายเป็นเมตตาย เมตฉิบหายไปอย่างสดๆ ร้อนๆ เหมือนอยู่ซึ่งหน้า

มิตรดี สหายดี ปู่ย่าตาทวดดี อาจารย์และครูดี เป็นต้น ตอนไหนๆ ทำดีก็ต้องส่งเสริม ตอนไหนๆ ทำไม่เหมาะสมเป็นทางฉิบหาย ก็ใช้อุบายกีดกัน จึงเป็นน้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า ป่วยพึ่งหมอชนตอพึ่งยาฟกช้ำ และแผลสดๆ เลี้ยงชีวิตตัวผิดเป็นมิจฉาทิฏฐิ เห็นผิดวิปริตแท้ๆ ในการล่วงอบายมุข แล้วมาบัญญัติเอาตามอัตโนมัติว่าทางดีทางเจริญก็ย่อมผิดธรรมชาติฝืนธรรมชาติ ย่อมเป็นไปไม่ได้อยู่ชั่วนิรันดรแลฯ เหตุฉิบหายแท้ๆ ผลจะหนีเหตุไปทางเจริญยิ่งไม่มีเลยขาดตัว เมื่อไม่เลือกเหตุทำให้แยบคายแล้ว จะคอยรับเอาแต่ผลดีก็ไม่ได้

สนใจอันใดในสรรพไตรโลกา ไม่มีราคาเท่าสนใจในพระพุทธศาสนาขณะจิตเดียว คือสนใจเคารพรักปฏิบัติสนใจเพียรเพื่อพ้นทุกข์ในวัฏฏสงสาร เพราะวัฏฏสงสารมันเต็มไปด้วยทุกข์ เวรภัยดองอยู่ที่ใจ

ถ้าดวงใจไม่มีเวรภัยอยู่รอบเมืองใจ ใจก็ข้ามทะเลเวรทะเลภัยไปแล้วเน้อ

ผู้ไม่จองเวรก็คือผู้ไม่ผูกเวร ก็คือเห็นคุณค่าของการไม่จองเวร เห็นธรรมแล้ว

ผู้มีเมตตาเป็นผู้มีลาภมียศมีมิตรดีมีสหายชอบและไม่ได้ตายโหง แต่ตายด้วยโรคชราล้วนๆ ตายแล้วก็ไปเกิดบนชั้นพรหมโลก (ชั้นอาภัสราพรหม) เป็นแน่

ผู้บริจาคทานเป็นผู้บรรเทาโลก ผู้มีเมตตาเป็นผู้บรรเทา

โกรธ สีหน้ามีสง่า ราศีผ่องใส เทวดารักษา เขี้ยวงาไม่มาแทง ไม่กัด สัตว์ทั้งหลายตลอดมนุษย์และเทวดาเคารพรัก ผิวพรรณร่างกายก็สดใส เวลาจะตายก็มีสติไม่ฟั่นเฟือนไม่หลงตาย ตายแล้วดวงวิญญาณไปเกิดพรหมโลก รูปสวย

ผู้ทรงศีลห้าก็เป็นทรัพย์ภายใน มีอายุขัยยั่งยืนด้วย จะไม่ถูกเขาฆ่า เกิดชาติหน้าเขาก็เคารพ สิ่งของไม่มีใครลักใครขโมย มีบุตรธิดาภรรยาและสามีเขาก็ไม่มาล่วงประเวณี และเป็นผู้ไม่มีกลิ่นปากเหม็น ไม่มีใครมาโกหกพกลมต้มตุ๋น (เพราะเว้นพูดปด) เป็นผู้มีสติจำได้ง่ายและระลึกได้เร็ว ไม่เป็นบ้าใบ้เสียจริต ไม่ค่อยตื่นตระหนกตกใจ ศีลห้าบริบูรณ์ก็คือพระโสดาบัน เป็นต้น พระโสดาบันเป็นคนโลกุตรพร้อมทั้งใจและธรรม ท่านผู้ใดพิจารณาทุกขัง อนิจจัง อนัตตา พร้อมกับลมหายใจเข้าออกให้ติดต่ออยู่เสมอกลมกลืนในขณะเดียว เป็นเป้าหมายอันเดียวกันอยู่ที่ลมออกเข้าอันมากระทบรู้อยู่ มีสติเป็นนายหน้า ความหลงอันละเอียดของท่านผู้นั้นจะบรรเทาและเหือดแห้งหายไป จะไม่ขบถคืน เพราะท่านผู้นั้นตื่นอยู่ด้วยพระสติพระปัญญาเป็นกองทัพธรรม บารมีท่านผู้นั้นแก่กล้าคมกริบมาแล้วเน้อ ท่านผู้นั้นจะรู้แจ้งพระนิพพานได้โดยง่าย ความเบื่อหน่ายคลายเมาในโลกสงสารมาปรากฏแบบเย็นๆ จะเห็นแจ้งในวิมุติบริสุทธิ์โดยด่วนในปัจจุบันชาติ คือปัจจุบันจิต ปัจจุบันใจ ปัจจุบันธรรม อันแท้จริงโดยเฉพาะส่วนตัว จะได้ไม่ไปหาเสียงหรือจ้างท่านผู้อื่นมาลงคะแนนให้ เมื่อชาวโลกแข่งกิเลสกัน คนถึงกับเบียดเบียนกันเอาชีวิตเสวยกิเลส (พูดน้อยไม่พออธิบาย พูดหลายถึงเข้าใจธรรม) เมื่อ

ปรารภถูกยิ่งปรารภก็ยิ่งถูก ถ้าปรารภผิดยิ่งปรารภก็ยิ่งผิด เมื่อฉายหนังหมดม้วนแล้วก็จบเองไปเป็นเรื่องๆ อนิจจา ปรารภน้อยพลอยรำคาญ ปรารภหลายกลายเป็นน้ำท่วมทุ่งผักบุ้งโหรงเหรง อารมณ์ตนเองสงบไม่ได้ แต่ความบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ขึ้นอยู่กับหัวใจแต่ละรายของบุคคล ไม่สาธารณะจริงหรือไม่

บุคคลกลุ่มหนึ่งชอบกล่าวถึงว่าพระองค์นั้นพระองค์นี้เป็นพระอรหันต์ หลวงปู่เองก็มีผู้จดหมายถามว่าหลวงปู่เป็นพระอรหันต์หรือเปล่า และบางครั้งยกยอให้หลวงปู่เป็นพระอรหันต์ หลวงปู่ก็ได้เมตตาตอบจดหมายเขาเหล่านั้น

ขออภัยจากท่านผู้อ่านผู้ฟังมากๆ เพราะตอบจดหมายฉบับนี้ยังบกพร่องอยู่ที่ให้คะแนนหลวงปู่ว่าเป็นพระอรหันต์ แท้จริงแล้วหลวงปู่หาพระอรหันต์ในสกลกาย สกลวาจา สกลใจมาช้านานแล้วไม่พบเลย พบแต่กายสังขาร วจีสังขาร จิตสังขารเท่านั้น แม้จิตสังขารเล่าก็เกิดดับเร็วยิ่งกว่าพยับแดดติดต่อกันเป็นรอบๆ เป็นพืด หาระหว่างมิได้ สกลกาย สกลวาจา สกลใจนี้เองที่รวมเรียกว่าขันธ์ห้า เกิดขึ้นแล้วก็แปรดับหาระหว่างมิได้ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาก็เรียกคือผลรับ (ลัพธ์ตัวนี้ก็ว่าได้อีก) การปฏิบัติกาย วาจา ใจ ให้ถูกทางเป็นหนทางไปสู่พระอรหันต์เท่านั้น ไม่ใช่กาย วาจา ใจเป็นพระอรหันต์ ถ้าปฏิบัติผิดเล่าก็เป็นทางไปสู่ความเสื่อม จิปาถะ นรกก็ว่าเพราะมันรกอยู่ที่จิตใจ รกเดือดร้อน ธรรมแท้ของพระอรหันต์แล้วไม่ได้ แอบกินอยู่กับกาย วาจา ใจ และผู้รู้ใดๆ ทั้งสิ้น ทั้ง

อดีต อนาคต ปัจจุบันด้วย จิตก็ว่าง ธรรมก็ว่าง จากผู้ไปยึดถือเอาเป็นเจ้าของ สูญๆ สานๆ ก็ไม่มีใครไปยึดถือด้วย เมื่อมีผู้ทรงสรรเสริญว่าหลวงปู่เป็นพระอรหันต์ หลวงปู่ก็เฉยเสียไม่รับไม่ปด และคำว่าหลวงปู่ก็เป็นคำสมมติตามวัยของชาวโลกที่ใช้กัน หลวงปู่หลวงทวดแท้ในทางปรมัตถ์ ก็คือพระคุณของพุทธ ธรรม สงฆ์ อันทรงไว้ซึ่งพระนิพพาน หลวงตาแท้ หลวงพ่อแท้ หลวงปู่แท้คือพุทธ ธรรม สงฆ์ ดังกล่าวแล้ว ต่ำกว่านั้นลงมาก็สมมติกันตามเป็นจริงของชาวโลกเพื่อให้มีต่ำมีสูง จริงตามสมมติเป็นความหมายตื้น จริงตามปรมัตถ์เป็นธรรมอันลึกซึ้ง จะเอาสมมติและปรมัตถ์ไปทุ่มเถียงกันก็แปลว่าไม่รู้สมมติตามเป็นจริงของสมมติ ไม่รู้ปรมัตถ์ตามเป็นจริงของปรมัตถ์ (ก็มัดให้ผู้ไม่รู้สงสัยซ้ำไปอีกเพราะใจมัดตน) ตามจดหมายก็ถามถึงสุขภาพของหลวงปู่ เออ.. ก็พอประทังๆ ไปตามยถากรรมของคนแก่ แต่ก็ไม่พ้นคำว่าตายๆ ตามสมมติ แต่ความดีความชั่วที่สร้างไว้แล้ว ไม่ได้ตายไปจากใจ ติดตามไป เว้นพระอรหันต์เสีย เพราะพระอรหันต์ทรงอยู่เหนือดีชั่วแล้ว เพราะดีก็ทำพอแล้ว ไม่มีการทำอีก ชั่วก็เว้นพอแล้วไม่มีการเว้นอีก จึงเรียกได้ว่าจบกิจธุระในพระพุทธศาสนา ไม่มีเจตนาหรือจิตอื่นเป็นเจ้าหัวใจ

มีผู้ยกยอปอปั้นว่าเราเป็นพระอรหันต์ก็อย่าดีใจ เพราะพระวินัยทรงห้ามปรามไว้แจ่มแจ้งแล้ว

พระอรหันต์ไม่มีในรูปกายนามกายคือขันธ์ห้า เพราะรูปกาย นามกาย ขันธ์ห้าเป็นขันธมาร กิเลสมารก็เข้าไปสิง ถือเอาเป็นตัวตน เรา เขา สัตว์บุคคล ชนะกิเลสมารด้วยพระ

ปัญญาญาณอันถ่องแท้แน่ใจในมารทั้งหลายก็หายหน้าไปพร้อมกันทันเวลาพริบตาเดียว

รู้เท่าอันใด อันนั้นก็หายไป เพราะไม่ได้มาสงสัยอันนั้นอีกใช่หรือไม่

ใจที่ฝึกฝนดีแล้วกลายเป็นทรงธรรมอันไม่ตาย ไม่ได้มาบัญญัติว่าใจอีก พระอรหันต์ที่มรณภาพแล้วไม่สมฐานะที่จะบัญญัติว่าใจ เป็นแต่เพียงบัญญัติว่าธรรมอันไม่ตาย ธรรมทรงธรรม นิพพานทรงนิพพานก็ว่าได้

จดหมายของลูกๆ นั้น หลวงปู่ได้รับทราบแล้วรู้สึกซาบซึ้ง ในสัมมาวาจาที่ลูกๆ พูด ที่ลูกๆ ปรารภ การที่ลูกๆ ให้คะแนนหลวงปู่ว่าเป็นพระอรหันต์นั้น มันเป็นเรื่องของลูกๆ ต่างหาก ไม่ใช่เรื่องของหลวงปู่เลย หลวงปู่มาตรวจดูในรูปขันธ์ก็เป็นแต่สักว่ารูปขันธ์ไปเสีย มาตรวจดูในนามขันธ์ก็เป็นแต่สักว่านามขันธ์ไปเสีย มาตรวจดูผู้รู้ก็เป็นแต่สักว่าผู้รู้ไปเสีย มาตรวจดูในคำว่าหลวงปู่ก็เป็นแต่สักคำว่าสมมติหลวงปู่ไปเสีย พระอรหันต์ไม่มีในหลวงปู่เสียแล้ว เหตุนั้นหลวงปู่จึงไม่ดีใจเสียใจในเรื่องนี้

อนึ่ง รูปขันธ์ นามขันธ์ ก็ดี ที่เรียกว่า เราๆ เขาๆ ท่านๆ ตลอดถึงจิตใจและผู้รู้ ถ้าปฏิบัติถูกก็เป็นศีล สมาธิ ปัญญาเป็นหนทางเดินเข้าสู่พระนิพพาน เหตุนั้นผู้รู้ในอดีต ผู้รู้ในปัจจุบัน ผู้รู้ในอนาคต จึงไม่ใช่พระอรหันต์ ถ้าทำถูกก็เป็นหนทาง เพื่อเข้าสู่พระอรหันต์ ถ้าทำผิดก็ตรงกันข้าม หนทางเข้าสู่พระอรหันต์กับหนทางเข้าสู่พระนิพพานก็มีรสชาติและความหมายอันเดียวกัน แปลกกันแต่คำว่าชื่อเท่านั้น

สุดท้าย ด้วยเดชพระพุทธ ธรรม สงฆ์ จงเป็นสุขทุกถ้วนหน้าในโลกุตรธรรมของบรมศาสดาอยู่ทุกเมื่อเทอญ

กระผมอยากจะกราบเรียนถามหลวงปู่นะครับ คือว่าเพื่อนของกระผมเค้าสงสัยว่าศาสนาพุทธมีนรก สวรรค์ มีการเวียนว่ายตายเกิด มีกรรมเวรและมีพระบรมธาตุพร้อมพระธาตุ แล้วศาสนาอื่นทำไมไม่มี แล้วถ้าสิ่งเหล่านี้ดีจริงทำไมคนเราจึงไม่หันมานับถือศาสนาพุทธกันทั้งโลก กระผมได้ตอบเพื่อนของกระผมไปว่า ศาสนาทุกศาสนานั้นให้คนทำดี และจุดมุ่งหมายสูงสุดคือการหลุดพ้น แล้วแต่ศาสนานั้นๆ จะเรียกว่าอย่างไร และส่วนที่นอกเหนือจากคำสอนนั้นก็คือส่วนประกอบหรือผลพลอยได้ที่บังเกิดขึ้นของแต่ละบุคคลไป ฯลฯ กระผมก็ตอบเพื่อนของกระผมไปแบบงูๆ ปลาๆ กระผมจึงอยากกราบเรียนถามหลวงปู่ และก็สุดแล้วแต่ดุลยพินิจของหลวงปู่จะเมตตา

รู้สึกสนุกดีที่ลูกๆ ตอบเขาไป ก็พอฟังได้อยู่แล้ว มีเหตุผลไม่กระทบเขา แต่ที่จริงนั้นศาสนาพุทธเท่านั้นจึงมีพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ ศาสนาอื่นไม่มีเลย พระบรมศาสดายืนยันไว้ในพระมหาปรินิพพานสูตร มหาปรินิพพานสูตรนั้น พระภิกษุสุภัททะที่บวชในวันนั้นคืนนั้นสำเร็จพระอรหันต์ ได้กราบเท้าทูลถวายพระบรมศาสดาในขณะที่กำลังพระประชวรอยู่ว่าศาสนาอื่นนอกจากพุทธแล้ว จะมีพระอริยะ ๔ จำพวกหรือไม่หนอ พระบรมศาสดาทรงปรารภว่า "อย่าเลยๆ เราไม่พูดเข้าข้างตัวดอก พูดเข้าข้างธรรม เป็นธรรมาธิปไตยแท้ ศาสนาอื่นๆ นอกจากพุทธ

ไม่มี พระอริยเจ้าชั้นใดชั้นหนึ่งเลย เพราะเหตุว่าหัวหน้าแต่ละศาสนาก็เป็นปุถุชนคนหนาเราดีๆ นี่เอง" แต่เป็นเพียงในสมัยนั้นเป็นผู้ใจบุญกว่าเขาเท่านั้น แต่บุญส่วนนั้นเป็นโลกียบุญ ไม่ใช่โลกุตรบุญ โลกุตรบุญในศาสนาพุทธนับแต่พระโสดาบันขึ้นไปดังที่ว่ามาแล้วนั้น

อนึ่ง ที่คนในโลกไม่เคารพนับถือพระพุทธศาสนาหมดจะถือว่าพระพุทธศาสนาไม่ดีไม่ได้ เพราะบุญวาสนาของเขายังต่ำต้อย ไม่สมฐานะของพระพุทธศาสนา เขาก็ไม่ถือ เราจะไปบังคับให้แมลงวันไปกินเกสรดอกไม้เหมือนแมลงภู่แมลงผึ้งก็ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะจิตใจอยู่คนละระดับกัน และความเคยชินตามสัญลักษณ์ก็อยู่คนละชั้น และลูกๆ เข้าใจว่าคนนิยมอันไหนมากจะว่าดีหมดก็ไม่ได้ ดังว่ามาแล้วนั้น เท่านี้ก็คงจะพอเข้าใจกระมัง และอีกประการหนึ่ง ถ้าพูดให้เป็นธรรมแล้วก็ส่อแสดงให้เห็นว่าบารมีที่สร้างมายังอ่อนมาก จึงบันดาลไม่ให้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ด้านนี้ก็จงพิจารณาบ้าง

เคยมีคนพูดค่อนขอดว่า หากประชาชนหรือพุทธศาสนิกชนทั่วไป ไปหัดนั่งฝึกกรรมฐานทำสมาธิกันหมด บ้านเมืองก็จะแย่ไป ไม่เป็นอันทำมาหากิน วันๆ มีแต่คนนั่งหลับตากันอยู่เฉย ไม่ทราบว่าหลวงปู่มีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องนี้ครับ และคนที่คิดอย่างนี้มีแนวโน้มว่าจะตกไปสู่อบายภูมิต่อไปหรือไม่ เพราะเหตุใด หรือถ้าไม่ตกเพราะเหตุใด

เรื่องคนค่อนขอดการภาวนามันก็เท่ากับว่าแมลงวันบอก

ว่ามึงอย่ากินเกสรดอกไม้ แมลงภู่เอ๋ย มึงบินสูงยากจะตาย กูไปเที่ยวกินมูตรคูถ มันไม่ได้บินสูง บินต่ำๆ เลยและก็ไม่ได้หายากเหมือนมึง มึงโง่กว่ากูมาก ดังนี้เป็นต้น

อีกประการหนึ่ง พระบรมศาสดาไม่ใช่คนโง่ถึงขนาดนั้น ผู้ไปนั่งหลับตาภาวนาเป็นผู้ฉิบหายเสียแล้ว ทำโลกไม่ให้เจริญ ก็คล้ายๆ กับว่าพระบรมศาสดาเป็นคนโง่กว่าคนที่ไปค่อนขอด คนที่ไปค่อนขอดก็ต้องเป็นพระพุทธเจ้าแทนซิ เราก็ต้องปฏิญญาณว่าท่านเป็นผู้คัดค้านธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าขอเป็นลูกศิษย์ท่านอีกคนหนึ่ง ข้าพเจ้าจึงถือท่านเป็นสรณะ และอีกประการหนึ่ง พระบรมศาสดามองเห็นแล้วว่าจะมีคนรักใคร่ปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์เพียงเขาโคเท่านั้น ส่วนขนโคไม่มีเลย เราจะส่งเสริมเขาโคเท่านั้น ส่วนขนโคเอาไว้ตามบุญกรรม ไม่ให้คะแนนเลย ขอฝากไว้กับพระพุทธเจ้าอนาคตตะพึดตะพือ

และคนที่ค่อนขอดอย่างนี้ มันก็ตกนรกในปัจจุบันนั้นเอง เพราะมันมีนรกอยู่ ที่จิตเขาไม่เห็นทางถูกทางผิด เขาเป็นคนตาบอด แต่มาอวดสนเข็มให้เราผู้ตาดี เราก็ไม่จำเป็นต้องได้คิดมาก ตัดสินเองเลยว่าคนตาบอดมาอวดสนเข็มกับเราผู้ตาดี คนขาหักมาอวดวิ่งกับเราผู้มีกำลังดี ตัดสินเพียงเท่านี้มันไม่ยากอะไรนัก ปลอกกล้วยสุกงอมยังยากกว่านี้

ศาสนาพราหมณ์เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธอย่างไร มาแต่ดั้งเดิม เช่น การตั้งศาลพระภูมิคงจะเป็นของพราหมณ์ เราควรจะทำอย่างไรกับเรื่องเหล่านั้น

ศาสนาพราหมณ์มีอยู่แต่โบราณของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ จะเว้นไม่ได้เช่นพระบรมศาสดา ศากยวงศ์ก็ถือพราหมณ์อยู่ เช่น แรกนาขวัญเป็นต้น จะอย่างไรก็ตาม เราอย่าไปเข้าใจว่า นอกจากพระพุทธศาสนาแล้วจะเป็นผู้เจริญก้าวหน้าในด้านธรรมะ เพื่อสูงส่งตรงไปพระนิพพานได้โดยง่ายนั้นเป็นไม่มี ไฉนจึงมีลัทธิต่างๆ มาแทรกแซงพระพุทธศาสนาอยู่ทุกยุคทุกสมัย ก็เพราะเหตุว่ากรรมและผลของกรรมทุกยุคทุกสมัยไม่อยู่ระดับเดียวกัน แต่ขอให้เข้าใจว่าลัทธิใดๆ ก็ตามที่เกิดมาในโลกอดีตหรืออนาคตอันหาเงื่อนต้นเงื่อนปลายไม่ได้ ผลสุดท้ายแห่งชีวิตของเขา ต้องมาเลื่อมใสศาสนาพุทธเสียก่อนจึงสามารถจะปฏิบัติให้ถึงพระโสดาบัน จึงจะสามารถก้าวหน้าไปสู่พระนิพพานได้ ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วก็เรียกว่าบารมียังอ่อนอยู่ ก็คงเป็นน้ำไหลวนหรือพายเรือในอ่าง พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายืนยันไว้แล้วในมหาปรินิพพานสูตรอย่างชัดแจ้ง ขอให้เข้าใจว่าโลกุตรธรรมก็ดี โลกุตรศีลก็ดี โลกุตรสมาธิก็ดี โลกุตรจิตใจก็ดี โลกุตรธาตุก็ดี โลกุตรขันธ์ก็ดี โลกุตรอินทรีย์ความเป็นใหญ่ก็ดี มีในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ลัทธิอื่นไม่มีเลย พระบรมศาสดาปฏิเสธแล้ว ไม่ได้เข้าข้างตัวเข้าข้างอริยสัจธรรม ถ้าอริยสัจธรรมไม่มีอยู่ก่อน คืออริยสัจ ๔ เป็นต้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายก็ไม่สามารถรู้ธรรมส่วนนี้ได้ เหตุนั้นพระอริยเจ้าทั้งหลายอันไม่มีประมาณด้วย จึงยอมเคารพธรรมแบบแจบจมไม่กระด้างกระเดื่องเลย

การตั้งศาลพระภูมิก็ดี สิ่งเหล่านี้มันเป็นเรื่องของความเห็นแต่ละท่านละคนตามอิสระของกิเลสและความหลงตน

เมื่อความหลงไม่อยู่ในระดับเดียวกันแล้ว จะมาบังคับกันมันก็ไม่ถูก เช่น อาหารคนหนึ่งไม่ชอบ จะบังคับให้กันกิน มันก็ไม่ถูก เหตุนั้นลัทธิการถือศาสนาชาวโลกจึงตั้งกฎเดียวไม่ได้ จึงมีความเห็นแปลกแตกต่างกันตามกิเลสของใครของมัน แม้จะถึงรบราฆ่าฟันก็เป็นพวกบ้า ฝ่ายโลกุตระไม่มาล่วงละเมิดด้วย

เหตุใดประเทศไทยจึงไม่มีความเจริญในด้านวัตถุเทียบเท่าประเทศมหาอำนาจทางตะวันตก จะเป็นเพราะเหตุว่าพุทธศาสนาสอนให้คนไทยถือสันโดษใช่หรือไม่?

ที่ประเทศไทยไม่เจริญในทางวัตถุนิยมกันนั้น ก็ไม่แปลกอะไรเลย ให้เข้าใจว่าวัตถุนิยมนี้ทำออกมาจากดิน น้ำ ไฟ ลม และก็ชมว่าดีอยู่ แต่อยู่ใต้อู่ของอนิจจัง เกิดขึ้นแล้วก็แปรปรวนและแตกสลาย และให้เข้าใจว่า ในสรรพไตรโลกธาตุอยู่ใต้อำนาจอนิจจังทั้งนั้น คือเกิดขึ้นแล้วก็แปรปรวนและแตกสลายไป

และอีกอย่างหนึ่ง เราเข้าใจว่าประเทศไทยเรานี้ถือสันโดษจริงหรือไม่ หรือถือสันกระโดด และประเทศไทยเรานี้มีพลเมืองประมาณเกือบ ๖๐ ล้าน มีศีล ๕ บริบูรณ์พอหมื่นคนหรือไม่ ถ้าหากว่าไม่มีพอหมื่นคนแล้ว สิ่งเหล่านี้ ถ้าเราพูดไปมากก็ภัยๆๆๆ นิ่งเสียดีกว่า คำว่าศาสนาพุทธ พุทธแต่ปากความประพฤติตามพุทธก็เป็นของหายากใช่หรือไม่ ได้ทราบข่าวว่าตกๆ หล่นๆ ว่า ประเทศซาอุฯ ถ้าเขาถูกกลิ่นเหล้ากับท่านผู้ใด เขาก็จับไปโบย พวกชาวเรา ผู้ใดดื่มสุราราคาแพงๆ สูงๆ ถือว่ามีเกียรติใช่หรือไม่ ผู้ใดไม่ดื่มสุราก็หากันว่าขัดสังคม แต่

พระพุทธศาสนาสอนกันไว้อย่างนั้นดอกหรือ เมื่อเป็นดังนี้ก็พูดหลายตายโหงดังที่ว่ามาแล้วนั้น

และขอให้คิดว่า ถ้าเป็นพุทธแท้ ประพฤติตามพุทธในสรรพไตรโลกธาตุนี้ ใครจะไปรวยเท่าผู้ปฏิบัติตามพุทธแท้ๆ ครั้งพุทธกาลผู้ถือศาสนาพุทธโดยโจ่งแจ้งเช่นนางวิสาขาเป็นต้น เขาก็ถึงพระโสดาบันแต่อายุ ๗ ปี ไม่ใช่เขาจะสร้างบารมีมาแต่เฉพาะพระพุทธเจ้าองค์โคดมก็หาไม่ เขาสร้างมาแต่พระพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ อีกด้วย

และอีกประการหนึ่งขอให้เข้าใจว่า พวกที่เขารวยในศาสนาอื่น แต่ชาติก่อนๆ ของเขาจนนับไม่ไหว เขาคงเลื่อมใสปฏิบัติศาสนาพุทธมาบ้างก็อาจเป็นได้ แต่ไม่ถึงกับโสดาบัน เพราะโลกีย์ย่อมหมุนไปมาต่างๆ ได้ตามกาลเทศะของผู้เป็นจิตโลกีย์เหมือนนุ่นปลิวไปตามลม หรือเหมือนไม้ลอยน้ำเหล่านี้เป็นต้น ถ้าเราจะไปอัศจรรย์แต่วัตถุนิยมภายนอก ซึ่งเป็นของไม่แน่นอน เดี๋ยวเราจะลืมพุทธไป ถือว่าพุทธเป็นคนขี้ทุกข์ (คนจน) ไปซะ เป็นหน้าที่เราจะควรคิดทั้งนั้น บางชาติเป็นเศรษฐี บางชาติเป็นคนขอทาน สลับไปสลับมาอยู่ในวัฏฏสงสารอันนี้ ถ้าวัตถุนิยมอยู่ใต้อำนาจอนิจจังแล้ว ก็ไม่เป็นหน้าที่จะมาเป็นเจ้าหัวใจเราได้ เราก็ต้องยินดีแต่พระนิพพานเพื่อไม่มาเกิด แก่ เจ็บ ตายอีก ถ้าเราหลงยินดีในวัตถุนิยมมันก็ปิดบังหนทางไปพระนิพพานแห่งดวงใจดวงปัญญาดวงสติใช่หรือไม่

นตฺถิ สนฺติ ปรํ สุขํ.
ความสุข (อื่น) ยิ่งกว่า ความสงบ ไม่มี

นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ.
พระนิพพาน เป็นสุขอย่างยิ่ง

เราเห็นคุณค่าของการอ่านหนังสือทางด้านธรรมะเป็นสำคัญ อ่านทางโลกมันมีฉากหน้าฉากหลัง สุดท้ายก็ฉากหลังนั่นแหละทำลาย ฉากหน้าเป็นเครื่องล่อหูล่อตาล่อใจไปหน่อยๆ ฉากหลังนี่สำคัญ แทงเข้าไปเลย เสียมากต่อมาก แต่เมื่อไม่มีใครคิดทางเรื่องเสียแล้วก็ มันจะเสียขนาดไหนก็ไม่สนใจ มีแต่ฝืนหน้าเรื่อยๆ ความฉิบหายก็ไปเรื่อยๆ เหมือนไฟลามทุ่ง

ท่านจึงให้มีน้ำคือธรรมะ อ่านธรรมะ ฟังธรรมะ อบรมธรรมะ เพื่อดับไฟในใจ เพราะสิ่งที่ทำให้เพลิดเพลินนั้นเป็นสิ่งที่มีพิษภัยและความโศกเศร้าแฝงอยู่ในนั้น จึงนำธรรมะเข้าไปชะล้างในจุดนั้น เปิดออกเพื่อเห็นโทษของมัน ถ้ามีแต่สิ่งเหล่านี้ถึงจะมีโทษขนาดไหนก็ไม่ได้เห็นโทษ เพราะไม่สนใจดูโทษ พอธรรมะส่องเข้าไปปั๊บก็เห็น เห็นโทษของมันมากน้อย เห็นเรื่อยๆ เห็นหลายครั้งหลายหนก็มีกำลังมากและปราบกันได้ๆ อย่างน้อยก็อยู่ด้วยความสงบเย็นใจ ไม่ปีนรั้วปีนลูกกรงอย่างเขาว่า

พระราชญาณวิสุทธิโสภณ

(ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน)

วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

มาลัยธรรมนำสุข